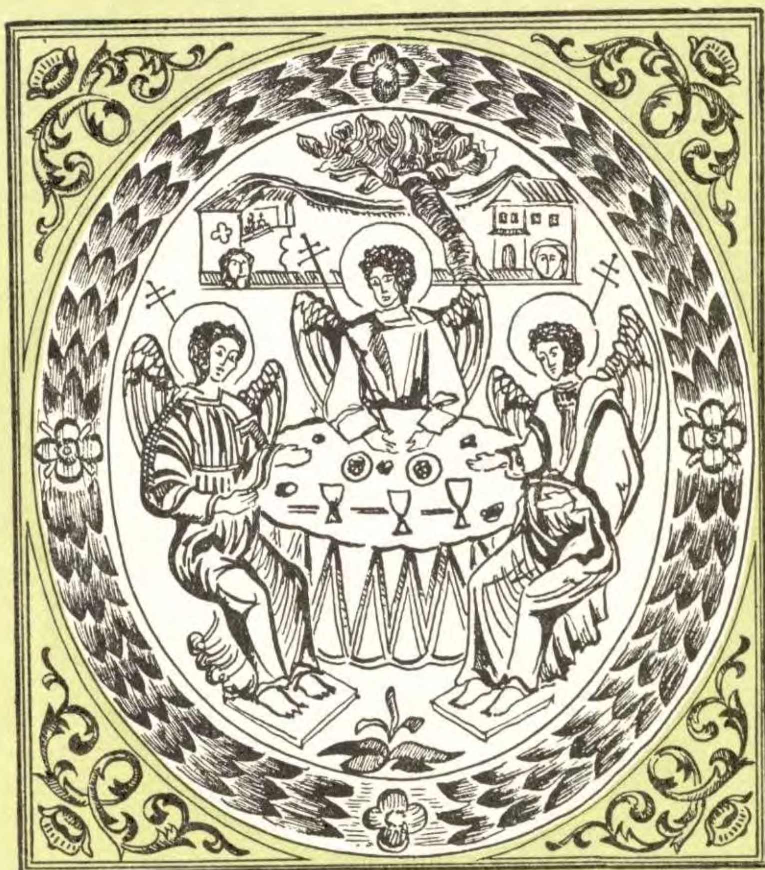

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI și EPISCOPIEI ORADIEI

3-4

MARTIE—APRILIE 1985
ANUL XXX
SIBIU

MU'09 MA30

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI și EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINSUL

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ȘI EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXX, Nr. 3—4 MARTIE—APRILIE 1985

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

REALEGEREA DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎN ÎNALTA FUNCȚIE DE PREȘEDINTE AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA EXPRESIE A VOINȚEI UNANIME A POPORULUI ROMÂN

În însorita și luminata primăvară a anului 1985 — sub corola de lumină a zilei de 29 martie — întreaga noastră națiune a trăit clipe de adevărată sărbătoare prilejuită de realegerea Domnului NICOLAE CEAUȘESCU, cel mai stimat și mai vrednic bărbat al neamului nostru, ca Președinte al Republicii Socialiste România.

Marea Adunare Națională — forul suprem al obștii române — întrunită în prima sesiune a celei de a IX-a legislaturi a reinvestit pe Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste în suprema funcție de stat, dînd, astfel, expresie voinței unanime a națiunii noastre, exprimînd opțiunea sa fundamentală. Prin acest act istoric național poporul întreg și-a reafirmat sentimentele de profundă dragoste, stimă și recunoștință și a adus un vibrant omagiu Domnului Nicolae Ceaușescu primul președinte al României.

Reinvestirea — într-o deplină unitate de cuget și simțire românească — a Domnului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de stat este o nouă dovadă grăitoare a recunoașterii muncii sale stăruitoare pe care a depus-o cu pasiune și abnegație în slujba împlinirii celor mai nobile năzuințe ale poporului nostru și a ridicării Patriei pe trepte tot mai înalte de prestigiu, progres și lumină. Această nouă alegere a Domnului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de stat, această încredințare pe mai departe a destinelor patriei celui mai iubit fiu al națiunii române este dovada că întregul popor a înțeles că distinsul său conducător nu are alt ideal mai sfînt decît acela de a sluji cu jertfelnicie poporul, de a apăra cu tot zelul independeța și suveranitatea României moderne, de a se dărui cu toată ființa cauzei drepte a păcii și bunei înțelegeri în lumea întreagă. Neamul nostru este pătruns de cuvintele mărturisite ale președintelui Nicolae Ceaușescu: „Nu am avut, nu am și nu voi avea nimic mai de preț decît interesele poporului în rîndul căruia m-am născut, am trăit și trăiesc! Nu am avut, nu am și nu voi avea nimic mai de preț decît servirea dorințelor sale de bunăstare, de fericire, de libertate și independență!"

Consfinţind dorinţa întregii noastre naţiuni Marea Adunare Naţională a proclamat pentru a patra oară pe Domnul Nicolae Ceauşescu ca Preşedinte al Republicii Socialiste România.

La tribuna forului legislativ al ţării s-a desfăşurat festivitatea investiturii în înalta funcţie de preşedinte al Republicii Socialiste România şi Comandant Suprem al Forţelor Armate. Încins cu eşarfă tricoloră, în centrul căreia era încrustată, în fir auriu, stema Patriei, şi purtînd în mîini insemnul prezidenţial al puterii de stat şi de comandant suprem al Forţelor Armate, Domnul Nicolae Ceauşescu preşedintele Republicii a rostit în auzul întregii asistenţe şi a milioanelor de cetăţeni ai ţării care au urmărit transmisia televizată a lucrărilor Marii Adunări Naţionale, solemnul jurămînt faţă de patrie, de identificare totală cu nobilele idealuri şi aspiraţii ale poporului român:

„Jur să slujesc cu credinţă patria, să acţionez cu fermitate pentru apărarea independenţei, suveranităţi şi integrităţii ţării, pentru bunăstarea şi fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului şi comunismului în Republica Socialistă România!

Jur să respect şi să apăr Constituţia şi legile ţării, să fac totul pentru aplicarea consecventă a principiilor democraţiei socialiste, pentru afirmarea în viaţa societăţii a normelor eticii şi echităţii socialiste!

Jur să promovez neabătut politica externă de prietenie şi alianţă cu toate ţările socialiste, de colaborare cu toate naţiunile lumii, fără deosebire de orînduire socială, pe baza deplinei egalităţi în drepturi, de solidaritate cu forţele revoluţionare, progresiste, de pretutindeni, de pace şi prietenie între popoare!

Jur că îmi voi face întotdeauna datoria cu cinste şi devotament pentru strălucirea şi măreţia naţiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România!"

Domnului Preşedinte Nicolae Ceauşescu i s-a adus un cald şi respectuos cuvînt de omagiere, în numele Marii Adunări Naţionale, de către Domnul Nicolae Giosan, preşedintele acestui înalt for legislativ al Republicii Socialiste România.

Această solemnitate a reinvestirii Preşedintelui Republicii, ca şi cuvîntul solemn rostit cu acest prilej de Domnul Nicolae Ceauşescu, au fost urmărite cu deosebit interes de cei prezenţi în sala Marii Adunări Naţionale, care a găzduit atîtea evenimente de seamă din istoria neamului nostru, dar la această memorabilă solemnitate au participat, de fapt, prin intermediul transmisiilor directe ale posturilor de radio şi televiziune, întreaga ţară.

În finalul cuvîntului solemn Domnul Nicolae Ceauşescu preşedintele Republicii a spus între altele: „Lucrările primei sesiuni a noii legislaturi a Marii Adunări Naţionale marchează trecerea la o nouă etapă a dezvoltării societăţii noastre, la înfăptuirea celui de-al 8-lea cincinal — şi deschid o perspectivă minunată patriei noastre pînă în anul 2000.

Avem un program minunat de muncă şi de luptă pentru ridicarea României socialiste pe noi culmi de dezvoltare economico-socială. Ne propunem să străbatem o nouă cale spre înalte piscuri ale civilizaţiei comuniste. Vom avea multe satisfacţii, dar doresc să menţionez şi acum

că, vom avea de învins şi multe greutăţi. Urcăm căi nestrăbătute şi trebuie să fim pregătiţi şi să acţionăm pentru a înainta continuu spre înalte piscuri, învingînd orice lipsuri, orice greutăţi! Însăşi istoria de mai bine de 2000 de ani a patriei noastre ne demonstrează şi ne învaţă că nimic nu se obţine fără muncă, fără jertfe. Trebuie să fim, deci, hotărîţi de a acţiona permanent în spirit revoluţionar, de a ţine totdeauna sus steagul luptei revoluţionare, să facem totul pentru a înălţa tricolorul tot mai sus, spre cele mai înalte piscuri!...

Să facem totul pentru fericirea veşnică a naţiunii noastre, pentru măreţia Republicii Socialiste România!"

Oamenii muncii din patria noastră, dînd expresie preţuirii şi deosebitului respect faţă de cel ce a fost reinvestit în suprema funcţie de stat, au adresat Domnului Nicolae Ceauşescu, numeroase telegrame, scrisori şi mesaje pline de căldură prin care apreciază această realegere drept urmare a contribuţiei sale deosebite la transformarea înnoitoare a ţării noastre. Din oraşele şi satele ţării oamenii de diferite vîrste, de toate profesiile şi de diferite naţionalităţi au ţinut să-şi aştearnă pe hîrtie adeziunea lor la acest act istoric, dînd expresie sentimentelor lor de preţuire, de dragoste şi încredere faţă de înaltele calităţi ale întîiului fiu al ţării.

Iată cîteva idei din mesajul trimis cu acest prilej de Comitetul şi Consiliul popular al Judeţului Sibiu, care în numele tuturor celor ce muncesc şi trăiesc pe aceste minunate meleaguri transilvane: „... exprimă cu profundă stimă şi mîndrie patriotică, omagiul fierbinte, deplina satisfacţie faţă de realegerea dumneavoastră, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, în înalta funcţie de preşedinte al Republicii Socialiste România, văzînd în aceasta garanţia sigură a împlinirii năzuinţelor şi aspiraţiilor noastre cele mai înalte, a viitorului luminos de prosperitate şi progres al României socialiste.

Într-o deplină unitate de cuget şi simţire, ne angajăm să vă urmăm neabătut, cu hotărîre neclintită, într-o indestructibilă unitate, în lupta nobilă pentru progresul neîntrerupt al patriei socialiste, pentru bunăstarea şi fericirea poporului român".

*

Cu deplină şi legitimă satisfacţie avem în această primăvară încă un prilej minunat de a ne exprima gîndurile şi simţămintele de aleasă preţuire ce ne leagă de Domnul Nicolae Ceauşescu, arhitectul României moderne. Acum se împlinesc două decenii de cînd la cîrma destinelor României se află vrednicul bărbat de stat, Domnul Nicolae Ceauşescu şi această împlinire se înscrie ca un moment al unui rodnic şi cuprinzător bilanţ care consemnează măreţe şi importante realizări în toate domeniile de activitate. Cu acest prilej fiii acestui neam au adresat din adîncul inimilor, într-o unitate de cuget şi simţire românească, cel mai profund omagiu Domnului Nicolae Ceauşescu, preşedintele Republicii pentru tot ceea ce a făcut şi face spre binele şi prosperitatea poporului român, pentru dăruirea patriotică şi patosul cu care militează în vederea

înfăptuirii idealurilor de dreptate, libertate şi suveranitate ale poporului nostru.

Perioada 1965—1985 este epoca unor prestigioase înfăptuiri, de progrese deosebite în viaţa poporului nostru. Împlinirile şi realizările României moderne din ultimele două decenii de mari transformări înnoitoare care au schimbat din temelii înfăţişarea ţării poartă adînc întipărită pecetea prestigioasei personalităţi, a gîndirii creatoare a Domnului Preşedinte Nicolae Ceauşescu. Această epocă cînd ţara a cunoscut un continuu proces de înflorire şi modernizare o numim cu legitimă mîndrie patriotică „Epoca Ceauşescu". În acest timp au avut loc mutaţii profunde în toate domeniile de activitate, aceasta este epoca dezvoltării impetuoase a forţelor de producţie, a economiei noastre în ansamblul ei, a înfloririi fără precedent a învăţămîntului, ştiinţei, tehnicii şi culturii româneşti.

În anii care au trecut din 1965, ţara a parcurs un drum glorios de înfăptuiri şi realizări fără precedent pe care le ştim nu numai din ceea ce auzim şi citim, ci aceste progrese remarcabile le zărim la tot pasul. Multe din ele erau de neconceput în urmă cu cîteva decenii: bătrînul Danubiu a fost zăgăzuit în două locuri cu baraje şi construcţii măreţe: Porţile de Fier I şi II, de asemenea, apele lui au fost dirijate de braţele harnicilor constructori pe o nouă albie: Canalul Dunăre—Marea Neagră, alte rîuri ale patriei au fost împodobite cu multe hidrocentrale, adevărate bijuterii tehnice, au fost create rîuri artificiale pe cîmpiile ţării pentru ca holdele să nu sufere în caz de secetă; s-au înălţat noi cetăţi ale industriei care au încorporat ultimele cuceriri ale revoluţiei tehnico-ştiinţifice; oraşele şi satele şi-au schimbat din temelii înfăţişarea. Braţele vînjoase ale neamului nostru au cucerit măreţele piscuri ale Munţilor Făgăraşului legînd pe încă un drum Ţara Românească de Transilvania; tot ele au creat şi frumoasa construcţie a Metroului bucureştean.

Industria românească este astăzi mai puternică de şase ori decît în 1965. Agricultura înscrisă pe noile coordonate ale revoluţiei agrare s-a dezvoltat de peste două ori.

Ştiinţa şi cultura au cunoscut o dezvoltare fără precedent. În prezent există în ţara noastră 677 lăcaşuri de cultură şi de artă (teatre, case de cultură, cluburi şi instituţii muzicale), faţă de 481 cîte erau în 1965. Avem, de asemenea, 7925 cămine culturale, 20573 biblioteci, 5641 cinematografe şi 423 muzee.

În acest timp şcoala a înregistrat un însemnat spor cantitativ şi calitativ. Mai mult de un sfert din populaţia ţării este cuprinsă astăzi în diferite forme de învăţămînt. În ţara noastră funcţionează în prezent 3130 unităţi de învăţămînt de diferite grade cu predare în limbile naţionalităţilor conlocuitoare, ceea ce reprezintă 10,7% din totalul unităţilor de învăţămînt. Pe cuprinsul ţării au apărut mii de şcoli noi cu săli de clasă spaţioase şi dotate cu tot ceea ce este necesar pentru desfăşurarea unui proces de învăţămînt la înălţimea epocii pe care o aniversăm. Din iniţiativa Domnului Nicolae Ceauşescu a fost adoptată o măsură de excepţională valoare: integrarea organică a învăţămîntului cu cercetarea şi cu producţia. Aşa s-au deschis şcolii largi posibilităţi de a pregăti

generaţia tînără a ţării pentru viaţă, pentru o activitate productivă şi utilă societăţii. Un spirit nou a fost imprimat activităţii educative urmărindu-se cultivarea în sufletele tinerilor a nobilelor idealuri ale poporului român, idealuri de pace, muncă şi dragoste de patrie.

Preşedintele ţării noastre s-a dovedit în toate împrejurările exponentul unui umanism de tip nou, izvorît din concepţia că afirmarea şi dezvoltarea plenară a personalităţii umane nu se pot înfăptui izolat ci în ansamblul societăţii, iar fericirea nu se poate înfăptui încălcînd dreptul de fericire al altora, ci numai în cadrul înfăptuirii fericirii tuturor. „Umanismul nostru revoluţionar — spunea Domnia sa — întreaga noastră societate pun pe primul plan omul, bunăstarea şi fericirea lui, afirmarea personalităţii umane, realizarea condiţiilor de manifestare şi afirmare egală a fiecărui cetăţean, fără deosebire de naţionalitate. Trebuie să acţionăm cu hotărîre ca în toate domeniile să se manifeste cu putere aceste principii".

Domnia sa, a făcut să crească continuu prestigiul ţării peste hotare, purtînd pe toate meridianele globului solia de pace şi înfrăţire a poporului nostru. Principiile de bază ale politicii externe ale României, pe care preşedintele ţării le susţine cu tărie şi le promovează cu consecvenţă sînt profund sănătoase şi folositoare tuturor popoarelor. Este suficient în acest sens să amintim efortul uriaş pe care Preşedintele ţării noastre îl face pentru dezarmare şi pentru instaurarea unei noi ordini economice în lume, iniţiative care au fost îmbrăţişate de multe personalităţi, state ale lumii şi de marile foruri internaţionale. „Toate guvernele — atrăgea atenţia Domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu în toamna trecută — toţi şefii de state, toate forţele politice au o mare răspundere în faţa popoarelor, în faţa omenirii".

Pătruns de un spirit de înaltă răspundere, nu numai pentru destinele poporului român, ci şi pentru soarta întregii omeniri, Preşedintele ţării noastre a desfăşurat în toată această perioadă o amplă activitate pentru ca România socialistă să-şi aducă în mod concret şi eficient contribuţia la rezolvarea marilor probleme internaţionale cu care este confruntată omenirea contemporană şi la statornicirea unui climat de pace şi înţelegere între toate popoarele lumii.

*

Biserica Ortodoxă Română — ca una care de-a lungul întregii sale existenţe de două ori milenară şi-a împletit propria sa viaţă cu însăşi viaţa şi aspiraţiile poporului din care face parte — participă cu bucurie, alături de celelalte culte religioase din ţară, la această sărbătoare a realegerii Domnului Nicolae Ceauşescu în suprema funcţie de stat. Biserica trăind în cadrul societăţii este legată de aceasta.

Slujitorii şi credincioşii Bisericii noastre strămoşeşti — beneficiind de largi posibilităţi de manifestare, garantate de Constituţie — împărtăşesc sentimente de satisfacţie şi îndreptăţită mîndrie patriotică pentru toate succesele înregistrate de harnicul nostru popor în aceşti ultimi douăzeci de ani.

Realegerea Domnului Nicolae Ceaușescu în funcția de Președinte al Republicii Socialiste România a fost primită cu vie satisfacție de către ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre. Exprimînd sentimentele de aleasă prețuire ale acestora, Prea Fericitul Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române a adresat Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu, următoarea telegramă de felicitare:

„Împreună cu toți fiii patriei noastre dragi, înalta ierarhie, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române trăiesc astăzi clipe de supremă bucurie, luînd cunoștință de realegerea dumneavoastră în înalta funcție de președinte al Republicii Socialiste România. Actul istoric al realegerii dumneavoastră în fruntea celui mai înalt for de conducere din patria noastră, constituie pentru noi toți fiii patriei, certitudinea împlinirii marilor idealuri ale poporului nostru de a trăi în pace și cooperare cu toate popoarele lumii, de a merge cu pași hotărîți pe calea progresului și a ridicării nivelului său de viață materială și spirituală. Cinstirea sinceră, plină de însuflețire pe care v-o arată astăzi țara întreagă, reprezintă o reînnoire a omagiului fierbinte pe care poporul îl aduce vrednicului și neobositului său conducător, de numele căruia se leagă măreţele realizări din ultimii 20 de ani, perioadă care, printr-o spontană manifestare a conștiinței întregii țări, este numită „Epoca Ceaușescu". Folosim și acest prilej pentru a vă asigura, mult stimate domnule președinte, că toți slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, luînd parte în mod activ la viața întregii țări prin Frontul Democrației și Unității Socialiste, nu vom precupeți nici un efort pentru a sprijini și de acum încolo, cu sporită rîvnă, toate inițiativele dumneavoastră menite să întărească unitatea noastră de gîndire și simțire românească, să ridice pe noi trepte de propășire materială și spirituală patria noastră dragă, Republica Socialistă România, să apere independența și suveranitatea ei și să promoveze marile idealuri de pace, de apropiere și de colaborare între oameni și popoare".

Atitudinea Bisericii noastre este urmare a stimei deosebite față de concepția Conducătorului statului nostru — izvorîtă dintr-un înalt simț al echității și al realității obiective — cu privire la activitatea și rolul cultelor religioase din România. Vom cita, spre exemplificare, cîteva din afirmațiile făcute în acest sens de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, în diferite împrejurări:

„Noi apreciem contribuția cultelor — spunea Domnia sa cu prilejul unei primiri în audiență a conducătorilor cultelor din România — a dumneavoastră, a conducerii acestora, la opera de zidire a României noi... Avem convingerea că prin munca unită a tuturor cetățenilor patriei noastre, români, maghiari, germani și de alte naționalități — indiferent de credințe religioase și concepții filozofice — vor fi înfăptuite măreţele țeluri ce ni le-am propus, națiunea noastră liberă și independentă va păși mai departe pe calea bunăstării și fericirii întregului popor".

„În țara noastră sînt asigurate condiții ca fiecare cetățean să-și manifeste liber credința religioasă", spunea Domnia sa într-unul din numeroasele interviuri acordate presei străine (Nicolae Ceaușescu, Româ-

nia pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste, vol. III, p. 891). „Desigur, noi, fiind comunişti, avem o concepţie materialist-dialectică despre lume, dar, în acelaşi timp, considerăm că trebuie să respectăm şi credinţa altora... Ceea ce ne-am propus noi — şi ceea ce cred că contează astăzi — este de a asigura ca oamenii care au o credinţă sau alta să o poată practica nestingheriţi... Desfăşurăm o largă activitate educativă, de propagare a ideilor noastre filozofice — începînd de la grădiniţele de copii, pînă la cele mai înalte forme de învăţămînt — fără a jigni şi a insulta pe cei care au o credinţă sau alta" (Idem, op. cit., vol. VII, p. 103—104).

Cu inimile şi fiinţa întreagă fiind stăpîniţi de înaltele simţăminte creştineşti şi româneşti care ne însufleţesc, nu vom conteni a ruga pe Dumnezeu să hărăzească conducătorilor ţării, Domnului preşedinte Nicolae Ceauşescu multă sănătate, noi puteri de muncă şi noi izbînzi spre binele şi prosperitatea naţiunii întregi, pentru ca — sub călăuzirea sa — „să petrecem viaţă paşnică şi liniştită" (I Tim. 2, 2).

Redacţia

„CA UN POM RĂSĂDIT LÎNGĂ IZVOARELE APELOR"

PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH IUSTIN LA A 75-A ANIVERSARE

La 5 martie 1985, Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Dr. IUSTIN MOISESCU, a împlinit vîrsta de 75 de ani.

Cu cinci ani în urmă, cu prilejul aniversării a 70 de ani, Prea Fericirea Sa, mărturisind că face parte din categoria celor care „chiar uită ziua nașterii lor", spunea printre altele: „În primul rînd, o asemenea aniversare este un prilej de manifestare a bucuriei unui om pentru însăși existența sa, pentru realizările sale, pentru viețuirea sa într-o comunitate anumită. (...) În al doilea rînd, o aniversare a zilei de naștere, mai ales la împlinirea unor soroace mai rotunde din viața unui om, este un prilej de reflexiune cu privire la propria sa viață. Este momentul în care trecutul și prezentul unui om sînt puse față în față. Apoi prezența în jurul celui sărbătorit a celor dragi îi întărește sentimentul că în viață nu este singur. Aceasta este de altfel marea semnificație a sărbătorii acesteia".[1]

Ca și atunci, și la această nouă aniversare, în jurul Prea Fericirii Sale se află sufletește toți slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, sărbătorind pe Ierarhul și Păstorul luminat, care-i conduce cu înțelepciune de sus și cu părintească dragoste pe calea aleasă a slujirii lui Dumnezeu și a semenilor.

Urmare hotărîrii Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, aniversarea zilei de naștere a Prea Fericirii Sale s-a sărbătorit duminică, 3 martie 1985.

La Sf. Liturghie săvîrșită în catedrala patriarhală, Î. P. S. Mitropolit Dr. Nestor Vornicescu al Olteniei, relevînd principalele etape ale activității Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a adus un cald omagiu celui ce și-a închinat întreaga viață slujirii Bisericii și Patriei, cu roade care strălucesc armonios în cununa de nestemate a celor 75 de ani.

---

1 Pr. Gh. Bogdaproste, *Festivitățile celei de-a 70-a aniversări a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin*, în „Glasul Bisericii", XXXIX (1980), nr. 3—5, p. 242.

În cuvîntul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, mulțumind lui Dumnezeu pentru darurile Sale, apoi tuturor celor prezenți la sărbătorire, s-a referit la coordonatele de bază ale lucrării din trecut și din prezent a Bisericii noastre strămoșești.

La masa festivă, Î. P. S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a schițat un „portret din culori de cuvinte alese" al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin.[2] „Din prima tinerețe pînă în zilele acestea — a spus, printre altele, Î. P. S. Mitropolit Antonie — impresia pe care (Prea Fericirea Sa) o face celor care îl cunosc de departe și de aproape, mai de mult sau de ieri, este aceea de om sigur pe sine, care știe ce vrea și ce face, care nu lasă loc întîmplării în viața și în activitatea sa. Pare un stejar puternic pe care nimic nu-l poate clinti și care este ceea ce este, pentru că asta trebuia să fie. Nimănui nu-i trece prin cap să-și imagineze că ar fi putut fi altceva decît este. Pare născut Patriarh".[3]

Avînd „pasiunea exactității", care „nu-l face totuși să se piardă în lucrurile mici", Prea Fericirea Sa „respinge aproximația și pripeala". „Se orientează după jaloane mari, cu alură de conducător obișnuit să navigheze sigur de sine și de drumul pe care merge".[4]

Relevînd și alte trăsături ale chipului luminos al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și trecînd în revistă principalele coordonate ale rodnicei sale activități pe toate planurile vieții noastre bisericești, Î. P. S. Mitropolit Antonie a spus în încheiere: „În limbajul biblic există o expresie: «*Nu sînt graiuri nici cuvinte*». Se potrivește s-o folosim astăzi: Nu sînt graiuri nici cuvinte care să poată înmănunchea toate laturile personalității și activității P. F. Patriarh Iustin. Am ales doar cîteva din ele, menite să-i măsoare cît de cît chipul uriaș, această întocmire armonioasă de bărbat bisericesc din fruntea Bisericii Ortodoxe Române".[5]

*

Folosim acest prilej aniversar spre a evoca pe scurt cîte ceva din largul și bogatul evantai al împlinirilor cu care întîmpină Prea Fericitul nostru Patriarh aniversarea a 75 de ani de viață.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a văzut lumina zilei la 5 martie 1910, în satul Cîndești, jud. Argeș.

Din pruncie a intrat în ogorul Bisericii. Cuvîntul Psalmistului: „Dumnezeule, m-ai învățat din tinerețile mele, și pînă acum voi vesti minunile Tale" (Ps. 70, 18—19), rezumă, oarecum, întreaga viață a Prea Fericirii Sale.

Ca fiu al eroului Ioan Gh. Moisescu, învățător, căzut ca ofițer în luptele grele pe care armata română în retragere le-a dat pentru apăra-

2 Vezi Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Portret din culori de cuvinte alese. Omagiu la împlinirea vîrstei de 75 de ani a P. F. Patriarh Iustin*, în „Telegraful Român", anul 133, 1985, nr. 9—10, p. 1—2.

3 *Ibidem*, p. 2.

4 *Ibidem*.

5 *Ibidem*.

rea Bucureştiului, Prea Fericirea Sa a intrat, în 1922, la Seminarul teologic „Patriarhul Miron" din Cîmpulung-Muscel, înfiinţat în acel an pentru orfanii din războiul de reîntregire.

După studii teologice strălucite, în ţară şi în străinătate (la Atena şi Strasbourg), încununate de obţinerea titlului de doctor în teologie, cu calificativul „excepţional", la Atena (1937), Prea Fericirea Sa a funcţionat aproape două decenii ca distins profesor universitar de Studiul Noului Testament, la Varşovia, Suceava şi Bucureşti.[6]

În această perioadă, a publicat valoroase lucrări teologice.[7]

Seria acestor lucrări a fost iniţiată prin teza de doctorat, intitulată: *Evagrie Ponticul. Viaţa, scrierile, învăţătura*. Această lucrare, alcătuită în limba greacă sub îndrumarea ştiinţifică a reputatului patrolog academician Dimitrie Balanos (Atena) şi a renumitului savant romano-catolic Emile Amann (Strasbourg),[8] a fost publicată la Atena, în 1937. Lucrarea, „o surpriză prin îndrăzneaţa alegere a subiectului şi prin ineditul tratării ei ştiinţifice",[9] a fost premiată de Academia de Ştiinţe a Greciei.

Datorită învinuirii de origenism care l-a lovit pe Evagrie Ponticul (345 ?—400), numeroasele sale lucrări, toate de cuprins ascetic, au avut şi ele de suferit. Unele s-au pierdut, iar reconstituirea altora, din fragmente păstrate în traduceri, s-a făcut cu multă dificultate. Astfel încît, cu drept cuvînt s-a spus că, prin această lucrare, Prea Fericirea Sa „a dezgropat o comoară".[10]

Prin a doua lucrare importantă: *Sfînta Scriptură şi interpretarea ei în opera Sfîntului Ioan Hrisostom* (publicată în revista „Candela", pe anii 1939—1941, p. 116—238, şi în extras, Cernăuţi, 1942, 123 pagini),[11] Prea Fericirea Sa a făcut tranzitul de la Patrologie la Studiul Noului

---

6 Asupra studiilor şi a activităţii didactice a Prea Fericirii Sale, vezi Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, *La 70 de ani de viaţă ai Prea Fericitului Patriarh Iustin*, în „Biserica Ortodoxă Română", XCVIII (1980), nr. 3—4, p. 339—342; Idem, *Prof. Dr. Iustin Moisescu*, în „Centenarul Facultăţii de Teologie din Bucureşti", „Studii Teologice", seria II-a, XXXIV (1982), nr. 1—2, p. 88—89.

7 Asupra operei teologice a Prea Fericitului Părintre Patriarh Iustin, vezi, mai ales: Pr. Prof. Dr. Grigorie Marcu, *Prea Fericirea Sa Dr. Iustin Moisescu — Patriarh teolog*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LVI (1980), nr. 3—5, p. 241—256; Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, *Prea Fericitul Patriarh Iustin în teologia românească*, în „Biserica Ortodoxă Română", XCVIII (1980), nr. 3—4, p. 364—383; Diac. Asist. Dr. Viorel Ioniţă, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin: Contribuţii la cunoaşterea Bisericii creştine primare*, în „Glasul Bisericii", XXXIX (1980), nr. 3—5, p. 246—253; Pr. Prof. Nicolae Petrescu, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin şi studiul Sfintei Scripturi*, în „Mitropolia Olteniei", XXXII (1980), nr. 3—6, p. 297—313; Pr. Prof. Dr. Nicolae C. Buzescu, *Preocupări patristice ale Prea Fericitului Patriarh Iustin*, în „Mitropolia Olteniei", XXXII (1980), nr. 3—6, p. 314—332; Pr. Prof. Sebastian Chilea, *Prea Fericitul Patriarh Iustin, eminent teolog contemporan*, în „Mitropolia Olteniei", XXXII (1980), nr. 3—6, p. 333—341.

8 Amîndurora autorul le exprimă în termeni călduroşi recunoştinţa sa în *Prefaţa lucrării* (p. 16).

9 Pr. Prof. Grigorie Marcu, *art. cit.*, p. 245.

10 *Ibidem.* Vezi şi recenzia acestei lucrări în „Revista Teologică" de la Sibiu, 1938, nr. 3, p. 127. O prezentare mai pe larg a cuprinsului ei oferă Pr. Prof. Dr. Nicolae C. Buzescu, *art. cit.*, p. 316—328.

11 Lucrarea s-a bucurat de o călduroasă primire şi din partea teologilor sibieni; vezi „Revista Teologică", 1943, nr. 1—2, p. 91—97 şi 122—124.

Testament, domeniu căruia avea să-i consacre în continuare eforturile sale cărturărești. Vom putea aprecia la măsura cuvenită însemnătatea teologică a acestei lucrări dacă vom ține seama de locul unic pe care-l deține Sf. Ioan Hrisostom în materie de interpretare biblică. Pe de altă parte, o astfel de lucrare presupune explorarea în totalitate a imensei opere hrisostomice — care se întinde pe nu mai puțin decît 18 volume din colecția Migne. Prea Fericirea Sa a intreprins această explorare, căci precizează în introducerea lucrării: „Nu trebuie să uităm că, în toate scrierile sale, interpretarea textelor Sf. Scripturi ocupă un loc important; pentru a cerceta opera exegetică a Sfîntului Ioan Hrisostom, este necesară citirea tuturor lucrărilor lui".

Dacă prima mare lucrare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin a avut la bază cercetarea nu numai a scrierilor lui Evagrie, ci și mai ales a celor ale lui Origen, ale marilor capadocieni și ale Sf. Maxim Mărturisitorul, cel mai credincios ucenic al lui Evagrie,[12] această a doua lucrare abordează o altă porțiune însemnată din moștenirea patristică. Din opera hrisostomică, Prea Fericirea Sa discerne locul Sf. Scripturi în viața Bisericii și a credincioșilor și criteriile dreptei ei interpretări, oferind temeiuri solide poziției ortodoxe în ce privește utilizarea și tîlcuirea textelor sfinte.

A urmat, cronologic, lucrarea despre *Originalitatea parabolelor Mîntuitorului* (publicată în revista „Candela", pe anii 1944—1945, p. 60—107, și în Extras, Rîmnicu Vîlcea, 1945).

Parabolele ocupă un loc însemnat în Sfintele Evanghelii. Vorbirea parabolică nu aparține însă exclusiv Mîntuitorului. Originea parabolei se pierde în negura veacurilor. Împotriva părerii unor critici apuseni, Prea Fericirea Sa dovedește însă că parabolele Mîntuitorului nu depind nici de parabolele budiste, nici de cele rabinice. Originale atît ca fond, cît și ca formă, parabolele evanghelice sînt „ca merele de aur pe poliți de argint" (Pilde 25, 11). Poziția teologică susținută de Prea Fericirea Sa apare confirmată din ce în ce mai mult de autorii apuseni, studiile mai noi asupra parabolelor, din mediul protestant, evidențiind și ele originalitatea parabolelor evanghelice.

A urmat o lucrare asupra activității Apostolului neamurilor: *Activitatea Sfîntului Apostol Pavel în Atena. Fapte XVII, 16—34*, Iași, 1946, 225 pagini.

La sfîrșitul veacului trecut, un savant german, citat de Prea Fericirea Sa (p. 17), afirma că pentru a înțelege relatarea din F. Ap. 17, 16 și urm. trebuie să fii „acasă" la Atena. Profesorul Iustin Moisescu îndeplinea la cotă maximală această condiție. Lucrarea, cu trei părți mari (I. Introducere; II. Predica Sf. Apostol Pavel în Atena; și III. Autenticitatea cuvîntării în Areopag) este o operă de mare erudiție, vădind calitățile de exeget de marcă ale autorului.

O lucrare fundamentală în teologia românească rămîne și cea intitulată: *Ierarhia bisericească în epoca apostolică* (cu anexa: Texte biblice și patristice despre pace și muncă), publicată în revista „Mitropolia Olteniei", VI (1954), nr. 1—3 și 4—6, și în volum, Craiova, 1955, 80 pa-

12 Cf. Pr. Prof. Dr. Nicolae C. Buzescu, *art. cit.*, p. 327.

gini. Erudita lucrare dovedește că crearea ierarhiei bisericești este simultană cu întemeierea Bisericii. Încă din primele zile ale Bisericii, „Apostolii au rînduit pe *preoți*, adică pe slujitorii bisericești din cele trei trepte ale ierarhiei: *episcopi, preoți* și *diaconi*". Astfel încît, „scurtă vreme după ziua Cincizecimii, ierarhia bisericească se înfățișează deplin constituită" (p. 6). Aceste afirmații sînt întemeiate pe o analiză aprofundată a textelor și a terminologiei neotestamentare, în strînsă legătură cu datele patristice, mai ales cele din scrierile părinților apostolici. Lucrarea stă la baza tuturor studiilor ulterioare din teologia românească asupra ierarhiei bisericești.

Din perioada de profesorat a Prea Fericirii Sale, mai notăm cîteva studii importante: *În legătură cu Mărturisirea Ortodoxă*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română", LXVI (1948), nr. 5—8, p. 357—362; *Sfîntul Apostol Pavel și viața celor mai de seamă comunități creștine în epoca apostolică*, în „Studii Teologice", seria II-a, III (1951), nr. 7—8, p. 398—416; *Temeiurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii*, în „Studii Teologice", seria II-a, V (1953), nr. 3—4, p. 247—268; *Biserica Ortodoxă Română în lupta pentru apărarea păcii*, în „Studii Teologice", seria II-a, V (1953), nr. 7—8, p. 554—576; și *Biserica Ortodoxă Română în slujba păcii*, în rev. „Mitropolia Olteniei", VI (1954), nr. 7—8, p. 306—334.[13]

Totodată, Prea Fericirea Sa a dăruit teologiei noastre, în frumoasă traducere românească, *Simbolica* marelui teolog grec Hristu Andruțos (Craiova, 1955, 349 pagini), lucrare ce a împlinit o lipsă adînc resimțită la noi în perioada respectivă.

La acestea trebuie să adăugăm valoroasele cursuri de exegeză a Noului Testament. Seriile de studenți pe care i-a îndrumat în anii de profesorat păstrează ca pe o aleasă comoară cursurile profesorului Iustin Moisescu.

*

Atunci cînd, în februarie 1956, profesorul de Studiul Noului Testament de la Institutul Teologic Universitar din București, Dr. Iustin Moisescu, era ales în scaunul de mitropolit al Ardealului, fericitul întru adormire patriarhul Justinian sublinia că, prin această alegere, intră în rîndurile Sfîntului Sinod „o personalitate care va putea contribui cu luminile ei științifice, teologice, canonice și dogmatice la rezolvarea problemelor generale bisericești ale Ortodoxiei românești".[14]

Ca ierarh, fostul profesor universitar n-a încetat a fi și a se simți teolog. Prea Fericirea Sa a slujit și slujește teologia nu numai ca îndrumător al învățămîntului bisericesc și al cercetării teologice,[15] ci și prin întreaga sa activitate pastorală, misionară și ecumenică.

---

13 La acestea se adaugă alte articole, recenzii, note bibliografice și cronici; vezi Pr. Alexandru-Armand Munteanu, *Bibliografia Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin*, în „Mitropolia Olteniei", XXXII (1980), nr. 3—6, p. 389—391.

14 Cuvîntarea P. F. Patriarh Justinian la alegerea I. P. S. Iustin ca Mitropolit al Ardealului, în „Biserica Ortodoxă Română", LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 224.

15 Vezi Diac. Conf. Dr. Petru I. David, *Grija Prea Fericitului Patriarh Iustin pentru învățămîntul teologic*, în „Mitropolia Olteniei", XXXII (1980), nr. 3—6, p. 358—365.

Cele aproape 60 de Pastorale ale Prea Fericirii Sale, toate teologic concepute și tratate, oferă pagini neîntrecute de exegeză și de teologie a Noului Testament.[16] Importante idei teologice, o concepție teologică de ansamblu clar structurată, se reflectă și în nenumăratele cuvîntări ținute cu diferite prilejuri, în țară și străinătate.[17]

Pe de altă parte, ca ierarh, Prea Fericirea Sa a patronat publicarea unor lucrări de incontestabilă însemnătate în teologia noastră și, în general, în cultura românească.

Abia instalat la Sibiu (la 18 martie 1956), Prea Fericirea Sa a inițiat, îndrumat și editat un Catehism ortodox,[18] a cărui lipsă se resimțea acut în activitatea preoților. Îndată ce a trecut în scaunul mitropolitan de la Iași, s-a îngrijit de reeditarea acestui catehism (în 1957) pentru nevoile Bisericii moldovene. De asemenea, la Sibiu, Prea Fericirea Sa a înființat revista „Mitropolia Ardealului" (în 1956), care apare neîntrerupt de atunci.

În scaunul arhipăstoresc de la Iași (1957—1977), pe lîngă îndrumarea și ridicarea la o înaltă ținută științific-teologică a revistei „Mitropolia Moldovei și Sucevei", Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a patronat publicarea a numeroase broșuri-albume de popularizare a monumentelor istorice bisericești, precum și două volume masive: *Monumente istorice și bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei*, Iași, 1974 și *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, Iași, 1974, prima cu o *Prefață*, iar a doua cu un substanțial *Cuvînt înainte* semnate de Prea Fericirea Sa.

Ca Patriarh al Bisericii noastre, pe lîngă îndrumarea atentă a publicațiilor periodice, Prea Fericirea Sa a inițiat colecția de scrieri patristice *Părinți și scriitori bisericești*, din care au apărut mai multe volume, altele fiind în curs de publicare, precum și colecția *Biblioteca teologică*, în care au apărut deja cîteva titluri importante. Continuă, de asemenea, publicarea manualelor pentru Institutele și pentru Seminariile teologice, a cărților de cult, a cărților de rugăciuni etc. Grija Prea Fericirii Sale pentru alcătuirea și publicarea de comentarii biblice începe să se materializeze în lucrări ce acopăr o carență care se resimțea în teologia românească.

Realizările pe plan cărturăresc ale Prea Fericirii Sale, constituie însă numai una din laturile bogatei activități ca ierarh.

După cum nota un istoric, „Prea Fericitul Patriarh Iustin are privilegiul de a fi unicul arhipăstor în istoria Bisericii noastre care a păstorit pe rînd în cele trei mari provincii românești".[19] În cei aproape 30 de ani de slujire arhipăstorească, Prea Fericirea Sa a desfășurat o neobosită și deosebit de rodnică lucrare pastorală, călăuzind clerul și

---

16 O prezentare parțială a teologiei acestor pastorale a fost alcătuită de subsemnatul: *Nașterea Domnului în Pastoralele Prea Fericitului Părinte Patriarh Dr. Iustin Moisescu* (în curs de publicare).

17 Vezi lista celor care au văzut lumina tiparului la Pr. Alexandru-Armand Munteanu, *art. cit.*, p. 392—401.

18 *Catehismul creștinului dreptcredincios*, tipărit cu osîrdia și binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Ardealului, Sibiu, 1956, 132 pagini.

19 Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *art. cit.*, p. 353.

pe credincioşi pe calea împlinirii marilor idealuri creştine şi patriotice, îngrijindu-se de întreţinerea şi de restaurarea monumentelor bisericeşti şi, în general, de ocrotirea şi păstrarea patrimoniului cultural național, etc.[20]

O pondere însemnată în preocupările Prea Fericirii Sale a avut-o *activitatea ecumenică.*

Începînd cu 1957, Prea Fericirea Sa a condus Comisia sinodală pentru Afaceri Externe Bisericeşti. În această calitate, a fost conducătorul delegaţiilor Bisericii noastre la conferinţele panortodoxe de la Rodos, a fost reprezentantul nostru cel mai autorizat în organizaţiile creştine internaţionale. Astfel, a fost membru al Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, participînd la Adunările generale ale acestui Consiliu de la New Delhi (1961), Uppsala (1968) şi Nairobi (1975); al Prezidiului Conferinţei Bisericilor Europene, participînd la Adunările generale ale acestui organism din 1964, 1967, 1971 şi 1974. A făcut parte din delegaţiile care au vizitat toate Bisericile Ortodoxe surori, ca şi din delegaţiile care au vizitat Bisericile Vechi Orientale, Biserica Romano-catolică, Biserica Anglicană, Biserica Vechilor Catolici şi Bisericile Protestante.[21]

Totodată, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a desfăşurat o bogată şi neobosită *activitate pentru pace.*

Încă la începutul activităţii sale arhipăstoreşti, Prea Fericirea Sa mărturisea: „Ascultînd chemarea Mîntuitorului şi mergînd pe urmele marilor dascăli ai creştinătăţii, nu voi conteni să propovăduiesc pacea, strîngînd în jurul meu pe toţi clericii şi credincioşii, pentru a aduce obolul nostru curat la înfăptuirea unei păci trainice în lume".[22] Şi-a

---

20 Vezi: † Adrian Botoşăneanul, *Metode pastorale în concepţia şi lucrarea arhipăstorească a Prea Fericitului Iustin*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LVI (1980), nr. 3—5, p. 232—240; Prof. Iorgu D. Ivan, *Spiritul canonic ortodox în concepţia şi activitatea Prea Fericitului Patriarh Iustin*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LVI (1980), nr. 3—5, p. 271—285; Pr. Scarlat Porcescu, *Vredniciile, strădaniile şi înfăptuirile Prea Fericitului Patriarh Iustin în scaunul mitropolitan de la Iaşi*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LIII (1977), nr. 7—9, p. 536—542; Idem, *Coordonate ale arhipăstoriei Prea Fericitului Patriarh Iustin în scaunul Mitropoliei Moldovei şi Sucevei*, în „Biserica Ortodoxă Română", XCVIII (1980), nr. 3—4, p. 384—404; Idem, *Monumente istorice bisericeşti din Arhiepiscopia Iaşilor în viziunea şi preocupările Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LVI (1980), nr. 3—5, p. 286—301; Pr. Prof. Ilie D. Brătan, *Activitatea Prea Fericitului Patriarh Iustin închinată pastoraţiei*, în „Mitropolia Olteniei", XXXII (1980), nr. 3—6, p. 342—357.

21 Vezi: Episcop Dr. Antonie Plămădeală, *Ecumenism şi relaţii externe bisericeşti (1944—1979)*, în „Ortodoxia", XXXII (1980), nr. 1, p. 159—170; Pr. Dumitru Soare, *Contribuţia Prea Fericitului Patriarh Iustin la dezvoltarea relaţiilor ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române*, în „Biserica Ortodoxă Română", XCVIII (1980), nr. 3—4, p. 405—432; Prof. Nicolae Chiţescu, *Ecumenism şi unitate creştină în concepţia Prea Fericitului Patriarh Dr. Iustin Moisescu*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LVI (1980), nr. 3—5, p. 257—270; Nicolae Mihăiţă, *Itinerar ecumenic al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin*, în „Mitropolia Olteniei", XXXII (1980), nr. 3—6, p. 370—376; Pr. Prof. Constantin Galeriu, *Concepţia ecumenică a Prea Fericirii Sale, Părintelui Patriarh Iustin*, în „Mitropolia Olteniei", XXXII (1980), nr. 3—6, p. 377—388.

22 Din cuvîntul rostit la investirea ca Mitropolit al Ardealului, în „Biserica Ortodoxă Română", LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 240.

împlinit acest angajament solemn nu numai prin întreaga activitate pastorală, ci şi prin contribuţii majore pe plan internaţional — printre care participarea, în fruntea delegaţiilor române, la reuniuni şi Adunări generale ale Conferinţei Creştine pentru Pace — şi prin aportul substanţial la elaborarea unei teologii creştine a păcii.[23] Ca o îndreptăţită recunoaştere a meritelor sale în slujirea idealului păcii, Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin i s-a conferit, printre altele, medalia Consiliului Mondial al Păcii, cu prilejul celei de-a 25-a aniversări a Mişcării Mondiale pentru Pace.[24]

Sintetizînd activitatea pe plan extern a Prea Fericirii Sale, Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, în amintitul cuvînt rostit la prăznuirea din 3 martie, spunea:

„Să ne aducem aminte că a fost printre fondatorii *Conferinţei Bisericilor Europene* şi membru în conducerea ei pînă la urcarea pe tronul patriarhal, cînd s-a retras pentru a lăsa locul altora.

Să ne aducem aminte că a fost conducătorul delegaţiei care a hotărît intrarea Bisericii noastre în *Consiliul Ecumenic al Bisericilor*, în 1961, la Adunarea Generală de la New Delhi şi că, de atunci şi pînă în 1977, a fost mereu ales în Comitetul central al acestei organizaţii ecumenice mondiale.

Să ne aducem aminte că a fost printre membrii fondatori ai *Conferinţei Creştine pentru Pace* şi militant pînă azi pentru pace şi înfrăţire între oameni şi popoare.

Mulţi vor fi uitat de numeroasele sale călătorii în străinătate, cînd ţara trecea prin necazuri mari ca cele provocate de inundaţii, cutremur. Să nu uităm toate acestea.

Să nu uităm nici numeroasele sale călătorii către românii stabiliţi peste hotare, pînă departe în America şi în alte continente, păstrînd cu ei legături sfinte, bazate pe dragoste şi încredere. Astăzi înşirăm numărul mare de parohii misionare, dar tînăra generaţie trebuie să ştie că Prea Fericirea Sa este iniţiatorul înfiinţării lor, pe vremea cînd a vorbi despre activitatea externă a Bisericii Ortodoxe Române, însemna a vorbi de activitatea Mitropolitului Moldovei şi Sucevei, Iustin Moisescu. Relaţiile noastre externe bisericeşti sînt şi azi pe un bun făgaş, sînt relaţii de prietenie şi colaborare, dar ele au fost puse pe făgaş de Prea Fericirea Sa".[25]

Sub îndrumarea Prea Fericirii Sale, Biserica noastră desfăşoară în continuare o largă activitate ecumenistă. În înţelegere cu celelalte Biserici Ortodoxe, în 1980 s-a iniţiat dialogul teologic oficial ortodoxo—romano-

---

23 Pe lîngă studiile Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin asupra păcii şi a activităţii pentru pace, vezi: † Nestor, Arhiepiscop şi Mitropolit, *Fericit făcătorul, binevestitorul şi apărătorul păcii*, în „Biserica Ortodoxă Română", XCVIII (1980), nr. 3—4, p. 332—338; Idem, *Prea Fericitul Patriarh Iustin, binevestitor şi apărător al păcii*, în „Mitropolia Olteniei", XXXII (1980), nr. 3—6, p. 265—281; Pr. D. Isopescu, *Concepţia despre pace în lucrarea Prea Fericitului Patriarh Iustin*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LVI (1980), nr. 3—5, p. 302—321.

24 Cf. „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", LI (1975), nr. 5—8, p. 568.

25 Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Portret din culori de cuvinte alese*, T. R. cit., p. 2.

catolic, aflat în prezent în plină desfăşurare. S-au continuat şi adîncit contactele Bisericii noastre cu celelalte confesiuni creştine. Totodată, Prea Fericirea Sa a iniţiat şi promovează relaţii şi cu cultele necreştine, sprijinind ideea realizării unui „ecumenism integral", prin crearea unui „Consiliu mondial al tuturor religiilor". Neobosita activitate a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pentru prietenie, apropiere şi colaborare sînt recunoscute şi apreciate de oamenii de bine de pretutindeni.

Grija Prea Fericirii Sale pentru credincioşii ortodocşi români de peste hotare se manifestă în continuare prin trimiterea de preoţi şi cîntăreţi, prin înfiinţarea de noi parohii şi prin înzestrarea lor cu cele necesare pentru buna desfăşurare a cultului religios. Dragostea părintească a Prea Fericitului Părinte Patriarh îmbrăţişează pe toţi fiii Bisericii strămoşeşti, fiind pentru toţi rugător şi de tot binele voitor.

*

Contemplînd salba de realizări a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, zicem cu Psalmistul: „Cît de bun este Dumnezeu cu cei drepţi la inimă!" (Ps. 72, 1).

La această frumoasă aniversare, toţi slujitorii şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române sîntem cu gîndul şi cu inima în jurul Prea Fericirii Sale, dorind să-i urmăm poveţele înţelepte precum şi pilda luminoasă de neprecupeţită dăruire în slujirea Bisericii şi a Patriei, în promovarea înaltelor idealuri de unitate, pace şi înfrăţire.

Plini de recunoştinţă şi de dragoste fiască, rugăm pe Mai-marele Păstorilor să-l păzească pe Întîistătătorul Bisericii noastre întru mulţi şi fericiţi ani, adăugînd noi nestemate la strălucita cunună a celor 75 de ani de mărețe şi pilduitoare împliniri.

Pr. prof. *Vasile Mihoc*

† ANTONIE

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL SIBIULUI ŞI MITROPOLIT AL ROMÂNILOR ORTODOCŞI DIN ARDEAL, CRIŞANA ŞI MARAMUREŞ

Cinului monahal, P. C. protopopi şi preoţi şi tuturor bine credincioşilor creştini, Har, ajutor şi pace de la Dumnezeu, iar de la noi arhierească binecuvîntare

HRISTOS A ÎNVIAT !

Iubiţi fii sufleteşti,

După o iarnă grea, semne de primăvară bucură din nou inimile noastre şi, odată cu aceasta, după perioada Postului Mare şi după amintirea tristă a Săptămînii Patimilor Domnului nostru Iisus Hristos, Patimi care au culminat cu răstignirea şi îngroparea, sufletele noastre se bucură astăzi de *Învierea* Sa. Precum în succesiunea anotimpurilor, fiecare iarnă e urmată neapărat de primăvară, tot aşa şi în desfăşurarea vieţii creştine, fiecare Săptămînă a Patimilor e urmată neapărat de Înviere şi de Săptămîna Luminată. Ne întristăm odată cu Hristos cînd moare pe cruce şi cînd moartea Lui pare a ne spune că prin moarte se termină totul şi că dincolo de ea nu mai există nimic, — şi ne bucurăm împreună cu Hristos cînd, împotriva tuturor aşteptărilor, a treia zi după îngropare înviază, în trupul care fusese mort, voind să ne înveţe prin aceasta că prin moarte nu se termină totul, că sufletul nu moare şi că, atunci cînd vom muri şi noi, sufletele noastre vor supravieţui.

Învierea e re-întruparea lui Dumnezeu pe pămînt, o naştere din nou, o re-naştere în trup transfigurat, fiind replica în mărire şi glorie a întrupării prin Naşterea în smerenie la Betleem. Acum, cel născut în peşteră îşi descopere, la vedere şi la înţelegerea oricui, adevărata identitate dumnezeiască, puterea şi slava. Prin Înviere îşi legitimează învăţătura, îşi explică minunile şi îşi împlineşte promisiunile. Reîntors printre oameni, în slavă, prin Înviere, ca un Dumnezeu, El nu va mai pleca din lume, aşa cum pleacă oamenii, prin moarte. Dacă prima plecare i-a scandalizat şi i-a descurajat pe cei care Îl credeau atotputernic, a doua plecare i-a umplut de sfîntă uimire şi de speranţă. Biruind moartea, El o va ocoli acum, şi va pleca în chip minunat, înălţîndu-se în faţa ucenicilor, precum se şi cădea unui Dumnezeu ce se întorcea întru ale Sale.

Drept credincioşi creştini,

A înviat Hristos cu adevărat? Cînd răspundem la vestea ce ni se anunţă în aceste zile, cu: *Adevărat a înviat*, credem noi cu adevărat în *Înviere!* — Credem, fără îndoială. Credem, aşa cum au crezut moşii şi strămoşii noştri, şi simţim Învierea ca pe evenimentul cel mai însemnat din viaţa noastră şi din tot destinul

nostru, în El stînd cheia înţelesului vieţii noastre pămînteşti şi a vieţii noastre veşnice. Dar în afară de credinţa noastră, moştenită din neam în neam, avem noi alte argumente care ne fac să credem în Înviere?

Există martori ai Învierii lui Iisus Hristos? — Există. Ei ne sînt prezentaţi de către autorii cărţilor Noului Testament şi mărturia lor, fiind contemporană, venind din partea unora care *au văzut* şi au trăit evenimentul, este convingătoare pentru noi. Aceştia L-au întîlnit pe Iisus după Înviere şi au stat de vorbă cu El, au mîncat şi au călătorit împreună cu El, după ce-L văzuseră „cu ochii lor" mort, şi-L îngropaseră cu mîinile lor. Mărturia lor e nemijlocită, directă, trăită de ei.

Cel dintîi lucru constatat de femeile mironosiţe Duminică dimineaţa, cînd s-au dus, după obicei, cu miresme la mormînt, a fost faptul că mormîntul era gol (Matei XXVIII, 6). Şi gol a rămas pînă azi. Dar mironosiţele L-au şi întîlnit pe Cel înviat, chiar acolo, în preajma mormîntului. El le-a întîmpinat firesc, cu cuvîntul: *Bucuraţi-vă!* Era singurul cuvînt care putea spune totul, care putea cuprinde în el toată întîmplarea, care putea transforma toate cuvintele ce s-ar fi putut spune, într-un simţămînt adînc, luminos şi cald, în simţămîntul copleşitor al bucuriei, care nu mai are nevoie de cuvinte. Apoi L-a văzut Petru, cel care se lepădase în timpul Patimilor şi care trăise adînc disperarea şi deziluzia. Nu se aşteptase la un asemenea deznodămînt cum fusese cel al Patimilor şi al morţii. Apoi L-au văzut ceilalţi apostoli şi, în cele din urmă, I-a pipăit ranele Toma, cel care se îndoise la auzul noutăţii Învierii şi care, convingîndu-se, a exclamat: „Domnul meu şi Dumnezeul meu!"

Iată martori, arătaţi de evanghelişti cu numele, martori care mai trăiau încă în momentul în care s-au scris şi au început a circula Evangheliile, şi care au putut fi verificaţi spre a confirma cele puse pe seama lor. Ei au fost primii propovăduitori ai creştinismului, întemeiaţi pe certitudinea *Învierii* constatate de ei înşişi. Pe convingerea lor ne întemeiem şi noi, pînă azi, credinţa noastră.

Dar a mai existat un martor. Îl chema Saul şi era un tînăr foarte învăţat, o speranţă a vremii, om de încredere al mai marilor templului. Numele său apare pentru prima oară în legătură cu uciderea cu pietre a primului martir creştin, arhidiaconul Ştefan (F. Ap. VIII, 58). Saul a fost încredinţat cu paza hainelor celor ce aruncau cu pietre, fiind printre cei care fuseseră de acord cu uciderea (F. Ap. VIII, 60).

Cartea Faptelor Apostolilor ni-l arată ca pe un mare prigonitor al creştinilor. Va fi auzit de Înviere, dar nu credea în ea. Era din oraşul Tars, din provincia nordică Cilicia, din Asia Mică şi probabil nu fusese martor nici la propovăduirea Mîntuitorului, nici la Patimi, nici la Înviere. Fie că fusese în oraşul său, fie că fiind din cînd în cînd în Ierusalim, se ţinuse de-o parte, ocupîndu-se cu studiul pe lîngă marii învăţaţi ai vremii. Era un zelos al Legii vechi. Ajuns la oarecare poziţie oficială în momentul în care, după Înviere şi Înălţare, creştinismul începuse să se întindă tot mai mult, şi se înmulţeau comunităţile întemeiate de apostoli şi de ucenicii lor, Saul a primit misiunea de a lichida creştinismul.

Textul Sfintei Scripturi îl descrie astfel: *„Saul însă pustia Biserica, pătrunzînd prin case şi tîrînd bărbaţi şi femei, îi arunca în temniţă* (F. Ap. VIII, 3). Teritoriul acţiunilor sale era probabil limitat la început numai la Ierusalim. Părîndu-i-se prea puţin şi auzind că noua învăţătură se răspîndeşte şi în alte părţi, *„Saul, răspîndind groază şi ucidere asupra ucenicilor, a mers la arhiereu şi a cerut de la el scrisori către sinagogile din Damasc, că dacă ar afla pe unii care ar urma calea învăţăturii lui Hristos, fie bărbaţi ori femei, să-i aducă legaţi la Ierusalim"* (F. Ap. IX, 1—2). El nu ştia că ceruse să meargă întru întîmpinarea altui destin, şi că drumul Damascului îi va schimba şi viaţa şi numele, şi că va face din el un personaj de importanţă mondială, co-autor al Bibliei, învăţător al neamurilor şi, în cele din urmă, martir tocmai pentru cauza împotriva căreia primise să lupte.

Iubiţi credincioşi,

Oricît ne-ar părea de imposibil, tocmai acest Saul va fi martorul de care am amintit, adăugat la cei pomeniţi mai înainte. El va fi martorul cel mai aprins al Învierii lui Hristos. Tocmai el se va transforma din prigonitor în apărător. Acelaşi zel pe care îl pusese în prigonirea creştinilor, îl va pune de acum încolo în

apărarea lor şi în răspîndirea noii învăţături.

Cum s-a putut întîmpla aceasta? Ce s-a putut petrece cu dînsul, încît să-l transforme în opusul a ceea ce era pînă atunci, încît să-l facă să iubească fierbinte ceea ce ura cu foc? Ce anume a putut să-i zdruncine într-atîta convingerile? — O demonstraţie a cuiva? — În demonstraţii nu-l întrecea nimeni! Credinţa lui în Legea veche era de granit. Mila de victime? — Mila, dacă ar fi avut-o, putea să-l facă cel mult să-şi înceteze opresiunea, uciderile şi arestările, dar nu să treacă de partea victimelor, îmbrăţişîndu-le credinţa pe care o considera nu numai absurdă, dar şi împotriva Legii care pentru el era sfîntă! Dacă n-am şti ce s-a întîmplat, ar fi foarte greu să ne imaginăm şi să ne explicăm o astfel de transformare radicală. În principiu, nimic nu părea a fi în măsură să-l întoarcă de pe drumul său, din credinţa şi din lupta sa împotriva creştinismului care atunci se năştea.

Şi totuşi, s-a întîmplat ceea ce nimeni, şi nici el nu-şi imaginase. S-a întîmplat singurul eveniment care putea fi în stare să-l zdruncine, să-l transforme, să-l convertească la credinţa pe care o persecuta, să-i demonstreze că nu avea dreptate, că religia care se întemeia pe Învierea lui Hristos era cea adevărată şi că el, Saul, se afla în eroare.

Acest eveniment a fost întîlnirea cu Iisus Hristos, întîlnirea cu Cel înviat.

Unui asemenea argument nu i se putea rezista. Nimeni nu i-ar fi putut rezista. El ştia că Iisus murise. De aceasta nu s-a îndoit nimeni, niciodată. Nici iudeii, nici romanii. Cei care L-au răstignit, au permis îngroparea numai după ce au constatat moartea. După Înviere au lansat zvonul că ucenicii i-au furat şi i-au ascuns trupul şi că de aceea mormîntul a fost găsit gol. Dacă Saul ar fi găsit trupul mort, ascuns undeva, — poate aceasta şi căuta de fapt la Damasc — aceasta ar fi fost marea lui victorie. Argumentul material — găsirea trupului mort — i-ar fi confirmat teza teoretică, adică imposibilitatea Învierii. Dar el L-a întîlnit pe Iisus viu, şi astfel s-a confirmat că mormîntul rămăsese gol prin Învierea Celui ce fusese îngropat acolo. Şi iată scurta convorbire dintre cei doi:

— *„Saule, Saule, de ce mă prigoneşti?* — l-a întrebat Iisus, iar el a zis: *Cine eşti?* — Zis-a Domnul: *Eu sînt Iisus pe care tu îl prigoneşti.*" Şi Iisus a adăugat, folosind o metaforă, sau poate o zicală a vremii: *„Cu greu îţi este să loveşti cu piciorul în bolduri*" (F. Ap. IX, 4—5), cu alte cuvinte: e greu să te lupţi cu adevărul. E cu neputinţă. Împotriva evidenţei nu mai poţi face nimic! Iată evidenţa: *„Eu sînt Iisus.*" Era ca şi cum i-ar fi spus: Eu sînt cel pe care tu îl crezi mort. Sînt viu. Am înviat. Toţi cei ce cred în Înviere, cred într-un fapt adevărat. Aceasta este noua religie pe care o voieşte Dumnezeu, nu cea pe care o aperi tu. Eu sînt cel promis: Mesia, despre care au vorbit profeţii. Te crezi învăţat: citeşte-i cum trebuie. Dar Iisus nu i-a spus toate acestea, pentru că, pentru o minte ca a lui Saul, toate se cuprindeau în afirmaţia simplă şi zdrobitoare: „Eu sînt Iisus."

În faţa evidenţei, Saul a cedat. În faţa evidenţei se cedează. Orice minte sănătoasă procedează aşa. Pentru Saul era acum evident: Hristos a înviat! Există. E viu. Vorbeşte cu el. În clipa aceea a mai avut doar tăria să mai pună singura întrebare care îşi mai avea un rost: *„Doamne, ce voieşti să fac?*" (F. Ap. IX, 6). I s-a spus ce trebuie să facă şi a făcut precum i s-a poruncit. Toată întîmplarea se găseşte în cartea Faptele Apostolilor.

Şi aşa, Saul a devenit Pavel, Sfîntul Apostol Pavel, cel intrat în ceata apostolilor, martor al Învierii, pe baza acestei întîlniri cu Iisus, marele apostol al neamurilor, cel care a convertit la creştinism toată Asia Mică şi sudul Europei, cel care a prins în formule geniale învăţătura lui Iisus, distanţînd-o de iudaism, cel care a scris cunoscutele *Epistole* care fac parte din Noul Testament, şi care sînt citite împreună cu *Evangheliile* la toate slujbele creştine.

Propovăduirea sa s-a sprijinit permanent pe faptul cunoscut şi controlat de el, al Învierii Domnului. Învierea justifică totul. Ea justifică noua învăţătură şi noua credinţă. Învierea e temeiul logic al creştinismului. Marele logician, Sfîntul Pavel, pune în ecuaţie logică toată propovăduirea sa şi tot sensul creştinismului şi al credinţei noastre: *„Dacă Hristos n-a înviat, atunci zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică şi credinţa voastră*", scrie el Corintenilor, şi prin ei şi nouă (I Cor. XV, 14). Fără credinţă în înviere, creştinismul nu înseamnă nimic. Ar fi o învăţătură omenească, un sistem filozofic, ca oricare altul. Cu credinţa în Înviere, el înseamnă totul: este garanţia adevărului şi a mîntuirii noastre. E dumnezeiesc.

Învierea a fost pentru Saul garanţia dumnezeirii Celui înviat şi a învăţăturii

Sale. Aceasta l-a transformat în Sfîntul Apostol Pavel. Ce frumos conchide el, că Învierea lui Hristos ne garantează că *„cel din urmă vrăjmaş a fost astfel învins: moartea"* (I Cor. XV, 26). Moartea care ne pune atîtea probleme, care ne aduce atîtea dureri, care chinuie minţile cele mai luminate şi blochează avînturile faptei şi ale gîndului, ei bine, moartea a fost învinsă: moartea nu există! Sufletul nu moare. Trăieşte şi va învia. Dacă a înviat Hristos, învierea şi nemurirea sînt evidenţe nu numai logice, ci faptice.

Iată demonstraţia acestui martor care L-a văzut pe Hristos şi care a devenit marele Pavel.

V-am reamintit astăzi de mărturia lui, pentru ca prin ea să ne întărim credinţa în Învierea lui Hristos şi în nemurirea noastră şi să ne hotărîm să fim mai buni, mai drepţi, iubitori de dreptate, iubitori unii faţă de alţii, iertători şi generoşi.

Drept măritori creştini,

Marea sărbătoare a Învierii Domnului să ne lumineze sufletele şi să ne încălzească inimile cu speranţa că Domnul cel înviat veghează asupra noastră şi asupra lumii. Să-I mulţumim pentru tot ce ne-a dat pînă acum, pentru sănătate, pentru pace şi pentru că ne-a îngăduit să ne desfăşurăm viaţa creator, să propăşim în toate şi să ne facem planuri şi gînduri bune de viitor.

În anul acesta, în prima decadă a lunii mai, vom aniversa două evenimente cu profunde rezonanţe istorice: victoria asupra fascismului, 9 mai 1945, şi ziua independenţei de stat, 9 mai 1877. Vom aniversa, aşadar, 40 de ani de la sfîrşitul celui de al doilea război mondial, pe care noi, românii, prin actele de vitejie ale ostaşilor noştri şi prin contribuţia întregului popor, l-am scurtat cu cca 200 zile. Ca în fiecare an, la 9 mai, ne vom aminti şi de acea zi memorabilă din 1877 cînd a fost proclamată Independenţa de stat a României, care va rămîne de-a pururi o pagină de eroism, de glorie nepieritoare în istoria noastră naţională. Aceste două aniversări să ne îndemne necontenit la apărarea păcii a independenţei şi suveranităţii ţării noastre.

Anul acesta şi Patria noastră a cunoscut multe evenimente care i-au dat un nou avînt şi noi chezăşii spre dezvoltare şi propăşire, cel mai recent fiind realegerea Domnului Nicolae Ceauşescu în funcţia de Preşedinte al Republicii.

Tot în acest an vom sărbători, la 5 mai, o sută de ani de la declararea autocefaliei Bisericii noastre Ortodoxe Române, adică de cînd Biserica noastră s-a declarat liberă de orice amestec al altora în treburile ei, conducîndu-se prin ea însăşi, prin Sinodul şi capul ei bisericesc, pe atunci numit Mitropolit primat. Din 1925 Biserica şi-a asumat titlul de Patriarhie, iar capul ei titlul de Patriarh. Vom aniversa în luna septembrie şaizeci de ani şi de la acest eveniment.

Să rugăm pe Domnul cel înviat să vegheze în continuare asupra noastră şi asupra întregii lumi, să ne dea vremi de pace, buna întocmire a văzduhurilor — cum zicem în ecteniile Bisericii — pentru ca munca noastră să fie ajutată de Sus şi să avem parte de roade bogate.

Sărbătoarea Învierii să fie pentru toţi prilej de bucurie şi de pace: împăcaţi-vă unii cu alţii, iertaţi toate pentru Înviere — cum spun cîntările Bisericii în aceste zile — păstraţi unitatea frăţească şi românească şi unitatea credinţei, aşa cum ne-a lăsat-o Mîntuitorul, cum ne-au transmis-o martorii Învierii Sale, cum au trăit-o moşii şi strămoşii noştri de pe aceste meleaguri vreme de aproape două mii de ani, şi cum o propovăduieşte Biserica Ortodoxă pînă astăzi.

Dorindu-vă tuturor toate cele de folos, vă îmbrăţişez şi vă adresez cel mai vechi şi mai frumos salut creştinesc, acela care a fost rostit în dimineaţa Învierii, şi care a pus bazele credinţei noastre: *Hristos a Înviat!*

Al vostru al tuturor către Domnul pururea rugător,

† ANTONIE
Mitropolit al românilor ortodocşi
din Ardeal, Crişana şi Maramureş

Dată în reşedinţa noastră din Sibiu, în Ziua Învierii, 14 aprilie 1985.

† TEOFIL

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL EPARHIEI VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Preacinstitului cler și tuturor dreptcredincioșilor creștini din această eparhie: Har și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Histos

«Iată, Eu sînt cu voi, în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului».
(Matei 28, 20).

Iubiți credincioși,

Această mult prețioasă promisiune ne-a făcut-o Mîntuitorul nostru, Domnul Iisus Hristos, în răstimpul dintre preamărită învierea Sa din morți și fericită înălțarea Sa la ceruri. Arătîndu-se iubiților Săi apostoli, pe un munte al Galileii, El le-a încredințat o sfîntă misiune și în același timp această scumpă făgăduință. Sînt cuprinse amîndouă în ultimele cinci versete din evanghelia lui Matei, pe care acum le auziți: *«Iar cei unsprezece ucenici au mers în Galileea, la muntele unde le poruncise lor Iisus. Și văzîndu-L, I s-au închinat, ei care se îndoiseră. Și apropiindu-Se Iisus le-a vorbit lor, zicînd: Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer și pe pămînt. Drept aceea, mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-le să păstreze toate cîte v-am poruncit vouă. Și iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacurilor. Amin»* (Matei 28, 16—20).

Iubiți credincioși,

Primele sentimente ce trebuie să ne cuprindă la auzul acestor sfinte descoperiri, sînt simțăminte de închinare și de dragoste curată. Căci cele ce le-a vorbit odinioară ucenicilor Săi pe muntele Galileii, ni le adresează astăzi și nouă celor ce sărbătorim cu evlavie Sfintele Paști.

Nimic mai firesc decît închinarea noastră smerită la picioarele Celui ce ne-a dezvăluit că El este învestit, El este înzestrat *cu toată puterea în cer și pe pămînt.* O putere binefăcătoare și izbăvitoare, o putere milostivă, aducătoare de pace și de bucurie îmbelșugată.

Cu multe veacuri mai înainte, Profetul Daniil, asistat de Duhul Sfînt, a fost luminat să scrie: *«Și pe cînd eu priveam țintă la vedenia mea în ceas de noapte, iată că pe norii cerului venea cineva ca Fiul Omului și a ajuns pînă la Cel vechi de zile și a fost dus înaintea Lui. Acestuia i s-a dat stăpînirea, slava și împărăția, ca toate popoarele, neamurile și limbile, Lui să-I slujească. Stăpînirea Lui este veșnică, stăpînire care nu va trece, iar împărăția Lui nu va fi nimicită niciodată»* (Dan. 7, 13—14).

La fel ca toți proorocii, luminat fiind de Sfîntul Duh, evanghelistul Ioan ne dezvăluie gîndul și conștiința Dascălului său și al nostru, cînd scrie în cartea sa: *«Iisus știind că Tatăl I-a dat Lui toate în mîini și că de la Dumnezeu a ieșit și la Dumnezeu merge, S-a sculat de la cină... și a început să spele picioarele ucenicilor...»* (Ioan 13, 3).

După ce s-a așezat din nou la masă și după ce a ieșit în noapte vînzătorul Iuda Iscarioteanul, rămas singur cu apostolii devotați Lui, Domnul Hristos își revarsă inima în vorbirea de rămas bun, plină de duioșie și de înălțătoare cugetare. Noi ortodocșii o auzim citită la denia din Joia patimilor, seara. Ea începe cu aceste

cuvinte: «*Acum s-a preamărit Fiul Omului şi Dumnezeu s-a preamărit întru El. Iar dacă Dumnezeu s-a preamărit întru El şi Dumnezeu Îl va preamări pe El, în Sine însuşi, şi-L va preamări îndată*» (Ioan 13, 31—32).

Domnul nostru Iisus Hristos a preamărit pe Tatăl Său ceresc prin supunerea Sa desăvîrşită, în toate momentele şi în toate privinţele, pînă la moartea de ocară de pe cruce. Dumnezeu Tatăl răspunde la această slujire smerită făcînd părtaş pe Fiul Omului la mărirea Sa cea veşnică şi la cîrmuirea universului.

Slujirea lui Hristos, supunerea Lui, a început odată cu coborîrea Lui în Nazaret, odată cu naşterea Lui în Betleem, odată cu săvîrşirea de minuni care au însoţit propovăduirea Lui din Ţara Sfîntă.

Arhanghelul Gavriil L-a preamărit pe Hristos la Bunavestire, o mulţime de oaste îngerească L-a preamărit în Betleem, degetul, mîna lui Dumnezeu L-a preamărit la săvîrşirea tuturor minunilor în care a prefăcut apa în vin, a izgonit orice putere diavolească, a vindecat orice fel de boală trupească şi sufletească dintre oameni, a înviat morţii, a potolit marea înfuriată.

Dar, *strălucirea preamăririi lui Iisus* se vădeşte în patima în care murind a biruit moartea, păcatul şi iadul, se vădeşte în Învierea Sa din morţi şi în înălţarea Sa la ceruri.

În ceruri Hristos sălăşluieşte întru mărirea cea fără de margini a Tatălui şi este părtaş la atotputernicia Lui.

Deosebit de clare, de mîngîitoare şi de încurajatoare sînt pentru noi următoarele trei versete, primele din epistola Sfîntului Pavel către Evrei: «*După ce în repetate rînduri şi în multe feluri Dumnezeu le-a vorbit odinioară părinţilor noştri prin profeţi, în aceste vremuri de pe urmă ne-a vorbit nouă, prin Fiul pe care L-a pus moştenitor a toate şi prin care a zidit şi lumea. Acest Fiu este strălucirea slavei şi icoana fiinţei lui Dumnezeu, Fiul ţine toate cu cuvîntul puterii Sale. După ce a săvîrşit curăţirea păcatelor noastre, Fiul a şezut de-a dreapta Măririi dumnezeieşti întru cele prea înalte*» (Evrei 1, 1—3).

Iubiţi credincioşi,

Pe muntele din Galileea, Iisus Biruitorul morţii i-a trimis pe toţi apostolii Săi în misiune de evanghelizare, poruncindu-le să vestească Vestea cea Bună la toată făptura, să istorisească învăţătura şi minunile Sale tuturor popoarelor, fără deosebire de cultură, de culoare sau de vrednicie. Cei ce aveau să primească propovăduirea apostolească, urmau să fie botezaţi în numele Prea Sfintei Treimi, în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh. Peste fiecare grupare de credincioşi botezaţi, sfinţii Apostoli au rînduit cîte un conducător sufletesc, cîte un preot hirotonit de ei, sau de un episcop, ales şi acesta, dintre credincioşi sau dintre preoţii ce se vor fi distins prin rîvnă şi pricepere. Astfel, de la începutul societăţii creştine a Bisericii, Sfîntul Duh, prin mijlocirea sfinţilor Apostoli, a împărţit pe ucenicii lui Hristos în conducători şi conduşi, în păstori şi păstoriţi, în părinţi şi fii duhovniceşti, uniţi în dragoste caldă faţă de Dumnezeu şi faţă de mîntuirea lor, a tuturor deopotrivă.

Arătarea Sa de pe muntele Galileii faţă de cei unsprezece ucenici ai Săi, Domnul o încheie cu o făgăduinţă nespus de preţioasă şi binefăcătoare pentru discipolii Săi înspăimîntaţi de cele petrecute de curînd în Ierusalim cu învăţătorul lor iubit: «*Iată Eu cu voi sînt în toate zilele pînă la sfîrşitul veacului. Amin*» (Matei 28, 20). Înţelesul cel bun este: «cu voi sînt pînă la sfîrşitul lumii». Un veac, un secol durează o sută de ani. Ocrotirea şi asistenţa Domnului Celui preamărit, cu şedere la dreapta Tatălui — faţă de Biserica Lui, dăinuieşte cît durează lumea omenirii. Biserica Lui nu o vor birui porţile iadului, nu o vor nimici puterile morţii (Matei 16, 18).

«*Iată Eu cu voi sînt în toate zilele...*». Prezenţa Domnului este promisă în primul rînd, este făgăduită înainte de toate, Apostolilor Săi din primul veac şi din toate veacurile. Lor, celor 12, colaboratorilor de atunci şi urmaşilor lor din toate secolele, le este hărăzită prin angajament mesianic, prin decizie dumnezeiască, ocrotirea, asistenţa şi sprijinul necurmat al Biruitorului Hristos şi al Duhului Lui. Urmaşii legitimi, succesorii legiuiţi ai Apostolilor, sînt episcopii şi preoţii hirotoniţi după rînduiala bisericească. Preoţia ortodoxă este de la Dumnezeu, nu de la oameni. Cei ce o leapădă, Îl resping pe Iisus Dumnezeu.

Iubiţi credincioşi,

Pronia cea cerească, adică cîrmuirea dumnezeiască, se întinde asupra tuturor oamenilor pentru că toţi sîntem chipul lui Dumnezeu prin faptul că avem un suflet nemuritor înzestrat cu pricepere, cu simţire şi cu voinţă liberă.

Purtarea de grijă a Celui Atotputernic şi Atotştiutor cuprinde şi pe păcătoşii care Îl supără pe El în toată vremea şi în tot locul. El este îndelung răbdător, zăbavnic la mînie şi grabnic la iertare faţă de omul care se căieşte şi cere dezlegare de greşelile sale: «*Dar Eu vă spun* — zice Hristos — *iubiţi pe vrăjmaşii voştri... ca să fiţi fii ai Tatălui vostru cel din ceruri; căci El face să răsară soarele Său peste cei răi şi peste cei buni, şi dă ploaie peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi*» (Matei 5, 44—45). El hrăneşte în toate zilele pe cei păcătoşi ca şi pe cei temători de Dumnezeu.

«*Pe cel ce vine la Mine nu-l voi scoate afară*» (Ioan 6, 37). De aceea «*veniţi la Mine toţi cei trudiţi şi împovăraţi şi Eu vă voi da odihnă*» (Matei 11, 28).

Dar, oricît ar fi de mare bunătatea Domnului nostru Iisus Hristos, El nu ne scuteşte de efort, de truda în luptă cu răul din noi şi din afară de noi. Sîntem chemaţi să combatem ispitele la păcat ori de unde ar veni ele, de la firea noastră pornită spre abuz şi spre exces, ori de la cel viclean, duşmanul nostru cel mai mare. La urma urmelor strădania noastră spre fapte bune şi spre curăţenie sufletească va fi răsplătită cu mare mărire şi veşnică fericire. La aceasta avem făgăduinţa limpede a cuvîntului celui dumnezeiesc: «*Celui ce biruieşte îi voi da să şadă la Mine, pe scaunul Meu, precum şi Eu am biruit şi am şezut cu Tatăl Meu pe scaunul Lui*» (Apoc. 3, 21).

Iubiţi credincioşi,

Anul acesta se împlinesc 40 de ani de la terminarea celui de al doilea război mondial. Ziua de 9 mai 1945 a însemnat sfîrşitul unui coşmar cînd armele au încetat să mai secere vieţi omeneşti, cînd omenirea a strigat cu lacrimi de bucurie: Pace! La biruinţa vieţii asupra morţii, la victoria asupra fascismului, armata română, întregul nostru popor şi-au adus o nepreţuită contribuţie. La această aniversare să ne gîndim în primul rînd la pace, ca niciodată pămîntul să nu mai fie pustiit de războaie.

O ştim cu toţii cîtă teamă ne stăpîneşte pe noi de primejdia izbucnirii unui nou război mondial. Toate popoarele lumii de astăzi trebuie să-şi aducă o contribuţie însemnată pentru apărarea păcii, a vieţii pe pămînt.

Ţara noastră, prin glasul autorizat al preşedintelui Nicolae Ceauşescu, se face auzită pe toate meridianele globului, cerînd omenirii să vegheze necontenit la apărarea vieţii, să militeze pentru buna înţelegere între oameni şi popoare.

Nouă creştinilor ne revine sarcina sfîntă să sporim şi să încălzim rugăciunile noastre pentru pacea a toată lumea, cu credinţa tare că «*la Dumnezeu toate lucrurile sînt cu putinţă*» (Matei 19, 26).

În acelaşi timp să ne străduim pentru tot lucrul bun şi îndeobşte folositor, ca patria noastră să devină tot mai înfloritoare.

Pentru noi, ziua de 9 mai are şi o altă semnificaţie cu profunde rezonanţe patriotice: tot într-o zi de 9 mai, în 1877, a fost proclamată Independenţa de Stat a României, eveniment epocal care a avut şi pentru Biserica noastră Ortodoxă urmări cu adevărat istorice, pe care le vom aniversa anul acesta şi anume: o sută de ani de la dobîndirea fericită şi paşnică a autocefaliei şi şaizeci de ani de la ridicarea ei la rangul de Patriarhat. Ambele evenimente vor fi prăznuite la vremea lor, în cadre sărbătoreşti, cu participarea clerului şi a credincioşilor ortodocşi.

Îngenuncheat smerit în faţa sfîntului altar, mă rog din toată inima lui Hristos, biruitorul păcatului şi al morţii, ca Sfîntă Învierea Lui să vă aducă tuturor belşug de pace şi de tărie sufletească, spor de sănătate şi de zile îndelungate. Cu aceste simţăminte, vă binecuvîntez cu părintească dragoste şi vă zic:

«HRISTOS A ÎNVIAT»

Al vostru al tuturor voitor de tot binele şi pururea către Domnul rugător,

TEOFIL
Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului

Dată în reşedinţa noastră din Cluj-Napoca, la praznicul Sfintelor Paşti din anul Domnului 1985, aprilie 14.

† EMILIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL ALBA IULIEI

Iubitului nostru cler, cinului călugăresc și tuturor binecredincioșilor creștini din această de Dumnezeu păzită Eparhie, har, milă și pace de la Hristos cel înviat din morți, iar de la smerenia noastră părintească îmbrățișare și arhierească binecuvîntare.

„Acum toate s-au umplut de lumină: și cerul și pămîntul și cele de dedesubt; toată făptura să prăznuiască Învierea lui Hristos întru care ne întărim."
(Canonul Învierii)

Iubiții noștri fii sufletești,

Dumnezeu în marea Sa milostivire ne-a ajutat să trecem și de această dată asprimea iernii, iar pentru sufletul nostru să păzim, după datină creștinească, rînduielile Marelui Post și să ajungem cu bine la dumnezeiescul Praznic al Învierii Sale din morți, *Sfintele Paști.*

Îndatorați sîntem dar, din prilejul acestui luminat Praznic să îndreptăm gîndul cel dintîi către Cerescul Părinte, aducîndu-I smeritele noastre mulțumiri pentru purtarea Sa de grijă față de noi, izvorîtă din nemăsurata Sa iubire de oameni.

În săptămîna Sfintelor Patimi, cu văzul lăuntric al credinței, am fost alături de ucenicii Mîntuitorului care au fost de față la dureroasele întîmplări:

— rugăciunea din grădina Ghetsimani în sudori de sînge;

— trădarea lui Iuda — prinderea și judecarea Domnului Iisus și

— răstignirea pe Golgota între doi tîlhari unde „și-a dat duhul". Aici pe Sf. Cruce a fost străpunsă coasta Sa din care a ieșit sînge și apă, de acum crucea devenind primul jertfelnic al Bisericii întemeiată în chip tainic, după care a urmat punerea în mormînt a trupului Celui răstignit.

Sf. Evanghelii ne spun că după răstignire „ucenicii stăteau cu ușile încuiate" de frica iudeilor (Ioan 20, 19), ei care fuseseră copleșiți de cuvintele Lui cu care vestea mulțimilor o nouă împărăție ce va să fie...; ei care fuseseră martorii faptelor de putere cu care înviase morți, vindecase bolnavi, alungase duhuri necurate, dăduse vedere orbilor. Iar acum..., credința în El mărturisită altădată de Sf. Ap. Petru: „Tu ești Hristosul Fiul lui Dumnezeu celui viu" (Mat. 16, 16), se spulberase odată cu moartea Sa pe cruce.

Curajul lor nu mersese mai departe de poarta lui Caiafa. Doar Ap. Ioan se încumetase să-L urmeze în calea spre calvar... El, cel mai iubit dintre ucenici auzise ultimele Lui cuvinte: „Săvîrșitu-s-a" (Ioan 19, 30).

Peste nădejdile ucenicilor căzuse năprasnic acest cuvînt: *„Săvîrșitu-s-a"* și urmase apoi mormîntul acoperit cu lespede grea de piatră, pecetluit și străjuit de ostașii romani.

Dreptmăritori creștini,

De unde se strecurase în sufletul ucenicilor îndoiala? Sf. Evanghelist Ioan aruncă o rază de lumină asupra acestei nedumeriri: pentru că ei încă nu știau Scriptura, că Iisus trebuia „să învieze din morți" (Ioan 20, 9).

Și iată, ziua de sîmbătă trecuse, iar ei împreună cu femeile mironosițe care urmaseră pe Domnul stăteau zăvorîți și plîngeau în cumpăna îndoielii lor.

Dar în *dimineaţa zilei I-a a săptămînii (Duminica)* spre ziuă, un înger coboară din înălţimile Cerului, răstoarnă piatra de la uşa mormîntului din care a Înviat Iisus Hristos şi slava Învierii Sale covîrşeşte întreaga zidire. Femeile Mironosiţe, venite dis-de-dimineaţă să ungă cu miresme Trupul mort al Domnului, găsesc piatra mormîntului prăvălită alături, giulgiurile într-o parte a mormîntului, străjile plecate şi doi îngeri le întîmpină zicînd: „Nu vă spăimîntaţi, căutaţi pe Iisus Nazarineanul cel răstignit? A Înviat! Nu este aici. Iată locul unde a fost pus. Dar mergeţi şi spuneţi ucenicilor Lui şi lui Petru că merge în Galileea mai înainte de voi; acolo îl veţi vedea, după cum v-a spus" (Marcu 16, 6—7).

Cea dintîi care a văzut pe Domnul Înviat a fost Maria Magdalena şi bucuria ei nu a mai cunoscut margini atunci cînd a spus ucenicilor: Am văzut pe Domnul! (Ioan 20, 18).

În calea spre Emaus Iisus Hristos cel Înviat se mai arată la doi ucenici, Luca şi Cleopa cărora se face cunoscut la frîngerea pîinii (Lc. 24, 30—31), iar în seara aceleiaşi zile intră prin uşile încuiate şi le spune ucenicilor înfricoşaţi: „Pace vouă! Eu sunt, nu vă temeţi!" Iar ei înspăimîntîndu-se şi înfricoşîndu-se credeau că văd duh. Şi Iisus le-a zis: „De ce sînteţi tulburaţi şi pentru ce se ridică astfel de gînduri în inima voastră? Vedeţi mîinile şi picioarele Mele că Eu Însumi sînt; pipăiţi-Mă şi vedeţi că duhul nu are carne şi oase precum Mă vedeţi că am. Şi zicînd acestea le-a arătat mîinile şi picioarele Sale" (Luca 24, 36—39). Şi s-au bucurat ucenicii văzînd că este Domnul. Iar ca să-i încredinţeze că El este cu adevărat înviat cu trupul a luat o bucată de peşte şi dintr-un fagur de miere... şi a mîncat înaintea lor şi apoi „le-a deschis mintea ca să priceapă scripturile" (Lc. 24, 42—45).

Arătarea Domnului Cel Înviat a risipit norii îndoielilor. Bucuria ucenicilor Săi a depăşit omenescul! Cu această bucurie în inimi vor porni plini de avînt, după Cincizecime să vestească lumii pe Hristos cel Înviat de la Ierusalim la Damasc şi pînă la marginile lumii, potrivit poruncii date de El: „Mergeţi şi învăţaţi toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, învăţîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă, şi iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrşitul veacului" (Mt. 28, 19—20).

Curajul propovăduirii lor s-a întemeiat pe această mărturie: ei au văzut pe Hristos — Dumnezeul cel Înviat! De aceea aveau să spună mai tîrziu: „Nu putem să nu vorbim de cele ce am văzut şi auzit" (F. Ap. 4, 20), iar în altă împrejurare: „Bărbaţi fraţi cuvine-se a vorbit cu îndrăznire către voi... *Dumnezeu a Înviat pe Iisus* căruia noi toţi sîntem martori" (F. Ap. 2, 29—32).

Iubiţii mei fii duhovniceşti,

Învierea Domnului Iisus Hristos este un fapt de copleşitoare măreţie şi atotputernicie dumnezeiască. Slava Învierii lui Hristos luminează de douăzeci de veacuri viaţa omenirii pe care a izbăvit-o din robia păcatului strămoşesc şi a slobozit-o din legăturile morţii. Învierea din morţi a Mîntuitorului este suprema certitudine că: „moarte nu va mai fi" (Apoc. 21, 4). „Dacă (Hristos) n-ar fi murit pentru noi niciodată n-am fi fost mîntuiţi, niciodată tiranicul imperiu al morţii n-ar fi fost sfărîmat", ne spune Sf. Chiril al Alexandriei.

Nenumărate sînt bunurile date nouă de Mîntuitorul Iisus Hristos prin Jertfa de pe Cruce şi biruinţa Învierii şi puterea lor dumnezeiască e merindea pentru veşnica Împărăţie a cerurilor, unde „pururea cu Domnul vom fi" (I Tes. 4, 17).

Prin slăvita Sa Înviere Domnul Hristos ne-a făcut „fii ai învierii" (Lc. 20, 36) şi din „morţi păcatului", ne-a făcut „vii lui Dumnezeu" (Rom. 6, 10—14); „ne-a născut din nou spre nădejde vie" (I Petru 1—3), făcîndu-se „începătură a învierii celor adormiţi" (I Cor. 15, 20).

Învierea lui Hristos este un moment de răscruce în istoria omenirii, căci Golgota şi mormîntul gol, moartea pe cruce şi Învierea Domnului au arătat lumii valoarea sacră şi eternă a fiinţei umane pentru a cărei salvare din moarte veşnică s-a jertfit însuşi Fiul lui Dumnezeu.

De douăzeci de veacuri „lumina lui Hristos luminează tuturor", de douăzeci de veacuri Biserica creştină ne cheamă la acest praznic: „*Veniţi de luaţi lumină!*" Să păstrăm cu scumpătate aceste lumini ale Învierii pe care le primim în Biserica la a cărei temelie stă sîngele lui Iisus Hristos (Fap. 20, 28), aşa cum le-au păstrat

moşii şi strămoşii noştri de două mii de ani încoace, făcînd din credinţa lor şi din dragostea de glia străbună o lege de neclintit, legea strămoşească, stavilă de care s-au spart valurile neputincioase ale tuturor celor ce au venit în aceste locuri binecuvîntate să ceară de la noi pămînt şi apă.

Din bogăţia de har a Bisericii şi din tradiţiile străbune avem îndatorirea să ne facem vestitori şi mărturisitori ai Învierii lui Iisus Hristos, să purtăm bucuria Învierii Domnului pururea în inimile şi cugetele noastre, să credem că prin Învierea lui Hristos vor învia toţi cei ce zac sub glie străjuiţi de cruci. Aşa credem că vom învia şi noi spre viaţa cea veşnică după cuvîntul Scripturii: „Acum însă Hristos a înviat din morţi, fiind începătură a învierii celor adormiţi" (I Cor. 15, 20).

Şi tot aşa să credem în lumina Învierii care este lumina vieţii noastre fără de sfîrşit în Dumnezeu (Ioan I, 9).

Prin faptele noastre cele de folos nouă şi semenilor noştri să fim mărturii de fiecare clipă a Învierii Domnului nostru Iisus Hristos în cugetele, în viaţa noastră de fiecare zi, să fim o nouă făptură în Hristos (II Cor. 5, 17).

Iubiţii noştri fii sufleteşti,

Din prilejul acestui luminat Praznic al Învierii Domnului vă adresăm îndemnul părintesc de a fi buni creştini, fii ai Bisericii noastre strămoşeşti şi în acelaşi timp, să fim tot atît de buni cetăţeni ai scumpei noastre Patrii, împlinindu-ne cu cinste şi demnitate toate îndatoririle sociale ce ne revin. Să trăim în pace şi bunăînţelegere cu semenii noştri, de orice credinţă ar fi ei, să ne alăturăm cu cuvîntul şi cu fapta de cei ce se ostenesc pentru apărarea bunului suprem al omenirii — pacea —, avînd pildă în acest scop pe ocîrmuitorul Patriei noastre neobositul şi osîrduitor al Păcii Domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu.

Avem cu toţii această îndatorire de a apăra nobila cauză a păcii, viaţa, căci Hristos cel Înviat s-a jertfit pe Sine ca să învingă puterile răului şi morţii (I Cor. 15, 25), ca „Lumea viaţă să aibă, şi mai multă să aibă" (Ioan 10, 10).

Dreptmăritori creştini,

După ce v-am împărtăşit temeiurile credinţei noastre în Dumnezeu şi bucuria slăvitului Praznic al Învierii Domnului, împlinirea datoriei noastre de părinte sufletesc nu ar fi deplină, dacă nu v-aş aminti că în acest an Biserica noastră şi poporul român sărbătoresc cu îndreptăţită bucurie şi mîndrie, aniversarea unor evenimente istorice de mare însemnătate.

În luna lui martie Biserica noastră a sărbătorit pe P. F. Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române la împlinirea a 75 de ani de viaţă şi rodnice împliniri în slujirea bisericească şi patriotică.

Tot în acest an, în luna mai, Biserica noastră va sărbători împlinirea a 100 de ani de la dobîndirea Autocefaliei, iar în luna septembrie se vor aniversa 60 de ani de la ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rangul de Patriarhie, fiindu-i rînduit întîiul patriarh mitropolitul primat Elie Miron Cristea, originar din Topliţa, iar noi Eparhia de Alba Iulia, aniversăm împlinirea a 10 ani de la refacerea acestui scaun vlădicesc.

Pe plan naţional în acest an s-au împlinit 200 de ani de la martirul lui Horea, Cloşca şi Crişan. Tot anul acesta, la 9 mai, vom aniversa 40 de ani de la victoria asupra fascismului la care ţara noastră şi-a adus o mare contribuţie. Ostaşii noştri au pecetluit cu jertfa lor eliberarea ţării, continuînd apoi lupta pentru zdrobirea armatelor hitleriste pe pămîntul Ungariei, Cehoslovaciei, pînă la victoria finală. Angajarea României pe frontul antifascist a scurtat cu cel puţin 6 luni durata războiului.

Printr-o fericită coincidenţă, ziua de 9 mai înseamnă pentru noi şi aniversarea unui măreţ eveniment istoric: proclamarea Independenţei de Stat a României, la 9 mai 1877.

Toate aceste aniversări sînt scumpe sufletului nostru românesc şi creştinesc şi prin sărbătorirea lor, adăugăm un spor de prestigiu trecutului Patriei noastre scumpe şi a Bisericii.

Iubiții noștri fii duhovnicești,

Împărtășindu-vă aceste gînduri și îndemnuri în această luminată *„Sărbătoare a sărbătorilor"* și *„Praznic al praznicelor"*, închei scrisoarea mea duhovnicească către voi cu cuvintele Sf. Apostol Pavel:

„Să urmăm toate cîte sînt adevărate, cîte sînt de cinste, cîte sînt drepte, cîte sînt curate, cîte sînt de iubit, cîte sînt cu nume bun, orice faptă și orice laudă, la aceasta să ne fie gîndul" (Fil. 4, 8). Ca și eu, precum odinioară Apostolul neamurilor, „să fiu cu inima bună aflînd vești bune despre voi" (Fil. 2, 19).

Cu aceste simțăminte creștinești și cetățenești, vă îmbrățișăm cu bucuria sfîntă a Învierii, vă binecuvîntăm din toată inima și vă adresăm salutarea pascală:

„HRISTOS A ÎNVIAT"

Al vostru de tot binele doritor și rugător fierbinte către Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos cel Înviat!

† EMILIAN
Episcop al Alba Iuliei

Dată în reședința noastră episcopală din Alba Iulia, la Praznicul Învierii Domnului din anul 1985.

† V A S I L E

DIN MILA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE A ORADIEI

Iubitului cler și dreptcredincioșilor creștini, har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Iisus Hristos, Domnul nostru, iar de la smerenia noastră arhierești binecuvîntări.

HRISTOS A ÎNVIAT!

Iubiții mei fii sufletești,

Cu ajutorul milostivului Dumnezeu ne-am învrednicit să ajungem încă o dată la marea sărbătoare a Învierii Domnului. Anii trec, rînd pe rînd, dar minunea Învierii Domnului pe care o sărbătorim în fapt de primăvară ne aduce mereu bucuria vieții, bucuria credinței, a nădejdii și iubirii de Dumnezeu.

Ea vine la noi ca un soare luminos care ne luminează cărările vieții și ne încălzește inima, născînd în sufletul nostru gînduri alese și hotărîre de a păși mereu pe calea binelui, adevărului, dreptății, călăuziți și ocrotiți de „harul Domnului nostru Iisus Hristos, de dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și de împărtășirea Sfîntului Duh".

Să ne bucurăm cu creștinească bucurie de acest praznic, să ne îmbrățișăm unii pe alții și să cîntăm din toată inima: „Ziua Învierii, și să ne luminăm cu prăznuirea și unul pe altul să ne îmbrățișăm, să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi; să iertăm toate pentru Înviere. Și așa să strigăm: Hristos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcînd și celor din mormînturi viață dăruindu-le".

Cînd scriu aceste rînduri îmi apar înaintea ochilor niște credincioși din parohia Gelu, pe care i-am vizitat la Paști. Îi văd și acum venind doi cîte doi în fața icoanei cu Învierea Domnului din mijlocul bisericii, își făceau cruce, sărutau icoana, apoi își strîngeau mîna unul altuia și spuneau: Hristos a înviat! Adevărat a înviat! M-a impresionat deosebit de mult acest obicei. Iată cum se înfrățesc oamenii pe temeiul credinței în Hristos Cel înviat. Nu era numai un cuvînt de binețe, numai exprimarea unei dorințe, ci era mărturisirea unei credințe tari, nepieritoare, mărturisirea adevărului pe care se întemeiază creștinătatea. Hristos este biruitorul morții și Stăpînul vieții. Prin Învierea Sa, El este însăși viața noastră în legătură cu Dumnezeu. Patruzeci de zile, de la Înviere pînă la Înălțarea la cer, credincioșii mărturisesc acest adevăr cînd se întîlnesc unii cu alții, zicînd: Hristos a înviat! și răspund: Adevărat a înviat! Șirul lor din biserică îl văd prelungindu-se pînă la sfîrșitul veacurilor.

Drept-măritori creștini,

Am străbătut cu toții, înainte de Paști, timpul Sfîntului și Marelui Post, pregătindu-ne duhovnicește prin rugăciune și înfrînare, prin mărturisirea păcatelor și cuminecarea cu Trupul și Sîngele Domnului. În acest timp, am auzit din citirea Evangheliei, mai ales din cele citite în Săptămîna Mare, cît de mult a pătimit

Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire. Toate aceste suferinţe trebuia să le îndurăm noi, din pricina păcatelor, însă El a suferit în locul nostru şi pentru noi, căci El nu avea nici un păcat.

Oglinda Patimilor Domnului ne arată, pe de o parte, cît de mare a fost păcatul şi osînda care apăsa asupra neamului omenesc, pe de altă parte, cît de mare şi atotputernică a fost iubirea lui Hristos pentru noi, încît a luat asupra Sa această vină şi a suferit în locul nostru ocară, loviri, scuipări, bătăi, răstignire pe cruce, numai şi numai ca să ne împace cu Dumnezeu, să ridice osînda morţii ce era asupra oamenilor, să ne deschidă uşile raiului şi să ne facă vrednici de împărăţia cea veşnică.

Ca să-L abată pe Iisus de la calea jertfei mîntuitoare de păcat, diavolul s-a folosit de toate mijloacele posibile: de trădarea ucenicului, care L-a vîndut cu suma de treizeci de arginţi; de ura cărturarilor şi fariseilor, care îi căutau zadarnic vreo vină; de făţărnicia şi răutatea arhiereilor Ana şi Caiafa, mînioşi că nu găsesc în El nici o vină spre a-L condamna; de viclenia regelui Irod, cel ce s-a ferit să-L condamne; de frica şi slăbiciunea lui Pilat, cel ce n-a avut curajul să-L apere; de strigătele mulţimilor inconştiente, duse în rătăcire şi care uitaseră atît de în grabă de binefacerile şi minunile săvîrşite de Iisus, fiindcă fuseseră plătite să strige: Ia-L, ia-L, răstigneşte-L; de cruzimea ostaşilor şi răstignitorilor care L-au batjocorit şi bătut pînă în clipa în care şi-a dat duhul pe cruce.

S-a folosit, cel rău, de tot ce s-a putut închipui, ca să-L facă pe Iisus să renunţe sau să se abată de la drumul jertfei şi astfel să devină zadarnică mîntuirea şi oamenii să piardă viaţa cea veşnică. Era cea mai grea şi cea mai îndelungată ispită ce i se întindea Mîntuitorului. Ca un munte înalt s-a abătut asupra lui Iisus ura oamenilor. El însă, ne spune Scriptura, nu a răspuns cu cuvînt împotriva răufăcătorilor, ci s-a rugat pentru iertarea lor, spunînd că „nu ştiu ce fac". În grădina Ghetimani a rostit cuvintele: *„Facă-se, Doamne, voia Ta"*, iar pe cruce a încheiat fapta Lui răscumpărătoare cu cuvintele: *„Săvîrşitu-s-a"*, deplin încredinţat că s-a desăvîrşit mîntuirea oamenilor.

Iisus cunoştea toată această uneltire a vrăjmaşului. El a mers de bunăvoie pe drumul crucii, căci ştia că prin aceasta se împlineşte voia lui Dumnezeu. La Cina cea de taină a mărturisit aceasta: *„Acum a fost preamărit Fiul Omului şi Dumnezeu a fost preamărit întru El şi Dumnezeu Îl va preamări întru El"*. Apoi a dat ucenicilor poruncă nouă: *„Să vă iubiţi unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, aşa şi voi unul pe altul să vă iubiţi"* (Ioan XIII, 31—32, 34).

Dar ce a urmat după aceea?

Cel aşezat în mormînt şi socotit mort, a zdrobit legăturile morţii şi a biruit puterea celui rău. Nu numai că a înfrînt pe diavol, ci şi păcatul şi moartea şi iadul, care nu sînt altceva decît urmările nenorocite pentru oameni.

Cu toate că s-au pus străjeri să păzească mormîntul, ca să nu vină cineva să fure pe Cel mort, ca şi cînd ar avea ce face cu un mort; cu toate că mormîntul era acoperit cu o piatră mare, pecetluită; cu toate că judecătorii erau încredinţaţi de către sutaş că Cel răstignit era cu adevărat mort, deoarece cursese din coasta Lui sînge şi apă, cu toate aceste măsuri de siguranţă, Hristos a înviat!

Minunea s-a împlinit. Moartea a fost biruită de viaţă. Întristarea s-a prefăcut în bucurie, întunericul în lumină, ura a fost biruită de dumnezeiasca iubire. Hristos Domnul a mîntuit lumea de păcat şi de moarte veşnică. *El este Mîntuitorul lumii.*

Taina învierii este mare şi necuprinsă, ca şi taina întrupării, precum spune Sf. Apostol Pavel: *„Cu adevărat, mare este taina creştinătăţii: Dumnezeu s-a arătat în trup, s-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, s-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, s-a înălţat întru slavă"* (I Timotei III, 16).

În faţa minunii Învierii Domnului, a bucuriei ce a adus-o în lume, mărturisim împreună cu Ioan Gură-de-Aur: *„Nimeni să nu se teamă de moarte, că ne-a izbăvit pe noi moartea Mîntuitorului. Stinsu-a pe dînsa Cela ce a fost ţinut de aceea. Prădat-a iadul Cel ce s-a pogorît în iad. Amărîtu-l-a pe el, fiindcă a gustat trupul Lui"*... *„Iadul s-a amărît, întîmpinîndu-Te pe Tine jos. S-a amărît că s-a stricat. S-a amărît că s-a batjocorit; s-a amărît că s-a omorît, s-a amărît că s-a surpat; s-a amărît că s-a legat. A luat trup şi de Dumnezeu s-a întîmpinat cu cerul. A luat*

ce a văzut şi a căzut întru ceea ce n-a văzut. Unde îşi este, moarte, boldul? Unde îţi este, iadule, biruinţa? Sculatu-s-a Hristos şi tu te-ai surpat. Sculatu-s-a Hristos şi au căzut demonii. Înviat-a Hristos şi se bucură îngerii. Înviat-a Hristos şi viaţa vieţuieşte".

„*Moartea lui Hristos*, zice Fericitul Augustin, *a biruit moartea, că viaţa lui a înghiţit-o şi s-a arătat plinătatea vieţii*".

Iubiţi credincioşi,

După învierea Sa din mormînt, Domnul nostru Iisus Hristos a rămas împreună cu Sfinţii Apostoli timp de 40 de zile, pînă la Înălţarea la cer.

Iisus a voit să întărească pe apostoli în credinţa că El, Acela pe care L-au văzut răstignit şi îngropat, este acum viu, a biruit moartea.

De aceea li se arată în mai multe rînduri, dovedind realitatea învierii Lui. Mai întîi se arată femeilor mironosiţe. Ele veniseră la mormînt, a treia zi de dimineaţă, să ungă cu mir, după rînduiala Legii Vechi, trupul Domnului. Erau îngîndurate şi se întrebau pe drum: Cine le va prăvăli piatra de pe mormînt? Ajunse la mormînt, nu mică le-a fost mirarea, piatra fusese răsturnată. Mormîntul era gol. Un înger le-a întîmpinat, zicînd: „*Nu vă temeţi! Ştiu că pe Iisus Cel răstignit Îl căutaţi. Nu este aici, căci s-a sculat precum a zis; veniţi de vedeţi locul unde a zăcut. Şi degrabă mergînd, spuneţi ucenicilor Lui că s-a sculat din morţi şi iată va merge înaintea voastră în Galileea, acolo Îl veţi vedea. Ele au alergat cu frică şi cu bucurie mare să vestească ucenicilor Lui*" (Matei XXVIII, 5—8).

Îndată au venit la mormînt doi dintre apostoli, Petru şi Ioan, pentru că unii dintre ei „se îndoiau" de spusele femeilor purtătoare de mir. Ajunşi la mormînt au văzut şi ei mormîntul gol. Ucenicul Ioan, fiind mai tînăr, a intrat în mormînt unde a aflat giulgiurile de o parte, iar marama de altă parte a mormîntului.

În aceeaşi zi, după-masă, Iisus s-a arătat celor doi ucenici, Luca şi Cleopa, care mergeau spre Emaus. Ei erau îngîndurați şi se întrebau: Oare ce va fi cu Iisus? Îl ştiau prins, răstignit şi îngropat. Dar acum a treia zi nu mai ştiau nimic despre El. Pe cînd vorbeau ei acesta, Iisus îi ajunge din urmă şi începu a le tîlcui din Scriptură cele ce aveau să se întîmple cu El. Ochii lor, spune evanghelistul Luca, „*erau ţinuţi ca să nu-L cunoască*". Către seară, înainte de a se despărţi, a frînt pîinea ca la Cina cea de taină. Atunci ei L-au cunoscut şi L-au rugat să rămînă cu ei. Dar El s-a făcut nevăzut (Luca, XXIV, 13—31).

În aceeaşi seară, s-a arătat ucenicilor care erau adunaţi într-o casă de frica iudeilor şi le-a zis: „*Pace vouă. Eu sînt, nu vă temeţi... Vedeţi mîinile Mele şi picioarele Mele, că Eu însumi sînt. Pipăiţi-Mă şi vedeţi că duhul nu are carne şi oase, precum Mă vedeţi pe Mine că am*" (Luca XXIV, 36, 39).

La opt zile după aceea, s-a arătat din nou apostolilor, de faţă fiind şi Toma, căruia i-a zis: „*Adu degetul tău încoace şi vezi mîinile Mele şi adu mîna ta şi o pune în coasta Mea şi nu fi necredincios, ci credincios. Toma a răspuns şi I-a zis: Domnul meu şi Dumnezeul Meu. Iisus i-a răspuns: Pentru că M-ai văzut, ai crezut! Fericiţi cei ce n-au văzut şi au crezut!*" (Ioan, XX, 27—29).

S-a arătat apoi apostolilor la Marea Tiberiadei şi a mîncat cu ei. Sfîntul Apostol Pavel aminteşte de arătarea lui Iisus la peste cinci sute de oameni (I Cor. 15, 6), iar mai la urmă de arătarea ce i s-a făcut lui pe drumul Damascului, devenind din duşman al creştinilor marele vestitor al lui Iisus printre păgîni.

Din toate aceste arătări, ca şi din multe altele, reiese că Învierea Domnului este un eveniment istoric a cărui realitate nu poate fi tăgăduită sau înlăturată din memoria vieţii creştinilor. Un şir neîntrerupt de creştini au vestit-o şi şi-au dat viaţa pentru mărturisirea ei.

Faptele Apostolilor, cea dintîi istorie a creştinismului de la început, amintesc aproape capitol de capitol despre această minune. „*Noi sîntem martori ai acestui fapt*" (Fapte III, 15), spun apostolii ori de cîte ori vorbesc despre Hristos şi Învierea Sa. Iar cînd erau opriţi să o vestească, răspundeau: „*Nu putem să nu grăim cele ce am văzut şi am auzit*" (Fapte IV, 20).

Certitudinea învierii Domnului stă la temelia creştinismului şi este izvorul nădejdii noastre în învierea cea de obşte.

Iubiții mei fii sufletești,

Pe lîngă învățătura despre Învierea Domnului și binefacerile ei, doresc să vă împărtășesc cîteva îndemnuri cu privire la îndatoririle pe care le avem zi de zi, ca să umblăm fără rătăcire pe cărările vieții, după voia cea sfîntă a lui Dumnezeu.

Am trecut printr-o iarnă grea care a pus la încercare strădaniile întregului nostru popor. Acum razele călduroase ale primăverii ne-au înveselit și ne cheamă la lucru.

Ogoarele și fabricile cheamă și așteaptă la lucru pe lucrători. Prin sudoarea muncii lor, ei sînt chemați să pregătească și să cîștige cele ce sînt de lipsă pentru ei, pentru familiile lor, pentru întregul popor. Prin munca lor conștientă și stăruitoare, se făurește un viitor luminos patriei noastre dragi.

Au trecut 40 de ani de la terminarea războiului. În toți acești ani, harnicul nostru popor a realizat fapte mărețe, a înscris noi trepte în propășirea lui, încît astăzi înfățișarea patriei este înnoită și numele ei este rostit cu deosebită apreciere în lume. Pe bună dreptate putem fi mîndri că sîntem un popor, ai cărui fii produc lucruri de valoare, în toate domeniile de activitate.

Toate acestea s-au realizat și pentru că Dumnezeu ne-a ajutat să străbatem o epocă de pace, de liniște și armonie între toți fiii țării noastre. Una din îndatoririle de căpetenie ale fiecărui creștin este aceea de a fi un lucrător pentru pace, urmînd pilda Domnului nostru Iisus Hristos. El a fost numit de către prooroci „Domnul păcii" (Isaia IX, 6), iar Apostolul Pavel Îl numește „Pacea noastră" (Efes, II 14), fiindcă prin jertfa Sa de pe cruce și prin înviere ne-a împăcat cu Dumnezeu și a surpat zidul vrajbei dintre oameni.

Precum odinioară, îndată după învierea Sa, s-a arătat sfinților Apostoli și le-a zis: „Pace vouă", tot astfel se adresează și nouă, spunîndu-ne: *„Pace vouă, pacea Mea o dau vouă"* (Ioan XIV, 27).

Se cuvine să primim acest mesaj sfînt al Mîntuitorului, fiindcă după nimic nu suspină lumea de astăzi mai mult decît după pace, după o pace adevărată și deplină, după o pace dreaptă și statornică, după o pace care înlesnește oamenilor și popoarelor un trai fericit, libertatea și bucuria muncii ziditoare, împotriva celor ce vor înrobirea oamenilor, celor ce vor și pregătesc un nou război, aducător de moarte.

Mai mult ca altădată, să ne unim cu toți oamenii de bine și să facem cunoscută voința de pace a poporului nostru, să punem stavilă puternică în calea celor ce uneltesc rele și seamănă vrajbă și spaimă între oameni.

Noi credem și mărturisim că Dumnezeu a dat omului minte ca să cunoască tainele firii, ale universului nu pentru ca să-l distrugă și nici ca să fabrice arme ucigătoare de vieți omenești și de bunuri materiale. Viața oamenilor este și așa atît de scurtă, încît este mare păcat că se află oameni care se ocupă de distrugerea ei, în loc să se ocupe de apărarea ei. Cît de inumane și condamnabile sînt asemenea acțiuni!

Iarăși, Vă sfătuiesc să trăiți în frățietate și bună înțelegere unul cu altul și să vă ajutați unul pe altul.

Să păstrați dreapta credință în care v-ați născut, în care au trăit părinții și strămoșii voștri. Să nu vă lăsați ademeniți de chemări și șoapte înșelătoare care vă îndeamnă să căutați mîntuirea, despărțindu-vă de credința strămoșească. Sfîntul Părinte Ciprian, care a trăit în primele veacuri ale creștinismului, scrie într-o carte: *„Cine nu are Biserica de mamă, nu are pe Dumnezeu de tată"*.

Rămîneți deci tari în dreapta credință. Poporul nostru s-a născut și a crescut în această „lege românească și strămoșească".

Iubiți locașul lui Dumnezeu, care este „poarta cerului" (Facere XVIII 17). Îngrijiți-l și-l cercetați cu tragere de inimă, căci prin El vă împărtășiți de darurile lui Dumnezeu. Biserica Ortodoxă a fost în tot trecutul poporului român ca un far luminos care a sprijinit năzuința de unitate, libertate și progres a neamului nostru. În zilele noastre, ea ne îndeamnă să urmăm calea păcii și să păstrăm unitatea credinței, unitatea neamului și unitatea idealului de a-și făuri o viață fericită.

Iubiţi fii sufleteşti,

În cursul acestui an sărbătorim evenimente însemnate din istoria Patriei şi a Bisericii. Se împlinesc, precum am anunţat, patruzeci de ani de la încheierea războiului de eliberare naţională.

Biserica noastră sărbătoreşte împlinirea a una sută de ani de la dobîndirea autocefaliei, adică a neatîrnării ei bisericeşti şi şaizeci de ani de la ridicarea ei la rangul de Patriarhie.

Se cuvine să mulţumim lui Dumnezeu pentru toate aceste împliniri şi să ne arătăm vrednici de faptele şi jertfele înaintaşilor noştri.

Împărtăşindu-Vă aceste învăţături şi îndemnuri, Vă îmbrăţişez cu toată căldura inimii mele părinteşti şi Vă întîmpin pe toţi cu imnul de biruinţă al creştinătăţii:

HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru, al tuturor, de tot binele voitor şi pururea rugător către Iisus Hristos, Biruitorul morţii şi Domnul vieţii.

† VASILE
Episcopul Oradiei

ÎNTÎLNIREA MÎNTUITORULUI HRISTOS LA IERIHON CU VAMEŞUL ZAHEU

— Luca 19, 1—10 —

Sfintele Evanghelii sinoptice acordă un loc distinct, în cadrul activităţii Mîntuitorului, ultimei Sale călătorii din Galileea la Ierusalim, înainte de mîntuitoarele Sale patimi. În Evanghelia a treia, o bună parte din materialul prezentat de Sf. Luca este încadrat pe parcursul acestei călătorii (9, 51—19, 46).[1] Sf. Luca accentuează în mod deosebit dramatismul acestei călătorii care-L aduce pe Mîntuitorul spre patimi şi moarte. Tensiunea crescîndă a acestei lungi secţiuni lucanice culminează cu o nouă prevestire a patimilor, în termeni deosebit de clari, în cap. 18, 31—33 (cf. 9, 22.24).

Calea urmată de Domnul şi de ucenicii Săi, din Galileea, prin Pereea, spre Ierusalim, trecea prin Ierihon. Din acest oraş, ei vor porni, înconjuraţi de o mulţime destul de numeroasă, spre Ierusalim, trecînd prin Betania şi Betfaghe (Lc. 19, 29).

În ce priveşte activitatea Mîntuitorului în scurta Sa trecere prin Ierihon, toţi cei trei evanghelişti sinoptici relatează vindecarea unui, sau a doi, orbi (Mt. 20, 29—34; Mc. 10, 46—52; Lc. 18, 35—43).[2] Numai Sf. Luca reţine însă episodul cu vameşul Zaheu.

1. *Ierihonul în epoca Noului Testament*

Pe traseul urmat de Mîntuitorul şi ucenicii Săi, printr-un ţinut deşertic şi plin de primejdii (cf. Lc. 10, 30), Ierihonul apărea ca o oază reconfortabilă, unde orice călător se oprea cu plăcere.

1 Vezi Etienne Samain, *Le récit lucanien du voyage de Jésus vers Jérusalem. Quelques études récentes,* în „Foi et vie", 72 (1973), nr. 3 (Cahiers bibliques, 12), p. 3—24.

2 Sf. Matei vorbeşte de vindecarea a doi orbi. Încă din vechime s-a încercat armonizarea celor trei relatări sinoptice, afirmîndu-se, de pildă, că numai unul dintre cei doi orbi, Bartimeu (menţionat cu numele de Sf. Marcu) a strigat către Mîntuitorul, cerînd vindecare (Origen), sau că acest Bartimeu era bine cunoscut în Biserica veacului apostolic şi de aceea numai la vindecarea sa se referă evangheliile a II-a şi a III-a (Fer. Augustin); vezi M.—J. Lagrange, *Evangile selon Saint Matthieu* (Études bibliques), ed. a IV-a, Paris, 1927, p. 394; P. Bonnard, *L'Évangile selon Saint Matthieu* (Commentaire du Nouveau Testament, I), Paris, 1963, p. 300.

Așezat pe valea Iordanului, la 7—8 km spre nord de vărsarea acestuia în Marea Moartă, Ierihonul, „orașul lumii“,[3] beneficia de existența în apropiere a mai multor izvoare abundente.

Săpăturile arheologice de la Tell es-Sultan,[4] în partea de nord-vest (la cca 1,5 km) a localității actuale er-Riha (Ierihon), lîngă izvorul lui Elisei (IV Regi 2, 18—22) au scos la lumină rămășițele străvechii cetăți cucerite de Iosua (Ios. 1—7), demonstrînd că această așezare este „una din localitățile fortificate cu cea mai mare vechime din Orientul Apropiat“,[5] ea datînd din mileniul VIII î. H.[6]

Datorită blestemului lui Iosua (Ios. 6, 26), vechiul Ierihon, distrus ultima dată de israeliți, n-a mai fost reconstruit.[7]

Ierihonul din epoca Noului Testament era un oraș cu totul nou, așezat spre sud-vest de vechea cetate, anume la intrarea în Wadi Qilt (sau Qelt). În această nouă așezare, care a luat ființă, probabil în epoca elenistică,[8] Irod cel Mare (37—4 î. H.) a construit un splendid palat de iarnă, cu o fațadă de terase, în stil roman, și înconjurat de frumoase grădini ornamentale, udate de apa abundentă din Wadi Qilt.[9] Noul oraș era înconjurat de plantații de palmieri (curmali) și de balsam, renumite în antichitate. Astfel, după Strabon, crîngul de palmieri de la Ierihon se întinde pe o distanță de 100 de stadii (cca 20 km);[10] același scriitor antic vorbește și despre „grădina de balsam“ (ο του βαλσαμου παραδεισος),

3 Cel mai probabil, denumirea *Ieriho* derivă de la aceeași rădăcină cu *iereah*, care înseamnă „lună“; orașul își va fi primit numele de la Iarih sau Ierah, zeul lunii la vechii semiți occidentali; cf. W. F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel*, 1953, p. 83, 91, 97 și 197 nota 36.

4 Asupra acestor săpături arheologice și a modului în care ele confirmă datele biblice, vezi Diac. asist. dr. Emilian Cornițescu, *Descoperirile arheologice din Țara Sfîntă în ultimii 50 de ani (1920—1970) și raportul lor cu Vechiul Testament*, teză de doctorat, București, 1983, extras din rev. „Studii Teologice“, XXXIV (1982), nr. 7—8 și 9—10, p. 59—62.

5 *Ibidem*, p. 60 K. M. Kenyon, care a condus săpăturile arheologice la Ierihon în anii 1952—1957, afirmă că „această așezare este cea mai veche descoperită pînă acum în Palestina și peste tot în Orientul Apropiat“ (art. *Jericho*, în „Dictionary of the Bible“, ed. de James Hastings, ed. a II-a, revăzută de F. C. Grant și H. H. Rowley, Edinburgh, 1963, p. 470); vezi și K. M. Kenyon, *Digging up Jericho*, London, 1957.

6 Diac. asist. dr. Emilian Cornițescu, *op. cit.*, p. 60.

7 Săpăturile arheologice confirmă ceea ce știm din Sf. Scriptură despre abandonarea Ierihonului în perioada de după cucerirea israelită. Tell es-Sultan păstrează numai urme sporadice de așezări din sec. VII—VI î. H. Cf. K. M. Kenyon, *art. cit.*, p. 471.

8 În anul 160 î. H. Bacchide construise aici o fortăreață (I Macabei 9,50); se pare că tot aici au fost masacrați Simon Macabeul și partizanii săi (I Macabei 16, 11—17).

9 În acest palat a și murit Irod cel Mare, urît de întregul popor și neregretat nici de membrii familiei sale; cf. Iosif Flaviu, *Antichități iudaice*, XVII, VIII, 1 (191); *Războiul iudaic*, I, XXXIII, 8, (665). Corpul acestui rege a fost însă înmormîntat în fortăreața Herodion (sau Herodium), la sud de Betleem, aflată la o distanță de 200 de stadii (cca 40 km) de Ierihon; cf. Iosif Flaviu, *Antichități iudaice*, XVII, VIII, 3 (199); *Războiul iudaic*, I, XXXIII, 9 (673).

10 Cifrele date de Strabon sînt probabil exagerate. După Iosif Flaviu (*Războiul iudaic*, IV, VIII, 3), întreaga arie productivă a Ierihonului avea o lungime de 70 de stadii și o lărgime de 20 de stadii (cca 14×4 km).

care producea foarte valoroasa rășină de balsam, folosită ca medicament.[11] Tacitus menționează „balsamul și curmalele" drept produsele proprii Țării Sfinte.[12]

De mai multe ori în Vechiul Testament, Ierihonul este numit „Cetatea Palmierilor" (sau: Cetatea Finicilor) — *ir hatte marim* (Deut. 34, 3; Jud. 1, 16; 3, 13; II Paral. 28, 15). Irod cel Mare a extins plantațiile, iar Arhelau (4 î. H.—6 d. H.) a construit un nou apeduct, pentru a asigura irigarea acestora.[13] Iosif Flaviu, care nu pierde nici un prilej de a sublinia fertilitatea oazei de la Ierihon,[14] spune despre ea că este o „regiune dumnezeiască" (θειον χωριων), în care plantele găsesc un mediu ideal datorită „căldurii aerului și fertilității apei".[15] În alt loc, același Iosif Flaviu declară în mod explicit că zona Ierihonului este cea mai roditoare din întreaga Iudee.[16]

Din aceste informații ne putem da seama că, la începutul erei creștine, Ierihonul era un oraș foarte bogat și elegant. Aristocrații veneau de departe să-și petreacă iarna în acest oraș, care, datorită așezării sale în depresiunea Ierihonului, la peste 200 m sub nivelul Mării Mediterane, avea o climă foarte caldă și plăcută, chiar și atunci cînd restul țării era acoperit de zăpadă.

În acest oraș intră Mîntuitorul în drumul Său spre Ierusalim. Dincolo de frumusețea construcțiilor și de abundența vegetației, El vede însă mizeria umană, trupească și sufletească, și se apleacă cu milă și gingășie spre a vindeca și a mîntui, dînd lumină orbilor și ridicînd la lumină sufletul întunecat al lui Zaheu vameșul.

2. *Un om exclus din societate*

Vameșii țineau de o instituție fiscală romană.

În perioada republicii, statul roman s-a dispensat de grija și cheltuiala strîngerii impozitelor din provincii, vînzînd în bloc, la licitație, dreptul de a strînge taxele dintr-o provincie sau alta. Licitatorul era cenzorul, iar cumpărătorul era una dintre marile companii financiare romane, compuse mai ales din membri ai ordinului cavalerilor.[17] Funcționarii acestor companii se numeau în limba latină *publicani*.[18]

---

11 Strabon, *Geografia*, XVI, II, 41 (763).

12 Tacitus, *Istorii*, V, 6.

13 Iosif Flaviu, *Antichități iudaice*, XVII, XIII, 1 (340).

14 *Ibidem*, IV, VI, 1 (100); XIV, IV, 1 (54); XV, IV, 2 (96); Idem, *Războiul iudaic*, I, VI, 6 (138); I, XVIII, 5 (361).

15 Idem, *Războiul iudaic*, IV, VIII, 3 (469).

16 *Ibidem*, I, VI, 6 (138); το τῆς Ιουδαιας πιοτατον. Asupra Ierihonului în epoca Noului Testament, vezi L. Mowry, în „Biblical Archaeologist", XV (1952), p. 25—42; Emil Schürer, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ (175 B. C.—A. D. 135)*, nouă ediție engleză revăzută de G. Vermes și F. Millar, vol. I, Edinburgh, 1973, p. 298—300, nota 36.

17 J. K. Beker, art. *Publican*, în „Dictionary of the Bible", ed. J. Hastinge, ed. a II-a revăzută, Edinburgh, 1963, p. 824.

18 Istoricul Titus Livius vorbește de existența unei clase de astfel de funcționari — *ordo publicanorum* — încă la anul 212 î H. (*Ab Urbe condita*, XXV, 3, 8—19).

Acest sistem, oarecum avantajos pentru stat, a generat nenumărate abuzuri. Funcționarii însărcinați cu colectarea impozitelor își dădeau toată silința să smulgă sume cît mai mari de la contribuabili pentru ca, pe lîngă sumele datorate statului, să se aleagă și ei cu venituri cît mai substanțiale. Abuzurile erau cu atît mai grave cu cît guvernatorii provinciilor se lăsau uneori mituiți, închizînd ochii la stoarcerea fără milă a populației. De multe ori locuitorii unei provincii erau siliți la contribuții de două sau chiar de trei ori mai mari decît cele prevăzute de lege. Marele orator și om politic Cicero considera drept vulgară funcția de *publicanus* tocmai datorită faptului că ea era împreunată cu atîtea abuzuri, care atrăgeau ura populației față de persoana care o exercita.[19]

În perioada Imperiului (începînd cu anul 27 î. Hr.), sistemul arendării impozitelor de către *publicani* a fost abolit; împăratul avea în fiecare provincie un procurator, a cărui însărcinare era de a asigura strîngerea impozitelor și a vămilor pentru produsele exportate. *Vameșii* amintiți în Sfintele Evanghelii erau, desigur, agenți ai procuratorului imperial al Iudeii, însărcinați cu strîngerea impozitelor și a vămilor.[20]

Vameșii erau urîți de popor nu numai pentru practicile lor abuzive, ci și pentru faptul că-și exercitau funcția în slujba asupritorului străin. Ei erau instrumente ale puterii străine, fără contingență cu aparatul ierarhic teocratic al poporului lui Israel. Se știe că mulți iudei din vremea Mîntuitorului puneau sub semnul întrebării obligația de a plăti dajdia Cezarului roman (cf. Mt. 22, 17). La acestea se adăuga și faptul că iudeii religioși îi socoteau pe vameși impuri din punct de vedere ritual, datorită contactului lor permanent cu păgînii. De aceea, rabinii interziceau șederea la masă cu persoane care exercitau nedemn funcția de vameș.[21] Atitudinea generală de ură și profund dispreț față de vameși transpare foarte clar în paginile Sfintelor Evanghelii, unde aceștia apar ca modele de egoism (Mt. 5, 46) sau sînt puși alături de „păcătoși" (Mt. 9, 10—11; 11, 19; Mc. 2, 15—16; Lc. 5, 30; 7, 34; 15, 1), de „desfrînate" (Mt. 21, 31) sau de „păgîni" (Mt. 18, 17).

Sf. Ioan Botezătorul cunoștea bine mijloacele necinstite, presiunile, violența, abuzurile folosite de vameși în exercitarea odioasei lor însărcinări. De aceea, cînd unii vameși veniți la el, la Iordan, îl întreabă ce să facă spre a se mîntui, Sf. Ioan Botezătorul răspunde: „Nu cereți nimic mai mult decît vă este rînduit" (Lc. 3, 13). Chiar în urma activității Înaintemergătorului se constată un reviriment și în viața unor vameși (Lc. 7, 29). Mult mai eficientă va fi însă întîlnirea vameșilor cu Mîntuitorul Hristos, deoarece „a venit să caute și să mîntuiască pe cel pierdut" (Lc. 19, 10). Domnul nu a evitat societatea vameșilor și de aceea a și fost acuzat, mai ales de farisei, că este „prieten al vameșilor și al păcătoșilor" (Mt. 11, 19).

Aducîndu-i Mîntuitorului o astfel de acuzație, fariseii făceau o gravă confuzie. Căci Mîntuitorul nu iubea păcătoșii pentru că erau păcătoși,

---

19 Cicero, *De oficiis*, I, 42, 50.
20 J. K. Beker, *art. cit.*, p. 824.
21 Cf. H. L. Strack și P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, vol. I, München, 1922, p. 498—499.

ci pentru că, ascultînd cuvîntul Său, lepădau cu hotărîre păcatele devenind fii ai împărăţiei cerurilor înaintea cărturarilor şi a fariseilor. Vameşul din parabolă (Lc. 18, 10 urm.) este un astfel de păcătos care află calea întoarcerii, a convertirii. Cu astfel de „vameşi şi păcătoşi" stă Iisus la masă, aducîndu-le lumină şi bucurie în case şi în suflete. Dintr-un astfel de vameş, anume din Levi, de la vama din Capernaum, face Mîntuitorul un vrednic apostol al Său (Mt. 9, 9 urm. şi 108, par.), cel care va fi Sf. Matei, evanghelistul.

Un model de păcătos îndreptat este şi vameşul Zaheu.

În Ierihon, şi poate nu numai acolo, Zaheu era stigmatizat ca „păcătos" notoriu (Lc. 19, 7), datorită, probabil, nu numai funcţiei sale, ci şi modului cum o exercita. Din faptul că se angajează să întoarcă împătrit celor pe care i-a nedreptăţit, deducem că fusese un vameş cu păcatele obişnuite ale vameşilor, un egoist, răpitor şi nedrept. Deşi numele Zaheu (=Zacai, I Ezdra 2, 9; Neem. 7, 14),[22] formă contrasă de la Zaharia, înseamnă *pur, curat,* concetăţenii iudeii îl socoteau pe mai marele vameşilor din Ierihon, pe drept, un păcătos şi un necurat. Deşi era şi el „fiu al lui Avraam", iudeii îl evitau ca pe un păgîn, socotind orice contact cu el sau cu familia sa drept prilej de întinare moral-rituală.[23]

Expresia ἀρχιτελώνης (=*mai marele vameşilor, căpetenia vameşilor),* care nu apare nicăieri în altă parte, nici în scrierile vechi greceşti,[24] era, desigur, un titlu oficial. În textul din Luca, „mai marele vameşilor" nu este un simplu pleonasm al lui „bogat". Probabil că Zaheu era împuternicit cu strîngerea impozitelor şi a celorlalte taxe din Ierihon şi împrejurimi,[25] avînd în subordine mai mulţi vameşi,[26] şi fiind astfel un intermediar între *portitores* şi *publicani.* Un astfel de funcţionar era numit de romani *magister.*[27]

Ca „mai mare al vameşilor" Zaheu era cu atît mai urît de către populaţie, fiind responsabil şi de fărădelegile subordonaţilor săi.

Sf. Evanghelie adaugă despre Zaheu că era „bogat". Această bogăţie a lui Zaheu, rod al asupririi conaţionalilor, îl făcea pe Zaheu şi mai

22 Sub forma *Zacheu* (sau Zaheu) acest nume mai apare în II Macabei 10, 19, fiind purtat de un ofiţer iudeu trădător, pe care l-a condamnat la moarte Iuda Macabeul (10, 18—22).

23 Însuşi numele „Zaheu" arată că „mai marele vameşilor" din Ierihon era iudeu de neam. În mod obişnuit, oficialitatea romană recruta pe strîngătorii de impozite din sînul populaţiilor autohtone. Totuşi Tertulian (*Adversus Marcionem,* IV, XXXVII, 1) zice că Zaheu era „de alt neam" (allophylus). Această părere a fost adoptată şi de unii comentatori de mai tîrziu.

24 Cf. William F. Arndt şi F. Wilbur Gingrich, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature,* Chicago, 1937, p. 112.

25 Ierihonul, important oraş de frontieră, prin care trecea o importantă linie comercială ce lega părţile răsăritene (mai ales regatul nabateilor) de porturile Mării Mediterane, şi care-şi exporta propriile produse (mai ales preţiosul balsam), va fi avut, desigur, un astfel de comisionar sau împuternicit cu strîngerea tuturor taxelor. Cf. Alfred Plummer. *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel According to S. Luke* (The International Critical Commentary), Edinburgh, ed. a V-a, 1922, retip. 1964, p. 433.

26 H. L. Strack şi P. Billerbeck, *op. cit.,* vol. II, p. 249.

27 A. Plummer, *op. cit.,* p. 433.

detestabil în ochii acestora. Toți nădăjduiau să vadă dezlănțuindu-se mînia dumnezeiască asupra unui astfel de om și a casei sale, adevărat simbol al lui „mamona al nedreptății“ (cf. Lc. 16, 9—11). Ori Iisus intră tocmai în casa acestui păcătos, aducînd acestei case mesajul Său mîntuitor.

3. *Întîlnirea Mîntuitorului cu Zaheu*

Mîntuitorul străbătea Ierihonul înconjurat de o mare mulțime de oameni. Celor care îl însoțeau de mai înainte (Lc. 18, 36) li s-au adăugat locuitorii Ierihonului, dorința de a-L vedea fiind generală mai ales la vestea minunii pe care a săvîrșit-o la intrarea în oraș. Însuși orbul vindecat „mergea după El, slăvind pe Dumnezeu“ (Lc. 18, 43).

Zaheu, și el, „căuta să vadă cine este Iisus, dar nu putea de mulțime, pentru că era mic de statură“ (Lc. 19, 2). Evanghelistul nu zice simplu: „căuta să vadă pe Iisus“, ci „căuta să vadă cine este Iisus“ (εζιτει εδειν τον Ιησουν τις εστιν), lăsînd să se înțeleagă că Zaheu Îl cunoștea de mai înainte, din auzite, pe Mîntuitorul și că acum dorea din tot sufletul să-L vadă.

Fiind mic de statură,[28] Zaheu nu avea nici o șansă să-L vadă pe Iisus, înconjurat cum era de mulțime. De aceea, „alergînd înainte“,[29] pe drumul pe care mergea Domnul, „s-a suit într-un sicomor, ca să-L vadă, căci pe acolo avea să treacă“ (Lc. 19, 4).

Sicomorul (συκομορεα)[30] este un „smochin-dud“, deosebit atît de smochin, cît și de dud. Acest arbore, numit în ebraică *sikmim* și în latină *ficus sycamorus*, cu fructe asemănătoare smochinelor și cu frunze ca ale dudului,[31] viguros, înalt de 10—15 m și pururea verde[32] era foarte potrivit pentru plantarea pe marginea drumurilor.[33] Trunchiul scurt și foarte gros al acestui pom și ramurile sale larg deschise pe orizontală făceau foarte ușoară urcarea în el.

---

28 Substantivul ηλικια înseamnă aici „statură“, ca și în Lc. 2, 52, iar nu „vîrstă“ ca în Mt. 6, 27; Lc. 12, 25; cf. A. Plummer, *op. cit.*, p. 79.

29 În această expresie, προδραμων este întărit de εις το εμπροσθεν.

30 Deși în ce privește forma acestui cuvînt există o variație în textele manuscrise, uncialele cele mai vechi, în afară de A, au — μορεα , iar nu — μοραια, pe de altă parte, forma — μορεα este mult mai bine atestată în manuscrise decît — μωρεα sau — μοραια. Denumirea obișnuită a acestui pom este συκομορος.

31 A. Plummer, *op. cit.*, p. 433.

32 A nu se face confuzia între sicomor și συκαμινος (Lc. 17, 6), dudul negru (lat. *Morus nigra*), numit de sirieni *tut sami*, un pom mic, robust, cu fructe comestibile de culoare roșie-sîngerie, cultivat, de asemenea, în Țara Sfîntă. Cf. F. N. Hepper, art. *Trees*, în „The New Bible Dictionary“, London, 1962, p. 1294.

33 Sicomorul era abundent și în regiunile joase ale Țării Sfinte (III Regi 10, 27; II Paral. 1, 15; 9, 12). Fructele sale, comestibile, erau destul de importante pentru ca David să numească un supraveghetor „peste livezile de măslini și de sicomori“ (I Paral. 27, 28) și pentru ca Psalmistul să privească distrugerea sicomorilor prin îngheț ca pe o calamitate comparabilă cu distrugerea viilor prin grindină (Ps. 77, 52). În prezent sicomorii nu mai sînt atît de abundenți în Țara Sfîntă, deși se mai găsesc în număr destul de mare pe cîmpia din împrejurimile Iaffei. Cf. E. W. G. Masterman, art. *Sycamore*, în „Dictionary of the Bible “, ed. J. Hastings, ed. a II-a, Edinburgh, 1963, p. 943.

Căţărat în sicomor, Zaheu aşteaptă apropierea Mîntuitorului. De acolo îl strigă Domnul, deschizîndu-i larg uşa harului Său mîntuitor. O frumoasă tîlcuire dă acestui episod evanghelic Sf. Ambrozie al Milanului.[34] „Mic de statură, adică lipsit de înalta demnitate a unei naşteri nobile, mic în ce priveşte meritele, ca şi păgînii", Zaheu, deoarece nu avea nici pe profeţi, nici legea prin care să se înalţe spre Dumnezeu (căci le lepădase prin păcat), „s-a suit într-un sicomor, adică a călcat în picioare vanitatea iudeilor, îndreptînd în acelaşi timp greşelile vieţii sale din trecut. Aşa L-a primit el pe Iisus în sălaşul său cel lăuntric".[35] El s-a suit în pom — zice Sf. Ambrozie — „pentru a fi pom bun, care face roade bune (Mt. 7, 17)".[36] Zaheu este astfel simbol al păgînilor, ramuri sălbatice altoite în măslinul cel bun (Rom. 11, 24).[37]

De ce — întreabă acelaşi sfînt părinte — Scriptura nu vorbeşte despre statura altcuiva decît cea a lui Zaheu? Acesta era „mic în credinţă, căci încă nu făgăduise nimic atunci cînd s-a suit în sicomor, nu-l văzuse încă pe Hristos şi era încă, într-adevăr, mic".[38]

Zaheu între frunzele sicomorului „este rodul cel nou al pomului vremii celei noi; în el se împlineşte cuvîntul: „Smochinul a dat primele roade" (Cînt. Cînt. 2, 13). Căci Hristos a venit pentru ca din arbori să se nască nu fructe, ci oameni".[39]

Într-adevăr, prin atotştiinţa Sa dumnezeiască, Domnul vede în omul din sicomor un rod al împărăţiei Sale. Dintr-o privire, Mîntuitorul cunoaşte starea lăuntrică a lui Zaheu. În sufletul acestuia, vede un teren pregătit pentru germinarea cuvîntului cel dătător de viaţă. De aceea, îl strigă pe nume: „Zahee!". Faptul că-i cunoştea numele putea să-i umple de uimire pe cei prezenţi. Aceştia însă sînt cu totul nedumeriţi cînd Domnul îi adresează vameşului aceste cuvinte: „Zahee, coboară-te degrabă, căci astăzi în casa ta trebuie să rămîn" (Lc. 19, 5).

Mîntuitorul este hotărît nu numai să intre, ci să şi „rămînă" în casa lui Zaheu.[40]

Zaheu s-a conformat imediat; evanghelistul notează că el l-a primit pe Domnul „bucurîndu-se" (v. 6). Rezultă de aici că invitaţia Mîntuitorului răspundea dorinţei celei mai profunde a lui Zaheu, pe care acesta, dat fiind statutul său religios-moral în Ierihon, n-ar fi îndrăznit niciodată să şi-o exprime.

Cuvîntul adresat lui Zaheu ne aminteşte de alte prilejuri în care Iisus cere sau primeşte ceva, creînd astfel prilejuri de a-şi oferi daru-

---

34 Ambroise de Milan, Traité sur l'Évangile de S. Luc., VIII, 81—90, în col. „Sources chrétiennes", no. 52, text latin, introd., trad. şi note de Dom Gabriel Tissot, Paris, 1958, p. 136—138.

35 *Ibidem*, VIII, 81, p. 136.

36 *Ibidem*.

37 *Ibidem*. Făcînd din Zaheu un simbol al păgînilor convertiţi la Hristos, Sf. Ambrozie nu-l socoteşte însă păgîn de neam.

38 *Ibidem*, VIII, 87, p. 137—138.

39 *Ibidem*, VIII, 90, p. 138.

40 Verbul μεινωι poate însemna şi „a rămîne peste noapte" (Cf. Lc. 24, 29); „astăzi", din v. 5, arată însă că e vorba de o oprire de cîteva ore cel mult.

rile bunătăţii Sale. El cere samarinencei puţină apă, spre a-i descoperi acesteia că El este apa cea vie, care face din oricine crede în El izvor de apă curgătoare spre viaţa veşnică (In. 4, 7 urm.). Primeşte să fie uns cu mir de femeia păcătoasă, nu numai spre a-i dărui iertare de păcate, ci şi spre a perpetua în amintire gestul ei cu semnificaţii profunde (Lc. 7, 37—48). Prinţul se face cerşetor spre a putea face daruri fără să rănească sensibilităţile beneficiarilor acestor daruri.

Invitaţia plină de afecţiune, ca faţă de un vechi prieten, adresată lui Zaheu, îl mişcă pe acesta pînă-n străfundul sufletului. Zaheu este gata să-l primească pe Domnul nu numai în casă, ci şi în suflet.

Iată-L, deci, pe Mîntuitorul în casa şi la masa detestatului Zaheu.[41] În faţa acestei scene, „toţi murmurau, zicînd că a intrat să găzduiască la un om păcătos" (v. 7). Nu e vorba numai de invidie din partea altor locuitori ai Ierihonului, care se simţeau mai în drept să fie gazde ale profetului din Nazaret. „Toţi" murmurau, căci toţi se simţeau deziluzionaţi în ce priveşte persoana Mîntuitorului. Ce fel de profet este acesta — îşi ziceau ei — dacă dintre toate casele din Ierihon alege să se oprească tocmai în casa păcătosului Zaheu (cf. Lc. 7, 39)?

4. *O convertire neaşteptată*

„Iar Zaheu, stînd, a zis către Domnul: Iată, jumătate din averea mea, Doamne, o dau săracilor şi dacă am năpăstuit pe cineva cu ceva întorc împătrit" (v. 8).

Verbul σταθεις (— *stînd*) indică o atitudine solemnă. Solemnă este şi hotărîrea căreia îi dă glas Zaheu, adresîndu-se Domnului (προς τον κυριον). Interjecţia „iată" (ιδου) arată că e vorba de o hotărîre bruscă, luată sub influenţa impresiei puternice pe care o exercită asupra fiinţei lui Zaheu prezenţa Domnului în casa sa.

Sîntem în faţa unei convertiri autentice, care nu se reduce la vorbe, ci, de la bun inceput, determină o atitudine practică radicală. Zaheu mărturiseşte înaintea Domnului că dă[42] jumătate din avuţia sa săracilor; cu cealaltă jumătate din avere, el se angajează ca, în conformitate cu prescripţia Legii mozaice (Ieş. 22, 1; cf. II Regi 12, 6) să întoarcă împătrit daunele cauzate celor pe care i-a năpăstuit în exercitarea funcţiei sale de vameş.[43] Din această declaraţie trebuie probabil să înţelegem că Zaheu n-a oprit jumătate de avere pentru sine, ci pentru a repara nedreptăţile săvîrşite anterior.[44] În sprijinul acestei interpretări

41 Pe locul tradiţional al casei lui Zaheu din Ierihon se află astăzi o mănăstire ortodoxă, în curtea căreia, lîngă poartă, se află şi un trunchi gros şi uscat, socotit un urmaş al sicomorului de care vorbeşte Sf. Evanghelie.

42 Prezentul „dau" (διδωμι) nu înseamnă aici „dau de obicei", cum au crezut unii comentatori, căci atunci cuvintele lui Zaheu ar fi constituit o laudă de sine, care nu-şi are locul în context. Cf. A. Plummer, *op cit.*, p. 435.

43 În Prov. 6, 31 este vorba de a da înapoi înşeptit. Dacă proprietatea furată nu era consumată, hoţul plătea îndoit valoarea acesteia (Ieş, 22, 4. 7). Cînd acesta mărturisea de bună voie fapta săvîrşită, era suficientă restituirea lucrului furat plus a cincea parte din valoarea acesteia (Lev. 6, 5; Num. 5, 7).

44 Această interpretare este susţinută de unii comentatori patristici; cf. A. Plummer, *op. cit.*, p. 435.

vin unele mărturii vechi, după care Zaheu într-adevăr a lăsat toate și i-a urmat Mîntuitorului.[45]

În orice caz, Zaheu, om practic face din averea sa un act de dragoste și de dreptate. El arată astfel că numai milostenia poate înlătura consecințele nefaste pe plan duhovnicesc ale iubirii de arginți. Cu inima ușoară, Zaheu se desparte de avere, pentru a primi comoara de mai mare preț a împărăției cerurilor.

De aceea, Mîntuitorul, adresîndu-se nu numai lui Zaheu, ci și tuturor celor prezenți la această scenă emoționantă,[46] zice: „Astăzi s-a făcut mîntuire casei acesteia, căci și acesta este fiul lui Avraam" (v. 9).

Ca în cazul tuturor păcătoșilor convertiți, răspunsul Mîntuitorului este prompt: „*Astăzi* s-a făcut mîntuire casei acesteia..." (pentru construcția σωτηρια ... εγενετο, cf. Lc. 1, 65; 6, 49; 8, 17; 12, 40; 13, 2, 4; 18, 23 etc.). Mîntuirea se extinde asupra întregii „case" care s-a arătat atît de ospitalieră față de Mîntuitorul și ai Săi. Unii exegeți notează că Domnul vorbește de mîntuirea acestei case, iar nu a săracilor care aveau să devină beneficiari ai dărniciei lui Zaheu; acestei situații i se poate aplica acel cuvînt atribuit Domnului în F. Ap. 20, 35: „Mai fericit este a da decît a lua".[47]

Prin cuvintele: „căci și acesta este fiu al lui Avraam" (v. 9b), Domnul îl reintegrează pe Zaheu în comunitatea religioasă mozaică, redîndu-i calitatea de moștenitor al făgăduinței, ca urmaș al lui Avraam. Prin dărnicie, el se aseamănă părintelui poporului ales.

Încheierea pericopei constituie o generalizare a cazului lui Zaheu vameșul. Domnul arată că nu numai Zaheu, ci în general păcătoșii pot aspira, prin El, la mîntuire: „Căci Fiul Omului a venit să caute și să mîntuiască pe cel pierdut" (v. 10; cf. Lc. 5, 32; 15, 6.9 ș. a.). Locul lui ηλθεν (— *a venit*) la începutul frazei accentuează această trăsătură fundamentală a misiunii Mîntuitorului: „El *a venit* tocmai ca să caute și să mîntuiască pe cel pierdut". Conjuncția „căci" (γαρ) introduce explicația afirmației din versetul anterior: απολωλος indică „un tot colectiv" (cf. In. 6, 37; 17, 2—24):[48] oricine este în situația lui Zaheu poate fi beneficiar al harului mîntuitor.

*

45 De la Clement Alexandrinul aflăm că unii îl socoteau pe Zaheu identic cu Matia, care a devenit apostol în locul lui Iuda (Fap. Ap. 1, 23—26); cf. *Stromatele*, IV, VI (35, 2), în vol. Clement Alexandrinul, *Scrieri*, partea a II-a trad., cuvînt înainte, note și indicii de Pr. D. Fecioru (Părinți și scriitori bisericești, 5), București, 1982, p. 252. După *Constituțiile apostolice*, VII, 46, P. G. I, col. 1048—1049, Zaheu a devenit episcop al Cezareei Palestinei, lui succedîndu-i în această demnitate fostul sutaș Corneliu.

46 Deoarece Domnul vorbește la persoana a III-a, expresia προς αυτον din v. 9 trebuie înțeleasă ca προς αυτους. Unele manuscrise, pentru a evita dificultatea, au și înlocuit singularul cu pluralul.

47 A. Plummer, *op. cit.*, p. 436.

48 *Ibidem*, p. 437. Această expresie nu constituie nicidecum o indicație că Zaheu ar fi fost păgîn; cf. τα απολωλοτα οικου Ισραηλ (Mt. 10,6; 15, 24).

Relatarea întîlnirii Mîntuitorului cu vameşul Zaheu are valenţe profunde pentru credinţa şi viaţa creştină.

Convertirea lui Zaheu ţine de noua iconomie religioasă, în care ceea ce la oameni este cu neputinţă, este cu putinţă la Dumnezeu (Lc. 18, 27). Cine ar fi putut crede că egoistul şi decăzutul Zaheu, om vîndut banului, sau mamonei cum s-ar putea zice, ar mai fi putut fi capabil de un asemenea act de convertire? Mîntuitorul săvîrşeşte însă această minune, înnoindu-l pe Zaheu prin apropierea Sa, prin cuvîntul Său, prin harul Său.

Exemplul lui Zaheu a grăit multor conştiinţe în cursul istoriei de aproape două mii de ani a Bisericii lui Hristos. Afirmaţia Mîntuitorului din încheierea acestei pericope lucanice, că „Fiul Omului a venit să caute şi să mîntuiască pe cel pierdut", cu paralelele ei din alte locuri evanghelice, au trezit la viaţă duhovnicească multe suflete care păreau iremediabil pierdute.

Episodul lui Zaheu este important şi pentru definirea atitudinii creştine faţă de bogăţie. Este semnificativ faptul că această pericopă este urmată imediat de parabola minelor (Lc. 19, 11—26). Şi această parabolă, ca şi cazul lui Zaheu, ilustrează ideea că nu bogăţia în sine este piedică în calea către mîntuire, ci folosirea ei egoistă. Acest aspect este evidenţiat şi de Sf. Ambrozie al Milanului. Bogaţii — zice el — să nu înţeleagă greşit parabola cu cămila şi urechile acului (Lc. 18, 25); ei să înveţe de la Zaheu „că nu e o greşeală să fii bogat, ci să nu ştii a folosi bogăţiile... Bogatul Zaheu a fost ales de Hristos. Dînd însă săracilor jumătate din avuţiile sale, întorcînd celor pe care i-a năpăstuit în mod fraudulos..., el a primit o răsplată mai bogată decît cele dăruite".[49]

Mîntuirea casei lui Zaheu şi cuvintele rostite de Domnul cu această ocazie trebuiau totodată să constituie pentru iudeii de atunci cheia dreptei înţelegeri a mesianismului lui Iisus. La Ierihon, inaugurînd etapa ultimă şi decisivă a drumului spre patimi şi moarte, Mîntuitorul arată încă odată că a venit în lume pentru mîntuirea omului căzut în păcat.

† LUCIAN FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar

49 Ambroise de Milan, *op. cit.*, VIII, 85, p. 137.

ÎMPLINIRE ŞI DEZVOLTARE DOCTRINARĂ

1. Vorbindu-se de „împlinire" sau „definitivare" pe de o parte, iar pe de alta de „dezvoltare doctrinară", s-ar părea că este o contradicţie fundamentală. Părerea rezultă, ca întotdeauna, din neadîncirea termenilor. Ca multe greutăţi, ivite în calea teologilor şi a credincioşilor, şi această contradicţie face parte din *problema* terminologică, mult mai vastă, cu variate aspecte, unele formînd preocuparea scriitorilor patristici şi medievali, dar şi moderni.

Împlinirea (definitivarea) Revelaţiei divine[1] s-a făcut de Domnul nostru Iisus Hristos. În această privinţă sînt cuvinte exprese în Sfînta Scriptură: „Lasă acum, i-a spus Domnul Sfîntului Ioan Botezătorul, că aşa se cuvine să împlinim toată dreptatea" (Matei III, 15). Şi mai precis afirmă Domnul misiunea Sa revelaţională în timpul propovăduirii: „Să nu socotiţi că am venit să stric legea sau prorocii. Nu am venit să stric, ci să împlinesc" (Matei V, 17). Şi, de fapt, Domnul dă exemple de împlinire a poruncilor Vechiului Testament, începînd să le amintească ascultătorilor: „Auzit-aţi că s-a zis celor de demult: Să nu ucizi . . ., iar eu zic vouă: Că oricine se mînie asupra fratelui său în deşert, vinovat va fi judecăţii . . ." (Matei V, 21—22). Răul trebuia curmat din rădăcină, nu abia atunci cînd el s-a dezlănţuit la maximum, nimicind viaţa cuiva. Faţă de poruncile vechi, înşirate pe rînd, Domnul nostru Iisus Hristos venea cu *împliniri noi* care pătrundeau în miezul lucrurilor, cuprinzînd toate înfăţişările.

Aşa că Sfîntul Evanghelist Ioan spune, pe drept cuvînt, în *Apocalips* XXII, 13: „Eu sînt Alfa şi Omega, cel dintîi şi cel din urmă, începutul şi sfîrşitul". Acestea sînt cuvintele Domnului pe care El le-a trimis cu îngerul Său (Apocalips, XXII, 16). Revelaţia divină se încheie deci cu Domnul Iisus. Ea a început cu Revelaţia primordială, a continuat cu Revelaţia Vechiului Testament, al cărei fir roşu a fost mesianismul, şi s-a sfîrşit cu Revelaţia Noului Testament. Aşa că Sfîntul Apostol Pavel, sintetizînd, a spus: „iar dacă n-a înviat Hristos, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică însă şi credinţa voastră" (I Corinteni XV, 14).

---

1 Petru Rezuş, *Problema interconfesională a Revelaţiei divine*, în Ortodoxia. II (1950), nr. 2, p. 234—259; Idem, *Învăţătura ortodoxă despre dezvoltarea şi împlinirea Revelaţiei divine*, în Ortodoxia, XVIII, nr. 1, (1949), p. 35—53.

2. După acest preambul istoric revelaţional, se pune problema dezvoltării doctrinei,[2] deosebită de dezvoltarea progresivă a Revelaţiei divine. Dezvoltarea dogmatică s-a ivit odată cu zorii propovăduirii noii religii de Sfinţii Apostoli, dintre care Sfîntul Apostol Pavel a precizat: „Am venit să vă vestesc mărturisirea lui Dumnezeu, căci n-am socotit că ştiu ceva între voi, decît numai pe Iisus Hristos, şi pe acesta răstignit... Nouă însă ni le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său..." (I Corinteni II, 1—2, 10). Propovăduirea învăţăturii Domnului nostru Iisus Hristos se face, astfel, sub asistenţa Duhului Sfînt. Propovăduitorul nu poate veni cu un conţinut nou; cuprinsul revelat rămînînd acelaşi; el este propovăduit credincioşilor fără schimbare. Acelaşi lucru l-au făcut Sinoadele Ecumenice, stabilind dogma, sub asistenţa Duhului Sfînt. Adevărurile revelate au intrat în procesul lor de adresare şi receptare. Atît propovăduitorii, cît şi auditorii, au fost feriţi de greşeală. Receptarea acestor adevăruri a fost subiectivă, pe măsura fiecărui credincios, dar nu credinciosul devine normă de credinţă, ci numai Sinodul Ecumenic, sub asistenţa Duhului Sfînt (jure divino), sau Mărturisirile de credinţă.

La temelia Revelaţiei divine stau Sfînta Scriptură şi Sfînta Tradiţie, fără a li se micşora sau mări rolul doctrinar, una faţă de alta, fiindcă amîndouă se completează, precum învăţătura cu practica. Restrîngerea Revelaţiei divine numai la Sfînta Scriptură înseamnă o renunţare la veacurile de viaţă creştină, începînd cu Sfintele Slujbe dumnezeieşti şi sfîrşind cu datinile şi tradiţiile creştine locale şi universale. Este destul să observăm că Sfînta Euharistie n-a fost dogmatizată de vreun Sinod Ecumenic şi este cuprinsă în Sfînta Liturghie, ca să ne dăm seama de cîte adevăruri ne-am lipsi (Sf. Taine, ierurgii, practici etc.). Bisericile creştine, care au renunţat la „Tradiţia romano-catolică" din cauza intrusiunilor umane, au fost obligate să-şi creeze cîte o tradiţie proprie caracteristică.

Tot aşa se întîmplă lucrurile şi cu Sfînta Tradiţie, cînd suferă de pe urma inovaţiilor. Terenul tradiţional nefiind precizat în amănunt, a putut odrăsli mai uşor „aşa numitele tradiţii confesionale" care s-au îndepărtat una de alta. Identificarea cuiva cu Sfînta Tradiţie (Ego sum traditio!) înseamnă intervenţia raţională, interesată, într-un domeniu doctrinar care aparţine exclusiv Revelaţiei divine. Or, Domnul nostru Iisus Hristos a precizat că nici înger din cer, nici altcineva nu poate pune temelie nouă revelaţională peste cea pusă de El şi propovăduită. Nici Duhul Sfînt nu aduce o învăţătură nouă: „Iar Mîngîietorul, Duhul Sfînt, pe care-l va trimite Tatăl în numele meu, acela vă va învăţa toate şi vă va aduce aminte toate cîte v-am spus" (Ioan XIV, 26).

3. Dezvoltarea Revelaţiei divine are criteriile sale doctrinare care nu pot fi eludate. Această dezvoltare se face în strînsă legătură cu viaţa credincioşilor, cu nevoile lor spirituale şi materiale. Adevărurile revelate s-au adresat tuturor credincioşilor în aceleaşi condiţii şi în

---

2 Petru Rezuş, *Dezvoltarea dogmatică*, Cernăuţi, Tip. Glasul Bucovinei, 1938, passim.

aceleaşi formulări, fiindcă şi mîntuirea obiectivă este una şi nu mai multe. Această unitate soteriologică trebuie să devină ţinta supremă de atins de toate Bisericile creştine. Indiscutabil că trebuie să fie eliminate toate excrescenţele parazitare, înstrăinările, subiectivismele şi raţionalismele doctrinare pentru realizarea unităţii în „Hristos cel răstignit şi înviat".

Mai înainte de a ne ocupa cu receptarea subiectivă, să oferim un exemplu de dezvoltare apostolică a învăţăturii Domnului nostru Iisus Hristos. El a precizat: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta şi cu tot sufletul tău şi cu tot cugetul tău. Aceasta este întîia şi cea mai mare poruncă. Iar a doua asemenea acesteia: Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi" (Matei XXII, 37—38). Deci este clar că mîntuirea depinde de iubire. Pe Dumnezeu trebuie să-l iubim mai presus de noi, iar pe aproapele ca pe noi înşine. Iubirea de noi înşine devine etalonul, după care putem măsura iubirea de Dumnezeu şi de aproapele, fiindcă fiecare ştim care este măsura iubirii de sine. Ca să te iubeşti, trebuie să te cunoşti. Maxima antică primea o împlinire absolută. Pornind de la aceste cuvinte revelate, Sfîntul Apostol Pavel face elogiul dragostei, dezvăluindu-i toate aspectele: „De aş grăi în limbile oamenilor şi ale îngerilor, iar dragoste nu am, m-am făcut aramă sunătoare şi chimval răsunător. Şi de aş avea darul prorociei şi de aş şti toate cunoştinţele şi de aş avea toată credinţa, încît să mut şi munţii, iar dragoste de nu am, nimic nu sînt..." (I Corinteni XIII, 1—2). Sfîntul Apostol Pavel a dezvoltat marile porunci ale iubirii şi a constatat că dragostea „este mai mare decît credinţa şi nădejdea" (I Corinteni XIII, 13), deoarece trebuie să iubim din toată inima, din tot sufletul şi din tot cugetul, ca pe noi înşine, pentru a ne apropia de Dumnezeu şi de aproapele.

Este un exemplu de dezvoltare a unor adevăruri hristice, pentru a fi recepţionate, în cele mai bune condiţii, de credincioşi. Sfîntul Apostol Pavel nu s-a îndepărtat de Revelaţia divină, păzind cu străşnicie învăţătura Domnului, neînstrăinîndu-se de ea. Înstrăinarea nu putea veni decît pe cale subiectivă, de înlocuire a adevărului revelat, de transformare a sa, ceea ce se întîmplă numai raţional. Odată cu înstrăinarea de adevăr se produce şi îndepărtarea de Revelaţia divină, de Sfînta Scriptură şi de Sfînta Tradiţie, de hotărîrile Sfintelor Sinoade Ecumenice (dogme şi canoane), precum şi de Mărturisirile de credinţă. Alunecarea începe, de obicei, cu interpretarea greşită a unui adevăr, pentru ca inovaţiile să se ţină lanţ, decurgînd una din alta.

Adevărul se apără singur; eroarea are nevoie de mai multe erori, ca să se menţină. Prima eroare este, de multe ori, neînsemnată, benignă, pentru ca altele să urmeze din ce în ce mai mari, dilatînd-o concomitent şi pe cea dintîi. Ortodoxia şi-a făcut o problemă de onoare de a rămîne pe terenul stabil al Sfintelor Sinoade Ecumenice, ale Sfintei Scripturi şi Sfintei Tradiţii. Deşi se simte nevoia doctrinară de a dezvolta unele adevăruri, Ortodoxia n-a înmulţit dogmele prin Sinoade locale sau particulare, în aşteptarea ţinerii unui Sinod Ecumenic pan-creştin, nu numai pan-ortodox.

4. Alte confesiuni dogmatizează, pentru uzul lor, diferite principii doctrinare sau practice. Uzul lor rămîne, bineînțeles, strict delimitat la confesiunea respectivă. Acesta este un aspect sinodal care ar cuprinde o confesiune în totalitatea sa, prin consens unanim. Mai este însă și alt aspect: al interpretării libere a Sfintei Scripturi, fără corectivul Sfintei Tradiții. Din singularism doctrinar, identificat cu conducerea unei confesiuni, se trece dintr-odată la pluralism (multitudinism) doctrinar, fiecare credincios devenind pentru sine, de multe ori și pentru alții, autoritate absolută. Evident sînt îndepărtări de la norma doctrinară revelațională, fie din cauza lipsei Sinodului Ecumenic, sub asistența Duhului Sfînt, fie din cauza liberei interpretări și a eliminării arbitrare a Sfintei Tradiții. Aspectul al doilea al liberei interpretări *(sola ratio)* duce, după cum putem constata, la *sola Scriptura, sola fides* și în final la *sola gratia.* După cum am spus, dintr-o interpretare subiectivă s-au născut apoi alte grave îndepărtări de Revelația divină și de izvoarele sale. Acestea au deformat dezvoltarea Revelației divine pînă la nerecunoaștere, instituind în locul adevărului hristic, apostolic și patristic liberul examen, arbitrarul și subiectivismul haotic.[3]

5. Mai este însă ceva de spus și despre așa-numitele *teologumene* (păreri teologice). Ele nu sînt numai eflorescența doctrinei ortodoxe, aparțin tuturor confesiunilor. Nașterea lor nu se datorește atît unei nevoi de originalitate cu orice preț, cît lipsei de pronunțare a unui Sinod Ecumenic într-o *Mărturisire de credință.* De acest impediment nu există teolog care să nu se fi lovit. Cei prudenți evită pronunțări fără acoperire ecumenică. Chiar dacă părerea lor s-ar întemeia pe alte trei-patru adevăruri revelate, prudența este totdeauna aceea care-și spune cuvîntul. De asemenea greutăți m-am lovit personal și am rămas numai la *Introducerea în Teologia dogmatică,*[4] urmînd ca patru volume, terminate după *Curs de Teologia fundamentală,*[5] să aștepte marile decizii ale Sfîntului Sinod Ecumenic, fără de care nu se poate scrie decît o Dogmatică ortodoxă, redusă la aspectul său clasic (Alexiu Comoroșan, Irineu Mihălcescu etc.) sau o excelentă *Dogmatică Ortodoxă,* scrisă recent în trei volume, a Prof. Dumitru Stăniloae, mult îmbunătățită, întemeiată și pe scriitorii post-patristici, dezvoltînd și cuprinzînd părerile teologice ale autorului și evitînd problemele doctrinare încă insolubile.

Pentru a fi convingător, înșir cîteva din marile probleme ale Dogmaticii care își așteaptă cuvîntul hotărîtor ecumenic și fără de care nu se poate înainta decît prin teologumene a căror valoare este relativă, așa cum a procedat Hristu Andrutsos:[6] Problema evoluționismului (în domeniul cosmologic și antropologic), problema răului, Păcatul strămo-

---

3 Petru Rezuș, *Învățătura protestantă despre Cuvîntul lui Dumnezeu,* în Ortodoxia. VII, (1955), nr. 2, p. 230—240.

4 Petru Rezuș, *Introducere în Teologia dogmatică,* Caransebeș, Ed. Diecezană, 1942.

5 Petru Rezuș, *Curs de Teologie fundamentală,* Caransebeș, Ed. Diecezană, 1942.

6 Hristu Andrutsos, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene,* trad. de D. Stăniloae, Sibiu, 1930.

șesc (transmiterea actuală și habituală), împlinirea timpurilor din punct de vedere mesianic (istoric, cultural, social și politic), mîntuirea subiectivă (aspectele sale psihologice, misionare, hristologia și soteriologia fiind satisfăcător tratate); precizări noi cu privire la har, credință și fapte bune; despre pnevmatologie (însușirile personale și activitatea sa paracletică), cuprinsă vag în celelalte dogme;[7] altă dezvoltare dogmatică s-ar impuse pentru Maica Domnului (naștere, creștere la templu, conceperea Domnului prin acțiunea Duhului Sfînt, pururea feciorie, maternitatea divină, adormirea); eshatologia (judecata particulară și universală, starea după moarte, învățătura ortodoxă despre sfîrșit) etc.[8]

Vor fi necesare și discuții cu privire la inovațiile doctrinare, într-un spirit nou de înțelegere și cooperare, pentru stabilirea adevărului. Oricîtă concesie s-ar manifesta din partea Ortodoxiei, pentru a nivela asperitățile, totuși sînt greutăți inerente, pornind chiar de la o dogmă confesională, cum este Filioque. Acest Filioque tulbură întreaga dogmă a Sfintei Treimi: Dumnezeu-Tatăl este cel ce naște și purcede; Dumnezeu-Fiul este cel născut; Dumnezeu-Duhul Sfînt este cel purces. A susține că Duhul Sfînt purcede și de la Fiul înseamnă ca Fiul să fie născut și de Duhul Sfînt, ceea ce este evident greșit, ferindu-se de o asemenea concluzie logică și susținătorii lui Filioque! Complicațiile doctrinare mai aparțin însă unor vederi înguste, confesionale, care trebuie să facă loc unei largi deschideri. Ecumenismul actual începe a acționa tocmai în această direcție, lărgind din ce în ce mai mult orizontul dincolo de aceste accidente intervenite în împlinirea și dezvoltarea Revelației divine.

Pr. prof. *Petru Rezuș*

7 Petru Rezuș, *Despre Duhul Sfînt. Sinteză pnevmatologică*, Sibiu, Seria teologică, 1941.

8 Petru Rezuș, *Circulația dogmatică interconfesională*, Caransebeș, Tip. Tipografiei diecezane, 1944, passim.

FILON DIN ALEXANDRIA ŞI ÎNSEMNĂTATEA SA PENTRU EXEGEZA BIBLICĂ VECHITESTAMENTARĂ

1. Egiptul a fost ţara cu care vechii evrei s-au aflat în permanentă legătură. Potrivit datelor Scripturii, ei şi-au petrecut în Egipt o bună parte a istoriei lor, începînd cu patriarhul Iacob şi cei doisprezece fii ai săi şi pînă în timpul lui Moise, care i-a condus din nou spre Canaan (Despre această perioadă vezi: Gen. cap. 39—50 şi Exod cap. 1—13).

Şi după ce au părăsit această ţară, evreii n-au întrerupt definitiv contactul cu ea.

În timpul domniei regelui Solomon (sec. X î. d. Hr.), relaţiile cu Egiptul au devenit foarte strînse. Regele însuşi le-a cultivat în felul acesta, căsătorindu-se cu fiica faraonului Egiptului (I Reg. 3, 1).

Mai apoi, cînd peste ţara evreilor s-a abătut pericolul invaziei babiloniene (la sfîrşitul sec. VII î. d. Hr.), mulţi evrei şi-au căutat scăparea în Egipt, puterea adversară a Babilonului. Astfel citim în a II-a carte a Regilor, la cap. 25, 26: „Atunci s-a sculat tot poporul, de la mic pînă la mare, cu căpeteniile oştirii şi s-au dus în Egipt, pentru că se temeau de caldei" (vezi şi Ier. 43, 4—7). Rezultă din acest text că populaţia evreiască refugiată în Egipt a fost destul de numeroasă. Noii veniţi s-au aşezat în cetăţi ca Migdol, Tahpanhes (Daphne), Noph (Memfis) şi în pămîntul Patros (Egiptul superior). Profetul Ieremia, care i-a însoţit pe refugiaţi, a desfăşurat în mijlocul lor o intensă activitate, străduindu-se din răsputeri să-i ferească de idolatrie (vezi Ier. 44, 1—15).

Situaţia evreilor din Egipt a devenit înfloritoare odată cu cuceririle lui Alexandru cel Mare în această ţară. Mulţi dintre ei au primit domicilii, funcţii însemnate şi alte privilegii în Alexandria, noua cetate înfiinţată de cuceritor la vărsarea Nilului în Marea Mediterană.[1]

Comunitatea iudaică din Egipt a sporit în timpurile ulterioare prin evreii care de bună voie migrară într-acolo atraşi de posibilitatea practicării comerţului.

Prin sec. al III-lea î. d. Hr., numărul evreilor în Egipt era aşa de mare încît pentru ei s-a tradus Vechiul Testament în limba greacă

---

1 Dr. Vasile Tarnavschi, *Arheologia Biblică*, Cernăuţi 1930, p. 281.

deoarece îşi uitaseră limba maternă şi vorbeau de acum curent greaca (Traducerea este cunoscută sub numele de Septuaginta sau Alexandrina). În Leontopolis, districtul Heliopolis, s-a înălţat tot pentru ei, de către arhiereul Onie al IV-lea, un templu al lui Iahve, similar cu cel din Ierusalim.[2] Un alt templu a fost construit în insula Elefantina, aflată pe cursul superior al Nilului, aproape de granița sudică a Egiptului, unde a existat din timpuri străvechi o foarte puternică comunitate iudaică.

Din punct de vedere administrativ, evreii din Egipt erau supuşi ai statului respectiv, dar li s-a îngăduit ca pentru problemele religioase şi cele legate strict de tradiţia neamului lor să aibă în frunte un etnarh, care exercita judecata cu cea mai mare autoritate în Alexandria.

În vremea stăpînirii romane în Egipt, evreii s-au bucurat de aceleaşi drepturi pe care le avuseseră înainte, fără a beneficia şi de cetăţenia romană.[3] Sub raport religios ei se administrau şi acum independent, avînd un organism propriu de judecată: gherusia (τὴ γερουσια) sau sinedriul alexandrin.

Din Egipt, evreii se răspîndiră pe coasta nordică a Mării Mediterane. În cetatea Cirene ei formau a patra parte a populaţiei, cum ne informează Iosif Flaviu.[4] Iudeii cirenieni şi alexandrini aveau în Ierusalim propria lor sinagogă precum rezultă din Faptele Apostolilor (cap. 6, 9).

În Egipt, evreii au deprins nu numai limba greacă (dialectul comun, care se vorbea în tot bazinul mediteranian) dar au ajuns în contact şi cu filozofia elenistică.

Din întîlnirea iudaismului cu elenismul n-a rezultat absorbirea celui dintîi de către cel din urmă, cum existau temeri, mai ales din partea iudeilor palestinieni, că se va întîmpla, ci s-a ajuns la elaborarea unui sistem filozofic iudeo-alexandrin, cu idei din Vechiul Testament şi din filozofia greacă.[5] Învăţaţii evrei din Egipt au căutat să împace iudaismul cu elenismul, stabilind puncte de contact între religia lor şi filozofia greacă.[6] Reprezentantul lor cel mai însemnat a fost Filon din Alexandria.

2. Viaţa acestui învăţat iudeu ne este destul de puţin cunoscută. Mărturiile autorilor vechi (contemporani cu el sau din perioada următoare) sînt rare şi imprecise. Din păcate, nici în scrierile sale nu întîlnim informaţii prea detaliate cu privire la persoana autorului lor.

---

2 *Ibidem*, p. 282.

3 *Les Oeuvres de Philon d'Alexandrie*, publiées sous le patronage de l'Université de Lyon, par Roger Arnaldez, professeur a l'Université de Lyon, Jean Pouilloux, professeur de l'Université de Lyon et Claude Mondésert, maître de recherches au C. N. R. S., directeur de „Sources Chrétiennes", vol. I: *„De opificio mundi"*, Paris 1961, p. 18.

4 *„Antichităţile iudaice"* 14, 7.2, ed. Dr. Heinrich Clementz, vol. II, Berlin 1899, p. 225—226.

5 *Introduction à la Bible. L'Ancien Testament*, sous la direction de H. Cazelles, Paris 1973, p. 790.

6 Diac. prof. Nicolae Balca, *Istoria Filozofiei antice*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti 1982, p. 302.

Se acceptă îndeobşte că Filon s-ar fi născut în jurul anului 20 î. d. Hr., deoarece, în scrierea sa „Legatio ad Caium", pe care el o alcătuieşte în anul 41 d. Hr., se califică drept bătrîn. Trebuie să fi avut la acea dată peste 60 de ani.

Ceea ce se ştie precis despre Filon este că era originar din Alexandria. Iosif Flaviu, conaţional şi contemporan al său, ne informează că făcea parte dintr-o familie bogată,[7] dintre ai cărei membri unii se aflau în strînse relaţii cu Roma. Un frate al lui Filon — Iulius Alexandru era alabarc al Alexandriei, adică şef vamal în această cetate. Fiul acestuia, Tiberiu Alexandru a apostaziat şi a profesat doctrine filozofice în opoziţie cu Biblia.[8]

Fericitul Ieronim vine cu informaţia suplimentară că Filon avea dreptul preoţiei, familia sa aparţinînd seminţiei lui Levi.[9] Nu se cunoaşte sursa din care scriitorul bisericesc a luat această informaţie. Cert este că Filon a primit o educaţie aleasă, lucru ce era obişnuit în familiile preoţeşti. În lucrarea sa „De congressu eruditionis gratia" el mărturiseşte că a fost instruit în toate ştiinţele enciclopedice.[10] Cărţile sale îl vădesc ca fiind un bun cunoscător al marilor curente filozofice ale timpului său. În mod special l-a studiat pe Platon, din care citează adesea. Acest filozof este pentru el maestrul consacrat, pe care nu ezită a-l cinsti cu apelativul „preasfîntul" Platon (ιερωτατος) [11] Fericitul Ieronim ne face cunoscut un dicton care circula în legătură cu influenţa marelui filozof asupra gîndirii lui Filon, dicton care suna astfel: „citind scrierile lui Filon, nu ştii anume dacă este Platon care filonizează sau este Filon care platonizează".[12] Nu în zadar Ieronim îl numeşte pe Filon „Platon evreu".[13]

Sub influenţa filozofiei platonice, Filon a îmbrăţişat ideea existenţei Logosului, care, în viziunea sa, este „Primul Principiu, ideea arhetipală sau prima măsură a tuturor lucrurilor".[14] Împreună cu alte fiinţe sau puteri, Logosul umple prăpastia dintre Dumnezeu şi materie.

Pentru Filon nu numai Platon dar şi alţi filozofi precum Parmenide, Empedocle, Zenon şi Cleantes sînt oameni divini. Le-a cunoscut îndeaproape scrierile şi le-a preţuit gîndirea.

Clement al Alexandriei îl consideră pe Filon pitagorician. Se ştie însă că el a fost influenţat şi de stoici. Îi cunoştea de asemenea şi îi citează adeseori pe marii poeţi Homer şi Euripide.

---

7 *„Antichităţile iudaice"*, 18, 8, 1, ... p. 550.

8 *Ibidem.*

9 *„De viris illustribus"* II, Migne P. L., t. XXIII, col. 625.

10 *Les Oeuvres de Philon d'Alexandrie*, publiées sous..., vol. 16: *„De congressu eruditionis gratia"*, 47, Paris 1967, p. 155.

11 *Idem*, vol. 28: *„Quod omnis probus"*, 13, Paris 1974, p. 145.

12. *„De viris illustribus"* 11, Migne P. L., t. XXIII, col. 629.

13 Epist. LXX, 3, Migne P. L., t. XXII, col. 666.

14 *Les Oeuvres de Philon d'Alexandrie*, publiées sous..., vol. 34: *„Quaestiones in Genesim"*, 4, Paris 1979, p. 65.

Dar mai mult decît elenistică, pregătirea şi cultura lui Filon este iudaică.[15] El a fost fără îndoială un reprezentant de seamă al iudaismului alexandrin. Mai presus de toţi filozofii şi legiuitorii din vechime Filon îl plasează pe Moise. Acesta a fost — scrie el — „cel mai bun dintre toţi legislatorii din toate timpurile şi din orice loc, fie aceia greci sau barbari".[16] Legea sa este neîntrecută în frumuseţe şi cu adevărat de origină divină. Ea este expresia perfectă a înţelepciunii dumnezeieşti. Este singura sursă a oricărei filozofii. Menită să se impună în întreaga lume, ea va fi îmbrăţişată nu numai de către evrei ci şi de către alte popoare. Barbari, greci, continentali, insulari, naţiuni din Orient şi Occident, din Europa şi din Asia, tot pămîntul locuit, de la o extremitate la alta vor ajunge să o cunoască.[17]

Ataşat trup şi suflet Legii, lui Filon i-a fost străină îngustimea fariseului care punea mai mult accentul pe litera decît pe spiritul Legii. Filon n-a fost un formalist. A fost un om al trăirii profunde, al cultului interior.[18] Şi-a dedicat întreaga viaţă studiului Scripturii şi meditaţiei. Reţinem din scrierile sale că obişnuia să se retragă adesea în singurătate spre a medita şi a se ruga.[19] A întreprins frecvent pelerinaje la Ierusalim spre a se întări sufleteşte prin contactul direct cu lucrurile unde s-a derulat tumultuos istoria propriului său popor, unde se afla templul şi unde se prăznuiau mai fastuos ca oriunde marile sărbători ale iudaismului.

În mod cu totul sincer a fost ataşat Filon de comunitatea iudaică din Alexandria. I-a adus acesteia nenumărate servicii. În primul rînd, i-a pus la dispoziţie cu generozitate talentul său scriitoricesc, înzestrînd-o cu o seamă de scrieri valoroase. Apoi, cînd s-au ivit momente de încercare pentru această comunitate, Filon a devenit apărătorul ei cel mai tenace. Ne este cunoscut rolul său însemnat în stăvilirea persecuţiei lui Flaccus, numit de către Tiberiu prefect al Egiptului, care s-a manifestat cu ură împotriva evreilor. Pamfletul „In Flaccum", scris de către Filon, este o dovadă a curajului şi abnegaţiei cu care s-a dăruit conaţionalilor săi nedreptăţiţi.

Cînd, la scurtă vreme, evreii din Egipt au avut de suferit noi silnicii din cauză că au refuzat să practice cultul împăratului, impus de Caligula, Filon, cu toată vîrsta înaintată, nu ezită să plece, în fruntea unei delegaţii, la Roma spre a protesta contra acestei măsuri ce leza profund credinţa neamului său. Călătoria la Roma o descrie în cartea „Legatio ad Caium", în care el îşi exprimă ataşamentul total faţă de

---

15 G. Brady, *Philon le Juif*, art. în „Dictionnaire de la Théologie Catholique", tome douzième, première partie, Paris 1933, col. 1439.

16 *Les Oeuvres de Philon d'Alexandrie*, publiées sous ..., vol. 22: *„De vita Mosis"* II, 12, Paris 1967, p. 199.

17 *Ibidem*, p. 201.

18 H. Lesêtre, *Philon*, art. în „Dictionnaire de la Bible", tome cinquième, première partie, Paris 1912, col. 301.

19 *Les Oeuvres de Philon d'Allexandrie*, publiées sous ..., vol. 2; *„Legum allegoriae"*, II, 21, 85, Paris 1962, p. 149.

religia și datinile străbunilor săi, arătînd că evreii acceptă mai bine moartea decît să se lepede de obiceiurile străbunilor lor.[20]

Despre ultimii ani ai vieții lui Filon nu cunoaștem nimic precis. Eusebiu de Cezareea spune că el ar fi revenit la Roma, de această dată sub domnia lui Claudiu, și că aici ar fi intrat în legătură cu Sf. Petru, care predica acolo. Tot în cursul acestei a doua călătorii ar fi citit în fața senatului tratatul său „Despre virtuți" cu care ar fi avut un mare succes.[21] Dar există serioase îndoieli în privința caracterului veridic al acestor informații. Probabil că Filon a rămas totuși în Alexandria unde va muri. Cu toate că a fost contemporan cu Mîntuitorul el n-a ajuns să îmbrățișeze creștinismul, așa că și afirmația legăturii sale, în Alexandria, cu creștinii și cu Sf. Marcu, pare să fie fără temei istoric.

3. Filon din Alexandria a fost un scriitor prodigios. Ne-au rămas de la el numeroase scrieri, care, din fericire, au ajuns, în cea mai mare parte, pînă la noi. Eusebiu de Cezareea [22] și Fer. Ieronim [23] ne-au transmis un catalog al scrierilor filoniene. Le redăm în următoarea înșiruire:[24]

1. Despre crearea lumii.
2. Alegoriile legilor.
3. Despre Heruvimi.
4. Despre jertfele lui Abel și Cain.
5. Cum poate cineva mai bun fiind să întindă mai puține curse.
6. Despre urmașii lui Cain.
7. Despre uriași.
8. Că Dumnezeu este neschimbător.
9. Despre agricultură.
10. Despre plantație (sădire).
11. Despre beție.
12. Despre cumpătare.
13. Despre amestecarea limbilor.
14. Despre călătoria lui Avraam.
15. Cine este îndreptățit să moștenească bunătățile dumnezeiești.
16. Convorbiri pe tema învățămîntului (a dobîndirii cunoștințelor folositoare).
17. Despre fugă.
18. Despre schimbarea numelor.
19. Despre vise.
20. Despre Avraam.
21. Despre Iosif.
22. Viața lui Moise.
23. Despre Decalog.
24. Legile speciale (Cărțile I—IV).
25. Despre virtuți.

---

20 *Idem*, vol. 32: „*Legatio ad Caium*", 117, Paris 1972, p. 145.
21 *Ist. bis.*, II, XVII, 1; XVIII, 8, Migne P. G., tom. XX, col. 173.
22 *Ibidem*, col. 183.
23 *De viris illustribus*, 11, t. XXIII, col. 628.
24 Catalogul pe care îl redăm aici este luat după „*Les Oeuvres de Philon d'Alexandrie*", publiées sous..., vol. I: „*De opificio mundi*", Paris 1961, p. 11—12.

26. Despre recompense şi pedepse; Despre blesteme.
27. Orice om cinstit este liber.
28. Despre viaţa contemplativă.
29. Despre veşnicia lumii.
30. Întrebări şi răspunsuri la Facere.
31. Întrebări şi răspunsuri la Ieşire.
32. Contra lui Flaccus.
33. Solie la Caligula.
34. Fragmentare: Despre Providenţă, Apologia pentru iudei, Alexandru.

Dintre aceste scrieri, cea mai mare parte are caracter exegetic. Grupa scrierilor exegetice se detaşează ca cea mai însemnată din ansamblul operei învăţatului alexandrin.

Filon s-a preocupat îndeaproape de explicarea cuprinsului Vechiului Testament, acordînd importanţă, în special, Pentateuhului. Scrierile sale exegetice pot fi grupate astfel:

1. *Comentarii cu caracter general asupra Pentateuhului:*

a) Întrebări şi răspunsuri la Facere.
b) Întrebări şi răspunsuri la Ieşire.

Se crede că atunci cînd a alcătuit aceste două scrieri, Filon a avut în plan tot Pentateuhul. Nu cunoaştem în ce măsură l-a realizat. Cert este că pînă la noi au ajuns numai aceste două scrieri amintite, dar şi ele doar fragmentar pentru că, după o informaţie transmisă de Eusebiu de Cezareea, din cinci cărţi ale „Întrebărilor şi răspunsurilor la Ieşire", cîte ar fi existat iniţial, doar primele două ni s-au păstrat.

2. *Comentarii alegorice asupra Genezei:*

a) Alegoriile legilor (Trei cărţi asupra Gen. 2, 1—17; 2, 18—3, 1; 3, 8—19). b) Despre Heruvimi — comentariu la Gen. 3, 24; 4, 1. c) Despre sacrificiile lui Abel şi Cain — comentariu la Gen. 4, 2—4. d) Că cel rău, obişnuit, caută să-l vatăme pe cel mai bun — comentariu la Gen. 4, 8—15. e) Despre urmaşii lui Cain — comentariu la Gen. 4, 16—25. f) Despre uriaşi — comentariu la Gen. 6, 1—4. g) Despre agricultură. h) Despre plantaţia de vie. i) Despre beţie. Aceste trei tratate din urmă sînt comentarii la textul din Gen. 9, 20—21. j) Despre sobrietate — comentariu la Gen. 9, 24—27. k) Despre amestecarea limbilor — comentariu la Gen. 11, 1—9. l) Despre călătoria lui Avraam — comentariu la Gen. 12, 1—6. m) Cine este îndreptăţit să moştenească bunătăţile dumnezeieşti — comentariu la Gen. 15, 2—18. n) Despre fugă — comentariu la Gen. 16, 1—6. o) Despre dobîndirea cunoştinţelor pregătitoare — comentariu la Gen. 16, 6—14. p) Despre schimbarea numelor — comentariu la Gen. 17, 1—22. r) Despre vise — comentariu la Gen. 28, 12; 31, 11; 37, 40—41.

3. *Expuneri asupra legislaţiei mozaice:*

a) Despre crearea lumii. b) Despre Avraam. c) Despre Iosif. (La începutul acestei scrieri, Filon face aluzie la alte două cărţi dedicate

lui Isaac și lui Iacob, care desigur s-au pierdut). d) Despre Decalog. e) Despre legile speciale, în patru cărți, cuprinzînd următoarele tratate: Despre circumciziune; Despre monarhie sau despre unitatea lui Dumnezeu; Despre templu; Despre preoți; Despre veniturile preoților; Despre animalele destinate spre a fi jertfite; Despre cei care aduc jertfele; Despre felul corect de a jura; Despre șabat; Despre cinstirea datorată părinților; Porunca a șasea; Porunca a șaptea; Despre virtuți; Despre recompense și pedepse; Despre blesteme.

Susținuta preocupare a lui Filon din Alexandria pentru explicarea cuprinsului Sf. Scripturi grăiește de la sine despre importanța deosebită pe care el o acordă cuvîntului dumnezeiesc. Pentru Filon, Vechiul Testament este operă inspirată. Autorul său principal este Dumnezeu. Moise și profeții sînt autorii secundari.

Textul scripturistic folosit de către Filon a fost cel al Septuagintei. El împărtășea convingerea că între acest text și cel ebraic nu există nici o diferență. Traducerea făcută de către cei șaptezeci de bărbați este o lucrare egală în valoare cu lucrarea pe care au făcut-o autorii biblici cînd au scris în ebraică, cărțile insuflate lor de către Dumnezeu. Duhul Sfînt îi inspiră și pe traducători precum i-a inspirat și pe cei de la care ne-a parvenit textul original ebraic.

În comentariul pe care-l face la Pentateuh, Filon folosește constant metoda alegorică. Fără a nega caracterul istoric al relatărilor biblice, el caută să evidențieze sensul lor profund, semnificația simbolică cu care sînt acoperite. Sensul istoric-literal este, după opinia sa, secundar fiind destinat mai ales pentru cei care nu sînt pregătiți să se înalțe cu cugetul la o înțelegere superioară.[25] Pe unii ca aceștia Filon îi aseamănă cu locuitorii unui orășel, cu orizontul închis din toate părțile, care nepărăsind niciodată așezarea lor își imaginează că dincolo de munții ce se văd în zare nu mai există nimic. Din contră, cei ce înțeleg sensul profund, prefigurat al Scripturilor sînt socotiți de către Filon ca niște cetățeni ai unei lumi mai vaste. Ei văd departe și înțelegerea lor pătrunde la rădăcina lucrurilor.

Filon n-a fost primul care a utilizat metoda alegorică în interpretarea Vechiului Testament. Cu patru secole înainte de el, filozofii greci au folosit-o pentru interpretarea miturilor păgîne. Învățații evrei din Alexandria, în dorința lor de a face cunoscute și accesibile valorile religios-morale ale Pentateuhului n-au făcut altceva decît să-și improprieze această metodă. Astfel, Aristobul, un învățat evreu care a trăit în secolul II î. d. Hr. a explicat în chip alegoric antropomorfismele din Pentateuh. Terapeuții, pe care Filon îi cunoștea atît de bine și pe care i-a descris admirativ în cartea sa „De vita contemplativa", erau de asemenea adepți ai interpretării alegorice. Filon ne informează că ei interpretau Legea mozaică în chip alegoric, convinși fiind că cuvintele acestei Legi nu sînt decît semne și simboale ale unor adevăruri ascunse. Legea

25 *Les Oeuvres de Philon d'Aalexandrie*, publiées sous..., vol. 19: *„De somniis"*, 39, Paris 1962, p. 39.

întreagă le apărea acestora ca o ființă ce avea drept corp, sensul literal, iar drept suflet, sensul ascuns.[26]

Pînă la Filon nimeni n-a folosit metoda alegorică într-un mod mai eficient ca el. Adept al acestei modalități de interpretare a Scripturii Filon afirma că pentru a ajunge la adevărata înțelegere a textului sacru trebuie sesizat sensul său tainic, profund, înalt.[27] În viziunea sa, Biblia este un inepuizabil izvor de spiritualitate. Fiecare cuvînt al ei cuprinde o lecție de pietate și de aceea, acel cuvînt trebuie privit nu atît ca un element filologic dintr-o frază, aflat în legătură cu alte elemente, ci mai ales ca o comoară ascunsă pe care exegeza trebuie să o descopere. Lectura Bibliei se cere să fie de-a pururi transfiguratoare, pentru că niciodată un anumit fapt nu este numai ceea ce vrea să spună sensul său literal, ci mai degrabă ceea ce tăinuiește sensul său alegoric. Ignorarea semnificației alegorice a textului sfînt determină diminuarea valorii sale reale. Spiritele elevate — spune Filon — s-au ferit întotdeauna să aducă prejudicii Scripturii nesocotind bogăția de sensuri pe care cu adevărat ea le cuprinde.[28] Stăpînit de o astfel de filozofie Filon refuză de pildă a înțelege literalmente cele șase zile ale creației ca și relatarea despre crearea Evei din coasta lui Adam. Mai mult, el interpretează alegoric nu numai faptele și evenimentele ci și personajele, țările, plantele, păsările amintite în Biblie. Totul în Scriptură are semnificație alegorică.

Aplicînd metoda alegorică pentru explicarea istorisirii cuprinse în Pentateuh, Filon a descoperit adevăruri de o înaltă valoare spirituală, cum ar fi: veșnicia și transcendența lui Dumnezeu, crearea de către Dumnezeu a tuturor ființelor și lucrurilor, veșnicia actului creator ca hotărîre dumnezeiască, unitatea profundă a cosmosului și ierarhia perfectă a elementelor din care este alcătuit, Providența divină, acțiunea directă și tainică a harului dumnezeiesc în istoria și viața creației, etc.

Dar sistemul de interpretare alegorică al lui Filon n-a fost exceptat întru totul de exagerări și chiar erori. În utilizarea lui s-a manifestat adeseori subiectivitatea. Dar prin aceasta nu s-a ajuns la anularea valorii sale reale.

Contemporanii lui Filon au primit cu interes comentariile sale alegorice. A avut chiar adepți și imitatori. Între aceștia s-au numărat și unii creștini de renume. Amintim astfel pe Clement Alexandrinul care admitea ca și înaintașul său evreu creația instantanee și căuta să dea o interpretare alegorică paradisului terestru.[29] Îl putem aminti apoi pe Origen care excludea și el antropomorfismele și aplica cu dibăcie sistemul interpretării alegorice la atîtea alte fapte și evenimente.[30]

---

26 *Les Oeuvres de Philon d'Aalexandrie*, publiées sous ..., vol. 29: *„De vita contemplativa"*, 27, Paris 1963, p. 139.

27 *Idem*, vol. 19: *„De somniis"*, Paris 1962, p. 15.

28 *Idem*, vol. 2: *„Legum allegoriae"*, Paris 1962, p. 19.

29 *Storm.* V, 11; VI, 16, Migne P. G., t. IX, col. 109, 370, 376.

30 *De Principiis*, IV, 11, col. 365. În Levit., Omil. V, 5, Migne P. G., t. XII, col. 456.

Ideea lui Filon preluată de la înaintaşii săi despre influenţa lui Moise asupra filozofilor greci a fost împărtăşită şi de către Sf. Iustin Martirul şi Filozoful, de către Taţian, Clement Alexandrinul, Teodoret de Cir şi aproape de către toţi Sfinţii Părinţi ai primelor cinci secole.

Doi scriitori bisericeşti ca Eusebiu de Cezareea şi Fer. Ieronim îl consideră pe Filon un autor important şi îi dedică spaţiu larg în scrierile lor.

Toate aceste considerente ne îndreptăţesc să spunem că opera atît de vastă a lui Filon din Alexandria poate constitui un preţios izvor nu numai pentru cunoaşterea cadrului istoric, cultural şi religios în care a apărut creştinismul dar şi pentru exegeza biblică vechitestamentară.

Pr. prof. *Dumitru Abrudan*

CHEMAREA CĂTRE PREOȚIE

I. *Obîrșia chemării*

Această chemare implică o întreagă mișcare spirituală, care își are importanța și necesitatea ei. O mișcare spirituală, ca orice fel de mișcare, nu se naște fără cauze care să-i determine începutul și evoluția ulterioară. De aceea cînd vrei să determini geneza unei mișcări spirituale trebuie să pornești de la necesitatea ei și anume — în cazul nostru — de la necesitatea ridicării omului căzut prin păcat. Era necesară ridicarea omului căzut și Dumnezeu a voit să ridice pe om tot prin om, potrivit planului Său de răscumpărare. Dar nu prin orice om, ci prin oameni vrednici care să fie în prealabil verificați și apoi îmbrăcați cu puterea de a lega și dezlega. Puterea cheilor, nu este împărtășită în toată Evanghelia oricui și oricum, ci este dată numai acelora care au o investire harică expresă de la Hristos care lucrează printr-înșii după a Sa făgăduință, pînă la sfîrșitul veacurilor (Mat. 18, 18 și 28, 20). Se cere deci o persoană specială care să lege și să dezlege, pentru că „ideea de mîntuire este strîns legată de ideea de păcat“.[1]

Primul chemat a fost însuși Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos „Marele Preot“ care tronează în centrul teologiei ortodoxe a mîntuirii. Referatul biblic asupra măreției preoției lui Hristos este caracteristic și plin de învățătură: „Nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu, după cum și Aaron. Așa și Hristos nu S-a preaslăvit pe Sine însuși ca să se facă Arhiereu, ci Cel ce a grăit către El: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut. În alt loc zice: Tu ești Preot în veac după rînduiala lui Melchisedec“ (Evr. 5, 4—6). Care este sensul acestor cuvinte adînci? Hristos deși este de o ființă cu Tatăl, nu a devenit Preot după alegerea Sa proprie; nu a voit să se sfințească pe Sine ca Preot și Arhiereu, ci a fost chemat la preoție de Tatăl, după natura Sa omenească. Astfel, Hristos, încă de la începutul vieții Sale divino-umane a fost împodobit cu demnitatea preoțească prin întreita Sa misiune.

---

1 *Nicolae*, Mitropolitul Banatului, Învățătura ortodoxă despre mîntuire, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara 1983, p. 31; Vezi și *Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu*, Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine și problema intercomuniunii, în rev. Ort. nr. 1—2/1978 passim.

Așa după cum Tatăl a chemat pe Fiul Său, astfel a chemat și Fiul pe Apostolii Săi care să-I fie urmași demnităților Sale.

Pentru aceasta a trebuit să aibă loc prima „arătare" a lui Iisus, în iesle, la Întrupare. Atunci a luminat în plină noapte staulul din Betleem dovedind prin aceasta că a venit să aducă lumii lumină (Ioan 12, 46). Dar lumina aceasta a pornit-o în lume prin „arătarea" Sa la Iordan. Cu această arătare face El începutul chemării Sfinților Apostoli și totodată și începutul mișcării spirituale creștine. Scriitorul primei istorii a creștinismului și a celei mai voluminoase opere scrise — Luca[2] — încadrează Botezul lui Iisus în fața unei asistențe alcătuită din oameni „din toate împrejurimile Iordanului" reprezentînd multe feluri de neamuri. După referatul biblic vedem că inițiativa venirii la Iordan aparține lui Iisus care „a venit din Galileea la Iordan către Ioan, ca să se Boteze" (Mat. 3, 13). Dar din dialogul avut cu Botezătorul înainte de coborîrea în apă, se vede lămurit că El a apărut în șirul celor ce așteptau rîndul la Botez, *nu* pentru că ar fi avut vreun păcat de care să se „pocăiască" și care să I se șteargă (Mat. 3, 2), ci pentru „a plini toată dreptatea" (Mat. 3, 15), ceea ce înseamnă că a voit să se arate în rînd cu toți păcătoșii la al căror nivel a coborît. Și care este această dreptate? Nu e numai ștergerea vinei lui Adam în care era cuprinsă toată omenirea ca stejarul în ghindă. Ci plinirea „dreptății" înseamnă acordarea posibilității omului de a se apropia de Dumnezeu cît mai mult. Zapisul semnat oarecînd de Adam cu diavolul, îl calcă Iisus acum în picioare în apele Iordanului, deschizînd omenirii ușa ascensiunii spre „asemănare" cu Dumnezeu.[3]

Aici, la malul Iordanului face Iisus începutul chemării celor dintîi Apostoli. Se pune întrebarea dacă Iisus Hristos a cunoscut pe Apostoli înainte de a fi chemați la apostolie. Textele Evangheliilor ne răspund afirmativ. (Mat. 3, 16; Ioan 1, 26—34). Primii recrutați au fost ucenicii Botezătorului: Andrei și Ioan care au lăsat pe Botezătorul și au mers după Dînsul la gazda unde locuia aproape de Betabara. Gazda nu putea fi departe pentru că Ioan relatează să „au mers și au văzut unde locuia și au rămas la El în ziua aceea și era ca la al zecelea ceas"" (ora 4 după-masă), (Ioan 1, 39). Este firesc, că acești doi ucenici L-au vizitat pe Iisus la această gazdă și altă dată luînd cu dînșii și alți admiratori (Ioan 1, 40—50). Aici, la această gazdă *a deschis Iisus prima școală* de verificare a aptitudinilor celor pe care avea să-i aleagă Apostoli. Ce au vorbit cu Iisus, Evanghelistul Ioan, care scrie acestea, nu ne spune. E o taină pe care o închide în inima sa după cum a mai închis și alte taine, cu altă ocazie (Ioan 20, 30; 21, 25) și care au trecut în fondul sacru al tradiției creștine. De altfel Iisus nici nu avea nevoie să-I mărturisească cineva despre om, căci El „cunoștea ce este în om" (Ioan 2, 24—25). A constatat că acești

2 *Studiul Noului Testament*, Ed. II, Buc., p. 65; Pe larg în *Fritz Rienecker*, Das Lukas Evangelium, R. Brockhaus Vlg. Wuppertal 1974 passim.

3 *Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga*, Primatul dreptății, în rev. M. A. nr. 9—10/1983, p. 547 passim; *Pr. Prof. Ilie Moldovan*, Botezul Domnului sau descoperirea sensului divin al vieții, în T. R. nr. 1—2/1984, p. 1—2.

oameni, care L-au urmat la gazda unde locuia *dispuneau de o energie* ascunsă. Prin Andrei a cunoscut Iisus pe fratele acestuia Simon-Petru, apoi pe Filip şi prin acesta l-a „recunoscut" pe Natanail, pe care Iisus îl ştiuse „de sub smochin", unde —după tradiţie l-ar fi ascuns maică-sa sub frunze, de teama lui Irod. E şi firesc ca după luarea primelor legături, au urmat alte şi alte întrevederi. Astfel nu este exclusă probabilitatea ca Ioan să fi dus la Iisus şi pe fratele său Iacov, la îndemnul mamei sale Salomea, care avea în grijă educaţia religioasă a fiilor săi; căci tatăl lor Zevedei era ocupat cu meseria sa de pescar pe care a exercitat-o împreună cu fiii săi, paralel cu propovăduirea Evangheliei.

*

Cel dintîi pas pe care îl face Mîntuitorul după primirea Botezului, este retragerea Sa în singurătate *să se roage şi să postească.* Avea în faţă o misiune mare şi grea de îndeplinit. S-a retras în pustia Quarantaniei,[4] unde diavolul şi-a luat curajul să intre în „dispută" cu Fiul lui Dumnezeu. În disputa aceasta „la nivel înalt", pînă la urmă s-au răsturnat nivelele, prin capitularea silită a duhului rău care se arătase a fi precursor al celor ce tălmăcesc Scriptura sucit, cum fac unii zişi „creştini" fără nici o maturitate teologică. Se arătase cunoscător al Scripturii încercînd să impună o altă Evanghelie „inversă şi falsă" în condiţii aspre de foame şi de sete. Mîntuitorul *i-a poruncit* să piară din faţa Lui statornicind pentru totdeauna adevărul în faţa minciunii.

După izbînda aceasta, Mîntuitorul se vede acum în plină stăpînire a menirii şi autorităţii Sale mesianice. Aşa cum a luat pe Matei de la vamă (Mat. 9, 9; Mc. 2, 14; Lc. 5, 29), a purces pe malul Mării Galileii unde a găsit pe cei ce se osteneau la pescuit (Mat. 4, 18—22; 10, 140 squ.) şi pe cei şaptezeci (şi doi), (Lc. 10, 1). După ce a intrat cu sonda în sufletul fiecărui ucenic şi după o noapte de veghe şi rugăciune, „cînd s-a făcut ziuă, a chemat la sine pe ucenicii Săi şi a ales din ei doisprezece pe care i-a numit Apostoli" (Lc. 6, 12 squ.). Între cei aleşi se găsea şi Iuda, care, prin sfîrşitul lui, a arătat cum *nu* trebuie să fie un Apostol.

Pe aceştia îi pregăteşte şi îi trimite în *prima* lor misiune. Dar cu multă prudenţă pentru că nu aveau încă suficientă maturitate misionară. Dîndu-le binecuvîntarea de plecare le spune: „Nu voi m-aţi ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi şi v-am rînduit să mergeţi şi roadă să aduceţi şi roada voastră să rămînă, ca Tatăl să vă dea orice veţi cere în numele Meu. Aceasta vă poruncesc: să vă iubiţi unul pe altul" (Ioan 15, 16—17). Iar ei au zis către Iisus: „Doamne sporeşte-ne credinţa" (Lc. 17, 5). Prin aceasta şi-au recunoscut puţina lor credinţă, iar Iisus pe de altă parte cunoscînd slăbiciunile lor şi credinţa încă

---

4 *Dr. Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Ardealului, Disputa la nivel înalt în pustia Quarantaniei, în T. R. nr. 33—36/1983, p. 1—2. — cp. Prot. *Emanuel Copăceanu,* Ioan proorocul deşerturilor, în M. B., nr. 1—3/1975, şi Viaţa şi învăţătura Mîntuitorului Iisus Hristos, Timişoara, 1977, passim.

neconsolidată în dumnezeirea Sa, i-a petrecut cu ochii gînditori. Într-adevăr pornind ucenicii „în larg" și fiind unii slabi în credința dumnezeirii lui Iisus, au fost învăluraţi de greutăţi şi strînşi din toate părţile. Unii dintre ei au avut „crize" cînd Iisus a trebuit să-i îndrepte, cum a fost cu ocazia vestirii patimilor (Mat. 16, 25; Mc. 8, 31; 9; 10, 37—45). S-au arătat fricoşi. Nu-l ajută sub greutatea crucii. L-a ajutat un laic. Nu-l apără în faţa instanţei de judecată. Îl apără o femeie. „Toţi ucenicii lăsîndu-L au fugit (Mat. 26, 56). Nu se găsesc la poalele crucii decît Mama Lui, şi ucenicul Ioan pe care îl iubea Iisus. Dar toate acestea s-au întîmplat „ca să se plinească Scriptura" (Isaia cap. 53 Dolores Mesiae). Dar după ce în atîta groază şi-au reţinut respiraţia, Învierea lui Hristos a constituit busola cea nemincinoasă care a produs marea cotitură în fiinţa Apostolilor. După Înviere, Apostolii L-au văzut cu ochii, L-au pipăit cu mîinile, fapt care i-a preschimbat din timizi în eroi şi din fricoşi în îndrăzneţi.

După slăvita Sa Înviere, Mîntuitorul Hristos trimite Apostolii în *„a doua misiune"*. Acum aveau orizontul misionar mai lărgit iar curajul deplin oţelit. De data aceasta au fost trimişi la toată zidirea, la toate neamurile (Mat. 28, 19; Mc. 16, 15), căci El a venit pentru toate neamurile pămîntului nu numai pentru neamul lui Israel (Isaia 45, 22), făgăduindu-le că El va fi cu ei pînă la sfîrşitul veacului (Ioan 20, 21; Mat. 28, 20; şi „pornind au propovăduit pretutindeni şi Domnul lucra cu ei şi întărea cuvîntul lor" (Mc. 16, 20). În ziua Învierii, seara, le dă Apostolilor şi urmaşilor lor puterea Duhului Sfînt: „Luaţi Duh Sfînt" (Ioan 20, 21—23) şi astfel transmite Apostolilor şi urmaşilor lor puterea de a ierta păcatele. Această suflare a Duhului Sfînt este „arvuna" hirotoniei ce le va fi dată complet la Cincizecime.[5] Sfîntul Evanghelist Luca spune că după ce timp de patruzeci de zile s-a arătat de mai multe ori Apostolilor, s-a Înălţat la cer poruncindu-le să nu se depărteze de Ierusalim, ci să aştepte făgăduinţa Tatălui (Fapte 1, 1—9). „Şi erau în toată vremea în templu lăudînd şi binecuvîntînd pe Dumnezeu" (Lc. 24, 49—53). La zece zile după Înălţare, fiind ziua Cincizecimii, Duhul Sfînt trimis din cer sfinţeşte pe cei 12 Apostoli investindu-i cu depline puteri, instituind Taina Hirotoniei. Atunci, prin iradierea Duhului Sfînt din trupul lui Hristos, Cel Înălţat şi pnevmatizat, în celelalte fiinţe umane, a luat fiinţă Biserica văzută,[6] Botezîndu-se mii de oameni, bărbaţi, femei şi copii, „din toate neamurile care sînt sub cer", veniţi la Ierusalim la praznic (Fapte 2). La aceste s-au adăugat mereu mulţime de bărbaţi şi de femei. S-ar putea spune că în ziua de Rusalii s-a format „cheagul" Bisericii lui Hristos şi „scîndurile" din care Iisus Hristos şi-a construit — prin Duhul Sfînt — corabia Bisericii în care au încăput şi mai încap toţi cei ce s-au botezat şi se vor mai boteza în numele Sfintei Treimi, indiferent de vîrstă, sex şi origine. Fiecare credincios îşi are intrarea lui în viaţa Duhului Sfînt; deci tot cel ce este Miruit stă sub razele Cincizecimii, Mirungerea fiind Cincizecimea

5 *Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,* Teologia Dogmatică ortodoxă, Edit. Inst. Biblic al B. O. R., Bucureşti 1978, vol. 3, p. 154.

6 *Idem,* ibidem, vol. 2, p. 196 şi vol. 3, p. 154.

personală a omului.[7] Biserica nu este apanajul unor zişi privilegiaţi care se numesc pe dînşii „sfinţi", ci este largă şi cuprinzătoare ca braţele unei mame.[8]

II. *Problema chemării şi cadrul ei*

Biserica chiar din prima zi a naşterii ei a intrat în istorie ca obşte văzută şi şi-a început lucrarea prin cele trei Sfinte Taine ale iniţierii, căci Sfinţii Apostoli au Botezat, Miruit şi Cuminecat încă din ziua aceea mulţime de oameni de toate vîrstele. Aici găsim pentru prima dată faţă în faţă *preoţia Sacramentală* reprezentată prin Apostoli şi *preoţia generală* reprezentată prin cei ce s-au încorporat în Biserică prin cele trei Taine ale iniţierii.[9] Prin aceste Taine, cei Botezaţi au devenit „iconomi ai harului celui de multe feluri al lui Dumnezeu" (I Petru 4, 10), cu care vor sluji semenii „în multe chipuri" (I Petru 2 passim.). În felul acesta preoţia generală a credincioşilor devine o dimensiune importantă a Bisericii căci ei lucrează într-o „arie" lărgită. „Parohia" lor este lumea întreagă.[10] De aceea, în Biserica ortodoxă, aceste trei Taine sînt nedespărţite, săvîrşindu-se deodată în succesiune, asupra celui botezat.[11] Credincioşii mireni, slujesc în Biserică cu preoţii lor un fel de „Liturghie cosmică" căci fiecare devine prin cele trei Taine un Apostol, un misionar care are obligaţia să dea mărturie despre Hristos prin convingerile sale, prin cuvintele sale, prin faptele sale de fiecare zi,[12] în familie, faţă de semeni, în biserică, la rugăciune, cu un cuvînt să radieze din toată viaţa sa iubirea de Dumnezeu şi de aproapele, „căci prin Mirungere începe epifania lui Hristos, a omului Botezat".[13]

Candidat la preoţia sacramentală, poate fi orice „om luat dintre oameni", care a primit Tainele iniţierii căci „fiecare laic este preotul existenţei sale; el îşi aduce ca jertfă toată viaţa şi toată fiinţa sa";[14] ceea ce înseamnează că el a ajuns la un stadiu spiritual atît de avansat încît simte o atracţie irezistibilă, o înclinaţie care-i angajează toată fiinţa, în dorinţa sa de a deveni preot. Despre un asemenea om se spune că este un „om de vocaţie". Sfîntul Grigorie de Nyssa zice că „omul luat dintre oameni" rămîne după înfăţişarea exterioară, cu înfăţişare de om, dar după sufletul său nevăzut s-a format mai bun prin puterea harului celui nevăzut şi este aşezat să slujească tot pe oamenii dintre care

---

7 *Pr. Dr. Ştefan Slevoacă,* Preoţia de hirotonie şi „preoţia" credincioşilor, în rev. ORT. nr. 2/1979, p. 263.

8 *Nicolae,* Mitropolitul Banatului, o. c., p. 59—63, capitolul „Importanţa Bisericii în dobîndirea mîntuirii".

9 A se vedea despre preoţia generală, *Pr. Prof. Dr. Liviu Stan,* Mirenii în Biserică, Sibiu 1939.

10 cp. *Pr. Dr. Şt. Slevoacă,* stud. cit., p. 264.

11 cp. *Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu,* Caracterul ecleziologic al Sfintelor Taine şi problema intercomuniunii, în ORT. nr. 1—2/1978, p. 140—142.

12 cp. *Pr. Dr. Şt. Slevoacă,* stud. cit., p. 263.

13 cp. *Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,* Dogmatica, vol. 3, p. 67 şi 160.

14 *Paul Evdochimov,* Les Ages de la vie spirituelle, Paris 1964, p. 168.

a fost luat".[15] Slujirea aceasta în multilateralitatea sa, include o muncă susţinută asociată cu rugăciunea şi încălzită de darul Duhului Sfînt. S-a zis „ora et labora". Într-adevăr aici găsim sensul creştin al muncii, căci munca te apără de greşeli. Cînd eşti ocupat, nu greşeşti. Munca s-a zămislit în ceruri ca să o folosească oamenii pe pămînt.[16] Munca, — zice Sf. Grigorie de Nazianz — nu se poate separa de vocaţie şi nici vocaţia de muncă.

1. — *Teologia muncii şi vocaţia.* — Istoria omenirii începe, după referatul biblic, cu porunca muncii dată de Creator, ca un program permanent al vieţii omeneşti. De aceea a accentuat Charlyle pe drept cuvînt că orice muncă e sfîntă pentru că în orice muncă e ceva dumnezeiesc. Creatorul a instituit munca, ca o obligaţie plăcută primului om în Eden (Fac. 2, 15). Numai după cădere, omul singur şi-a făcut viaţa nefericită. În afară de Eden a întîlnit relele naturii şi astfel găseşte în muncă o trudă şi un chin.

Pornind omul pe această cale a ordinei creaturale, munca sa a luat avînt treptat-treptat, de la *Abel* primul păstor de oi, *Cain* primul lucrător de pămînt, *Iabal* „tatăl celor ce trăiesc în corturi la turme", fratele său *Iubal* „tatăl celor ce cînta din chitară şi din cimpoi" şi *Tubalcain* „care a fost făurar de unelte de aramă şi de fier" (Fac. 4, 2 şi 20—22), pînă la impresionanta dezvoltare a tehnicii moderne. Omul a organizat cu înţelepciunea sa, chiar şi şantiere de lucru (Iov 28), la început mai modeste, „pînă la răsturnarea munţilor din temelie"; şi apoi veac de veac s-a urcat pe scara progresului tehnic pînă la tehnocraţia de azi. Marile personagii biblice care au determinat epoci întregi ale istoriei omenirii, au fost găsite de Dumnezeu la lucru în clipa chemării lor la cîrma destinului popoarelor lor.[17]

În creştinism, aptitudinile, profesiunea şi munca au fost sfinţite prin venirea lui Iisus Hristos. El n-a venit să aducă reforme sociale, ci a venit să aşeze împărăţia lui Dumnezeu pe pămînt, de aceea „poartă numele de Mîntuitor".[18] N-a venit să strice rînduielile existente, ci a venit să făurească tiparul, forma, în care aceste rînduieli, aveau să fie turnate spre mai binele omului; a turnat concepţia antică despre om şi muncă în tipare divine. De aceea principiile moral-religioase aduse de Mîntuitorul au constituit izvorul nesecat de inspiraţie şi de temelie pentru toate reformele sociale din toate veacurile. În doctrina Mîntuitorului nu vom găsi niciunde o teorie despre muncă sau un cod al muncii. El vine şi *munceşte însuşi,* vine şi îşi alege Apostoli dintre muncitori. Mîntuitorul sfinţeşte munca manuală şi intelectuală şi condamnă lenea atît prin exemplul vieţii Sale cît şi prin ceea ce spune El în parabola talanţilor şi în pilda smochinului neroditor.

Sfinţii Apostoli sînt lucrători harnici. Nici un leneş n-a fost chemat de Domnul la slujba Sa. Date mai depline avem în viaţa Sf.

---

15 *Stigler,* Psihologie des Hl. Gregor von Nyssa, Regensburg 1854, passim.

16 *Charlyle Thomas,* Muncă, sinceritate, tăcere, trad. C. Antoniade, Buc. 1919, p. 36—37.

17 Pentru problema muncii am folosit „Consideraţii asupra problemei muncii şi exploatării în perspectiva creştină, în M. A., nr. 7—8/1970.

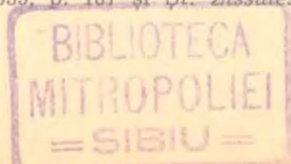
18 *Nicolae,* Mitropolitul Banatului, o. c., p. 5 squ.

Apostol Pavel care ne mărturiseşte că a trăit din sudoarea frunţii sale (II Cor. 11, 23—27). Deşi Evanghelia îi dă dreptul să se hrănească din osteneala sa, el n-a voit să primească răsplata muncii duhovniceşti, ci a lucrat împletind corturi ca să-şi cîştige pîinea prin munca braţelor sale (I Cor. 9, 11—17; Fapte 20, 33—35; II Tes. 3, 7—10; I Tes. 2, 9). Pornind de la sine, stabileşte regula muncii cînd scrie Tesalonicenilor cărora le zice „... cine nu vrea să lucreze, acela să nu mănînce" (II Tes. 3, 10—12). De aceea dă povaţă ucenicilor săi şi preoţimii de totdeauna, să muncească (Fapte 18, 3; 20, 34; II Tes. 3, 8; I Cor. 4, 12. I Tes. 4, 11; I Tim. 5, 18). Sfîntul Apostol Pavel vedea în muncă o necesitate vitală, o colaborare cu Dumnezeu, un mijloc de luptă împotriva patimilor, un mijloc de ajutorare a semenilor, de înfrăţire între oameni şi progres.

2. — *Între aptitudini, profesiune şi vocaţie.* — Dacă istoria omenirii, după doctrina creştină, începe cu porunca muncii dată de Creator, după cum am văzut, tot aici trebuie căutate şi originile aptitudinilor, a profesiunilor şi a vocaţiei. Acestea sînt un dar de la Dumnezeu, o zestre dăruită de Ziditor, pe care omul trebuie să o pună în slujba celor mulţi. Primii lucrători de pămînt sau primii născocitori ai tehnicei şi-au ales singuri profesiunea pe baza impulsului interior de care s-au simţit atraşi. Au avut înnăscute unele particularităţi anatomofiziologice pe care apoi le-au dezvoltat în condiţiile de mediu în care se găseau. Aptitudinile şi profesiunile sînt cu totul variate de la om la om. Ocazia de a adînci aptitudinile şi a-şi forma profesiunea o oferă în societatea modernă şcolile profesionale care ajută pe elevi în dezvoltarea aptitudinilor lor profesionale. Aici tinerii învaţă şi experimentează ca, în condiţiile mereu şi mereu altele în care îşi făuresc ei profesiunea, fac să apară noi şi noi aptitudini. Fiecare însuşire psihofizică are corespondent o aptitudine. Ea poate fi simplă sau complexă. Se numeşte *aptitudine simplă* cînd aceasta reprezintă o singură însuşire. Inteligenţa, de pildă, este o aptitudine simplă pentru că ea are la bază o singură funcţiune, pe cea a inteligenţei. Tot aşa şi cu memoria, observaţia şi atenţia. Acestea îl fac pe om apt să-şi împlinească slujba pînă la limită. Cînd individul are nevoie, în desfăşurarea activităţii sale, de un număr mai mare sau mai mic de aptitudini simple, atunci apare *aptitudinea complexă, în care se cuprinde şi vocaţia,* ce se compune din anumite aptitudini speciale de *inteligenţă, afectivitate* şi *voinţă.* Deci vocaţia angajează întreaga făptură morală a omului, nu numai o singură facultate.[19]

Se spune că vocaţia se poate cunoaşte chiar în faza copilăriei, apoi începe a se limpezi începînd cu vîrsta pubertăţii (între 11—15 ani) şi se hotărăşte în epoca adolescenţei (între 18—20 ani) cînd îşi formează tînărul „personalitatea".[20] Există păreri care socotesc că noţiunea de vocaţie cuprinde exclusiv sentimente şi atitudini religioase. Or, voca-

19 cp. *Nicolae Mărgineanu,* Psihologia persoanei, Sibiu, 1941, p. 117 squ.
20 cp. *C. Rădulescu-Motru,* Vocaţia, factor hotărîtor în cultura popoarelor, Ed. definitivă, Bucureşti 1935, p. 107 şi *Şt. Zissulescu,* Psihologia adolescenţei, Bucureşti 1942, p. 114.

ţia se defineşte ca o chemare către orice activitate în care condiţiunile de muncă şi împrejurările favorabile te ajută la îndeplinirea dispoziţiunilor vocaţionale, indiferent de profilul de muncă. Acesta este omul numit „om de vocaţie" care se identifică deplin cu scopul muncii sale, care este un pasionat al muncii sale, lipsit de orice egoism.

Cu toate că vocaţia e de la Dumnezeu şi e veche cît omul, problema vocaţiei a fost la noi, înainte vreme, destul de puţin studiată. Ştiinţele care ar fi fost chemate să cerceteze vocaţia n-au făcut acest lucru în chip deplin. Profesorul C. Rădulescu-Motru scria prin 1935 că la noi abia au început cercetări metodice asupra faptelor de vocaţie sub numirea de tipologie şi de caracteriologie, care, deşi sînt deocamdată două ştiinţe timide — zice el — sînt menite a se dezvolta în cadrul unei noi ştiinţe, cea a vocaţiei.[21] Profesorul C. Rădulescu-Motru a definit vocaţia ca o sinteză de însuşiri creatoare de valori care obligă pe individ să fie mereu „original".[22] Astăzi vocaţia se cunoaşte şi este un factor în dezvoltarea multilaterală a omenirii. De felul cum îşi înţelege azi omul vocaţia, chemarea, atîrnă orice progres. Prin vocaţie omul se realizează şi se integrează ca element folositor marilor progrese pe plan social, ştiinţific, tehnic şi spiritual al omenirii.[23]

Dar progresul multilateral nu sporeşte fără executarea *cinstită* a profesiunii tale, fără o colaborare a ta cu forţele morale latente din tine, care sînt daruri ale Duhului Sfînt, pe care omul este dator să le valorifice în calitate de colaborator al lui Dumnezeu în opera celei de „a doua creaţie" a lumii morale, căci „Avem felurite daruri — zice Scriptura —, după harul ce ni s-a dat. Darurile sînt felurite, dar acelaşi Duh şi felurite slujiri sînt, dar acelaşi Domn" (Rom. 12, 6—8; I Cor. 12, 4—8). De aici decurge existenţa unei vocaţii religioase aşa cum există vocaţii în alte compartimente de muncă, după nevoile spirituale şi materiale ale omului.

Cît de importantă este vocaţia în sînul Bisericii lui Hristos şi a progresului omenirii în general, este martoră istoria. Niciodată nu s-a realizat progresul numai prin aşa-zişi „profesionişti". Profesia este o îndeletnicire la care te-ai angajat s-o plineşti şi pe care o priveşti prin prisma venitului material pe care ţi-l aduce. Munca îţi pare grea şi îţi poţi schimba profesia oricînd ca pe o haină care nu-ţi mai convine. Un astfel de individ se întreabă întotdeauna: „ce pot eu obţine de la viaţă, ce-i pot eu lua vieţii", ocupaţia lui fiind un bec de asalt al porţilor cîştigului. Progresul omenirii s-a realizat şi se realizează prin oameni de vocaţie, cărora munca le pare uşoară şi plăcută. Acest fel de oameni nu sînt profesionişti; ei sînt misionari, sînt trimişii cuiva pentru a plini ceva. Ei nu se întreabă ce-i pot eu lua vieţii, ci se întreabă „ce-i pot da eu vieţii". El nu munceşte de silă sau pentru cîştig, ci din dragoste dezinteresată pentru munca lui, dintr-un impuls

---

21 *C. Rădulescu-Motru*, op. cit., p. 11.

22 *Idem*, ibidem, o. c., passim; cp. şi *Pr. Prof. Dr. Ene Branişte*, Vocaţia (chemarea) către preoţie, în rev. ORT. nr. 2/1979, p. 315.

23 *Idem*, ibidem, op. cit., p. 8—9.

firesc spre ramura de muncă pe care şi-a ales-o de bună voie pe baza înclinaţiei constatate încă din pruncie şi adolescenţă.

3. — *Vocaţia pentru preoţie.* — Termenul vocaţie derivă de la verbul latinesc voco, vocare,=a chema, a fi chemat pentru ceva. Şi a avea chemare înseamnează a avea o predispoziţie, o înclinare, o atracţie excepţională înăscută, care pune stăpînire de vrajă pe întreg sufletul individului împingîndu-l spre realităţile superioare ale vieţii, spre marele ideal creştin, care este slujirea lui Hristos.[24]

Am văzut că Profesorul C. Rădulescu-Motru subliniază caracterul „original şi creator" al vocaţiei care îmbogăţeşte societatea prin creaţii de valoare. Însă tot el spune că vocaţia religioasă se deosebeşte fundamental de alte vocaţii pentru că vocaţiei religioase îi lipseşte originalitatea. Preotul de vocaţie nu este în stare să inventeze, să fie original. El e în stare numai să reproducă un tip creştin ideal. Vocaţia preoţească nu reclamă nici orizonturi largi, nici talente, nici genii.[25] Este adevărat că religia creştină din punct de vedere dogmatic, nu aduce şi nu vrea să aducă ceva nou. Însă forma de manifestare religioasă a dogmelor se primeneşte şi se înnoieşte neîncetat. Biserica ortodoxă are la temelie adevăruri axiomatice şi ea dă acestor adevăruri viaţă printr-o gîndire creatoare, originală, care oferă adevărurilor prospeţime şi actualitate întocmai aşa după cum artistul dă valorilor estetice expresii noi în forme originale.[26] Nu se poate spune că Sfinţii Părinţi şi marii teologi de ieri şi de azi, care sînt şi rămîn personalităţi creştine n-ar fi putut turna cugetările lor despre Dumnezeu, în tipare originale, dacă n-ar fi fost şi n-ar fi oameni de vocaţie, de talent, de concepţii şi largi orizonturi spirituale.

Este adevărat că preotul prin ţinuta sa morală trebuie să fie un „alter Christus".[27] Dar năzuinţa de a imita pe Hristos nu este o simplă reproducere, ci un urcuş moral cu osteneală spre „asemănarea" cu Hristos. Sfîntul Grigorie de Nazianz spune că slujba de păstor pe care o plineşte preotul este o „artă". Este „arta artelor şi ştiinţa ştiinţelor" prin care preotul îndrumă sufletele credincioşilor către Dumnezeu, suflete care sînt de natură atît de diferită. Deci preotul trebuie să cunoască tactica de a pătrunde în suflete, să fie mereu original, şi să ţină seama de mentalitatea curentă a credincioşilor care se schimbă mereu sub influenţa noilor condiţii de viaţă. Credincioşii de astăzi s-au maturizat, deci preotul este obligat prin forţa împrejurărilor să aibă *spirit de iniţiativă şi putere creatoare.* Marele prilej şi cel mai eficient, îl are preotul în calitatea sa de duhovnic, în scaunul Spovedaniei, pentru îndrumarea individuală a enoriaşilor săi, făcîndu-le o educaţie de la suflet la suflet, într-o formă sistematică şi cu valoare eficientă

---

24 Conform *Preot Nicodim Belea,* Calea către preoţie, studiu de psihologie religioasă, Sibiu, 1946, p. 10, broşură pe care am utilizat-o în capitolele care urmează.

25 cp. *C. Rădulescu-Motru,* op. cit., p. 77 passim.

26 Pe larg în *Prof. Dr. Vladimir Prelipceanu,* Vocaţia, în rev. Candela, volum comemorativ 1942/43.

27 *Dr. N. Brînzeu,* Teologia pastorală, vol. I, Păstorul şi Turma (Hodegetica), Lugoj 1930, p. 30.

unică. Spovedania este cea mai veche „instituție de pedagogie divină prin care sufletul se poate cîrmui prin resorturile sale cele mai adînci, în direcția unei educații în sens creștin".[28] E veche cît omul, e veche ca pămîntul, e „taina eliberării din prinsoarea păcatului și ușa de acces la libertatea fiilor lui Dumnezeu".[29]

Prin urmare, vocația pentru preoție nu este stopată și redusă la un stadiu imobil, cum o concepe filozoful român C. Rădulescu-Motru. De altfel, singur mărturisește în aceeași carte că „există în înțelesul vocației ceva greu de definit, un imponderabil pentru cîntarul științei și cu toate acestea existent, evident chiar".[30]

Problema vocației este veche, căci inițiativa o are Dumnezeu, iar omul o primește. Deși e veche, vocația prin importanța ei rămîne mereu nouă.

În analizarea diverselor semne ale vocației preoțești, pastoraliștii împart vocația în *Chemare obiectivă* și *Chemare subiectivă*, care se condiționează una pe alta.

Chemarea obiectivă este o chemare din partea lui Dumnezeu sau a înaltei ierarhii bisericești. După modul în care se realizează, ea poate fi:

a) Extraordinară sau supranaturală. Acest fel de chemare o găsim la marile personalități, chemate sau indicate de-a dreptul de Dumnezeu, pentru misiuni epocale în istoria religioasă a omenirii, cum au fost, de pildă toți patriarhii Vechiului Testament, Moise și proorocii; apoi Sfinții Apostoli, în general, și Sfîntul Apostol Pavel, în special, pe calea Damascului.[31] Chemarea extraordinară nu este exclusă nici azi în ființa unor oameni, care, în ostenelile lor se încopcie de Dumnezeu prin rugăciune stăruitoare, meditație profundă și viață fără prihană. Iese din albia unei vieți de care nu mai vrea să știe și trece brusc în chip miraculos, „dintru neființă la ființă", se simte creat din nou și urcă tot mai mult spre „asemănare". Sînt cazuri foarte rare, dar totuși sînt.

b) Chemarea obiectivă este cea obișnuită, adică investirea cu darul preoției prin hirotonie de către înalta ierarhie bisericească. Despre acest fel de chemare vorbește Sfîntul Apostol Pavel cînd spune: „Nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu ca și Aaron" (Evr. 5, 4).[32]

Chemarea subiectivă sau vocația propriu-zisă este o înclinație înnăscută spre cele sfinte și slujirea lui Hristos, care îți angajează toată ființa. E un factor ereditar, care este modificabil, prin condițiile de

---

28 cp. *Pr. Petre Vintilescu,* Spovedania prilej de pastorație individuală, în rev. S. T. 1949, p. 696—697. *Idem,* Spovedania și Duhovnicia, București, 1939, p. 5.

29 *Prot. Nicodim Belea,* Psihologia Spovedaniei, Sibiu, 1947, p. 19.

30 cp. *C. Rădulescu-Motru,* op. cit., p. 7.

31 *Gala Galaction,* „De la mormîntul gol" la porțile Damascului, în rev. S. T. nr. 7—8/1951, p. 386—397.

32 cp. *Pr. Prof. Ioan G. Coman,* Vocația și pregătirea pentru preoție, în rev. S. T., Seria II, nr. 5—6/1954, p. 240; *Pr. Petre Vintilescu,* Preotul în fața chemării sale de păstor al sufletelor, București, f. a., p. 71; *Pr. Prof. Dr. Ene Braniște,* Vocația, stud. cit., p. 320.

mediu. Dovadă, că mulți copii au părinți care nu-i supraveghează sau sînt lipsiți ei înșiși de forța morală de a le putea face educația, sînt lăsați de capul lor și pe măsură ce cresc li se întunecă și șterge orice zestre curată ar fi moștenit-o ei de la părinții care erau buni cînd au adus copiii pe lume. Omul prin vocație se face împreună lucrător cu Dumnezeu la desăvîrșirea lumii, de aceea îl alege încă de la naștere să-i fie slujitor așa cum s-a considerat ales Pavel încă „din pîntecele maicii sale" (Gal. 1, 15). Aceasta nu e o predestinație, căci cel ales din pîntecele maicii sale, răspunde acestei alegeri dumnezeiești avînd în ajutor Harul și este conștient că numai în colaborare cu Harul este efectivă chemarea sa dobîndită prin naștere; de aceea trebuie să țină mereu „aprins Harul lui Dumnezeu carele este întru dînsul" (II Tim. 1, 6).

În mod obișnuit, majoritatea tinerilor, în vîrsta adolescenței, sînt bîntuiți de o serie de crize, prin care vreau să-și descopere eul. Un astfel de tînăr se afirmă prin îmbrăcăminte, chiar prin iscălitură și prin tandrețe de a reforma el singur societatea. E plin de snobism și se consideră în centrul preocupărilor tuturor.[33] Dar aceste crize sînt trecătoare; și dacă un asemenea tînăr are înclinație spre preoție, pînă la urmă își dă seama de efectele minore ale acestei atitudini și lasă să se instaleze în toată ființa lui un sentiment religios, cu înclinare spre gînduri înalte, spre evlavie și rugăciune, cu respect și atașament față de Biserică și slujitorii ei.

Acest răsad trebuie îngrijit și direcționat spre slujirea Bisericii, dacă într-adevăr se constată că are înclinare spre aceasta. Grădinarii acestui răsad sînt mai mulți. Mai întîi este familia și preotul paroh. Deși toate profesiunile au un rol egal în viața socială, totuși cea mai bună profesie a copiilor lor, este aceea care corespunde mai mult aspirațiilor lor și să nu-i orienteze spre alte ocupații. Mai ales cînd este vorba de preoție, e o mare greșeală să constrîngi pe cineva să devină cleric.[34] Preotul paroh va fi foarte atent la hotărîrile care se iau în ședințele familiare cînd se pune problema orientării copiilor lor; să nu permită să se facă greșeala silind copilul spre o îndeletnicire care nu-i place.[35] Să nu rămînă deci, indiferent față de cei care vor avea ca mîine, să ia frînele Bisericii în mîinile lor, și să asigure succesiunea cu elemente vrednice.

4. — *Calea către preoție.* — Această cale nu este un drum neted, ci zgrunțuros, plin de urcușuri și coborîri, de înălțări și căderi. Dumnezeu și oamenii așteaptă un preot nou potrivit condițiilor actuale. Să-l căutăm pe acest preot în viața lui Iisus Hristos de la Întrupare pînă la Înălțare; în viața Sfinților Apostoli; și în viața și gîndirea Sfinților Părinți.

Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, în cuvîntarea de despărțire le-a spus Apostolilor: „Eu sînt calea, adevărul și viața. Nimeni nu vine la

33 Cp. *Zt. Zissulescu,* o. c., p. 114.
34 Cp. *Pr. Popescu-Țințăreni,* Profesia și vocația în concepția creștină, în rev. Mitropolia Olteniei nr. 5—6/1971, p. 334.
35 *Idem.* ibidem, p. 401

Tatăl Meu decît prin Mine" (Ioan 14, 6). Ceea ce însemnează că „fără cale nu se poate merge, fără adevăr nu se poate cunoaște; și fără viață nu se poate trăi".[36] Deci „veniți după Mine", chemare care răsună și azi. Eu am venit „să binevestesc săracilor, să vindec pe cei zdrobiți cu inima, să propovăduiesc robilor dezrobirea, să dau celor orbi vederea și să slobozesc pe cei apăsați" (Lc. 4, 17—19). Pornind de la acest țel umanitar al venirii Mîntuitorului, Părintele Gala Galaction spune: „Iisus Hristos a fost și este al săracilor, a fost și este al tuturor împovăraților și nedreptățiților".[37] Vouă cărora vreți să-Mi fiți Mie slujitori vă zic: „Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău, iar pe aproapele ca pe tine însuți" (Lc. 10, 27). Să-ți pui la contribuție toată ființa ta și toate facultățile tale sufletești. Și continuă Mîntuitorul: „Iar vouă celor ce mă ascultați vă spun: „Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc" (Lc. 6, 27). Astfel ne pune în față Mîntuitorul întreaga Evanghelie a iubirii. Nici un întemeietor de religii n-a putut spune lucrul acesta pentru că nici unul n-a iubit cum a iubit Iisus; nici unul nu s-a lăsat pe sine întins pe lemnul crucii cum a făcut Iisus. În patimi este cuprinsă toată teologia iubirii, căci drama de pe Golgota este drama iubirii celei mai pure. De aici de pe înălțimea crucii, cheamă Iisus la iubire și înfrățire toate popoarele lumii. Focul iubirii adus de Iisus Hristos pe pămînt nimenea nu-l poate stinge, ci cu cît te silești să-l stingi, el tot mai mare se face. Mai marii pămîntului au pierit toți, învățătura lor a îmbătrînit, numai Iisus Hristos este viu și cucerește mereu ucenici.[38] Fiecare slujitor al lui Iisus Hristos va merge pe același drum pe care a mers El. Dacă ar fi existat o altă cale spre El, ne-ar fi arătat-o. Dar așa ne-a arătat că viața omenescă, cu osebire viața preotului, nu poate fi lipsită de nimic din ceea ce a avut El: suferință și *iubire lărgită pînă la dușmani*.

Încă de la începutul misiunii Sale, Iisus Hristos s-a îngrijit și a *chemat la Apostolie* numai pe cei care i-a socotit vrednici să-I continue activitatea. Le-a poruncit să fie virtuoși, cu măsură în toate și modești. Cu un cuvînt, să fie făpturi cerești care să răspîndească Evanghelia atît prin cuvînt cît mai ales prin purtarea lor cea bună.[39] Toți Apostolii s-au atașat lui Hristos însoțindu-L în misiunea sa, unii fiind martori oculari ale celor mai însemnate acte ale misiunii Sale, cum a fost Schimbarea la față și Getsimanii. Toți aveau conștiința că sînt mandatarii lui Dumnezeu prin Iisus Hristos, fapt care se vădește din felul cum se recomandă ei cititorilor, la începutul epistolelor lor.

Fără să minimalizăm importanța vreunui Apostol, trebuie să amintim că în cuprinsul Providenței divine are un rol excepțional în isto-

36 Cnf. *Toma de Kempis*, Urmarea lui Hristos, trad. de Prof. Dumitru C. Vișan, Edit. Mitropoliei Timișoarei 1982, cap. 46, p. 175; Vezi și *Cornelius Krieg*, Wißenschaft der speziellen Seelenführung, Freiburg i. Br. 1907, p. 37.

37 *T. Vîrgolici*, Gala Galaction, București 1967, p. 11.

38 Comp. *Pr. Ilarion V. Felea*, Religia iubirii, Arad, 1946 passim; *Sterie Diamandi*, Fiul lui Dumnezeu — Fiul omului, vol. I, București 1943, p. 137.

39 *Sf. Grigorie de Nazianz*, Apologia despre fuga, trad. Pr. C. Teofil în rev. M. B. 7—9/1982, p. 503 squ.

ria creştinismului Sfîntul Apostol Pavel. El este cel mai mare doctrinar al Învăţăturii Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos şi model al preoţimii lui Hristos. Întrepătrunderea Apostolului cu Hristos a fost atît de puternică încît a exclamat cu toată fiinţa sa, „nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte prin mine" (Gal. 2, 20). Epistolele sale cuprind o întreagă teologie a vocaţiei preoţeşti.[40] În activitatea sa a cuprins toate dimensiunile unui mare păstor, pe care le-a trăit *el* mai întîi. A învăţat multă carte de la dascălul Gamaliel dar paralel cu aceasta a învăţat şi meşteşugul ţesutului pe care l-a practicat toată viaţa.[41] Paralel cu lucrul de evanghelist, Pavel *muncea*. Sfîntul Grigorie de Nazianz, scoate în evidenţă pe Sf. Apostol Pavel, ca preoţimea să-şi poată da seama cît de mare trebuie să fie răspunderea pentru păstorirea sufletelor. El a adus la picioarele lui Hristos nu numai un popor, ci multe alte popoare... Ne face să înţelegem că trebuie să treci cu vederea interesele tale şi să faci totul numai pentru interesele altora... Pentru neamuri este un sol, pentru iudei este un tutore şi protector. Pavel este cel dintîi după Hristos, care, deşi batjocorit, a pătimit pentru oameni numai şi numai ca ei să se poată mîntui. A făcut să strălucească peste veacuri chipul de har şi de lumină a adevăratului preot, care nu are asemănare.[42]

Ca păstor, a luptat pentru „omul cel nou" punînd baza unui adevărat capitol pastoral. *Ca teolog,* a depăşit pe toţi marii bărbaţi plinitori ai voii lui Dumnezeu. Cu cine l-am putea oare asemăna; Cu NOE? Acesta a înţepenit scînduri pentru corabie salvînd oameni şi animale din faţa potopului. Pavel a scris epistole pentru toată lumea. Cu Avraam, cu Iacov sau cu Moise, să-l asemănăm? Aceştia au condus un singur popor. Pavel a lucrat pentru mîntuirea tuturor popoarelor lumii. Cu Ilie? Acesta a luptat cu un singur idol şi cu un singur rege. Pavel a luptat cu toţi idolii şi a fost confruntat cu Cezarii romani şi cu filozofii epicurei şi stoici. În toate dimensiunile sale de: muncitor, păstor şi teolog, n-a etalat niciodată vreo superioritate rasială faţă de celelalte neamuri căci „Dumnezeu a făcut din acelaşi sînge tot neamul omenesc" (Rom. 10, 12; Gal. 3, 28). Se spune că Pavel era de statură mică, dar prin forţa sa misionară a rămas titanul creştinismului, care nu s-a temut de nimeni şi de nimic decît de Dumnezeu.[43] Cu aceeaşi forţă misionară a împins Evanghelia lui Hristos pînă pe pămîntul ţării noastre.

---

40 *Wiederkehr D.,* Die Theologie der Berufung in den Paulusbriefen, Freiburg, 1963 passim.

41 Pe larg *Pr. Prof. Dr. Grigorie T. Marcu,* Saul din Tars, Sibiu 1939 passim. Potrivit unei tradiţii, Saul a lucrat în atelierul lui Beniamin, unde — se zice — că ar fi fost ţesută şi cămaşa lui Hristos.

Lucru de cinste este azi cînd găsim preoţi care se îndeletnicesc cu tîmplăria sau cismăria, sau alte meserii, pentru trebuinţele exclusive ale familiei.

42 *Sf. Grigorie de Nazianz,* Apologia, trad. cit., p. 503; Vezi şi Pr. conf. *Ilie Moldovan,* Semnificaţia şi responsabilitatea slujirii preoţeşti după Sf. Apostol Pavel, în rev. ORT. nr. 2/1979, p. 281—293.

43 Pe larg în *Wolfgang E. Pax,* Auf den Spuren des Paulus, Godron Vlg. Tel Aviv 1977 passim.

Sfinții Părinți, impresionați de sublimul sacerdoțiului preoțesc, spun că deși preoții își împlinesc între oameni pe pămînt slujba lor, ei sînt puși să îngrijească de bogățiile cerului, zice Sf. Ioan Gură de Aur. Asemenea putere n-a încredințat Dumnezeu „nici îngerilor, nici arhanghelilor", zice același Sfînt Părinte, căci „cea ce fac preoții pe pămînt aprobă Dumnezeu în ceruri". „Preoții au ajuns la o așa mare demnitate, ca și cum ar fi mutați deja în ceruri... căci lor le-a zis „orice veți lega vor fi legate și orice veți dezlega vor fi dezlegate, nu îngerilor".[44] Un mare suflet sfințit al Apusului spune că „dacă dînsul ar întîlni un preot și un înger, ar saluta mai întîi pe preot și apoi pe înger, pentru că îngerul este numai prietenul lui Dumnezeu, pe cînd preotul îi ține locul".[45]

Toți Sfinții Părinți văd în preot un om de vocație, cu însușiri îngerești, care unește cerul cu pămîntul trăind virtuțile pe care i le amintește Sfîntul Apostol Pavel, să se ferească de păcatele pe care i le arată, cum NU trebuie să fie un preot.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie al Ardealului, arată cum trebuie să fie un preot și cum nu trebuie să fie. Zice că preotul trebuie să aibă *autenticitate* în chemarea lui; zice să nu fie lacom căci harul nu se vinde pe bani. Darurile de la credincioși nu trebuie cerute nici impuse. Să dovedească că nu e *anacronic,* ci știe pe ce lume trăiește. Să fie egal cu sine însuși peste tot locul: acasă, în biserică, pe stradă, în vorbă, în faptă. Ne trebuie preoți care să nu se rușineze nici de misiunea lor, nici de haina lor, căci numai aceștia pot fi folositori Bisericii și patriei.

Biserica lui Hristos, prin factorii ei competenți, veghează să nu intre în preoție decît aceia care au o pregătire pentru aceasta, au o chemare subiectivă. După cum în ordinea statală nu poate fi ambasador decît cel împuternici, tot astfel și în Biserica lui Dumnezeu nu poate fi misionar decît acela care are suveranitate dumnezeiască. Dumnezeu ar putea, dar nu vrea, să mîntuiască pe om direct și singur, fără un mijlocitor al Harului Său. Oamenii să se mîntuiască tot prin oameni. Aici e punctul în care preoția apare unealtă văzută, ca instituție voită de Dumnezeu, prin lucrarea Sa treimică.

Pr. *Nicodim Belea*

---

44 *Sf. Ioan Gură de Aur,* Despre preoție, 3, 5 în rom. de *Pr. Icon. Aristide Geamănu,* Craiova 1941.

45 *Idem,* ibidem, p. V.

SF. GRIGORIE PALAMA
DECALOGUL LEGIUIRII CELEI DUPĂ HRISTOS *

„Domnul Dumnezeul tău, Domnul unul este“ (Dt. 6, 4), cel cunoscut în Tatăl, în Fiul şi în Sf. Duh; în Tatăl nenăscut, în Fiul născut fără de început şi fără de timp şi fără de patimă ca Logos (al Lui), Care ungînd (chrisas) prin Sine Însuşi firea asumată de la noi Hristos (=Unsul) s-a numit; şi în Duhul Sfînt ieşit şi El din Tatăl dar nu născut ci purces. Acesta este singurul Dumnezeu, acesta este Dumnezeu cel adevărat, Domnul cel ce este Unul în Treimea ipostasurilor, unul fiind şi nedespărţit în fire, voinţă, slavă, putere şi lucrare, şi în toate proprietăţile caracteristice ale Dumnezeirii. „Pe El singur să-L iubeşti. Lui singur să-i slujeşti, din tot cugetul tău, din toată inima ta şi cu toată puterea ta. Şi să fie cuvintele poruncilor Lui în inima ta ca să le faci pe ele şi să vorbeşti de ele cînd mergi pe cale, cînd te culci şi cînd te scoli“ (Dt. 6, 5—7). Să-ţi aduci aminte întotdeauna de Domnul Dumnezeul tău şi numai de El să te temi, să nu-L uiţi pe El nici poruncile Lui, căci aşa îţi va da ţie putere ca să faci voia Lui, căci nimic altceva nu cere de la tine decît să te temi de El şi să-L iubeşti pe El şi să umbli în toate căile Lui (Dt. 10, 13). Aceasta este lauda ta, acesta este Dumnezeul tău. Să nu-ţi pleci urechea la impasibilitatea şi invizibilitatea îngerilor celor mai presus de lume, sau spre răutatea (diavolului) celui ce a căzut de acolo, spre înţelepciunea lui rătăcită, vicleană şi mult-meşteşugită şi să socoteşti ceva din unele ca acestea drept de-o-cinstire cu Dumnezeu. Să nu priveşti la măreţia cerului şi multiforma lui mişcare, strălucirea soarelui, lumina lunii, scînteierea celorlalte astre, utilitatea aerului la respirat, fecunditatea mării şi a pămîntului, şi să îndumnezeieşti ceva din unele ca acestea. Căci toate sînt roabe şi creaturi ale unicului Dum-

---

* *Dekálogos tês katà Christòn nomothesías*, editat în PG, 150, col. 1089—1101, după *„Filocalia“* îngrijită de Nicodim Aghioritul, Veneţia, 1782. Datînd din vremea episcopatului Sf. Grigorie Palama la Tesalonic (1347—1359), acest opuscul este un mic rezumat catehetic-elementar al eticii creştine, prezentînd felul cum au fost asimilate şi transformate cele zece porunci mozaice (Ex. 20, 2—17; Dt. 5, 6—21) în viaţa creştină în urma evenimentului decisiv al Întrupării Logosului şi constituirii Bisericii. Adresată credincioşilor laici scrierea ilustrează aspectul comunitar-eclesial, şi pastorul al spiritualităţii palamite net opusă elitismului harsimatic mesalian, destul de răspîndit în varianta sa bogomilă în Peninsula Balcanică în sec. XIV.

nezeu, făcute din neființă prin Logosul Lui căci „El a zis și s-au făcut, El a poruncit și s-au zidit“ (Ps. 32, 9). Deci doar pe acest stăpîn și Ziditor a toate să-L mărești ca Dumnezeu, de El să te alipești prin iubire, și Lui să te pocăiești ziua și noaptea pentru păcatele cele de voie și cele fără de voie. Căci El este îndurător, îndelung răbdător și multmilostiv și veșnic de bine făcător, Carele a făgăduit și dă celor ce-L cinstesc și I se închină și iubesc și păzesc poruncile Lui, Împărăție cerească și veșnică, viață fără de dureri și viață veșnică și lumină întru desfătare neînserată. Dar este (totodată) și Dumnezeu zelos și judecător și răzbunător înfricoșător, Carele aduce asupra celor ce nu-L cinstesc pe El și nu se tem de El și nu țin poruncile Lui pedeapsă veșnică, foc nestins, durere neîncetată, chin nemîngîiat, veșmînt de beznă nelicărită, ținut întunecos și cu chinuri, scrîșnire vrednică de plîns a dinților, viermi veninoși și neadormiți, pe care le-a pregătit (diavolului) întîiul rău apostat și, împreună cu el, tuturor celor ce au fost duși de el în rătăcire și n-au urmat Lui, necinstind pe Făcătorul lor în fapte, cuvinte și gînduri.

„Să nu faci nici o asemănare a nici unui lucru din cîte sînt în cer, sus și din cîte sînt pe pămînt, jos, și din cîte sînt în apele cele de sub pămînt, ca să le slujești lor sau să le cinstești ca dumnezei“ (Ex. 20, 4; Dt. 5, 8), căci toate sînt creaturi ale unului Dumnezeu, Carele „la sfîrșitul veacurilor“ (Evr. 9, 26) luînd trup din pîntece feciorese, „pe pămînt s-a arătat și cu oameni a petrecut“ (Baruh 3, 38), și, pătimind pentru mîntuirea oamenilor, murind și înviind, s-a înălțat cu trupul la cer și a șezut de-a dreapta măririi în înălțime, cu care trup iarăși va să vină cu slavă să judece viii și morții. Așadar, pentru iubirea cea față de El, să faci icoana Celui ce pentru noi s-a înomenit, și să-ți aduci aminte prin aceasta de Acela, să te închini Lui prin ea, ridicînd mintea prin ea la acel cinstit Trup al Mîntuitorului, care șade de-a dreapta Tatălui în cer. La fel să faci, și chipuri (typous) ale sfinților, să te închini lor nu ca unor dumnezei, căci aceasta este oprit cu desăvîrșire, ci pentru relația și cinstirea (ta) covîrșitoare (datorată) față de aceia, ridicînd mintea prin icoane la însăși (sfinții). Căci așa precum Moise a făcut icoanele heruvimilor înlăuntrul Sfintei Sfintelor, care era tip al Sfintei Sfintelor celei mai presus de ceruri, Sfînta fiind icoana întregii lumi, și pe acestea deci Moise le-a numit sfinte, nu cinstind creaturile, ci prin ele pe Dumnezeu făcătorul lumii, și tu să nu faci Dumnezeu icoanele Stăpînului Hristos și cele ale sfinților, ci prin ele să te închini Celui ce mai întîi ne-a făcut pe noi după chipul Lui, iar mai apoi a binevoit pentru negrăita Sa iubire de oameni să-și asume chipul Lui cel din noi făcîndu-se pe Sine circumscris după acea fire. Să te închini însă nu numai dumnezeieștii icoane (a lui Hristos), ci și chipului (týpos) Crucii Lui care este semn mare și de biruință a lui Hristos asupra diavolului și întregii sale oști, pentru că, văzînd ei acest semn închipuit, se înfricoșează și fug. Acest tip chiar și înainte de-a deveni prototip a fost cinstit de către Profeți și multe alte mari lucruri a făcut, iar la a doua venire a Celui spînzurat pe ea, a Domnului nostru Iisus Hristos, cînd va veni să judece viii și morții, va merge înaintea Lui însuși acest mare

şi înfricoşat semn al Lui cu putere şi slavă multă. Cinsteşte-o deci pe ea acum, ca atunci să priveşti la ea cu îndrăzneală, şi să fii împreună-slăvit cu ea. Să te închini încă şi icoanelor Sfinţilor care au fost împreună-răstigniţi cu Domnul, închipuindu-ţi pe faţa ta semnul Crucii, şi aducîndu-ţi aminte de părtăşia (koinonía) Patimilor lui Hristos lucrată în aceia. Să te închini deasemenea şi sfintelor lor morminte, şi încă rămăşiţelor osemintelor lor căci nu s-a depărtat de ele harul lui Dumnezeu, aşa cum nu s-a depărtat nici Dumnezeu de cinstitul Trup al lui Hristos întru moartea Lui cea făcătoare de viaţă. Făcînd acestea şi slăvind pe cei ce au slăvit pe Dumnezeu şi prin fapte s-au arătat desăvîrşiţi în dragostea lui Dumnezeu, vei fi şi tu împreună-slăvit de Dumnezeu, şi vei cînta cu David zicînd: „Cinstiţi au fost foarte la mine, prietenii tăi, Doamne".

„Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deşert" (Ex. 20, 7; Dt. 5, 11), jurînd mincinos pentru ceva din cele pămînteşti, sau pentru frica oamenilor sau pentru ruşinea ori cîştigul propriu. Căci juruinţa strîmbă este tăgăduire a lui Dumnezeu. De aceea să nu te juri de loc, ci să fugi cu totul de orice juruinţă, ca prin jurăminte să nu ajungi la juruinţa strîmbă care înstrăinează pe Dumnezeu, şi care numără pe cel ce se foloseşte de jurămîntul strîmb cu cei fărădelege, ci, grăind adevărul în toate cuvintele tale, aşa să lucrezi tăria jurămîntului. Iar dacă s-ar întîmpla vreodată să cazi sub jurămînt (ceea ce este un lucru detestabil), dacă te-ai jurat pentru ceva din cele potrivit legii dumnezeieşti, să faci aceea ca pe un lucru legiuit, dar asupra ta să-ţi iei pedepse pentru că ai jurat, prin milostenie, rugăciune şi plîngere şi zdrobirea trupului ca să-l faci milostiv pe Hristos Carele zice: „Să nu te juri nicidecum" (Mt. 5, 34). Dacă însă te-ai jurat pentru ceva din cele împotriva legii, vezi să nu săvîrşeşti cumva pentru jurămînt fărădelegea aceea, ca să nu te numeri împreună ucigătorului de prooroc Irod, ci, nerespectînd acel jurămînt nelegiuit, pune-ţi sine-ţi hotar să nu te mai juri vreodată, şi fă-ţi-l milostiv pe Dumnezeu, folosindu-te mai cu osteneală şi cu lacrimi de leacurile mai sus zise.

Ziua întîi a săptămînii, care se cheamă şi ziua Domnului, întrucît este hărăzită Domnului, Carele pentru ea a înviat din morţi arătîndu-ne dinainte şi încredinţîndu-ne Învierea cea de obşte, (ziua) în care se va opri şi orice lucrare pămîntească, această zi, deci, *să o sfinţeşti* (cf. Ex. 20, 8—11); Dt. 5, 14—15) şi să nu faci în ea nici un lucru afară de cele strict necesare şi tuturor celor ce sînt sub tine sau împreună cu tine să le opreşti lucrările, ca împreună să slăviţi pe Cel ce ne-a cîştigat pe noi prin moartea Sa, şi înviind a împreună-înviat şi firea noastră. Să-ţi aduci aminte de veacul cel ce va să vină, şi să meditezi la toate poruncile şi îndreptările Domnului, să te cercetezi pe tine întru toate, ca să nu încalci sau omiţi ceva din ele, îndreptîndu-te pe tine însuţi întru toate şi aşa să stărui în biserica lui Dumnezeu, să rămîi în adunările cele dintru ea, să te împărtăşeşti în credinţă curată şi cu conştiinţă neosîndită cu Sfîntul Trup şi Sînge al lui Hristos şi aşa să pui început unei vieţi mai desăvîrşite (riguroase). Să te înnoieşti deci pe tine însuţi şi să te pregăteşti să primeşti bunătăţile veacului celui ce va să vină

pentru care însă să nu abuzezi de cele pămîntești; nici în celelalte zile (ale săptămînii), dar mai cu seamă în ziua Domnului, și, pentru a putea ședea împreună cu Dumnezeu, să te ții departe de ele, afară de cele de strictă necesitate și fără de care este cu neputință a vieţui. Și astfel, avînd pe Dumnezeu loc al refugiului tău, nu vei trece dincolo de acestea, nu te vei aprinde de focul patimilor, și nu vei duce povara păcatului, ci așa vei sfinți ziua Sabatului (odihnei) sabatizînd (odihnindu-te) prin nelucrarea celor rele, iar Duminica te vei alătura marilor prăznuiri (duhovnicești) legiuite, făcînd unele ca acestea și abținîndu-te de la acelea.

„Cinstește pe tatăl și pe mama ta" (Ex. 20, 12; Dt. 5, 16), căci prin ei te-a adus la viață Dumnezeu și ei sînt împreună cu Dumnezeu cauza existenței tale. Așadar și tu, după Dumnezeu, să-i cinstești, și să-i iubești, dacă iubirea față de ei conlucrează cu iubirea de Dumnezeu, iar dacă nu conlucrează, să fugi de ei îndată. Și dacă știi că sînt piedici mai cu seamă în ce privește credința cea adevărată și mîntuitoare, fiind eterodocși, nu numai să fugi, dar să-i și urăști, și nu numai pe ei, ci pe toți cei din neamul lor și de orice altă prietenie și legătură (urînd deasemenea) și însăși mădularele tale proprii și impulsurile lor și însuși întreg trupul tău în ce privește relația față de patimi ce provine din aceasta. „Căci dacă nu-și urăște cineva pe tatăl său și pe mama sau pe femeia și copiii lui și pe frații lui, și însăși sufletul lui, și nu-și ia crucea lui și îmi urmează Mie, nu este vrednic de mine" (Lc. 14, 26—27) zice Hristos. Așa, deci, și față de părinții, prietenii și frații după trup, iar pe cei de aceeași credință și care nu sînt piedică spre mîntuire, să-i cinstești și să-i iubești. Dar dacă pe părinții cei după trup trebuie să-i iubești așa, apoi cu atît mai mult să-i cinstești și să-i iubești pe părinții tăi duhovnicești care te-au adus de la existența simplă la existența fericită, ți-au dat luminarea cunoștinței și te-au învățat arătarea adevărului, te-au renăscut prin baia renașterii din nou (prin Botez) și au pus în tine nădejdea Învierii și nemuririi, a Împărăției celei veșnice și a moștenirii, făcîndu-te din nevrednic vrednic de bunătățile cele veșnice, ceresc în loc de pămîntesc, veșnic în loc de vremelnic, fiu și învățăcel nu al omului ci al Dumnezeu-Omului Iisus Hristos, Carele ți-a dat duhul înfierii și Care zice: „Să nu numiți tată și învățător pe nimeni de pe pămînt, căci unul este Tatăl și Împăratul vostru, Hristos" (Mt. 23, 9). Așadar părinților duhovnicești li se cade toată cinstea și dragostea, întrucît cinstea lor urcă la Hristos și Duhul Sfînt întru care ai luat înfierea și la Tatăl de la care își trage numele „orice părinție în cer și pe pămînt" (Efes. 3, 15). Să rîvnești să ai toată viața un părinte duhovnicesc și să-i vestești lui orice păcat și orice gînd, și să iei de la el vindecarea și iertarea, căci lor li s-a dat puterea de-a lega și dezlega sufletele și ce dezleagă ei pe pămînt vor fi dezlegate și în ceruri" (Mt. 18, 18), căci acest har și această putere au primit-o de la Hristos. De aceea să le fii ascultător, să nu li te împotrivești în cuvînt ca să nu-ți pricinuiești pierzanie sufletului tău. Căci dacă cel ce se împotrivea în cuvînt părinților după trup în cele care nu sînt oprite de legea dumnezeiască sînt pedepsiți cu moartea după Legea (mozaică), cum va fi pedepsit atunci cel ce împotrivindu-se în cuvînt părinților duhovnicești nu urmează

Duhului lui Dumnezeu, şi-şi pierde sufletul său? Pentru aceea sfătuieşte-te şi ascultă pînă la sfîrşit de părinţii duhovniceşti, ca să-ţi izbăveşti sufletul tău şi să devii moştenitor al bunătăţilor celor veşnice şi nestricăcioase.

„Să nu desfrînezi" (Ex. 20, 14; Dt. 5, 18), ca nu cumva în loc de a fi mădular al lui Hristos, să devii mădular al desfrînatei, să te tai de dumnezeiescul Trup şi să fii aruncat în gheenă. Căci dacă o fiică de preot, desfrînînd cu cineva, este arsă după Legea (mozaică) în foc, (Lev. 21, 29), ca una care a făcut de ruşine pe tatăl ei, cu cît mai mult va fi vinovat de osînda cea veşnică cel ce alipeşte de Trupul lui Hristos o asemenea necurăţie? Ci dacă îţi este cu putinţă practică fecioria ca să poţi fi întreg al lui Dumnezeu, şi să te lipeşti de El cu o dragoste desăvîrşită, şezînd aproape de El încă în (această) viaţă, îmbrăţişînd nescindat de griji cele ale Domnului, pregustînd viaţa ce va să vină, şi vieţuind ca înger al lui Dumnezeu pe pămînt. Căci îngerilor le este proprie fecioria şi acestora se aseamănă în trup, după putinţă, cel ce se alipeşte de feciorie, sau mai degrabă se aseamănă înainte de toate Tatălui, Cela ce a născut mai înainte de veci în feciorie pe Fiul, şi Fiului Celui, ce la început, a ieşit prin naştere ca o fecioară din Tatăl cel feciorelnic, iar la sfîrşitul vremurilor s-a născut din fecioara Maria şi Sfîntul Duh, Cel ce a ieşit negrăit din singur Tatăl nu născut ci purces. Prin aceasta, cel ce şi-a ales adevărata feciorie şi este feciorelnic la suflet şi la trup, împodobind simţirea toată, raţiunea şi cugetarea cu frumuseţile fecioriei se aseamănă lui Dumnezeu Însuşi şi se uneşte cu El în nuntă nestricăcioasă. Iar dacă nu-ţi alegi fecioria şi nu o făgăduieşti pe aceasta lui Dumnezeu, îţi este îngăduit să ai o singură femeie după lege în Domnul, şi doar, cu aceasta singură să trăieşti făcînd casă împreună, abţinîndu-te din toată puterea de la femeile străine ca să ai vasul propriu (al duhului) în sfinţenie. Te vei putea însă reţine desăvîrşit de la acestea dacă te vei păzi de întîlnirile la vreme nepotrivită cu ele, şi nu te vei bucura de cuvintele şi auzirile desfrînate, şi nu te vei obişnui să priveşti cu curiozitate indiscretă la frumuseţea chipurilor, căci „cel ce se uită la o femeie ca să o poftească pe ea, a şi desfrînat cu ea în inima lui" (Mt. 5, 28) şi din această pricină (cel ce se uită) este necurat faţă de Hristos Carele vede inimile, şi de la unele ca acestea nenorocitul ajunge negreşit şi la lucrarea ruşinoasă (a desfrîului) prin trup. Şi ce zic desfrînare şi curvie şi toate urăciunile ce sînt în trup din fire? Căci de la privirea cu curiozitate la frumuseţea trupurilor omul este tras fără reţinere spre neruşinările cele împotriva firii. Tu însă tăind de la tine rădăcinile cele amare, nu vei purta roade aducătoare de moarte, ci vei rodi neprihănirea şi sfinţenia cea întru aceasta, fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu (Evr. 12, 14).

„Să nu ucizi" (Ex. 20, 15; Dt. 5, 17), ca să nu cazi din înfierea Celui ce face vii pe cei morţi, şi să te faci prin fapte fiu celui ce dintru început ucigător de oameni a fost (adică diavolului. In. 8, 44). Deci întrucît omorul provine din lovitură, iar aceasta din insultă, iar aceasta din mînie, iar mînia provine din injuriile aduse de către alţii, de aceea a

zis Hristos „pe cel ce-ți ia haina nu-l împiedica să-ți ia și cămașa" (Lc. 6, 29). Să nu lovești înapoi pe cel ce te-a lovit și să nu insulți înapoi pe cel ce te insultă. Căci astfel să fii liberat și tu și cel ce-ți face rău de căderea ucigătoare și vei avea iertarea celor păcătuite față de Dumnezeu, căci zice: „Iertați și se va ierta vouă" (Lc. 6, 37). Iar făcătorul și vorbitorul de rele acela va primi pedeapsă veșnică, „căci cel ce zice fratelui său „nebunule" vrednic este de gheena focului", a zis Hristos (Mt. 5, 22). Așadar, dacă vei putea smulge răul din rădăcină, cîștigînd sufletului fericirea blîndeții, dă slavă lui Hristos, învățătorului și împreună lucrătorului virtuților, fără de Care, cum ai fost învățat, nu putem face nimic bun (In. 15, 5). Iar dacă nu vei putea rămîne nemîniat, mustră-te pe tine însuți cel ce te mînii, cere iertare lui Dumnezeu și celui ce aude sau sufere de la tine cele rele. Căci cel ce se căiește la începuturile păcatului, nu va ajunge la sfîrșitul lui. Iar cel ce zace cu nepăsare în cele mici prin acestea va cădea și în cele mari.

„Să nu furi" (Ex. 20, 15; Dt. 6, 19) ca nu cumva Cel ce cunoaște cele ascunse să-ți dea ție pedeapsă înmulțită ca unuia care-L nesocotești pe El. Așadar, mai degrabă să dai tu în ascuns din cele ale tale celor lipsiți ca să iei înapoi însutit de la Dumnezeu Cel ce vede în ascuns, și viața veșnică în veacul viitor.

„Să nu mărturisești strîmb" (sau defăimezi) (Ex. 20, 16; Dt 5, 20) ca să nu te asemeni (diavolului), celui ce dintru început a defăimat pe Dumnezeu Evei, și să te faci blestemat ca și acela. Așadar, mai degrabă să acoperi păcatul aproapelui tău, dacă nu e pagubă a multora, ca să nu te asemeni lui Ham, ci lui Sem și Iafet și să ajungi binecuvîntarea (Gen. 9, 20—27).

„Să nu poftești ceva din cele ale aproapelui tău, nici avuție, nici bani, nici mărire, nici cîte sînt ale aproapelui tău" (Ex. 20, 17; Dt. 5, 21), căci pofta cuprinsă în suflet naște păcatul, iar păcatul săvîrșit naște moartea. Tu însă, nepoftind cele străine, vei fi departe, pe cît se poate, și de răpirea ce vine din lăcomie. Mai degrabă însă să dai tu ale tale celui ce are și să te milostivești cît este cu putință de cel vrednic de milă, și să nu te întorci de la cel ce vrea să împrumute de la tine. Și dacă vei găsi un lucru pierdut să-l păstrezi stăpînului lui, chiar dacă acesta se arată cu vrăjmășie față de tine, căci astfel îl vei împăca și pe el, și vei birui răul cu binele, precum îți poruncește Hristos.

Toate acestea păzindu-le cu toată puterea și viețuind întru ele, vei ascunde în sufletul tău comoara evlaviei și vei bineplăcea lui Dumnezeu, și se va face binele de către Dumnezeu și de către cei (ce viețuiesc) după Dumnezeu și vei ajunge moștenitor al bunătăților veșnice, cărora să ne învrednicim noi toți cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului și Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea împreună cu Cel fără de început al Lui Părinte și cu Prea Sfîntul și bunul și de viață făcătorul Său Duh, acum și pururea și în vecii vecilor Amin".

Trad. de drd. *Ioan I. Ică*

PREDICĂ LA DUMINICA ORTODOXIEI

Trăim o zi de aleasă bucurie duhovnicească, zi în care ne îmbrăcăm sufletele în haină de lumină, zi de prăznuire a credinței ortodoxe, zi în care ne manifestăm bucuria de a fi ortodocși și de a ne împărtăși din puterile de lumină și de adevăr ale Ortodoxiei. Au trecut mai bine de 11 veacuri de cînd Biserica, prin aleșii săi, a hotărît ca prima Duminică din Postul Mare să poarte numele de Duminica Ortodoxiei, întru pomenirea uneia din cele mai strălucite biruințe pe care a repurtat-o creștinătatea asupra adversarilor ei. Pentru a înțelege mai bine sensul adînc al acestui praznic, socotim că este potrivit să facem o scurtă incursiune în istoria Bisericii din primele veacuri creștine. De altfel, cîteva din Duminicile Postului Mare sînt închinate tot unor fapte și personalități ale vieții bisericești de altădată. Se știe că aproape tot veacul al VIII-lea a fost tulburat de o luptă necruțătoare pe care au purtat-o împotriva icoanelor și a celor ce le venerau, doi împărați din Bizanț, adică din Constantinopol: Leon III Isaurul și fiul său Constantin V. Lupta împotriva icoanelor — care avea și un substrat politic — este cunoscută în istorie sub numele grecesc de *iconoclasm* sau *iconomahie;* adversarii lor s-au numit iconoclaști, iar închinătorii, iconoduli.

În perioada zisă „iconoclastă" s-au întrebuințat cele mai brutale mijloace pentru înlăturarea icoanelor din biserici sau din casele credincioșilor. În felul acesta au dispărut o serie de lucrări de mare valoare istorică și artistică, ele fiind date pradă focului. Dar mai mult decît atît, s-au înregistrat mii de jertfe omenești: ierarhi, călugări, preoți și credincioși de toate vîrstele și categoriile sociale, care au fost uciși, mutilați sau exilați numai pentru simplul motiv că refuzau să execute ordinele împărătești de înlăturare a icoanelor.

În această perioadă a trăit și marele teolog și apărător al icoanelor Sf. Ioan Damaschin († 749), care, într-o lucrare specială consacrată cinstirii lor, arăta că ele sînt numai un simbol al celui reprezentat, dîndu-li-se cinstire sau venerare, pe cînd adorarea este rezervată exclusiv lui Dumnezeu. El mai arăta că, în cadrul cultului sau al slujbelor dumnezeiești, icoanele au un întreit rol: a) — *estetic,* adică de a împodobi lăcașurile de închinare; b) — *pedagogic,* adică de a învăța pe credincioși, ele fiind considerate ca un fel de „Biblie pentru neștiutorii de

carte; c) — un scop *latreutic,* adică acela de a însoţi şi a mijloci cultul divin.

Frămîntările s-au potolit abia în toamna anului 787, cînd împărăteasa Irina, care conducea Imperiul bizantin în numele fiului ei minor Constantin VI, în înţelegere cu patriarhul Tarasie, a convocat cel de-al şaptelea şi ultimul sinod ecumenic, în oraşul Niceea, la sud-est de Constantinopol, în Asia Mică. Au fost de faţă în jur de 350 de episcopi, la care se adaugă peste 130 de egumeni şi călugări. Orientîndu-se după lucrarea amintită a Sf. Ioan Damaschin, cei prezenţi au adus această hotărîre dogmatică: „Este îngăduit şi chiar util şi bineplăcut lui Dumnezeu să se facă icoane religioase şi a le venera; dar această venerare să fie numai cinstire, iar nu adorare, căci aceasta se cuvine numai lui Dumnezeu. Apoi, cinstirea icoanelor este numai relativă, pentru că noi respectăm icoana întrucît ea reprezintă o persoană sfîntă sau pe Hristos. Deci cinstirea nu se adresează materiei icoanei şi astfel ea nu este idolatrie. În consecinţă, este bineplăcută cinstirea icoanelor sfinţilor, ale Maicii Domnului, ale Sfinţilor îngeri ca şi a Sfintelor Moaşte şi a Sfintei Cruci".

Sub împăraţii următori, în primul deceniu al veacului al IX-lea, s-a continuat politica înţelegătoare a împărătesei Irina faţă de închinătorii la icoane, iar toţi cei exilaţi sau întemniţaţi şi-au dobîndit libertatea. Dar la scurt timp, au urmat alţi doi împăraţi iconoclaşti şi anume: Leon V Armeanul şi Teofil. Abia după moartea celui din urmă (842), soţia sa Teodora, care conducea imperiul în numele fiului lor minor, a aşezat în scaunul patriarhal pe Metodie care suferise mult sub soţul ei. Noul patriarh a convocat un sinod la Constantinopol, la care au luat parte numeroşi episcopi, egumeni şi preoţi, care au avut de suferit sub împăraţii amintiţi. Aceştia au restabilit pentru totdeauna cultul icoanelor şi au rostit anatema asupra tuturor iconoclaştilor. Tot atunci, sinodalii au alcătuit un text special de anatematizare a tuturor ereticilor începînd cu Simon Magul, care trăise în timpul Sfinţilor Apostoli, continuînd cu Arie, Macedonie, Nestorie, Eutihie şi alţi ereziarhi, pînă la patriarhii iconoclaşti din veacurile de care am pomenit. Şi pentru că această hotărîre s-a luat în ajunul primei Duminici din Postul Paştilor din anul 843, a fost numită „Duminica Ortodoxiei", ea fiind prăznuită pînă azi, ca o amintire despre biruinţa Ortodoxiei asupra tuturor ereziilor din primele opt veacuri creştine. Cu această dată, de 18 martie 843, se încheie de fapt, epoca Sfinţilor Părinţi ai Bisericii şi a Sinoadelor ecumenice, dar, în acelaşi timp, se încheie şi perioada „iconoclastă".

După ce am stăruit asupra acestor chestiuni de istorie bisericească în legătură cu restabilirea cultului icoanelor şi instituirea Duminicii Ortodoxiei, este firesc să ne întrebăm: ce este Ortodoxia, ce înţelegem prin ea? Înainte de toate, trebuie să facem precizarea că acest cuvînt „ortodoxie" este de origine grecească, format din cuvintele: orthos = drept şi doxa = mărire sau învăţătură, adică este *dreaptă învăţătură,* iar ortodox înseamnă *dreptcredincios.*

Dar sensul adînc al noţiunii de „ortodoxie" ni-l lămureşte însuşi Mîntuitorul Iisus Hristos în marea cuvîntare de despărţire pe care a

rostit-o în fața Sfinților Săi ucenici și Apostoli la Cina cea de Taină, cînd a zis: „Eu sînt Calea, Adevărul și Viața" (Ioan XIV, 6). Pe temeiul acestor cuvinte dumnezeiești, putem afirma că Ortodoxia este învățătura sfîntă care ne arată *calea* credinței, calea unei vieți cu adevărat creștinești, a virtuților și a faptelor bune, calea iubirii de Dumnezeu și de aproapele nostru, în final — calea mîntuirii prin Biserică, aceasta fiind Trupul tainic al lui Hristos căruia El îi este Cap, iar noi sîntem mădularele acestui trup.

Ortodoxia este și exprimă *adevărul*, cuprins în Sf. Scriptură și în Sfînta Tradiție, expus pe scurt în Simbolul de credință, în care mărturisim adevărul despre Dumnezeu cel unic în ființă și întreit în persoane, adevărul despre crearea lumii prin Tatăl, mîntuirea ei prin Fiul și sfințirea ei prin Duhul Sfînt, cel care lucrează în Biserica cea una, sfîntă, sobornicească și apostolească prin Sfîntul Botez și prin toate celelalte Taine instituite de Mîntuitorul și administrate de episcopi și preoți, ca urmași legitimi ai Sfinților Apostoli.

Ortodoxia a păstrat întreg adevărul credinței creștine, așa cum a fost descoperit de Mîntuitorul și s-a propovăduit apoi de Sfinții Apostoli, iar după ei de Sfinții Părinți, fără adăugarea vreunor învățături noi și fără să se înlăture nimic din ceea ce au primit, adevăr mărturisit și prin sîngele atîtor mucenici și mărturisitori ai lui Hristos din primele veacuri creștine.

În al treilea rînd, Ortodoxia este *viață* în duh și adevăr, viață *în* Hristos și *cu* Hristos, care „a venit în lume ca lumea viață să aibă și încă din belșug". Ea este prezența vie și permanentă a lui Iisus Hristos în lume, prin care cerul s-a pogorît pe pămînt, spre a ridica pămîntul și pe om la cer, iar Dumnezeu s-a făcut om, spre a îndumnezei pe om.

Ortodoxia este viață, pentru că reprezintă unitatea de credință, de tradiție și de simțire creștină în decursul veacurilor. Deși este alcătuită din mai multe Biserici ortodoxe, naționale sau autocefale, totuși, ea s-a străduit în permanență să păstreze „unitatea duhului întru legătura păcii" (Efes. IV, 3), formînd o „unitate în varietate" sau o „unitate în pluralitate".

Ortodoxia este viață, pentru că propovăduiește egalitatea tuturor oamenilor în fața lui Dumnezeu, indiferent de neam, de stare socială și chiar de convingeri religioase. În același timp, ea militează pentru unitatea tuturor creștinilor, participînd la toate încercările și acțiunile de apropiere a confesiunilor creștine din lumea întreagă, căutînd ca prin aceasta să se ajungă la realizarea dorinței Mîntuitorului „ca toți să fie una" (Ioan XVII, 21).

Ortodoxia este viață, pentru că în raporturile sale cu societatea n-a rămas străină de suferințele și aspirațiile fiilor ei, căutînd să-i ajute în lupta și strădaniile lor spre împlinirea idealurilor de dreptate, de libertate de sub opresiuni străine spre o viață mai bună.

Ortodoxia este viață, întrucît ea a produs schimbări profunde în mentalitatea atîtor popoare din răsăritul Europei — mai tîrziu și din alte părți ale lumii — pe care le-a adus la Hristos, făcîndu-le să înlăture

pentru totdeauna păgînismul şi să îmbrăţişeze învăţătura cea nouă a iubirii şi a păcii.

Ortodoxia este viaţă pentru că a contribuit din plin la dezvoltarea culturii, artei şi în genere a întregului patrimoniu cultural-spiritual al popoarelor ortodoxe şi care poartă amprenta puternică a spiritualităţii ortodoxe.

Ortodoxia mai poate fi considerată ca viaţă şi pentru faptul că în cadrul ei se practică cel mai frumos şi mai înălţător cult, înţeles de fiecare credincios, în care toate slujibele se fac în limba fiecărui popor. Se spune că măreţia slujbelor ortodoxe a impresionat atît de mult pe trimişii ruşilor de la Kiev care au asistat la o Liturghie în monumentala catedrală Sf. Sofia din Constantinopol, în urmă cu aproape 1000 de ani, încît au declarat că n-au ştiut unde se află, în cer sau pe pămînt.

Poporul nostru păstrează cu sfinţenie dreapta credinţă a Răsăritului, aşa cum a fost propovăduită de Sf. Apostol Andrei în Dobrogea de azi, apoi de ucenicii săi, cum a fost fixată în scris în sinoadele ecumenice — la care au participat şi ierarhi daco-romani, — ca şi în lucrările Sfinţilor Părinţi — unii daco-romani — încă din epoca formării noastre ca neam, căci este lucru ştiut că poporul român s-a născut creştin. În decursul zbuciumatei noastre istorii, strămoşii noştri au apărat de atîtea ori cu preţul vieţii lor această credinţă, care i-a fost întotdeauna scut şi mîngîiere din vremuri de restrişte. Încă din primele patru veacuri, cînd împăraţii romani persecutau pe creştini pentru credinţa lor, se cunosc numeroşi martiri daco-romani în părţile Dobrogei de azi şi în oraşele de pe ţărmul drept al Dunării. Mai tîrziu, în Transilvania, strămoşii noştri erau atît de mult legaţi de credinţa lor ortodoxă, încît s-au împotrivit oricăror încercări ale străinilor de a-i atrage la catolicism, iar mai tîrziu la calvinism, lucru care ar fi dus şi la înstrăinarea românilor ca neam, la pierderea fiinţei lor naţionale. În veacul al XVIII-lea, un număr impresionant de preoţi, călugări, credincioşi şi credincioase din Transilvania, au îndurat suferinţe, temniţă şi chiar moartea pentru credinţa lor ortodoxă, refuzînd să accepte unirea cu Biserica Romei. Iar în ziua de Sîntămărie din anul 1714, voievodului Constantin Brîncoveanu şi celor patru fiii ai săi li s-au retezat capetele, murind astfel ca nişte mucenici ai Ortodoxiei, pentru că n-au voit să îmbrăţişeze religia musulmană sau mahomedană.

Dar pentru noi românii, Ortodoxia n-a fost numai martiriu, ci ea reprezintă şirul neîntrerupt de preoţi şi credincioşi din satele noastre, care au păstrat nestinsă candela credinţei strămoşeşti de aproape două mii de ani. Reprezintă şirul tot atît de lung de călugări şi călugăriţe din mănăstirile sau din schiturile de lemn din codrii Carpaţilor ori din regiunile de dealuri şi de cîmpie, care au păstrat şi au transmis din neam în neam tot tezaurul teologiei ortodoxe, păstrat în manuscrise şi cărţi copiate sau tipărite de ei, ori au îndrumat duhovniceşte pe atîţia credincioşi care au căutat la ei cuvînt de mîngîiere şi de creştere în viaţa duhovnicească.

Prin Ortodoxie românească înţelegem marile mănăstiri ale Moldovei şi Munteniei — ctitorite de voievozi cucernici, apărători ai gliei stră-

bune, sprijinitori ai artei și culturii, — cu minunatele lor fresce de la Voroneț, Moldovița, Sucevița și atîtea altele, care au dus faima geniului creator românesc, dar și a evlaviei noastre ortodoxe, în toată lumea.

Dar prin Ortodoxie românească înțelegem și schiturile sau bisericile de lemn din satele noastre, ctitorii ale evlaviei străbune, cu icoanele lor pe sticlă și cu ștergarele împodobite cu cusături, cu lumînări de ceară în sfeșnice de lemn, cu miros de busuioc și de tămîie, în care se auzea glas duios de preot bătrîn la altar, ori de cîntăreț citind la strană Cazania tălmăcită în limba noastră românească de cărturari mutați de mult la Domnul.

Prin Ortodoxia noastră înțelegem minunatele colinde care vestesc nașterea cea după trup a Mîntuitorului, căruia I se închină păstori și crai îmbrăcați în haine românești; înțelegem toate datinile și obiceiurile păstrate din moși-strămoși la botezuri, cununii și înmormîntări, la Crăciun, la Paști, la Rusalii ori la alte praznice creștinești; înțelegem troițele de la răscruce de drumuri, crucile de lemn din cimitirul satului în care ne-am născut și în care odihnesc întru nădejdea învierii atîția înaintași ai noștri; înțelegem sunetul duios de toacă și de clopot care i-a chemat și pe cei dinaintea noastră, dar ne cheamă și pe noi cei de azi, la slujbele sfinte, ca toți împreună să aducem rugăciuni de mulțumire Părintelui ceresc pentru tot ce a dăruit neamului nostru în curgerea veacurilor și să-i cerem smeriți ajutor și de-aici înainte.

Deci pentru noi românii, Ortodoxia nu este altceva decît credința moșilor și strămoșilor noștri, este trecutul de lupte și de jertfe al poporului, căci Ortodoxia la noi s-a identificat cu interesele mari ale neamului, a fost una cu el în tot decursul istoriei noastre bimilenare.

Însuflețiți de duhul Ortodoxiei românești, care a călăuzit și a luminat pe înaintașii noștri din veac adormiți, noi cei de azi avem o sfîntă datorie față de ei și față de Dumnezeu și anume să ne reînoim legămîntul de-a rămîne statornici în credința ortodoxă strămoșească și să facem din ea „cetate de apărare“ și „stîncă de scăpare“ a vieții noastre duhovnicești, căci, după cuvîntul Sfîntului Pavel citit în „apostolul“ de azi, cei dinaintea noastră „prin credință au biruit împărății, au făcut dreptate, au dobîndit făgăduințele... au stins puterea focului, au scăpat de ascuțișul sabiei, s-au împuternicit, din slabi ce erau s-au făcut tari“ (Evrei XI, 33—34). Aducîndu-ne aminte de biruința dreptei credințe asupra iconoclaștilor, se cuvine să cinstim această sfîntă zi printr-o credință dreaptă și sinceră, așa cum a făcut Natanail, care i-a mărturisit Domnului: „Tu ești Fiul lui Dumnezeu“ (Ioan I, 49). Să ne mărturisim bucuria de a ne fi născut și de a rămîne ortodocși, bucuria de a fi părtași ai darurilor bogate ale lui Iisus Hristos, revărsate peste noi toți. Să ne arătăm vrednici urmași ai înaintașilor noștri, care au păstrat curată această credință ortodoxă, urmînd totodată și îndemnul Sf. Apostol Pavel care zice: „Stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvînt, fie prin epistola noastră“ (II Tes. II, 15).

Să cinstim această Duminică, rugîndu-ne lui Dumnezeu pentru progresul Ortodoxiei, pentru unirea tuturor bisericilor, pentru buna înțelegere între oameni, pentru pacea lumii.

Pr. prof. *Mircea Păcurariu*

UMANISM

I

Pentru conaționalii Mîntuitorului, ziua Sîmbetei era zi de încetare a oricărei activități, era zi de odihnă. Ideea de bază a sărbătorii însă era mult mai cuprinzătoare. Anume Sabatul urmărea actualizarea contactului dintre credincioși și Dumnezeu în vederea întăririi puterilor pentru o mai rodnică activitate a lor ca membri ai poporului ales.

Pe vremea Mîntuitorului înțelesul acesta al Sabatului era obnubilat de concepția îngustă potrivit căreia numai o strictă inactivitate ar exprima adevărata cinstire a Sîmbetei. Fariseii mergeau pînă acolo încît socoteau drept gravă abatere chiar facerea de bine în zi de Sabat.

Domnul s-a opus acestei mentalități învățînd prin cuvînt și faptă, că rînduielile și practicile religioase n-au menirea de a deforma sau împiedica slujirea oamenilor, ci dimpotrivă ele trebuie înțelese ca esențiale mijloace chemate să înlesnească săvîrșirea binelui pentru ceilalți.

În acest sens e grăitoare atitudinea Domnului înfățișată în pericopa de azi (Lc. 13, 11—17). În zi de Sîmbătă Domnul a vindecat o femeie care de 18 ani suferea de o boală grea. În zi de Sîmbătă mai vindecase și un om avînd uscată mîna dreaptă, adică tocmai mîna cu care trebuia să muncească (Mt. 12, 10; Mc. 3, 2). Tot într-o zi de Sîmbătă, trecînd cu ucenicii printr-un lan de grîu, nu i-a împiedicat să smulgă spice pentru mîncare (Lc. 6, 1—5; Mc. 2, 23—28).

La obiecțiile ridicate de farisei că Sîmbăta nu se cade să faci nimic, nici chiar o faptă de ajutorare oricît de urgent ar fi necesară, Domnul răspunde: „Sîmbăta a fost făcută pentru om, și nu omul pentru Sîmbătă" (Mc. 2, 27). Cuvintele vestesc o învățătură cu totul nouă pentru vremurile de atunci. Ea poate fi formulată în sensul că toate rînduielile și practicile religioase nu au alt scop decît acela al promovării credinciosului, a omului în situația de a stăvili răul și de a spori binele în viața proprie și în aceea a conaționalilor.

Mai mult decît atît. Cuvintele sentențioase ale Domnului: Sîmbăta pentru om, nu omul pentru Sîmbătă cuprind substanța unui nou umanism, al unui umanism creștin despre care vom vorbi în cuvîntarea de azi.

II

Prin umanism se înțelege concepția care pune în centrul preocupărilor dezvoltarea multilaterală a omului în cadrul societății date. Am putea spune că fiecare epocă își are umanismul său. Astfel vorbim despre umanism greco-roman, despre un umanism al Renașterii, al epocii luminilor. Dar putem vorbi și despre un umanism creștin.

Principala deosebire între umanismul creștin și celelalte umanisme constă în aceea că primul e formulat în strînsă legătură cu hristologia.

Precum Hristos e în același timp cu fața și către Dumnezeu și către oameni, la fel credinciosul se simte obligat să fie în strînsă comuniune atît cu Dumnezeu cît și cu oamenii.

Comuniunea cu Dumnezeu nu înseamnă o slăbire a legăturii cu semeni. Nu se realizează și nu se menține în dauna acesteia din urmă. Dimpotrivă contactul cu Dumnezeu, cu Iisus Hristos constituie pentru credincios o condiție a unei mai rodnice comuniuni și slujiri a oamenilor, a practicării unui umanism mai eficient.

De la ce premise pornește umanismul creștin?

A circulat și mai circulă și azi printre unii credincioși concepția potrivit căreia păcatul ar fi invadat în așa măsură firea omenească, încît aceasta nu s-ar mai putea ridica niciodată spre trepte mai înalte de viață.

O altă concepție, diametral opusă acesteia, susține că păcatul lasă neatinse puterile lăuntrice ale credinciosului încît acesta s-ar putea mîntui prin propriile-i eforturi, fără să aibă nevoie de vreun ajutor din afară.

Ambele concepții sînt în dezacord cu realitatea.

Experiența ne arată că nu există credincioși neexpuși păcatului. Contactul cu semenii credincioși ne pune în condiția să descoperim la unii dintre aceștia abateri care uneori uimesc prin gravitate și sînt catastrofale prin urmări. De altfel Botezul și Spovedania și în principiu toate Tainele își au temeiul tocmai în asemenea constatări.

Dar nu se poate spune nici că întreaga viață a credinciosului s-ar desfășura sub semnul întunecat al păcatului. Păcatul face ravagii în inima noastră, totuși aceeași inimă e adeseori izvor de inițiative, deciziuni și înfăptuiri care poartă, vizibilă, pecetea măreției.

Aceeași inimă e și izvor al păcatului și al binelui. Se cuvine să spunem însă că esențialul în firea noastră de după cădere nu este păcatul, închistarea în egoism, ci tensiunea puternică spre lumină, spre înălțare, spre dragoste față de Dumnezeu și de oameni.

Căderea în păcat nu desființează în om orice urmă a măreției ce-i e proprie. „Măreția omului e atît de vizibilă, spune un gînditor creștin, încît ea rezultă din însăși mizeria lui. Căci ceea ce e natură în animale, numim în om mizerie: un fapt prin care recunoaștem că natura sa fiind astăzi asemănătoare cu aceea a animalelor, el se găsește decăzut dintr-o natură mai bună, proprie lui altădată" (Pascal, Pensées, II, 8).

Căderea în păcat înseamnă alunecarea dintr-o poziție unică prin înălțimea și noblețea ei: aceea de fiu al lui Dumnezeu, poziție a cărei imagine ne strălucește mereu în inimă chemîndu-ne s-o recîștigăm, nu pentru a o fixa ca punct de plecare spre o și mai înaltă treaptă de măreție.

Redobîndirea poziției pierdute și depășirea ei e posibilă pentru orice credincios în măsura în care el colaborează cu ajutorul pe care dragostea lui Dumnezeu i-l conferă.

Vom spune, deci, că premisele umanismului creștin nu sînt pesimiste, ci optimiste. Relativ optimiste, dar optimiste. Întreaga activitate a credincioșilor și întreaga lucrare a Bisericii îndreptată asupra lor e străbătută de un puternic suflu de încredere în biruirea elementelor pozitive asupra celor negative. Și aceasta nu în veacul de dincolo, ci chiar aici pe pămînt, în istorie.

Scopul pe care creştinismul îl pune în faţa credinciosului e desăvîrşirea. „Fiţi desăvîrşiţi, precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvîrşit“ (Mt. 5, 48).

Desăvîrşirea înseamnă dezvoltarea omnilaterală a credinciosului. Aici intră dezvoltarea sănătoasă a vieţii sufleteşti şi trupeşti. După învăţătura creştină trupul nu este izvor al răului. El e elementul prin care ne putem deosebi de ceilalţi oameni. Fiecare avem şi o individualitate fizică purtînd precise semne specifice care ne împiedică de a fi confundaţi cu alţii.

Trupul este instrumentul prin care putem da relief tangibil gîndurilor, sentimentelor, deciziunilor noastre. Fără trup nu ne putem dezvolta viaţa sufletească. Fără trup toate virtuţile creştine în frunte cu iubirea de Dumnezeu şi de oameni ar rămîne simple deziderate pioase. Printre condiţiile subiective ale mîntuirii intră şi faptele bune. Fără trup n-am putea săvîrşi asemenea fapte. Adică fără trup n-am putea lucra mîntuirea noastră.

Fără trup nu s-ar putea crea nici un fel de cultură. Ştiinţa, tehnica, arta, literatura, sculptura, pictura, muzica, pentru a lua fiinţă şi a se dezvolta au nevoie de trup. Dacă nu se poate vorbi despre o cultură a îngerilor, e şi pentru că ei sînt lipsiţi de trupuri.

Desăvîrşire înseamnă dezvoltarea nu numai în direcţia religios-morală, ci şi în direcţia indicată de toate puterile pozitive ale firii noastre. Credinciosul desăvîrşit e omul cu o viaţă religios-morală plină, dar care în acelaşi timp şi-a dezvoltat pînă la limită toate celelalte puteri sufleteşti intelectuale, afective, volitionale. E omul care îşi îmbogăţeşte mereu cunoştinţele generale şi profesionale străduindu-se să le aplice în practică.

Desăvîrşirea nu este un nivel care odată ajuns să nu mai îngăduie nici o iniţiativă, ci să te oblige doar la o repetare stereotipă a aceloraşi gesturi, a aceloraşi acte. Desăvîrşirea e un complex de virtuţi deschise care cu cît sînt înfăptuite cu atît deschid orizonturi tot mai largi către care eşti chemat mereu să-ţi îndrepţi activitatea. Conceptul creştin al desăvîrşirii cere o concentrare a tuturor puterilor, cere o permanentă reluare înnoită a încordărilor. Desăvîrşirea creştină nu marchează o mişcare în circuit închis, ci un dinamism în continuă lansare înainte.

Idealul desăvîrşirii nu este individualist. După învăţătura creştină nimeni nu se poate desăvîrşi izolîndu-se de ceilalţi. Şi, şi mai puţin în opoziţie cu ei. Ci numai în comuniunea lor şi în slujirea lor. Domnul n-a spus: „Fii desăvîrşit!“, ci: „Fiţi desăvîrşiţi!“. Adică „Lucraţi toţi, străduindu-vă în strînsă comuniune să realizaţi desăvîrşirea, punînd la contribuţie fiecare darurile cu care e înzestrat şi eforturile de care e capabil“.

În lumina învăţăturii creştine, nu poate fi vorba de desăvîrşire decît acolo unde credincioşii îşi îmbunătăţesc şi îşi îmbogăţesc mereu viaţa pentru a fi de cît mai mare folos semenilor, oamenilor.

Sensul ultim al desăvîrşirii creştine nu e altul decît acela al iubirii faţă de oameni, al slujirii lor dezinteresate şi pînă la capăt.

Acolo unde credincioşii îşi înţeleg în felul acesta misiunea, putem spune că Împărăţia lui Dumnezeu a trecut din sfera dorinţelor în aceea a realităţilor tangibile.

Mijloacele folosite de către credincioşi pentru a-şi realiza idealul sînt multe şi variate. Mai întîi ei au la-ndemînă învăţătura din care pot cunoaşte natura şi conţinutul idealului spre care sînt chemaţi. Slujbele, catehezele, predicile urmăresc, între altele, şi acest lucru: instruirea credincioşilor ca să ştie nu numai ce să creadă, dar şi spre ce anume direcţie, spre ce ideal să-şi îndrepte activitatea. Cunoaşterea idealului de viaţă înlătură ezitările, oscilările, împrăştierile cheltuielile inutile de energie şi în acelaşi timp, asigură concentrarea puterilor, unitatea de acţiune şi maximum de eficienţă în desfăşurarea activităţii.

În al doilea rînd se cuvine să ştim că desăvîrşirea nu se conferă din afară, mecanic, independent de viaţa noastră. Pentru înfăptuirea ei primim ajutor dumnezeiesc. Ajutorul însă nu înseamnă anularea puterilor proprii, ci numai luminarea şi întărirea lor, punerea lor în situaţia de a întreprinde acţiuni de durată, perseverente şi de o mai pronunţată eficienţă.

Fără efort personal nimeni — inclusiv credinciosul creştin, nu poate spera în realizarea idealului său.

În al treilea rînd se cuvine să relevăm că transformarea credinciosului în sensul idealului antrenează şi transformarea mediilor în care-i integrat. De exemplu, a mediului social şi cosmic.

Într-un anume înţeles, societatea face parte din fiinţa noastră. La fel şi mediul cosmic. Şi comunitatea, şi natura constituie oarecum o prelungire a propriei noastre subiectivităţi. Încît eforturile de transformare a firii proprii în direcţia desăvîrşirii cuprind în mişcarea lor şi comunitatea, şi mediul natural. Spre ideal credinciosul trebuie să meargă cu tot ce-i aparţine: cu firea sa, cu comunitatea şi cu mediul cosmic în care e integrat.

E locul să amintim că în procesul de transformare a comunităţii şi a naturii e necesar să venim şi cu o cît mai bună pregătire ştiinţifică, tehnică şi culturală.

Desăvîrşirea firii proprii, a societăţii şi a naturii nu se realizează numai prin evlavie şi virtuţi morale, ci mai e nevoie neapărat şi de cunoştinţe ştiinţifice, de tehnică înaintată, de o cultură cît mai înaltă.

Ştiinţa, tehnica, cultura ne ajută să cunoaştem bine realităţile cu care lucrăm, să cunoaştem legile lor, precum şi mijloacele menite să ne pună în condiţia de a merge înainte pe întregul front al existenţei.

În al patrulea rînd se cuvine să amintim că în îndrumarea credincioşilor spre ideal, Biserica nu foloseşte asprimea, violenţa, represiunea. Cu adîncă înţelegere şi duioşie de mamă ea se apropie de credincioşi, sfătuindu-i, îmbărbătîndu-i, mîngîindu-i, întărindu-i, rugîndu-i, iertîndu-i şi însoţindu-i mereu cu ajutorul său pe cărările înguste şi spinoase care duc spre ideal.

Respectul adînc faţă de om, faţă de orice om, încrederea nezdruncinată în puterile lui, dragostea nelimitată faţă de el, acestea sînt trăsăturile metodologiei bisericeşti utilizată în modelarea şi înnobilarea credincioşilor.

Se cuvine să adăugăm de asemenea valoarea incomensurabilă pe care exemplul viu o prezintă în procesul înfăptuirii idealului.

În cadrul Bisericii îndrumarea spre ideal se realizează prin persuasiunea verbală dar și prin exemplu. Prin exemplul întruchipat de către Sfinți, dar mai ales de către magnifica personalitate a Mîntuitorului.

Este privilegiul creștinismului de a putea sensibiliza ființa credincioșilor față de ideal nu numai pe calea transmiterii orale a cuvîntului dumnezeiesc dar și prin punerea sub ochii lor a modelului Hristos, pilduitorul prin excelență al modului de slujire dezinteresată și pînă la capăt a oamenilor, a lumii.

III

O anumită categorie de credincioși a ridicat proteste vehemente împotriva binefacerilor săvîrșite de Domnul, Sîmbăta, în folosul semenilor. Sub pretextul apărării rînduielilor privind cinstirea zilei de odihnă fariseii și-au dat pe față o dată mai mult lipsa lor de înțelegere față de cei apăsați și umiliți de lipsuri și suferințe.

După concepția fariseilor, esențialul în materie de credință nu e grija față de om, ci păstrarea neatinsă a unor regule menite, chipurile, să salveze măreția Sabatului și a unor rînduieli tradiționale.

Față de asemenea situație Iisus Hristos nu rămîne pasiv. El se ridică hotărît împotriva spiritului îngust și inuman al păzitorilor Legii, propunînd o radicală schimbare de orientare și mentalitate. „Sîmbăta a fost făcută pentru om, și nu omul pentru Sîmbătă" rostește El, cu accentul energic al celui ce-și înscrie în fruntea programului Său de activitate: salvarea omului, ridicarea și înnobilarea lui. Sîmbăta e pentru om, nu omul pentru Sîmbătă. Adică, Legea și toate prescripțiile cîte există și cîte se vor mai formula nu se cuvine să urmărească altceva decît să ferească de rău pe oameni și să ajute la crearea acelor condiții menite să le asigure dezvoltarea normală.

În direcția aceasta și-a îndrumat Domnul întreaga Sa activitate și învățătură. Același lucru îl cere și Bisericii Sale. Domnul a voit ca Biserica să fie un așezămînt unde să se formeze oameni, ca adversari neînduplecați ai păcatului, dar în același timp să fie și militanți nešovăitori pentru răspîndirea și instaurarea dreptății, libertății, egalității, fraternității între toți oamenii și între toate popoarele fără nici o discriminare.

Domnul a voit ca Biserica să fie un centru din care să pornească spre credincioși, spre lume, îndemnuri și gînduri bune, simțăminte și pilde pozitive înălțătoare.

Același lucru ni-l cer și nouă credincioșii de azi: ne cer să fim încrezători în puterile pozitive ale noastre și ale semenilor. Să credem în ele, să le dezvoltăm pînă la limită și să le folosim pentru înfrumusețarea și îmbunătățirea vieții noastre și a vieții obștești.

Creștinul este omul căruia Iisus Hristos i-a încredințat alți oameni. Să ne luăm în serios misiunea aceasta. Să muncim cu tragere de inimă pentru a asigura o viață nouă smenilor pe care Hristos ni i-a dat în grijă.

Să ne asociem puterile şi munca cu puterile şi munca tuturor celor ce lucrează pentru mai binele omului, pentru mai binele lumii întregi.

Hristos e la cîrma vieţii noastre şi este la cîrma istoriei universale. El poartă sus în văzul tuturor oamenilor un steag pe care este scris: puritate, libertate, dreptate şi dragoste pentru toţi.

Ca mărturisitori ai Lui n-avem altă cale de ales. Să apăsăm bărbăteşte paşii după El.

Pr. prof. *D. Belu*

MOŞTENIREA SFÎNTĂ ŞI MOŞTENITORII EI

„Legea duhului vieţii în Iisus Hristos ne-a eliberat de păcat şi de moarte" (Rom. 8, 2).

Sf. Scriptură, iubiţi credincioşi, cuprinde planul lui Dumnezeu cu făptura în general şi cu mîntuirea omului în special. În acest plan mîntuitor, Dumnezeu însuşi stă de vorbă cu omul şi-i atrage luarea aminte, că este chemat să-şi perfecţioneze viaţa în unire cu El. Această perspectivă finală, niciodată închisă are valoarea unei moşteniri scumpe şi despre ea încerc să vă vorbesc astăzi.

1. Una în sine, „Moştenirea sfîntă" cuprinde două etape. Prima, de la crearea omului şi pînă la întruparea Fiului lui Dumnezeu, formează legămîntul Vechiului Testament. Acesta a fost încheiat, de Dumnezeu, cu poporul Izrael, prin profetul-împărat Moise, pe muntele Sinai. În esenţa lui, legămîntul Vechiului Testament constă în jertfele sîngeroase (Ieşire 20, 24), aduse de preoţia din neamul lui Aaron şi seminţia leviţilor (Ieşire 28, 1—42; Numeri 3, 6). Dar aceste jertfe nu conţineau însăşi Mîntuirea ci numai o închipuiau şi o prevesteau (Gal. 3, 24).

Cunoscînd, prin lucrarea tainică a Duhului Sfînt, valoarea morală de „pedagog" sau „îndrumător" a legămîntului Vechiului Testament, profeţii au vestit că, jertfele sîngeroase vor înceta şi Dumnezeu va încheia, cu omul, un alt legămînt: legămîntul Noului Testament.

2. Legămîntul cel Nou a fost încheiat, de Părintele ceresc, cu „Noul Israel" (întreg neamul creştinesc), prin Fiul Său întrupat. La „Cina cea de Taină", El a dat, preoţiei celei noi, porunca să aducă, pe altarul Noului Testament, nu jertfele de animale ci Însuşi Trupul şi Sîngele Său. Căci dacă preoţia s-a schimbat, urmează îndată şi schimbarea legii (Evrei 7, 5), zice Sf. Ap. Pavel.

Într-adevăr, Arhiereul-Împărat, luînd în seara Joii celei Mari pîinea în neprihănitele Sale mîini, a binecuvîntat-o şi, frîngînd-o a zis: „Luaţi mîncaţi! Acesta este Trupul Meu Carele pentru voi se frînge spre iertarea păcatelor". Apoi, luînd paharul şi mulţumind, l-a dat sfinţilor Săi Apostoli zicînd: „Beţi dintru acesta toţi! Acesta este Sîngele Meu al Legii celei Noui care pentru voi şi pentru mulţi se varsă

spre iertarea păcatelor" (Mat. 26, 26—28; Marcu 14, 23—24). „Aceasta..." ceea ce am făcut Eu acum, „s-o faceţi întru pomenirea Mea" (Luca 22, 19) pînă la sfîrşitul veacurilor. Căci „toţi cei ce mănîncă din pîinea aceasta" (Trupul frînt, jertfit al Domnului) „şi beau din paharul acesta" (Sîngele Său vărsat), se împărtăşesc din harurile şi darurile crucii (I Cor. 10, 16; 11, 22—30).

Efectul sfinţitor, puterea mîntuitoare a împărtăşirii tainice şi reale cu Mîntuitorul, este atît de mare, încît ea, lucrează, asupra noastră, chiar şi în mormînt (Ioan 6, 48—51). Potrivit asigurării Mîntuitorului, Sf. Cuminecătură este leac al nemuririi, „arvuna vieţii de veci" pe care Dumnezeu o primeşte în „duhovnicescul Său jertfelnic" spre mîntuirea celui ce se împărtăşeşte cu vrednicie (Ioan 6, 57—58).

3. Dar darul şi harul primit în Sfintele Taine, deşi mîntuitor şi sfinţitor, în sine, totuşi, nu ne mîntuie fără participarea noastră conştientă. Altfel spus, deşi incluşi în moştenirea sfîntă a Noului Testament prin Taina Sf. Botez (Gal. 3, 27) şi uniţi cu El în taina Sf. Cuminecături, totuşi, moral, nu ne putem considera vrednici şi sfinţi. Dacă vom zice: n-avem păcat, ne înşelăm... şi adevărul nu este în noi (I Ioan 1, 8). Mîntuitorul ne spune că a venit nu pentru cei ce se cred drepţi şi sfinţi, ci pentru cei ce se socotesc, în adîncul conştiinţei lor, păcătoşi. Avuţia harică, primită în Sf. Botez, întărită în Mirungere şi încoronată în Sf. Cuminecătură încă din vremea pruncieі, trebuie întrepătrunsă de angajarea morală în toată vremea vieţii pămînteşti. Această angajare, reprezintă, pentru har, ceea ce este pămîntul pentru ploaie. „Fără pămînt, ploaia este nefolositoare. Fără conlucrarea conştientă cu ploaia harului divin, nu devenim moştenitori ai mîntuirii" (Sf. Ioan Gură de Aur). Chiar şi credinţa în făgăduinţele sfinte ale Noului Aşezămînt, deşi esenţială, fundamentală, numai ea, fără faptele bune, „moartă este" (Iacob 2, 17). Faptele bune sînt sufletul credinţei, viaţa ei. Harul este puterea care îi atrage, pe cei ce cred, să săvîrşească faptele bune. În lumina credinţei, deci, stau faptele bune. Iar în lumina faptelor bune, stă harul, dovada bunătăţii şi iubirii lui Dumnezeu faţă de om. Acestei iubiri, dacă vrem să devenim moştenitori reali ai „Legămîntului celui Nou", trebuie să-i răspundem prin credinţa lucrătoare, iubitoare.

4. Dar dragostea îşi aşteaptă roadele, plinirea, nu numai pentru azi, pentru ceasul de acum, ci şi în viitor (I Cor. 15, 19). Sf. Ap. Pavel zice că, viaţa lui este o alergare la ţintă. Ţinta supremă a vieţii este dobîndirea lui Hristos, unirea cu El (Filipeni 3, 14). Desăvîrşirea acestei împliniri se va face, însă, dincolo de istorie, „în veacul ce va să fie". Atingerea acestei desăvîrşiri este fericirea supremă, sensul, rînduiala întregii noastre vieţi. Înspre ea, sîntem conduşi, nevăzut, tot de Mîntuitorul, prin ucenicii Săi văzuţi, preoţii Bisericii. Căci zice Mîntuitorul: „Cine ascultă de voi, de Mine ascultă! Cine vă primeşte pe voi, pe Mine Mă primeşte: (Mat. 10, 40). Ei, preoţii duhovnici, sînt rînduiţi, de Dumnezeu, să ne fie călăuze spre împlinirea făgăduinţelor sfinte. Preoţii au harul, datoria şi dreapta învăţătură a Bisericii, întru a ne feri de vîntul oricărei răzvrătiri şi rătăciri în credinţa şi nădejdea noastră (Efeseni 4, 11—15). Prin ei, Biserica ne oferă mijloacele sfinţirii întru

împlinirea a ceea ce nădăjduim: unirea desăvîrşită cu Hristos, moştenirea vieţii veşnice.

Desigur, această lucrare a Bisericii, se desfăşoară în lăcaşul sfinţit, în „Casa Tatălui şi a Fiului şi a Sfîntului Duh". Ea este prefigurată, în Vechiul Testament, de „Cortul Întîlnirii" (Ieşire 25) şi de vestitul templu din Ierusalim (I Cronici 29, 1). În ea ne întărim în virtute şi ne înfrumuseţăm numele de creştin. Aici, în Duhul Sfînt, sporim unitatea deplină între mădularele Bisericii spre relaţii tot mai umane, mai profund creştine.

5. Din cele ce am spus pînă acum, reţinem că, moştenirea sfîntă în esenţa ei, constă în împărtăşirea de viaţă dumnezeiască în Biserica Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Ea, Biserica, este înzestrată, de Dumnezeu, cu Preoţia sacramentală. Din mîinile şi prin harul preoţiei, primim, noi, „Pîinea vieţii", Mărgăritarul de negrăit preţ al Noului Testament.

Iar dacă unii oameni nu se fac părtaşi sfintei moşteniri, această situaţie se datorează neconlucrării lor cu harul Duhului Sfînt. Căci Legea Duhului lucrează, accentuăm, în Biserică, prin Sfintele Taine. Această Lege ne-a eliberat şi ne eliberează de păcat şi de moarte (Rom. 8, 2) prin Biserică.

Potrivit Legii „harului peste har" (Ioan 1, 10), sîntem povăţuiţi, de Biserică, să ne punem în aşa fel nădejdea în Dumnezeu încît să nu neglijăm, să nu subestimăm valoarea mîntuitoare a credinţei, a dragostei şi căinţei noastre. Mîntuirea o dobîndim, înainte de toate, prin lucrarea harului şi milostivirea lui Dumnezeu (I Tim. 4, 6). Dar fără conlucrarea, în smerenie, cu harul divin, nu putem nădăjdui în mila dumnezeiască la învierea de obşte. Nu în zadar, la judecata din urmă, în cumpăna moştenirii împărăţiei gătită nouă, stau faptele bune săvîrşite în numele lui Dumnezeu (Mat. 25, 31—46).

6. Drept aceea, luminaţi şi întăriţi de propovăduirea Bisericii, de lucrarea ei sfinţitoare, se cuvine „să luptăm lupta cea bună". Numai în această „bună luptă", ne întărim moştenirea slavei în ceruri. Acolo, după dezlegarea de cele pămînteşti, în obştea Bisericii biruitoare, vom primi odihna negrăit de dulce şi starea de înaltă încîntare, într-o maximă apropiere de Sf. Treime. Acolo, ne vom face părtaşi deplini ai moştenirii sfinte, atît de fericite, încît, nici cuvîntul, nici imaginaţia nu o poate zugrăvi sau exprima acum.

Ajută-ne Doamne, să ne mişcăm, prin gîndul, cuvîntul şi toate ostenelile noastre, spre dobîndirea făgăduinţelor Tale fericite, aici şi în veşnicie. Amin.

Pr. *Gheorghe Răţulea*

CUVÎNT LA ÎNMORMÎNTARE

„Chipul slavei Tale celei negrăite sînt, măcar deşi port ranele păcatelor; miluieşte zidirea Ta, Stăpîne şi o curăţeşte cu îndurarea Ta şi moştenirea cea dorită dăruieşte-i, făcîndu-mă pe mine iarăşi cetăţean al raiului".

Fiecare învăţătură creştină e de mare folos şi fiecare învăţătură sau cîntare bisericească este şi o rugăciune.

Cuvintele pe care vi le-am spus la început fac parte din frumoasele cîntări întocmite de Sf. Ioan Damaschin, care se cîntă la fiecare înmormîntare. Pe lîngă că se cîntă pe o melodie frumoasă, dar sînt pline şi de frumoase învăţături. De data aceasta aş dori să mă opresc asupra frumoaselor învăţături ce se desprind din această stihiră.

„Chipul slavei Tale ... rănile păcatelor".

În nemărginirea universului, globul nostru pămîntesc e ca o frunză sau ca o ramură dintr-un copac în galaxia universului. Cu toate acestea el este cel mai important corp ceresc, fiindcă el este locuinţa fiinţei omeneşti, care este chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, fiindcă el poartă în sine, sămînţa nemuririi, care este sufletul. După îndelungate cercetări făcute se spune că viaţa omenească nu se cunoaşte încă pe alte planete. Potrivit Sf. Scripturi omul este coroana tuturor creaturilor. Omul a fost făcut în urma sfatului dumnezeiesc: „să-l facem pe om după chipul şi asemănarea Noastră" (Facere 1, 26—27). Astfel omul poartă pecetea Ziditorului său, el are menirea de a continua pe pămînt opera de creaţie a lui Dumnezeu şi de a stăpîni pămîntul.

Dacă omul este icoana lui Dumnezeu văzută, pe pămînt, în acelaşi timp constatăm cu durere, că chipul lui Dumnezeu în chipul omului se află foarte greu, pentru că faptele noastre nu mai sînt după exemplul şi porunca lui Dumnezeu. Cu durere se constată că puţini oameni mai îndeplinesc în viaţă voia şi porunca lui Dumnezeu.

Trebuie să recunoaştem că acest chip a fost întunecat, a fost pătat de rănile păcatelor în care adeseori cădem, încît aproape nu se mai vede nimic din chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, parcă este de regretat că noi purtăm numele de om şi creştin. Deşi zicem că omul este atît de trecător, totuşi, adevărul este că omul e veşnic, că este format din trup material şi suflet dumnezeiesc care va învia şi acest trup, potrivit exemplului Mîntuitorului şi cum atît de limpede ne spune Sf. Apostol Pavel, referitor la învierea morţilor: „Se seamănă trupul întru stricăciune, înviază întru nestricăciune" (I. Corinteni 15, 42—43).

„Miluieşte zidirea Ta, şi o curăţeşte cu îndurarea Ta..." Într-o zicală bisericească se zice: A greşi este omeneşte, a te întoarce este dumnezeieşte, a stărui în păcat este drăceşte. „Nu este om pămîntean să nu greşească, şi sfinţii au greşit pe pămînt. David Proorocul zice: că şi dreptul greşeşte de şapte ori pe zi". Cît au fost de buni: Noe, Avraam, Lot, Moise, David şi ei au greşit. Cît au fost de însufleţiţi apostolii şi ei au greşit, dar lucrul cel mai important este să ne recunoaştem scăderile

şi să ne căim de păcatele săvîrşite. Avînd dorinţa de a nu le mai săvîrşi, luptîndu-ne de a le lepăda din viaţa noastră. Cît de păcătos a fost vameşul, dar rugăciunea lui cu lacrimi de umilinţă a fost bine primită de Dumnezeu. Dumnezeu se bucură de întoarcerea lui Zaheu, a tîlharului, a Magdalenei şi a tuturor păcătoşilor care se întorc cu lacrimi, cu rugăciune, cu smerenie, cerîndu-şi iertare pentru păcatele lor.

„... Făcîndu-mă iarăşi cetăţean al raiului"...

Maturizarea omului, schimbarea tuturor celor din jurul nostru ne face să ne dăm seama că şi noi sîntem schimbători. Nu ne mai mulţumeşte bogăţia, păcatele; ni se schimbă prietenii, ne vedem dispreţuiţi chiar de proprii noştri copii, ne simţim străini, începem să regretăm felul nostru de viaţă petrecută în chip ruşinos şi începe mustrarea de conştiinţă pentru toate cele înfăptuite. Într-o rugăciune de la Maslu se cere: „păcatele tinereţilor mele cele din neştiinţă nu le pomeni Doamne". Credem că de aceea a lăsat bunul Dumnezeu vremea bătrîneţelor, care încetul cu încetul ne rupe de toate cele pămînteşti, pregătindu-ne de moarte; de aceea bătrînii devin cei mai evlavioşi.

Ce rugăciuni mai călduroase înalţă omul decît atunci cînd este sfîşiat de felurite dureri, de boli, asupriri, străinătate şi alte suferinţe?! Să te rogi Domnului ca să te ajute să scapi de aceste suferinţe ajungînd în fericirea raiului, unde nu este durere, nici suspin, ci viaţă fericită.

Căci omul oricît de decăzut, nu pierde de tot pecetea dumnezeirii, dorul după frumuseţea cea dintîi îl recheamă neîncetat să se ridice, să iasă din noroiul păcatelor şi să-şi redobîndească strălucirea pierdută şi asemănarea cu Făcătorul său.

Creştinul adevărat trebuie să fie sau să devină mădular viu în trupul tainic al lui Hristos, care este Sf. Biserică, precum zice Sf. Apostol Pavel: „Voi sînteţi trupul lui Hristos şi mădulare în parte" (I Cor. 12, 23). Legătura lui cu Sf. Biserică trebuie să fie aşa de strînsă şi plină de viaţă, cum este între viţa de vie şi mlădiţele acesteia, după învăţătura Mîntuitorului: „Eu sînt viţa, voi mlădiţele, iar mlădiţa care nu rămîne în butuc nu poate aduce roadă, ci se usucă şi se aruncă în foc spre ardere".

Creştinul adevărat care în viaţa lui pămîntească caută să trăiască în Hristos, după moarte va dobîndi fericirea raiului.

Deci să nu uităm că omul e cea mai aleasă creatură a lui Dumnezeu, avînd suflet nemuritor. Prin stăruinţa în păcat, omul se îndepărtează de izvorul vieţii sale şi trist este pentru cel care se sfîrşeşte neîmpăcat cu Dumnezeu. Bunătatea lui Dumnezeu aşteaptă întoarcerea noastră şi unde s-a înmulţit păcatul se înmulţeşte şi darul. Ferice de cei care se întorc la pocăinţă cu lacrimi, cerînd iertare şi fericirea raiului!

Arhim. *Serafim Man*

CONFERINȚA PREOȚEASCĂ DIN LUNA MARTIE 1985 ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Prima conferință preoțească din acest an în Arhiepiscopia Sibiului s-a desfășurat după următorul program: în 19 III la protopopiatele Sibiu și Rupea, în 21 III la Mediaș și Făgăraș, în 26 III la protopopiatele Agnita și Brașov, iar în 28 III 1985 la protopopiatul Sf. Gheorghe.

Din încredințarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferința a fost condusă de următorii delegați chiriarhali: P. C. prof. D. Abrudan la prot. Sibiu, P. C. prof. I. Mihălțan la prot. Rupea, P. C. prof. M. Păcurariu la prot. Mediaș, P. C. prof. V. Mihoc la prot. Făgăraș, P. C. prof. I. Floca la prot. Agnita, P. C. rector C. Voicu la prot. Brașov și P. C. prof. I. Moldovan la prot. Sf. Gheorghe.

I. P. S. Mitropolit Antonie a participat la conferința de la prot. Brașov, iar P. S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanul la conferința de la protopopiatele Sibiu, Făgăraș și Agnita.

Prezența a fost unanimă la protopopiatele Brașov, Făgăraș și Rupea și cu 2—3 absențe din motive de boală la celelalte protopopiate.

Ca de obicei, la fiecare protopopiat conferința a fost precedată de Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte sfințite, la unele protopopiate (Agnita, Făgăraș etc.) și cu participarea credincioșilor, în cadrul căreia scurte meditații au rostit C. preoți: Gh. Munteanu (Mediaș-Centru) la protopopiatul Mediaș, S. Săsăujan (Agnita II) la protopopiatul Agnita, iar P. S. Episcop-vicar Lucian la protopopiatul Făgăraș.

Fixată de Sf. Sinod, tema conferinței a fost intitulată: *„Orientări și perspective în dezvoltarea economică și socială a Patriei noastre în lumina directivelor actuale ale forurilor superioare de conducere a țării"*, fiind susținută de următorii referenți principali și coreferenți: N. Criștiu (Sadu II), V. Bîja (Poiana Sibiului II) și N. Brote (Fîntînele) — la prot. Sibiului; I. Oțetea (Comana de Jos) și Alex. Șerban (Ticușu Nou) la prot. Rupea; I. Chidu (Micăsasa) și O. Fulea (Șoroștin) la prot. Mediaș; I. Popa (Săsciori), N. Țeposu (Hîrseni) și I. Cioca (Dridif) — la prot. Făgăraș; I. Jurca (Coveș), I. Lupescu (Vărd) și I. Rebegel (Ruja) — la prot. Agnita; I. Popescu (Prejmer), D. Părăianu (Tohanul Nou) și A. Petrișor (Codlea II) — la prot. Brașov; I. Popica (Brădet-Acriș) și I. Bunea (Ghelința) — la prot. Sf. Gheorghe.

Atît referenții principali, cît și coreferenții au făcut mai întîi ample și documentate priviri retrospective asupra dezvoltării țării noastre cu deosebire în ultimii douăzeci de ani, precum și expuneri privitoare la coordonatele dezvoltării Patriei în viitorii cinci ani, cît și în deceniul viitor (1990—2000).

Referenții au scos astfel în lumină înfăptuirile de pînă acum și realizările de perspectivă în domeniul economic și social, cu exemplificări din industrie, agricultură, învățămînt, știință, artă etc., reliefîndu-se saltul mare făcut înainte de către țara noastră, situînd-o în unele sectoare printre primele țări din lume.

Toate aceste înfăptuiri, s-a arătat în referate, au reclamat și reclamă în continuare o muncă responsabilă, de înaltă calitate, domeniu în care și preoțimea își poate aduce un substanțial aport, prin cultivarea conștiinței morale a credincioșilor, a spiritului de economie și combaterea risipei, a tuturor patimilor și factorilor care frînează progresul real al societății. De bună seamă că acest lucru reclamă

ca preotul însuşi să fie în primul rînd exemplu de conştiinciozitate şi muncă stăruitoare.

În cadrul discuţiilor care au urmat după susţinerea referatelor, au luat cuvîntul mulţi preoţi la fiecare protopopiat, care, între altele, au subliniat necesitatea unor predici axate pe muncă şi respectarea bunului obştesc (pr. I. Damian — Alămor II) prot. Sibiu), evidenţiindu-se în această privinţă porunca Sf. Apostol Pavel: „Cine nu vrea să lucreze nici să nu mănînce", fiind deci un adevărat păcat a hrăni pe cei ce pot şi nu vor să presteze o muncă constructivă (Pr. Mircea Remus-Augustin, prot. Rupea), necesitatea combaterii cu tărie a alcoolismului, care aduce atîtea neajunsuri la locurile de muncă şi în familii (pr. pens. V. Boţoman, prot. Rupea) etc.

S-a reliefat totodată aportul unor preoţi în înfrumuseţarea localităţilor unde păstoresc (pr. V. Man — Curciu, prot. Mediaş), îndatorirea noastră de a uni şi armoniza mereu munca cu rugăciunea (Ierom. T. Părăian — M-rea Brîncoveanu, prot. Făgăraş), roadele frumoase întru întărirea sentimentelor patriotice care se obţin prin organizarea de excursii cu credincioşii (pr. A. Lepădat — Boian, prot. Mediaş; pr. I. Butufei — Vama Buzăului, prot. Braşov), cultivarea sentimentului datoriei, că întîi trebuie să dăm şi pe urmă să pretindem de la societate (pr. I. Scutea — Retiş; prot. Agnita) etc.

Delegaţii chiriarhali au adîncit unele aspecte ale temei ce s-a dezbătut subliniind capacitatea de creaţie a poporului nostru, care a ridicat şi ridică, în aceşti ani, obiective atît de semnificative prin amploarea şi complexitatea lor. Ei au reliefat totodată că astfel de înfăptuiri, ca cele pe care şi le propune ţara noastră, implică oameni cu o conduită cu adevărat superioară, că nu se poate construi o societate sănătoasă cu oameni plini de vicii, accentuînd în această ordine de idei necesitatea unei planificări şi în domeniul spiritual, preocuparea de a creşte mereu şi pe plan sufletesc, moral, mai întîi noi ca slujitori bisericeşti, care sîntem chemaţi să contribuim cu toată fiinţa noastră la zidirea lăuntrică a credincioşilor noştri, a societăţii în general.

Este necesar deci ca preotul de astăzi să fie preot adevărat în toate împrejurările vieţii — au concluzionat delegaţii chiriarhali şi P. S. Episcop Lucian Făgărăşanul, la protopopiatele la care a participat.

Subliniind importanţa conferinţelor preoţeşti în contextul vieţii noastre bisericeşti de astăzi, I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a arătat, la sfîrşitul conferinţei de la prot. Braşov, că preotul trebuie să fie omul vremii sale, să cunoască toate problemele majore ale vremii sale, străduindu-se să-şi aducă aportul, de pe poziţiile sale şi cu mijloacele sale specifice, la rezolvarea marilor probleme ale vremii sale.

Pornind de la viaţa de obşte a primilor creştini, cînd spiritul dreptăţii şi egalităţii era extrem de viu, I. P. S. Sa a vorbit despre noua ordine economică şi morală, care reprezintă un deziderat major al zilelor noastre, cînd decalajele economice şi sociale creează atîtea neajunsuri în lume. Trebuie deci refăcut echilibrul în lume, în acest sens aducîndu-se în atenţie anul jubiliar, cît şi alte exemple din Sf. Scriptură.

În partea a doua a cuvîntării, Înalt Prea Sfinţia Sa a adus în atenţia preoţimii unele elemente legate de mai buna înţelegere a temei şi a dat o seamă de îndrumări pe marginea acestei teme, cît şi în legătură cu lucrarea preoţească în general.

Arhid. *Gh. Papuc*

DIN ACTIVITATEA EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE ALBA IULIA

A. VIZITE ECUMENISTE. În spiritul bunelor relaţii statornicite între chiriarhii celor două Episcopii ce-şi au sediul în Alba Iulia, în zile de 8 ianuarie, 13 şi 14 februarie 1985 au avut loc întîlniri, la sediul celor două Episcopii, între P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei cu Excelenţele Lor Episcopul Jakab Antal şi Episcopul-auxiliar Balint Lajos ai Episcopiei Romano-Catolice de Alba Iulia.

Cu aceste prilejuri au avut loc discuţii ecumeniste ce s-au desfăşurat într-o atmosferă frăţească, creştinească. P. S. Emilian a felicitat pe Excelenţa Sa Jakab Antal pentru împlinirea, în 13 februarie, a 13 ani de la consacrarea întru episcop, urîndu-i activitate rodnică în propovăduirea cuvîntului lui Dumnezeu, în slujirea patriei şi în propovăduirea păcii în lume.

La aceste întîlniri au participat de asemenea Mons. Ludovic Erösi — prepozit papal, directorul Cancelariei episcopale şi Pr. Bara Francisc — secretarul Episcopiei Romano-Catolice.

B. În zilele de 19 şi 20 ianuarie a. c., P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei a primit pe Mons. Dr. Albert Rauch directorul Institutului Bisericile Răsăritului din cadrul Comisiei Ecumenice a Conferinţei Episcopilor Germani, care în drum spre Bulgaria, a făcut o scurtă vizită în ţara noastră şi la Alba Iulia.

De fapt P. C. Sa a revenit prin locuri şi printre oameni a căror limbă o cunoaşte şi o vorbeşte, nu numai cînd este în România ci şi atunci cînd are posibilitatea, pe malurile Dunării, la Regensburg, unde îşi are sediul acest Institut.

În seara zilei de 19 ianuarie P. S. Episcop Emilian a condus pe Mons. Albert Rauch la Mănăstirea Rîmeţ — veche vatră de spiritualitate ortodoxă, admirînd vechea biserică monument istoric cu inscripţia de pe al II-lea strat de pictură ce aminteşte de numele arhiepiscopului Ghelasie, de pictorul de la Crişul Alb — Mihu şi de anul 1377, cît şi noua biserică, sora mai tînără a bisericii monument istoric ce se construieşte pentru nevoile spirituale ale vieţuitoarelor mănăstirii şi ale pelerinilor ce cercetează mănăstirea.

În ziua de 20 ianuarie Mons. Albert Rauch a asistat la Sf. Liturghie oficiată în paraclisul mănăstirii, avînd posibilitatea să admire aspecte din trăirea şi spiritualitatea ortodoxă.

C. CURSURI MISIONARE. Între 21—26 ianuarie şi 11—16 februarie, a. c., au avut loc la Centrul Eparhial Alba Iulia în prezenţa P. S. Episcop Emilian, prima şi respectiv a doua serie de cursuri misionare de scurtă durată, cu participarea a cîte 33 de preoţi cursanţi.

Temele dezbătute, pe lîngă reîmprospătarea cunoştinţelor teologice, au avut menirea de a găsi metode noi în pastoraţie în vederea întăririi credincioşilor în dreapta credinţă şi în ataşamentul lor faţă de Biserică şi glia strămoşească.

În timpul cursurilor s-au dezbătut următoarele teme: Biserica (autoritatea ei dumnezeiască); Mîntuirea prin Biserică; Ierarhia bisericească; Misiunea preoţească astăzi; Sf. Scriptură şi dreapta ei interpretare; Exhatologia ortodoxă. False interpretări ale Apocalipsei; Prăznuirea Duminicii, cultul sfinţilor, sfînta cruce, sfintele icoane şi temeiuri pentru susţinerea lor; Cîntarea în comun în biserică; Biserica Ortodoxă Română una şi aceiaşi în toate timpurile; Cultura teologică şi generală a preotului, factor de seamă în lucrarea pastorală; Învăţătura Bisericii Ortodoxe Române despre autoritatea de stat.

P. S. Episcop Emilian a îndrumat preoţii participanţi la aceste cursuri să dea dovadă de conştiinciozitate în slujire, în cunoaşterea învăţăturii noastre de credinţă, să fie exemplu semenilor, să păstreze datinile strămoşeşti şi să se îngrijească de locaşurile de cult.

Diacon *Horea Septimiu Bordean*

CONFERINŢA PREOŢEASCĂ DIN LUNA MARTIE 1985 ÎN EPISCOPIA DE ALBA IULIA

Prima Conferinţă preoţească de orientare a avut loc între 5—15 martie, cu preoţii din cele opt protopopiate ale Eparhiei de Alba Iulia după cum urmează: în 5 martie la protopopiatele Tg. Mureş şi Miercurea Ciuc; în 6 martie la protopopiatul Reghin; în 7 martie la protopopiatul Luduş; în 8 martie la protopopiatul Sighişoara; în 13 martie la protopopiatul Alba Iulia; în 14 martie la protopopiatul Cîmpeni şi în 15 martie la protopopiatul Aiud.

P. S. Episcop Emilian a prezidat lucrările de la protopopiatele Alba Iulia şi Aiud, iar la celelalte protopopiate Conferinţele au fost conduse de următorii delegaţi chiriarhali:

— P. C. Vicar administrativ Toma Păunescu la protopopiatele Tg. Mureș, Luduș și Reghin și a însoțit pe P. S. Episcop Emilian la protopopiatele Alba Iulia și Aiud;

— P. C. Consilier administrativ-bisericesc Petru Pleșa, la protopopiatul Cîmpeni;

— P. C. Consilier economic pr. Constantin Gane la protopopiatul Sighișoara și

— P. C. Inspector eparhial Alexandru Coman la protopopiatul Miercurea Ciuc.

Înaintea lucrărilor conferinței a avut loc slujba Sfintei Liturghii a Darurilor mai înainte sfințite urmată de spovedirea preoților și de o meditație, „Despre post".

Tema Conferinței *„Orientări și perspective în dezvoltarea economică și socială a patriei noastre în lumina directivelor actuale ale forurilor superioare de conducere a țării"*, a fost prezentată, în fața preoțimii, de următorii referenți: C. Pr. Dumitru Negrea de la parohia Ighiu la protopopiatul Alba Iulia; C. Pr. Gâlea Emil de la parohia Unirea I la protopopiatul Aiud; C. Pr. Ioan Onețiu de la parohia Bucium Poieni la protopopiatul Cîmpeni; C. Pr. Roșca Ovidiu-Marcel de la parohia Morești la protopopiatul Tg. Mureș; C. Pr. Gheorghe Oltean de la parohia Zau de Cîmpie la protopopiatul Luduș; C. Pr. Gheorghe Șincan de la parohia Frunzeni la protopopiatul Reghin; P. C. Pr. Dobre Adrian de la parohia Sighișoara I la protopopiatul Sighișoara și C. Pr. Vizoli Grigore de la parohia Voșlobeni la protopopiatul Miercurea Ciuc.

Pe marginea subiectului au luat cuvîntul și au adus completări, 65 de preoți, care au arătat că dezvoltarea economică și socială a patriei constituie un obiectiv permanent al Conducerii țării noastre în vederea ridicării nivelului de trai material și spiritual al poporului, fapt ce se realizează numai prin îndeplinirea planului de dezvoltare economică și socială a patriei ce angajează toate organele de stat, organizațiile de masă și obștești, inclusiv cultele în efortul întregului popor pentru mai binele societății în care trăim, pentru viitorul fericit al ei.

S-a arătat de vorbitori că în ultimii douăzeci de ani de cînd Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu conduce cu înțelepciune și clarviziune destinele României, au avut loc realizări de seamă în patria noastră în domeniul economic, social, în știință, învățămînt, cultură, artă etc., motiv pentru care cu îndreptățită mîndrie numim această perioadă plină de izbînzi, „EPOCA CEAUȘESCU".

S-a spus de vorbitori că Biserica Ortodoxă Română nu a fost indiferentă sau străină de mersul înainte al societății noastre. Ca și în trecut, și astăzi, ea a dat dovadă de atașament față de patrie, sprijinind realizările marilor năzuințe ale poporului. Fiind pentru popor, ea nu a avut alt drum decît drumul neamului pe care-l slujea și-l slujește. Dacă în vremile de restriște Biserica a mîngîiat acest neam sprijinind împlinirea idealului de unitate națională și dreptate socială, în zilele noastre ea se află — prin mijloacele și acțiunile ei specifice — alături de întregul popor în munca constructivă pentru bunăstarea neamului și înflorirea patriei.

S-au menționat care sînt orientările și directivele în dezvoltarea economică și socială a patriei pentru perioada 1986—1990 și în perspectivă pînă în anul 2000, în lumina hotărîrilor adoptate de forurile superioare de conducere a țării — orientări avînd ca scop întărirea, sub toate aspectele, a independenței și suveranității României, creșterea rolului său internațional, urmărindu-se totodată bunăstarea și fericirea noastră a tuturora.

Hotărîți să ne aducem aportul la ridicarea patriei noastre pe noi trepte de dezvoltare și înflorire, vorbitorii au arătat că slujitorii Sfintelor Altare se unesc cu angajamentul exprimat de Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justin, prin cuvintele: „Urmînd pilda strămoșilor noștri, care îngemănau credința cu dragostea de glia strămoșească, rugăciunea cu munca și drepturile firești cu datoriile obștești, ne vom strădui și noi potrivit cu nevoile vremurilor de acum, să ne facem părtași la opera de zidire a României celei noi, la zidirea României socialiste, la zidirea României fericite", iar „participarea cultelor are pentru noi semnificația trăirii aspirațiilor tuturor cetățenilor patriei, înseamnă comuniunea noastră cu relațiile noastre socialiste în mijlocul cărora ne aflăm".

P. S. Episcop Emilian apreciind buna desfășurare a Conferințelor la care a participat și grija deosebită cu care a fost tratat subiectul, a arătat că preoțimea slujitoare a Bisericii strămoșești și integrată în viața statului actual trebuie și în continuare să-și îndeplinească atît îndatoririle religioase cît și cele cetățenești, slujind

idealurile poporului din care fac parte nu numai din datorie patriotică ci şi din convingerea religioasă. Împletindu-şi misiunea sfîntă faţă de Biserică cu cea faţă de colectivitate, cu exigenţele şi nevoile ei actuale, P. S. Sa a cerut preoţilor să sprijine şi pe mai departe cu acelaşi devotament eforturile de plămădire şi înfăptuire a vieţii noi din patria noastră, îndemnîndu-i la o pastoraţie vie, eficientă, care să corespundă cu spiritul şi nevoile vremii noastre.

Fiind în ajun de alegeri pentru deputaţi în Marea Adunare Naţională, în Consiliile şi Comitetele judeţene, orăşeneşti şi comunale, P. S. Episcop Emilian a îndrumat pe cei prezenţi să acorde, la 17 martie, voturile lor candidaţilor Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, ca chezăşie a împlinirii năzuinţelor de mai bine a întregului nostru popor.

Diacon *Horea Septimiu Bordean*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN EPARHIA ORADIEI

I. — *Vizitaţii canonice şi sfinţiri de biserici*

Vizitaţiile canonice pe care ierarhul le face în fiecare an, în tot cuprinsul eparhiei, sînt precedate de vizitele pastorale efectuate la bisericile parohiale din oraşul de reşedinţă.

În acest an, aceste vizite au fost precedate şi ele, în prealabil, de o consfătuire de lucru a ierarhului cu toţi preoţii de la bisericile parohiale din Oradea, ţinută la reşedinţa episcopală, la data de 18 ianuarie 1985, cu participarea cadrelor de conducere de la Centrul Eparhial. Scopul acestei consfătuiri a fost întocmirea unui program de intensificare şi dinamizare a vieţii religioase în sînul credincioşilor din Oradea, pentru a-i face şi mai ataşaţi Bisericii strămoşeşti şi pentru a-i feri de orice acţiuni prozelitiste, printr-o activitate duhovnicească, liturgică şi de pastoraţie individuală tot mai plină de zel şi cu susţinută perseverenţă din partea preoţimii orădene.

Pentru o reuşită deplină a acestei acţiuni, ierarhul însuşi a premers, ca întotdeauna, cu exemplul personal, hotărînd ca, în perioada de iarnă, să liturghisească, pe rînd, la toate bisericile parohiale din oraşul de reşedinţă. În rîndurile ce urmează, se va relata despre aceste vizite pastorale arhiereşti.

ORADEA-VELENŢA. — Întîia vizită pastorală a fost făcută, ca în toţi anii, credincioşilor din Oradea-Velenţa, dîndu-se atenţia cuvenită bisericii şi credincioşilor de aici, întrucît aici a fost sediul vechii episcopii a românilor ortodocşi din Oradea şi Bihor. În biserica cea mare, duminică 20 ian. 1985, ierarhul — în mijlocul unui sobor de preoţi şi diaconi şi în prezenţa unui foarte mare număr de credincioşi — a săvîrşit Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date de corul parohial, dirijat de Emil Pop.

Predica zilei a fost ţinută de părintele vicar eparhial Augustin Lucian.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, păr. paroh Vasile Stanciu a urat un însufleţit cuvînt de bun-venit P. S. Sale, exprimîndu-i respectuoase mulţumiri pentru atenţia deosebită ce o acordă bisericii şi credincioşilor din cartierul Velenţa.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul — mulţumind pentru binecuvîntare — a arătat că şi în începerea vizitaţiilor canonice nu se poate să nu ţină seama de faptul că biserica din Velenţa este biserica-mamă a celorlalte biserici din Oradea şi Bihor. Totodată, îşi exprimă satisfacţia că, întîi de toate, înşişi credincioşii de aici şi păstorii lor sufleteşti îşi cinstesc, prin activitatea şi vieţuirea lor, această situaţie privilegiată în ansamblul celorlalte biserici. Aducînd cuvinte de apreciere şi coriştilor, ierarhul îi îndeamnă pe toţi să rămînă în continuare vrednici fii ai Bisericii strămoşeşti şi buni cetăţeni ai Patriei noastre dragi.

ORADEA-OLOSIG. — Al doilea popas duhovnicesc l-a făcut ierarhul în mijlocul credincioşilor din parohia Oradea-Olosig, liturghisind duminică, 27 ianuarie 1985, în biserica lor parohială, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi. Răspunsurile au fost date la unison de credincioşi, îndrumaţi de cîntăreţul Mişian.

În cadrul Sf. Liturghii, licenţiatul în teologie Şipoş Dumitru a fost hirotonit întru diacon. Predica zilei a fost rostită de păr. consilier eparhial Ioan Negroiu. După otpustul Sf. Liturghii, păr. paroh Dr. Gheorghe Liţiu l-a bineventat pe chiriarh, făcîndu-i cunoscută dorinţa credincioşilor de a-şi îmbrăca biserica cu o frumoasă pictură, subliniind că enoriaşii acestei biserici sînt strîns ataşaţi Bisericii strămoşeşti ortodoxe române şi devotaţi patrioţi.

Ierarhul, în ziditoru-i cuvînt de învăţătură, a relevat rolul de seamă pe care l-a avut Biserica Ortodoxă în viaţa poporului român de-a lungul istoriei sale şi despre îndatorirea noastră de a rămîne în continuare strîns uniţi în jurul sfintelor altare străbune, să nu dăm ascultare cuvintelor ispititoare ale celor ce doresc să ne împartă şi despartă, pentru că aceasta dăunează nu numai unităţii de credinţă, ci şi unităţii sufleteşti a poporului nostru. Luînd act cu satisfacţie de propăşirea vieţii religioase, şi din această parohie, ierarhul — în încheiere — i-a felicitat pe credincioşi şi pe păstorul sufletesc pentru hotărîrea ce au luat-o de a-şi împodobi biserica cu o pictură după tradiţia noastră românească, urîndu-le succes deplin.

ORADEA-VII. — Duminică, 3 februarie 1985, chiriarhul s-a aflat în mijlocul bunilor credincioşi din cartierul C. F. R. (parohia Oradea-Vii), cu care prilej — înainte de Sf. Liturghie — a săvîrşit slujba de binecuvîntare a lucrărilor de înnoire a bisericii şi în special a frumoaselor icoane de pe frontispiciul bisericii, lucrate în mozaic de Murano, reprezentînd chipurile Mîntuitorului Hristos, Maicii Domnului, Sf. Ioan Botezătorul şi Sf. Ierarh Nicolae (hramul acestei biserici), precum şi a celorlalte ornamente exterioare, care dau bisericii o înfăţişare de tot atrăgătoare, la care contribuie neîndoielnic şi minunatul parc amenajat în jurul sfîntului locaş.

S-a continuat apoi cu Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date în comun de către mulţimea credincioşilor care au umplut biserica pînă la refuz.

În cadrul Sf. Liturghii, diaconul Şipoş Dumitru, licenţiat în teologie, a fost hirotonit întru preot pe seama bisericii din parohia Bălaia, prot. Oradea. Predica zilei a fost ţinută de păr. consilier eparhial Nicolae Mara.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, păr. prot. Nicolae Blaga a adresat un respectuos şi cald cuvînt de bun-venit P. S. Sale în mijlocul unor credincioşi jertfelnici şi devotaţi Bisericii strămoşeşti şi Patriei noastre dragi.

Apoi păr. paroh Gheorghe Nemeş a făcut o dare de seamă asupra stării religioase din parohie şi asupra noilor lucrări de înfrumuseţare exterioară a bisericii, în cursul anului 1984, exprimînd aleasă recunoştinţă P. S. Sale pentru bunăvoinţa de a fi venit să le binecuvînteze osteneala şi jertfelnicia.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a adus cuvinte de laudă credincioşilor din trecut şi pînă azi pentru jertfelnicia lor întru înălţarea şi înfrumuseţarea acestei măreţe biserici, o adevărată catedrală, poate cea mai frumoasă din Oradea, împreună cu osîrdia vrednicilor preoţi care au slujit şi ostenit, în mod succesiv din 1938, la înălţarea acestei biserici: Valeriu Ioja, Gheorghe Coman, Martin Naghi, Florian Horgea şi pînă la harnicii preoţi de azi Ilie Feier, secretar eparhial, şi Gheorghe Nemeş, parohul locului. Ziua de azi, a spus vorbitorul, arată continuitatea dintre generaţiile de credincioşi şi de slujitori, preluînd unii de la alţii lucrările, care vor fi preluate de cei de mîine, pentru că întotdeauna va mai fi de făcut ceva, şi mai ales întru desăvîrşirea duhovnicească a credincioşilor.

Felicitîndu-i pe credincioşi, pe membrii Consiliului şi Comitetului parohial şi pe cei doi păstori sufleteşti pentru noile lucrări de înfrumuseţarea bisericii şi mai ales pentru prosperarea vieţii duhovniceşti a credincioşilor, prin osîrdia slujitorilor, ierarhul îi îndeamnă să meargă înainte pe acest drum sănătos, căci aşa vor fi şi cetăţeni devotaţi ai Patriei, tot mai conştienţi în îndeplinirea îndatoririlor lor la locurile de muncă şi în familiile lor.

ORADEA-IOŞIA. — În cartierul Ioşia, unde funcţionează două biserici ortodoxe române, se găseşte cea mai compactă şi totodată omogenă masă de credincioşi, provenită din satele din zona de sud şi vest a oraşului, avînd obiceiuri şi datini asemănătoare şi foarte ataşaţi Bisericii strămoşeşti. În mijlocul acestor buni credincioşi, a făcut un rodnic popas duhovnicesc P. S. Episcop Vasile, duminică 10 febr. 1985, săvîrşind Sf. Liturghie în biserica „Sf. Petru şi Pavel", care s-a dovedit cu totul neîncăpătoare. La frumuseţea slujbei, a contribuit cîntarea în comun a credincioşilor, îndrumaţi de cîntăreţul bisericesc Petru Silaghi.

Predica zilei a fost ţinută de păr. secretar eparhial Ilie Feier.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, păr. paroh Ioan Porumb a făcut o succintă, dar cuprinzătoare dare de seamă asupra tăriei sufleteşti de care dau dovadă credincioşii de aici întru ataşamentul lor la Biserica strămoşească, cu toate asalturile susţinute ale celor ce vreau să-i atragă pe căi rătăcite. Urînd bun-venit P. S. Sale, a raportat că se află în faza finală reconstrucţia turnului celeilalte biserici parohiale (Sf. Ier. Nicolae), după care au în proiect înnoirea bisericii în care ne găsim.

În bogatu-i cuvînt de învăţătură, ierarhul şi-a exprimat bucuria reîntîlnirii cu bunii credincioşi din această parte de oraş, unde a constatat, la fiecare vizită pastorală, paşi înainte pe linia vieţii duhovniceşti, ca şi în realizările gospodăreşti (reconstrucţia turnului de la cealaltă biserică), pentru care aduce cuvinte de apreciere şi felicitare credincioşilor şi celor doi păstori sufleteşti (Ioan Porumb şi Ioan Popa), ca şi membrilor Consiliului şi Comitetului parohial pentru sprijinul lor neprecupeţit.

În continuare, vorbitorul a stăruit asupra înţelesului pericopei evanghelice a zilei, despre întoarcerea fiului rătăcit şi risipitor la casa părintească. Şi noi avem o casă părintească pentru toţi credincioşii, Sf. Biserică, a subliniat ierarhul. Aici se cade să ne întîlnim la sfintele slujbe şi să luăm ajutor şi binecuvîntare de la Dumnezeu pentru desăvîrşirea vieţii noastre religioase, care trebuie să fie atît de bine temeluită încît nimeni şi nimic să nu ne poată dezlipi de trupul Bisericii strămoşeşti. Iar dacă se întîmplă ca, din diferite motive, să ajungem pe căi rătăcite, să ştim că avem o casă părintească, a Părintelui ceresc, Sf. Biserică, care ne primeşte din nou la sînul ei, cu dragostea părintească a tatălui din pilda fiului risipitor. În încheiere, vorbitorul îşi exprimă convingerea că prin zelul pastoral al celor doi preoţi, sprijiniţi de membrii Consiliului şi Comitetului parohial, nu se va găsi nici unul dintre enoriaşii celor două biserici de aici care să fie ademenit de şoapte înşelătoare, ci toţi vor sta neclintiţi pe temelia credinţei strămoşeşti, care ne-a ocrotit fiinţa naţională şi graiul dulce românesc. După Sf. Liturghie, ierarhul s-a dus la biserica Sf. Ier. Nicolae ca să vadă stadiul lucrărilor de reconstrucţie a turnului, declarîndu-se mulţumit de cele văzute.

ORADEA-„BUNA-VESTIRE". — În continuarea vizitaţiilor canonice la bisericile din oraşul de reşedinţă, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit Sf. Liturghie, duminică 17 febr. 1985, în biserica parohială „Buna-Vestire", păstorită cu bune roade duhovniceşti de preoţii Nicolae Mara, consilier eparhial, şi Ioan Gudea, parohul locului. Biserica, cu minunata-i pictură, nu demult terminată, s-a dovedit neîncăpătoare pentru mulţimea credincioşilor dornici să asiste şi să se roage bunului Dumnezeu împreună cu arhipăstorul lor. Prin glasurile lor, au înfrumuseţat şi mai mult sf. slujbă, dînd răspunsurile liturgice cu multă însufleţire.

Predica zilei, despre dreapta Judecată de apoi, a fost ţinută de păr. consilier eparhial Nicolae Mara.

După apolisul Sf. Liturghii, păr. paroh Ioan Gudea l-a bineventat pe chiriarh, făcînd şi o prezentare a vieţii religioase ascendente a enoriaşilor, precum şi hotărîrea acestora de a efectua în curînd înnoirea exterioară a bisericii.

„Mulţumim lui Dumnezeu pentru toate şi pururea", după cuvîntul Sf. Ap. Pavel, au fost cuvintele cu care şi-a început ierarhul bogatul şi ziditorul cuvînt de învăţătură. Să-i mulţumim, pentru că ne-a ajutat să ne putem ruga iarăşi împreună şi pentru că v-a ajutat să înfrumuseţaţi sfîntul locaş cu o pictură atît de frumoasă, dar mai ales că, prin aceasta, v-aţi înfrumuseţat şi sufletele dv., dînd dovadă de o credinţă tare în Dumnezeu şi de un ataşament tot mai hotărît faţă de Biserica noastră strămoşească ortodoxă română. Credinţa v-aţi dovedit-o prin fapte bune, singurele — după învăţătura noastră bisericească — care sînt în stare să deschidă, la Judecata de apoi, uşile împărăţiei celei cereşti, după cum s-a putut auzi şi din citirea Sf. Evanghelii de azi. În continuare, referindu-se la pericopa aceasta evanghelică, vorbitorul combate învăţăturile rătăcite ale acelora care susţin că ei ştiu ziua cînd va fi Judecata de apoi.

În încheiere, lăudîndu-i pentru jertfelnicie şi pentru frecvenţa mare la sf. slujbe şi pentru cîntarea în comun, chiriarhul îi îndeamnă să stăruiască a rămîne mereu pe temelia puternică a credinţei strămoşeşti ortodoxe române şi totodată să sprijine toate acţiunile conducătorilor ţării pentru progres şi pentru pace în lume.

ORADEA — „SF. TREIME". — Cei care au beneficiat de bucuria prezenţei chiriarhului în mijlocul lor, în ultima duminică a lunii februarie (24), au fost

bunii credincioși ai bisericii „Sf. Treime" din Oradea, împreună cu păstorul lor sufletesc, păr. paroh Aurel Pușcaș. Deja de la sosirea înaltului ierarh, bisericuța era aproape plină de credincioși, iar după aceea s-a dovedit cu totul neîncăpătoare. Răspunsurile au fost date, la unison, cu multă însuflețire de către obștea credincioșilor, care la timpul și locul potrivit au primit aprecierile arhipăstorului.

Predica zilei a fost ținută de păr. consilier eparhial Ioan Negroiu.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, păr. paroh a rostit un cald cuvînt de bun sosit chiriarhului, exprimîndu-i aleasă recunoștință pentru marea bucurie ce o face bunilor săi credincioși de a se ruga împreună cu ei și în numele cărora îl roagă de pe acum ca, atunci cînd va fi pictura gata, să binevoiască a veni să le sfințească biserica și să le binecuvînteze jertfelnicia și osteneala.

A urmat apoi cuvîntul de învățătură al ierarhului, care și-a exprimat dubla bucurie de a se afla din nou în mijlocul unor atît de buni credincioși. În primul rînd, a spus că e bucuros pentru faptul că ne găsim la începutul unui drum nou, al Postului Mare, cînd ni se dă posibilitatea ca prin rugăciune din ce în ce mai fierbinte și prin înfrînarea patimilor și prin înmulțirea faptelor bune, răsărite dintr-o credință dreaptă și adevărată, să putem păși din treaptă în treaptă spre desăvîrșirea pe care ne-o cere Mîntuitorul Hristos („Fiți desăvîrșiți, precum și Tatăl vostru cel ceresc desăvîrșit este" — Mt. 5, 48), în vederea mîntuirii sufletești și a fericirii veșnice.

În al doilea rînd, a spus ierarhul că este bucuros că se află într-o biserică înnoită, aproape de sfîrșitul pictării ei, care — cînd va fi terminată — va fi atît de frumoasă încît se va putea spune, împreună cu psalmistul: „În Casa măririi Tale stînd, în cer mi se pare a fi!" Dar pe cît de frumoasă va fi ea atunci, cel puțin pe atît de frumoase sînt de pe acum sufletele dv., a spus ierarhul, pentru marea și crescînda jertfelnicie și dragoste de care dați dovadă față de Casa lui Dumnezeu și față de Biserica strămoșească ortodoxă română. Marele număr de credincioși care o frecventează este o confirmare neîndoielnică a celor afirmate. E adevărat că biserica este mică față de celelalte din oraș, dar ea are de împlinit aceeași menire și misiune ca și cele mari: de a propovădui învățătura Domnului Hristos, de a împărtăși harul dumnezeiesc prin Sf. Taine și de a conduce pe credincioși la mîntuire. Dacă ea împlinește această menire, și noi știm că și-o împlinește, atunci — a spus în încheiere chiriarhul — nu pot decît să mă bucur de acest lucru și, odată cu felicitările pentru tot ce s-a făcut, să vă îndemn pe toți, credincioși și păstor sufletesc, să mergeți pe drumul bun pe care vi l-ați croit.

II. — *Cursuri de îndrumare misionară*

În aplicarea măsurilor preconizate și luate de Sf. Sinod pentru dinamizarea vieții misionare și pastorale în parohiile din întreaga Patriarhie, s-au ținut la sediul Centrului Eparhial, sub îndrumarea și supravegherea directă a chiriarhului, noi cursuri intensive de îndrumare misionară și pastorală, de scurtă durată, cu două serii de preoți. Prima serie a fost formată din 31 de preoți din parohiile protopopiatelor Satu-Mare și Carei, iar a doua serie din 30 de preoți din protopopiatele Zalău și Simleul-Silvaniei, cursurile ținîndu-se între 11—16 febr. 1985, respectiv 18—23 febr. 1985.

Lecțiile au fost ținute de P. S. Episcop Vasile și de unele cadre din conducerea Centrului Eparhial, ca și de preoți din orașul de reședință, dar contribuția cea mai mare și însemnată au avut-o, alături de chiriarh, cei doi profesori de la Institutul teologic universitar din Sibiu, P. C. păr. Ioan Mihălțan, la seria I, și P. C. Ilie Moldovan, la seria a II-a, invitați de ierarh. Participanții la asemenea cursuri s-au declarat satisfăcuți subliniind că ele sînt foarte utile și necesare, preoții avînd posibilitatea să-și împărtășească reciproc și din experiența pastorală proprie.

III. — *Ședințe administrative*

Consfătuire de lucru cu protopopii. — La data de 22 ian. 1985, a avut loc la Centrul Eparhial, sub conducerea P. S. Episcop Vasile, o consfătuire de lucru cu protopopii din eparhie și cu responsabilii de secții de la Centrul Eparhial, în cadrul căreia s-a făcut o retrospectivă asupra activității din anul 1984 și s-au trasat liniile

activităţii de perspectivă pe anul 1985. Protopopii au făcut dări de seamă asupra stării religioase şi social-obşteşti, precum şi asupra realizărilor gospodăreşti din parohii, relevînd părţile pozitive şi negative, precum şi modalităţile de rezolvare ale unor deficienţe şi dificultăţi. Responsabilii de secţii de la Centrul Eparhial au făcut diferite comunicări pentru buna desfăşurare a activităţii în eparhie.

Chiriarhul, în cuvîntul său, a îndrumat pe protopopii ca să supravegheze îndeaproape activitatea pastorală a preoţilor, aceştia trebuind să urmărească trei obiective în pastoraţie: 1. o activitate misionară mai vie şi mai susţinută de propovăduire a dreptei credinţe pentru a-i face pe credincioşi tot mai ataşaţi de Biserica strămoşească şi spre a-i apăra şi feri de orice fel de prozelitism; 2. datoria de a se afla permanent acolo unde se aduce vreo contribuţie la întărirea şi promovarea păcii între oameni şi popoare şi 3. participarea activă la acţiunile de folos obştesc, pe linie cetăţenească-patriotică şi de buni gospodari, acasă şi la biserică. În încheiere, ierarhul i-a felicitat pe participanţi de modul cum îşi îndeplinesc îndatoririle, urîndu-le succes şi spor în activitatea de pe anul 1985.

Adunarea generală a C. A. R. a clerului din Eparhia Oradiei a avut loc la data de 21 febr. 1985, în prezenţa P. S. Episcop Vasile. S-a făcut darea de seamă a activităţii pe anul 1984, aprobîndu-se contul de gestiune pe acel an, şi s-a prezentat planul de activitate pe anul 1985, votîndu-se bugetul pe acest an. Cu acest prilej s-a ales un nou comitet de conducere, avîndu-l ca preşedinte pe păr. Liviu Goia.

Chiriarhul a dat îndrumări adecvate pentru bunul mers al lucrărilor, în cadrul Casei de Ajutor Reciproc a clerului din Eparhia Oradiei.

Diacon Dr. *Teodor Savu*

SESIUNEA 1985 A PREZIDIULUI ȘI COMITETULUI CONSULTATIV AL CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE

Între 24—27 aprilie 1985 au avut loc la Sofia lucrările Sesiunii 1985 a Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene. Au participat *membrii Prezidiului:* Î. P. S. Alexy, Metropolit de Tallinn și Estonia (U.R.S.S.), André Appel (Franța), Dr. Gerhard Heintze (R. F. G.), P. S. Episcop Jeremia de Sassima în locul Î. P. S. Mitropolit Chrysostomos de Myra, Dr. Werner Krusche (R. D. G.), Dr. R. J. Mooi (Olanda), Episcop Patrick C. Rodger, de Oxford (Anglia).

Membrii Comitetului Consultativ: Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei (România), Prof. Peter Wilhelm Böckman (Norvegia), D-na Inga-Brita Castrén (Finlanda), D-na Marjolaine Chevallier (Franța), Rev. Edward Czajko — în locul superintendentului Adam Kuczma (Cehoslovacia), Pastor Benjamin Fedichkin (U. R. S. S.), Synodalsenior Dr. Miloslav Hajek (Cehoslovacia), Episcop Armin Härtel (R. D. G.), Î. P. S. Arhiepiscop Iriney de Vienna și Austria (U. R. S. S.), Pastor Jean-Pierre Jornod (Elveția), Episcop Hans-Gernot Jung (R. F. G.), Prof. Konstantin Komarov (U. R. S. S.), Episcop Attila Kovács (Ungaria), OKR Klaus Kremkau (R. F. G.), D-na Prof. Dr. Fairy von Lilienfeld (R. F. G), Rektor Wilhelm Nausner (Austria), Dr. Alexandros Papaderos (Grecia), Pastor Rui A. Rodrigues (Portugalia), Dr. Duncan Schaw (Anglia), Dr. W. Peter Stephens (Anglia), Î. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei (România), Prof. J. Veenhof (Olanda).

Consultanți: Mgr. Jean-François Arrighi — Secretariatul pentru Unitatea Creștină, Roma, Î. P. S. Metropolit Chrysostomos de Peristerion (Grecia), D-l John Dean — United Bible Societies (Anglia), D-l Jean Fischer (Elveția), reprezentînd Conferința Bisericilor Protestante din Țările latine ale Europei, D-na Nicole Fischer, Președinta Comitetului pentru pregătirea Adunării Generale (a IX-a), Dr. Ivo Fürer — Consilium Conferentiarum Episcopalium Europae, secretar (Elveția), D-l Uffe Gjerding — reprezentant al Consiliului Ecumenic al Bisericilor din R. F. G., Rev. László Páll — Ecumenical Youth Council in Europe (Ungaria). D-na Judit Pasztor — Ecumenical Forum of European Christian Wamen (Ungaria), Rev. Jan Slamp — Consultative Committee on Islam in Europe (Olanda).

Funcționarii de la Geneva ai Conferinței Bisericilor Europene: D-ra Regula Grunder, secretară (Elveția), Prof. Dumitru Popescu, Director de studii (România), Mr. Hans Schmocker, contabil (Elveția), D-ra Ada Silenzi, secretară (Italia), Dr. Theo Tschuy, director comisia Drepturile omului (Elveția), Dr. Glen Garfield Williams, secretar general (Anglia).

Au mai participat, în afară de D-l Jean Fischer, încă trei *candidați la postul de secretar general al Conferinței Bisericilor Europene, domnii:* Martin Conway (Anglia), Rev. Jaakko Launikari (Finlanda), OKR Dr. Helmut Zeddies (R. D. G.).

Au mai luat parte în calitate de *oaspeți:*

Î. P. S. Mitropolit Pangratie de Stara Zagora (Bulgaria), Î. P. S. Mitropolit Filaret de Vidin (Bulgaria), Prof. Totyu Koev (Bulgaria), Assoc. Prof. Slavcio Valchanov (Bulgaria), Episcop Metodie Dimitrov Stratiev — Romano-Catolic (Bulgaria), Rev. Franz Nonov Tobiev, Romano-Catolic (Bulgaria), Pastor Dimko Mitev Zhelev — Penticostal (Bulgaria), Pastor Stefan Maximov, Adventist de ziua a șaptea

(Bulgaria), Pastor Pavel Ivanov — Preşedintele Uniunii Bisericilor Congregaţionaliste Evanghelice (Bulgaria).

Biserica Ortodoxă Bulgară a pus la dispoziţia Conferinţei un număr de persoane menite a fi de ajutor în sala de şedinţe, la masă, în deplasări: Arhim. Neophit, D-l Rangel Rangelov, D-l Peter Petrov, D-l Stefan Popov, D-l Svetoslav Piperov, D-l Alexander Gospodinov.

Lucrările au fost prezidate de Pastorul Dr. André Appel (Preşedintele Bisericilor protestante din Alsacia, Strasbourg), care, în cuvîntul de deschidere, a evocat condiţiile în care s-a ajuns la propunerea de a nu se mai prelungi mandatul actualului secretar general al Conferinţei, Dr. Glen Garfield Williams, dincolo de a IX-a Adunare Generală din 1986. Cu toate că au apărut unele divergenţe cu privire la timpul şi modul retragerii Dr. Williams, datorită unor neînţelegeri şi, poate, oboselii, Dr. Appel a recomandat închiderea incidentului, rămînînd ca procedura retragerii la pensie să fie stabilită acum la Sofia. În felul acesta s-a răspuns, indirect, şi acelor Biserici care ceruseră ca Dr. Williams să rămînă în postul său pînă în 1988. Recomandarea Dr. Appel cu privire la procedură, n-a lăsat nici un loc amînării retragerii pînă în 1988. Procedura avea în vedere doar felul cum i se vor calcula şi plăti doctorului Williams drepturile la pensie.

Oprindu-se asupra faptului că în anul acesta, 1985, sărbătorim 40 de ani de la încheierea celui de-al doilea război mondial, Dr. Appel a spus că pentru creştini şi pentru Bisericile din Europa problema este: „Ce au de spus cu acest prilej. Într-un fel, toţi am fost implicaţi în al doilea război mondial. Privind înapoi, ce avem de învăţat de la o asemenea perioadă tragică? Şi cum putem noi contribui la instaurarea unei păci mai trainice?“ În continuare, Dr. Appel a exprimat teama faţă de repetarea unor asemenea catastrofe şi perioade ca cea hitleristă, care modifică însăşi fiinţa omenească, făcînd-o capabilă de a săvîrşi orori inimaginabile, condiţionînd-o pentru a face răul. Oamenii au dovedit că pot fi mai răi decît animalele, cînd sînt puşi în condiţii de viaţă ca cele din Germania lui Hitler. El a menţionat însă şi faptul că şi după război, în unele părţi ale lumii se mai face apel la tortură, că se înmulţesc teroriştii, ceea ce e în măsură să alarmeze omenirea şi s-o determine să treacă la măsuri de apărare şi îndreptare.

Referindu-se la tensiunile existente în Europa şi după 40 de ani de la încheierea războiului, vorbitorul a pledat pentru o mişcare de reconciliere şi, în această privinţă, a invitat Bisericile să se facă instrumente ale acestei necesare reconcilieri între oameni şi naţiuni. Conferinţa Bisericilor Europene a jucat un rol important în această privinţă, în anii ce au trecut; ea trebuie să-şi reintensifice eforturile spre împiedicarea violenţei, a exploatării, a intereselor limitate şi ale marilor puteri şi, în special, spre împiedicarea războiului.

Viitoarea Adunare Generală a Conferinţei Bisericilor Europene (Sterling, Scoţia septembrie 1986) va trebui să elaboreze şi să propună, în această privinţă, măsuri concrete, la care să ceară adeziunea tuturor Bisericilor Europei. E drept că Europa nu mai este cea din 1945, că s-au făcut mari progrese economice, dar din cauza tensiunilor politice şi economice ea mai trăieşte încă în frică şi incertitudine. Pe teritoriul Europei s-au instalat şi se instalează mereu rachete care nu sînt semne de pace şi speranţă.

Evitînd tonul prea pesimist, Dr. Appel a arătat că sînt totuşi şi motive de speranţă, cum sînt mişcările pentru pace şi ceea ce se întreprinde în anul acesta, în special în cadrul „Anului internaţional al Tineretului“, încercîndu-se a se mări contactele între tineri şi a se angaja tînăra generaţie în idealuri constructive şi împotriva războiului. Vorbitorul a amintit şi faptul că anul 1985 este de asemenea şi „Anul Muzicii“, aniversîndu-se creatori precum Schütz, Bach şi Händel.

Ascultat cu mult interes, discursul de deschidere a lucrărilor a fost apreciat ca fiind foarte realist şi constructiv. Evocarea „Anului Muzicii“ i-a făcut pe toţi cei prezenţi să se gîndească la fericirea de a trăi în ritmul muzicii, într-o lume armonică, a frumuseţii şi a păcii. Muzica bombelor e tot ce poate fi mai inuman, o dovadă de înapoiere şi regres, tocmai în veacul în care se vorbeşte tot mai mult de progres şi de omenie.

Ca de obicei la astfel de lucrări, a urmat raportul Secretarului General G. G. Williams. Acesta a început prin a mulţumi Bisericii Ortodoxe Bulgare pentru ospitalitate şi pentru bunăvoinţa de a găzdui Conferinţa Bisericilor Europene. A remarcat şi faptul că în 1985 se împlinesc zece ani de la intrarea Bisericii Bulgare

ca membră în Conferinţă. În intervalul de la ultima întrunire (Les Avants, Elveţia, 1984) pînă astăzi, unul din membrii Comitetului Consultativ, Dr. Walter Sigrist, preşedinte al Federaţiei Bisericilor Protestante din Elveţia, a trecut la Domnul. (S-a păstrat un moment de reculegere.) În locul său a fost recomandat succesorul în funcţie, D-l Jean-Pierre Jornod. Secretarul General a făcut o scurtă prezentare a celor doi.

În cadrul aniversărilor, în afară de acelea menţionate de Dr. Appel, Dr. Williams a amintit împlinirea a 10 ani de la semnarea Actului Final de la Helsinki, arătînd ce răspunderi revin Bisericilor din Europa în vederea instrumentării hotărîrilor asumate acum zece ani de aproape toate naţiunile Europei, Statele Unite şi Canada.

A făcut apoi o trecere în revistă a activităţii Conferinţei Bisericilor Europene în decurs de un an de la ultima întîlnire, remarcînd îndeosebi munca secretariatului pentru studii, condus de pr. prof. Dumitru Popescu, din România. O atenţie deosebită a acordat documentului ecumenic B. E. M. (Botez, Euharistie, Preoţie) şi felului cum se lucrează în Europa pentru grăbirea procesului de analiză şi recepţionare.

O bună parte din Raport s-a ocupat de stadiul pregătirilor pentru a IX-a Adunare Generală.

În încheierea cuvîntării, Dr. G. G. Williams, ieşind din textul propriu-zis al Raportului, s-a referit, ca şi Dr. Appel, la circumstanţele în care s-a ajuns la pensionarea sa şi, mai ales, la modalitatea în care i-a fost propusă. I-a acuzat pe cei care l-au silit să se retragă — toţi aparţinînd Bisericilor din Occident — că n-au procedat onest, că nu l-au consultat, că au stricat unitatea Conferinţei şi că l-au rănit profund. După mai mult de 20 de ani de slujire a Conferinţei, nu merita acest tratament. Înţelege însă că — aşa cum a explicat Dr. Appel — lucrurile n-au fost anume puse la cale, ci s-au desfăşurat grăbit şi fără suficientă analiză, datorită şi oboselii celor în cauză în momentul cînd au luat decizia. Salută refacerea spiritului de unitate şi înţelegere, şi îşi exprimă speranţa că pacea şi obiectivitatea vor domni din nou.

Raportul, ca şi partea aceasta finală, au fost primite cu satisfacţie de cei prezenţi, ceea ce a făcut ca lucrările să se desfăşoare în continuare fără alte incidente, deşi nu cu totul degajate de anumite contradicţii, mai ales în legătură cu alegerea noului secretar-general care urmează să-şi preia funcţia după a IX-a Adunare Generală.

Alegerea noului secretar general a căpătat astfel prioritate pe agenda lucrărilor. Comitetul de propuneri — din care a făcut parte şi Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului — şi-a încheiat dezbaterile în ziua de 23 aprilie, la Sofia, după ce a stat de vorbă cu 14 din cei 19 candidaţi, care fuseseră selecţionaţi în primăvară la şedinţa din oraşul St. Albans, Anglia. Aceştia 4 au fost: Martin Conway (Anglia), Jean Fischer (Elveţia), Iakko Launikari (Finlanda) şi Helmut Zeddies (R. D. G.). Comitetul de numiri a hotărît, la propunerea delegatului român, de a fi selecţionat dintre cei patru, Dr. Jean Fischer, pentru următoarele motive:

— A dovedit foarte de timpuriu în viaţa sa ataşament faţă de Biserică, fiind timp de 8 ani misionar în Africa;

— A fost timp de 19 ani director al CICARWS-ului (Comitetul pentru într-ajutorare a Bisericilor) din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor;

— A ajutat Bisericile sărace din Europa, mai ales pe cele din zone masiv catolice din sudul Europei;

— A ajutat ţările din Est cu prilejul calamităţilor suferite de pe urma inundaţiilor şi a cutremurului. În România a aprobat programe de cîteva milioane de dolari, pentru şcoli, spitale ş. a.

— Înţelege problemele Estului şi pe cele ale Vestului şi se manifestă ca un om de echilibru şi dialog;

— Vorbeşte fluent trei limbi: engleza, franceza şi germana.

Acestea şi alte calităţi personale l-au impus drept candidat, în cele din urmă unic, la postul de Secretar general al Conferinţei Bisericilor Europene.

Raportul Comisiei de propuneri a fost prezentat în plenara Conferinţei şi după cîteva ore de dezbateri a fost pus la vot. Dr. Jean-Fischer a obţinut mai mult de două treimi din voturi şi a fost astfel proclamat ales.

După tratative în Comitetul de personal și în Comitetul financiar al Conferinței, s-a convenit ca ceremonia de luare de rămas bun de la G. Williams și de întîmpinare a lui Jean Fischer să aibă loc în cursul celei de a IX-a Adunări Generale la Universitatea Sterling, în Scoția, în anul 1986. Predarea-primirea propriu zisă se va face însă în cursul lunii ianuarie 1987, la Geneva. Jean Fischer va intra efectiv în funcție la 1 ianuarie 1987, iar Glen Garfield Williams va trece la pensie la 31 ianuarie 1987.

Tot în legătură cu problemele de personal s-a cerut și prelungirea angajării ca secretar de studii a preotului Dumitru Popescu, aprobîndu-i-se prelungirea pînă la sfîrșitul anului 1987. S-au prelungit și angajările celorlalți funcționari: Ada Silenzi, Hans Schmocker și Theo Tschuy.

Printre alte probleme discutate a fost și aceea a dorinței unor Biserici de a se afilia Conferința Bisericilor Europene la o organizație bisericească occidentală, care funcționează pe lîngă Piața comună și parlamentul european de la Bruxelles. Delegația Bisericii noastre s-a opus întotdeauna acestor încercări. De data aceasta problema s-a încheiat, după discuții adesea dramatice. S-a ajuns la o înțelegere, votîndu-se o rezoluție potrivit căreia *problemele Bisericilor din țările Comunității Europene vor fi transmise Conferinței Bisericilor protestante din sudul Europei și E. E. C. C. S.* (Comitetului ecumenic european pentru Biserică și Societate) *de la Bruxelles. Acestea vor putea informa Conferința Bisericilor Europene asupra unora din probleme, atunci cînd vor socoti că e necesar și util, în vederea soluționării lor în comun.*

În fața Prezidiului și a Comitetului Consultativ a prezentat un larg Raport directorul de studii, prof. pr. dr. Dumitru Popescu, arătînd cîte întruniri a organizat și cu ce teme. Activitatea de studii s-a orientat în special în analizarea de către Biserici a Documentului de la Lima, B. E. M. (Botez, Euharistie, Preoție). Au fost organizate două colocvii în 1984 (București, România și Iserholm (R. F. G.) și alte două în 1985, la Görlitz (R. D. G.) și Croydon (Anglia). Rezultatele se anunță a fi satisfăcătoare, dar procesul de recepție e încă în curs.

Profesorul Popescu a prezentat apoi stadiul pregătirilor în vederea celei de a IX-a Adunări Generale din punctul de vedere al pregătirilor teologice. A arătat că a pregătit textul unei cărți ce va fi distribuită participanților și a rînduit, împreună cu *Comitetul de pregătire*, temele principale, secundare, și temele studiilor biblice, potrivit cu tema generală: SLAVĂ LUI DUMNEZEU — PACE PE PĂMÎNT.

În legătură cu cartea au avut loc discuții largi, fiind mai ales dorită a fi aconfesională, simplă și mobilizatoare. A luat cuvîntul și reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române, Antonie Plămădeală, care a spus printre altele:

„Textul așa cum ne este prezentat, este un foarte bun început și nu-i trebuie mult spre a fi desăvîrșit. Din intervențiile de pînă acum a reieșit că fiecare confesiune dorește să-și regăsească în broșură teologia și tradiția sa. S-a obiectat de pildă că nu se vede deloc tradiția reformată. Eu aș zice că nici nu se poate ca fiecare confesiune să se regăsească și nici nu trebuie să fie așa. Dacă dorim așa ceva trebuie să facem capitole confesionale. Și cîte ne-ar trebui! Părerea mea e că broșura trebuie să rămînă... *creștină*, cu o teologie de consens, deasupra deosebirilor confesionale. Evident că nu trebuie să existe nici o urmă de critică împotriva vreuneia din tradiții sau a unor idei teologice. Aceasta ar scoate-o din echilibru. Să vorbească doar de acele lucruri care ne sînt comune tuturor, și, slavă Domnului, sînt destule. Altfel n-am putea sta împreună aici și nu vom putea sta nici la Adunarea Generală. Broșura trebuie să ia din fiecare tradiție ce are mai bun și mai ferit de răstălmăciri și de contradicții cu alte tradiții. Expunerea să fie pozitivă și expozitivă — iar conținutul axat pe ideile temei. Să vorbească de slava lui Dumnezeu, creatorul și proniatorul lumii, de datoriile oamenilor față de Dumnezeu și a unora față de alții, și în mod special să expună poziția creștină în problema păcii și a războiului, a cursei înarmărilor și a dezarmării. Desigur textul va trebui să fie revizuit de Comisia de studii și ne dăm seama că nu e ușor să aduci la un singur numitor teologi de diferite confesiuni, dar credem că profesorul D. Popescu va reuși, așa cum a reușit și cu această primă versiune". În continuare s-au făcut unele recomandări cu privire la bibliografie.

Această orientare a fost însușită de Comisia de pregătire. Pr. prof. dr. Dumitru Popescu a făcut la urmă o sinteză a discuțiilor insistînd asupra ideii complemen-

tarităţii celor două tradiţii, răsăriteană şi apuseană, atunci cînd se abordează problemele practice ale vieţii creştine, atitudinea faţă de viaţă, pace, război etc. A făcut apel la toţi cei prezenţi să promoveze în continuare prietenia şi colaborarea, în aşa fel încît Conferinţa Bisericilor Europene să rămînă în continuare un loc de întîlnire a Bisericilor de pe acest continent şi să dea mărturie comună despre voinţa lor de pace şi prietenie între oameni şi popoare.

Participanţii au fost împărţiţi la un moment dat în trei comitete de referinţă, cărora li s-au dat în studiu anumite probleme, urmînd a face la sfîrşit propuneri în Plenară, care are puterea de a lua decizii. Comitetul nr. 1 a analizat şi a recomandat rapoartele Preşedintelui, a Secretarului general, a Comitetului de pregătire a Adunării Generale ş. a. Printre altele acest Comitet a propus crearea unui nou post la Centrul de la Geneva, şi anume angajarea unui funcţionar care să adune şi să răspîndească informaţii cu privire la viaţa bisericească din Europa şi cu privire la hotărîrile Conferinţei Bisericilor. Plenara n-a respins propunerea dar a aprobat-o cu condiţia de a putea fi finanţată. Plenara a aprobat de asemenea propunerile cu privire la numărul de delegaţi la Adunarea Generală din 1986, din partea fiecărei Biserici. Bisericii Ortodoxe Române i s-au repartizat cinci locuri. Alte trei locuri au fost repartizate la trei Biserici protestante din România. Comitetul al doilea a analizat Raportul comitetului financiar, recomandîndu-l spre aprobare. A recomandat de asemenea aprobarea relaţiilor conferinţei cu Biserica romano-catolică. S-a apreciat că evenimentele din anul trecut de la Riva del Garda şi Trento (Italia), au însemnat un uriaş pas înainte în ecumenism, rostindu-se în comun Simbolul de Credinţă, aşa cum a fost el alcătuit de Sinodul I şi II ecumenic, *fără Filioque*. S-a hotărît ca o nouă întîlnire între Conferinţa Bisericilor Europene şi Consiliul Conferinţelor romano-catolice europene să aibă loc în 1988. Nu s-a stabilit locul.

Comitetul al treilea s-a ocupat, printre altele, de găsirea celor care ar putea pregăti temele principale şi studiile biblice la Adunarea Generală. Au fost recomandaţi: prof. N. Nissiotis (Grecia), prof. Per Lonning (Norvegia), John Macquarrie (Anglia), Carl von Weizsecker (R. F. G.), Pauline Webb (Anglia), Părintele Borovoi (U. R. S. S.), prof. Ana-Maria Thunberg (Suedia), prof. Konrad Reiser (R. F. G.), prof. Hans Ruedi Weber, prof. Walter Hollewenger şi alţii. De asemenea s-au făcut recomandări pentru funcţiile de Preşedinte şi vice-preşedinţi ai Adunării Generale. Pentru acestea au fost recomandaţi: episcopul Patrick Rodger (Anglia), Mitropolitul Antonie Plămădeală (România), episcopul Joung (R. F. G.), D-na Pauline Webb (Anglia) şi D-na Athanasiu (Grecia).

Adunarea Generală a hotărît să se aleagă dintre aceştia un Preşedinte şi doi vice-preşedinţi.

La sfîrşitul lucrărilor s-a redactat şi votat un *Mesaj* către Biserici cu prilejul aniversării a 40 de ani de la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial în Europa.

S-a cerut trecerea la dezarmarea treptată şi în special la dezarmarea nucleară, cerîndu-se realizarea unui echilibru de forţe la nivelul cel mai de jos, prin dezarmare.

Membrii Prezidiului au fost primiţi de S. S. Patriarhul Maxim al Bulgariei. De asemenea, au fost primiţi în audienţă specială cei doi mitropoliţi români, Teoctist al Moldovei şi Sucevei şi Antonie al Ardealului. La sfîrşit S. S. Patriarhul Maxim a oferit o masă tuturor participanţilor.

Delegaţii români au făcut o vizită şi parohiei ortodoxe române din Sofia, păstorită de preotul Alexandru-Armand Munteanu.

Dr. *Antonie Plămădeală*
Mitropolitul Ardealului

„EPOCA CEAUŞESCU"

20 de ani de mărețe împliniri, de muncă pentru înflorirea patriei

Două decenii de strălucitoare şi măreţe înfăptuiri, de ample şi semnificative ctitorii pe întregul cuprins al ţării, două decenii care au conturat chipul României moderne de azi: Epoca Nicolae Ceauşescu. O perioadă de un excepţional dinamism. Vreme de două decenii preşedintele ţării a purtat un dialog neîntrerupt cu ţara. Aşa s-au realizat marile ctitorii, opere de durată a celei mai prodigioase dintre epocile consemnate de istoria poporului nostru. În prezenţa preşedintelui Nicolae Ceauşescu, s-au stabilit la faţa locului, amplasamentele industriei noastre moderne de azi. Tot sub acest înalt patronaj s-au tăiat panglicile inaugurale ale multor obiective economice de însemnătate naţională. Nu au fost doar gesturi simbolice. Poporul a înţeles că prezenţa primului cetăţean al ţării la punerea pietrelor fundamentale ale acestor ctitorii exprima, în modul cel mai concret, participarea directă la operă, statornica sa dorinţă de a imprima patriei dinamice ritmuri de dezvoltare, pe măsura aspiraţiilor şi posibilităţilor noastre. Azi, toate acestea sînt fapt împlinit şi mîndria şi satisfacţia pe care le trăim sînt legitime. Astfel industria patriei noastre a cunoscut în această perioadă o dezvoltare fără precedent:

— Faţă de 1965 producţia industrială a ţării a crescut de şase ori.

— Ponderea industriei la creşterea venitului naţional a crescut de la 48,9 la sută în 1965 la peste 60 la sută în 1984.

— Peste 80 la sută din fondurile fixe existente azi în industrie au fost puse în funcţiune în aceşti 20 de ani.

— Dacă în intervalul 1945—1964 au intrat în producţie doar 1371 capacităţi, în perioada 1965—1984 au intrat în funcţiune 8541 noi capacităţi ceea ce înseamnă că practic că în fiecare zi ce a trecut din acest interval a fost pusă în funcţiune o capacitate de producţie.

— În 1965, fiecare din cele 16 regiuni existente în cadrul vechiului sistem administrativ teritorial dispunea doar de o platformă industrială. La ora actuală economia naţională dispune de 180 mari şi complexe platforme industriale.

— În ultimele două decenii s-au dezvoltat în ritm susţinut ramurile industriei purtătoare de progres tehnic. Astfel în perioada 1965—1984 au intrat în funcţiune 1800 unităţi ale chimiei iar în aceiaşi perioadă construcţia de maşini a devenit o ramură prezentă în toate judeţele ţării.

— Industria aviatică, industria de automobile, industria chimică, cea electronică şi electrotehnică, industria navală şi energetică reprezintă creaţii de vîrf ale ultimelor două decenii.

— Chimia şi construcţia de maşini realizau, împreună, în 1983, circa 39 la sută din producţia industrială a ţării faţă de 27,9 la sută în 1965.

— Gradul înalt de tehnicitate al obiectivelor realizate în industrie, a asigurat o sporire a productivităţii muncii de peste 3 ori în anul 1984 faţă de 1965.

— Producţia industriei de maşini unelte, electrotehnicii şi electronicii era în 1984 cu circa 11 la sută superioară nivelului din 1965.

— În 1984 se realiza doar în 70 de zile întreaga producţie de oţel a anului 1965. Producţia industrială realizată într-o singură zi în 1984 este egală cu cea realizată în două luni de zile din 1965.

În această perioadă s-a dat o importanţă deosebită dezvoltării armonioase în profil teritorial:

— Repartizarea teritorială a investiţiilor pe baza îmbinării armonioase a criteriilor economice şi sociale, a asigurat o însemnată apropiere între judeţe, în ceea ce priveşte dezvoltarea bazei tehnico-materiale. În prezent, volumul fondurilor fixe depăşeşte 20 miliarde lei în fiecare judeţ. Fondurile fixe însumează azi o valoare de peste 24000 miliarde lei, faţă de numai 517 miliarde în 1965. Aproximativ 80 la sută din mijloacele de producţie existente au fost puse în funcţiune în ultimii 20 de ani.

— Ca urmare a unei asemenea lărgiri a potenţialului de producţie în toate ramurile economiei naţionale şi în toate zonele ţării, au fost create peste 5,5 milioane de noi locuri de muncă, din care mai mult de 3,6 milioane în perioada 1965—1984. În acelaşi timp, venitul naţional pe locuitor a crescut, de la 7574 lei, în 1965, la peste 30000 lei, în prezent.

— Dezvoltarea intensivă a producţiei, prin diversificarea şi specializarea producţiei industriale, a permis crearea în fiecare judeţ a unui minim de 12 ramuri din cele 18 după care este clasificată industria şi un potenţial capabil să realizeze un minim anual de 10 miliarde lei producţie.

— Programul-directivă în profil teritorial stabileşte ca pînă în anul 1985 fiecare judeţ să ajungă la o producţie globală de cel puţin 70.000 lei pe cap de locuitor şi la un grad de ocupare a forţei de muncă de minimum 400 persoane la mia de locuitori. Congresul al XIII-lea a stabilit realizarea în fiecare judeţ, pînă în 1990, a unui volum de activitate economică pe locuitor de cel puţin 80.000 lei.

Agricultura sa aflat în aceşti 20 de ani sub semnul unor profunde transformări. În aceşti ani agricultura s-a dezvoltat într-un ritm susţinut, devenind a doua ramură de bază a economiei.

— Investiţiile de care a beneficiat agricultura se cifrează la aproape 400 miliarde lei.

— Investiţiile s-au materializat în ample lucrări de îmbunătăţiri funciare, în mijloace pentru mecanizare, în moderne complexe de creşterea şi îngrăşarea animalelor, în fabrici de prelucrarea produselor agricole.

— Din 1965 şi pînă la finele anului 1984 staţiunile pentru mecanizare au primit peste 92000 tractoare fizice, făcînd ca numărul acestora să ajungă la 174 mii. În acelaşi timp numărul combinelor autopropulsate pentru recoltat cereale boabe a sporit de la 292 bucăţi, la 58 mii bucăţi.

— Cantităţile de îngrăşăminte chimice folosite în agricultură au crescut an de an, ajungînd de la 266 mii tone în 1965 la 1288 mii tone substanţă activă la finele lui 1984.

— Suprafaţa amenajată pentru irigaţii a crescut de aproape 12 ori, atingînd peste 2,6 milioane hectare.

— Toţi aceşti factori de intensivizare, la care se adaugă aportul deosebit al cercetării ştiinţifice au determinat sporuri substanţiale de recolte la toate culturile: în 1965, s-au realizat 12,6 milioane tone cereale pentru ca anul trecut să se ajungă la 23,6 milioane tone.

— Anul trecut o serie de unităţi agricole de stat şi cooperatiste au realizat recolte medii de 5—8 tone de grîu şi peste 20 tone porumb ştiuleţi la hectar.

— Urmarea firească a creşterii recoltelor şi producţia globală realizată în agricultură a sporit substanţial de la 68,6 miliarde de lei în 1970 la 224,7 miliarde anul trecut.

— Veniturile ţăranilor au crescut an de an, acestea materializîndu-se, de pildă, în construirea în ultimii 20 de ani în comune (fără cele suburbane) a peste 575 mii locuinţe.

— Vînzările de mărfuri cu amănuntul prin unităţile din comerţul cooperativ au crescut în aceiaşi perioadă de la 21,4 miliarde lei la 58,3 miliarde lei.

De o deosebită atenţie s-a bucurat în aceşti ani dezvoltarea ştiinţei şi continua înflorire a învăţămîntului şi culturii.

— În 1984 numărul persoanelor angajate în cercetarea științifică era de 235 000 din care 94700 cu studii superioare față de 43500 în 1965 din care 14000 cu studii superioare.

— Numărul cercetătorilor la 10000 locuitori era în 1965 de 128, cifră care în momentul de față cunoaște o creștere de aproape 10 ori.

— Cheltuielile materiale destinate cercetării au fost anul trecut de peste 14 ori mai mari decît în anul 1965.

— Baza tehnico-materială a cercetării științifice a crescut în intervalul 1965—1984 de circa 17 ori. La nivelul anului 1984 cheltuielile curente pentru cercetare-proiectare și progres tehnic a reprezentat 2 la sută din venitul național, cifră comparabilă cu cea realizată la țările puternic industrializate.

— În cadrul festivalului național „Cîntarea României" au fost atrași în ample acțiuni ale creației tehnico-științifice, în decurs de 3 ani, 1,76 milioane cetățeni. În acest interval de timp au fost rezolvate 200000 teme de cercetare avînd ca efect economic: 14 miliarde lei sporuri de producție, 4 miliarde lei reducerea cheltuielilor materiale, 5 miliarde lei reducerea de importuri.

— Anul trecut numărul total de brevete înregistrate la Oficiul de stat pentru invenții și mărci era de 14 ori mai mare decît în anul 1965.

— Valoarea produselor noi și modernizate era la nivelul anului 1965 de circa 20 ori mai mare decît în anul 1945. La sfîrșitul anului 1984 creșterea față de același an de referință era de 134 ori.

— În 1985 numărul de mașini, utilaje și aparate noi era de 870 în 1984 numărul lor depășise 3600.

— Populația școlară a marcat în ultimii 20 de ani o creștere de la 4103082 la 5.685.000.

— Între 1965—1984 numărul elevilor din licee, școli profesionale, școli de maiștri s-a ridicat de la 625945 la 1.560.000.

— Actualmente 90 la sută din elevii învățămîntului liceal urmează cursurile liceelor industriale, agroindustriale și silvice.

— 70 la sută din clădirile școlare înălțate în ultimii 40 de ani au fost construite după 1965.

— Politehnica din București, una din cele mai moderne instituții de învățămînt superior, construite în acești ani numără 12 facultăți cu 300 laboratoare didactice și de cercetare științifică în care studiază 27 000 de studenți și doctoranzi.

— Numărul teatrelor și instituțiilor muzicale din țara noastră a crescut în ultimele două decenii de la 130 la 150 unități. Din cele 45 de teatre dramatice existente, 9 prezintă spectacole în limbile naționalităților conlocuitoare.

— În anul 1984 au fost editate 3214 titluri de cărți și broșuri într-un tiraj de 64,3 milioane exemplare.

— Studiourile noastre cinematografice au produs anul trecut 28 filme artistice de lung metraj și 393 filme de scurt metraj, dublînd și respectiv triplînd producția anului 1965.

— Festivalul național „Cîntarea României" a cunoscut de la o ediție la alta o tot mai cuprinzătoare participare; dacă prima ediție a înregistrat 112690 cercuri de creație și formațiuni artistice profesionale și de amatori cu 2273295 membri, la actuala ediție participă 206000 formații artistice și cercuri de creație cu 4.800.000 participanți. În creația tehnico-științifică a ultimei ediții a Festivalului au fost antrenați 1650000 participanți care au soluționat 120.000 teme.

Acești ani au dus la o calitate nouă, superioară, a vieții:

— Personalul muncitor se situa în anul 1965, la peste 4.305.000 persoane. La sfîrșitul anului trecut, cifra personalului muncitor ajunsese la 7.585.000 persoane.

— Retribuția medie nominală a personalului muncitor era, în 1965 1028 lei lunar. După cum se știe, în urma încheierii, în anul trecut, a acțiunii de majorare a retribuțiilor, retribuția medie nominală lunară a personalului muncitor a ajuns la sfîrșitul anului 1984 la 2959 lei, ea urmînd să fie la finele acestui an de circa 3000 lei.

— Pe măsura îmbunătățirii calității muncii, fondul de retribuire a crescut de la peste 57 miliarde lei în 1965 la suma de 267,7 miliarde anul trecut.

— Veniturile reale ale țărănimii au crescut din 1950 pînă în 1965, de 1,9 ori și de 4,8 ori pînă în 1984.

— Dinamica veniturilor ce revin pe o familie din fondurile sociale de consum relevă faptul că statul cheltuia în acest scop 3853 lei în 1965, în timp ce acestea vor reprezenta pe anul în curs circa 13000 lei.

— Fondurile sociale alocate de la bugetul de stat pentru satisfacerea cerințelor social-culturale ale cetățenilor reprezentau, în 1965, 20,9 miliarde lei, iar la sfîrșitul anului trecut 86,8 miliarde lei.

— Numărul locuințelor a sporit de la 5,38 milioane în 1965, la peste 7 milioane și jumătate în 1984.

— În medie, în fiecare zi 500 de familii primesc acum case noi, la aproximativ 3 minute se construiește un apartament.

— Populația urbană reprezenta în 1966 (an de recensămînt) 32,5 la sută din populația țării, iar în 1984 acest procent se ridicase la 49,2 la sută.

— În anul 1965 suprafața comercială a fost de 3.400.000 metri patrați iar în prezent ea a atins cifra de 9.400.000 metri patrați. În mediul rural în același interval de la 1,7 milioane metri patrați la 3,4 milioane metri patrați.

— Volumul vînzărilor cu amănuntul prin comerțul socialist a fost în 1984 de 16,6 mai mare decît în 1965.

— Valoarea prestărilor de serviciu a ajuns în 1984 la 57,1 miliarde lei față de 9,4 miliarde lei în 1965.

— Dacă pentru ocrotirea sănătății fiecărui locuitor statul a alocat în 1965, 252 lei, în 1984 s-au cheltuit 778 lei.

— În 1965, numărul medicilor era de 27.900 și al personalului mediu de 77819, iar la sfîrșitul anului 1984 numărul medicilor atinsese cifra de 48.300, iar personalul sanitar mediu reprezenta 132645 de cadre.

Pe plan mondial, România desfășoară o activitate consecventă și activă pentru pace, independență națională și colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. Datorită acestei politici, care corespunde pe deplin intereselor supreme ale patriei, țara noastră se bucură de un binemeritat prestigiu internațional.

— O expresie grăitoare a dinamicii politicii internaționale a României o constituie relațiile țării noastre cu alte state. Dacă în 1945 România avea raporturi diplomatice cu 16 țări, în 1965 numărul statelor cu care țara noastră avea legături diplomatice s-a ridicat la 67 iar în prezent întreține relații diplomatice cu 140 de țări. Dezvoltarea în ritm înalt a economiei naționale, creșterea competitivității produselor livrate la export a asigurat creșterea participării României la diviziunea internațională a muncii, la schimbul mondial de valori. Astăzi țara noastră întreține relații economice cu peste 150 de state. Numărul total al acordurilor și convențiilor la nivel de stat și guvernamental încheiat de România cu alte țări se ridică la 755. Numai în ultimii cinci ani au fost încheiate 175 de acorduri și convenții dintre care 67 la nivel înalt. Președintele Nicolae Ceaușescu a efectuat peste 200 de vizite oficiale în țări din Europa, Africa, Asia, America Latină, America de Nord, a avut convorbiri cu numeroși șefi de state, șefi de guverne, șefi de parlamente și alte personalități ale vieții politice internaționale. În același timp, România a primit în vizită peste 300 de șefi de state și partide, șefi de guverne și parlamente. Cu prilejul acestor vizite au fost semnate: 21 de tratate de prietenie și asistență mutuală sau de prietenie și colaborare, peste 100 de declarații solemne și declarații comune, peste 260 comunicate comune și peste 550 de alte documente. Pe plan internațional România este inițiatoarea a unor acțiuni și inițiative valoroase consacrate păcii și dezarmării:

— 1965. La propunerea României. Adunarea Generală a O. N. U. a adoptat Declarația privind promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare.

— 1970. La inițiativa României, Adunarea Generală a O. N. U. a proclamat Deceniul dezarmării 1970—1980.

— 1972. Rezultat al inițiativei românești privind „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor" sub egida O. N. U. au fost elaborate în 1972, 1977 și 1982 studii asupra acestui domeniu.

— 1975. La O. N. U. a fost prezentat documentul „Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare și instaurarea unei păci trainice în lume".

— 1980. La propunerea României, pe ordinea de zi a Adunării Generale O. N. U. a fost înscrisă problema înghețării și reducerii bugetelor militare.

— 1981. Istoricele inițiative de pace și dezarmare ale președintelui Nicolae Ceaușescu au determinat mari adunări populare în întreaga țară și semnarea de către peste 18 milioane de cetățeni a Apelului poporului român.

— 1983. La inițiativa României, Adunarea Generală O. N. U. a adoptat o rezoluție vizînd oprirea amplasării noilor rachete americane în Europa occidentală și a realizării contra-măsurilor anunțate de U. R. S. S.

— Anul Internațional al Tineretului, proclamat ca urmare a inițiativei României.

„Epoca Ceaușescu" — Marile platforme industriale care împînzesc țara și magistralul drum transfăgărășan; cutezătorul Canal navigabil Dunăre—Marea Neagră și combinatul cuprului, de talie eoropeană din Țara Moților; reprezentative edificii ale artei și culturii în orașe și sate; armonioase centre civice în așezările rurale; salbe de hidrocentrale de pe rîurile interioare, forajul marin; orașe moderne construite în specificul arhitectonic al zonelor și puternica noastră flotă comercială de pe mări și oceane ... Și mai presus de orice, o societate larg democratică și adînc angajată în opera pe care o edificăm.

Hotărît lucru, Epoca Ceaușescu nu are egal.

Redacția

DATE INEDITE DESPRE PROFESORUL DR. NICOLAE BĂLAN DE LA SEMINARUL „ANDREIAN" DIN SIBIU (1913—1914)

Exegeţii genului epistolar restituit tot mai frecvent în prezent constată faptul că în cazuri numeroase scrisoarea are menirea să minimalizeze ori să anuleze distanţe de naturi şi intensităţi diferite: umane, temporale, geografico-istorice, între emitent şi adresant, atunci cînd motiul unic, temeinic concretizat îşi atinge scopul propus. Corespondeţa respectivă subliniază şi permanentizează astfel lipsa unui cadru standard pentru mesajul tradiţional: omiterea introducerii de rigoare, atacarea frontală a chestiunii în discuţie, fără protocolare formulări care îngreunează deseori nararea sau distrag atenţia lectorului. În exemple nenumărate de relaţii particulare constante, divagaţiile se exclud, relatarea la timpul trecut fiind complementară menţionării prezentului marcat de pecetea realului. Rîndurile expediate şi recepţionate devin astfel un mijloc veridic şi eficace de receptare, un act confesional care relevă necesitatea mărturisirii provocate de anxietăţi materiale, angoase morale sau de existenţa cotidiană dificilă.

Practica epistolară utilizată într-un asemenea fel şi în comunicarea de faţă contribuie la recreionarea unui aspect necunoscut din viaţa şi activitatea dr. în teologie Nicolae Bălan, profesor la Seminarul teologic sibian la începutul veacului actual.

Majoritatea referirilor biografice[1] cu privire la durata şi conţinutul acţiunii sale de dascăl pînă în anul 1918 se constituie în utile treceri sumare în revistă pentru intervalul respectiv, odată cu dezvoltarea parcimonioasă a subiectului pe distanţa minimă în ani: începuturile la catedra de dogmatică, apologetică şi morală, cu titlu provizoriu în 1905 pînă la definitivarea din 1909, momentul semnificativ al înfiinţării „Revistei Teologice" în 1907, activitatea multilaterală în publicistica bisericească şi laică, ca şi participarea sa plenară la realizarea actului unirii din anul 1918.*

1 V. Gheorghiu, G. T. Marcu, S. Vlad, în *Omagiu Î. P. S. Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului,* Sibiu, 1940; G. T. Marcu, în *Tel. Rom.*, nr. 25—26, 16 iunie 1940; Mitr. Sebastian, Episcopul N. Colan, G. T. Marcu, în *Nicolae Bălan. Arhiepiscop şi Mitropolit. 1905—1955,* Sibiu, 1956.

* Vezi anexa.

Setul de scrisori depistat într-un fond personal de arhivă[2] considerăm că favorizează clarificarea unui crîmpei din viața și activitatea profesorului N. Bălan la cumpăna anilor 1913—1914. Mesajele sînt adresate de teologul sibian fostului său profesor de română, geografie și istorie, Ion Ciocan, totodată director al Gimnaziului vestit năsăudean la sfîrșitul veacului XIX,[3] actualmente deputat parlamentar la Budapesta. Rîndurile conțin amănunte despre cazul special al dascălului tînăr implicat într-un proces de „agitație împotriva ideii de stat unitar maghiar". Procedăm în continuare la rezumarea datelor respective pentru a reuși să închegăm elementele chestiunii ajunse tocmai în stadiul intentării procedurii penale.

Cea dintîi scrisoare, datată în 5 noiembrie 1913, înfățișează la modul detaliat evenimentele desfășurate pe parcursul zilelor de 15—16 octombrie, cînd profesorul N. Bălan însoțit de absolventul Ieronim Grovu se plimba pe cîmpul din afara orașului și a asistat cu totul întîmplător la felul în care cîțiva militari își însușeau regulamentul în limba oficială. Intervenția și observația proprie dascălului filolog cu privire la modalitatea aprofundării limbii respective, străine militarilor de altă nație, au atras după sine în ziua următoare reacția unui ofițer zelos, care procedează în consecință la reținerea celor în cauză, după ce în prealabil fusese informat greșit despre cele săvîrșite verbal și interpretase totul ca atare, în spiritul ideii de „agitație antistatală". Procedeul abuziv înfăptuit nu permisese pe moment realizarea discuției calme și logice care să conducă la explicațiile de rigoare și aplanarea pașnică a „conflictului" aparent. Intervenția locotenentului István Schröder la autoritățile polițienești este urmată de înaintarea unui protest din partea profesorului N. Bălan, prin avocatul său dr. Lucian Borcia, către Ministerul de resort. Cazul este prezentat pe larg în presa oficială locală și centrală[4] drept un argument în plus pentru mișcarea intelectualității nemaghiare în timpurile tulburi premergătoare conflictului armat mondial. Rîndurile de față detaliate de noi au fost adresate deputatului Ion Ciocan cu rugămintea ca acesta să cerceteze cursul acțiunii și să intervină la Ministerul cultelor și instrucțiunii publice în situația în care se putea ridica impedimentul sistării retribuției cuvenite dascălului de la Seminarul teologic sibian. Corespondența următoare, datînd din 17 noiembrie evidențiază faptul că dr. N. Bălan consultase deja și opinia I. P. S. Mitropolit Ioan Mețianu în problema cunoscută, fiindcă acțiunea juridică, puțin obișnuită între un militar și un civil, fusese deja înaintată, după toate probabilitățile, procurorului suprem la Budapesta și că însuși Ministerul cultelor și instrucțiunii publice ar fi fost la curent cu desfășurarea chestiunii menționate. Deputatul I. Ciocan este rugat, în consecință, să se intereseze la forul superior justițiar și să informeze la Sibiu în mod corect despre cele aflate. Complicațiile survenite datorită intentării procesului injust se cuprind în epistola din 12 decembrie

2 Arh. Stat. Bistrița-Năsăud, *fond I. Ciocan*, dos. XXI/189.

3 vezi *Reportulu* XXX—XXXVII, pe anii 1892—1900.

4 *Pesti Hirlap*, XXXV, nr. 12178, 19 oct. 1913, p. 14; *Nagyszebeni Ujság*, X, nr. 44, 19 oct. 1913, p. 2.

același an. N. Bălan relatează că fusese citat la oficiul poliției de graniță din localitate pentru investigația prealabilă, faptul fiind provocat de mărturia falsă, obținută prin constrîngere, a militarilor siliți de ofițerul amintit mai sus. Intervenția împrocesuratului dr. N. Bălan este solicitată fostului său profesor să fie făcută la ministerul justiției în ideea celor explicate de acuzatul nedreptățit: „Eu în viața mea n-am făcut politică, ci mi-am văzut de chemare, și chiar dacă aș fi voit să fac vreodată politică, spre ceea ce n-am nici un talent, nu mi-aș fi ales cîțiva soldați pe care i-am întîlnit întîmplător, ieșind la plimbare, lîngă o margine de drum".

Mesajele din 5, 6 și 12 ianuarie 1914 depun mărturia accelerării gradate a evenimentului în sine: se anunță astfel termenul procesului pentru 27 a lunii curente, se menționează agresivitatea presei oficiale vizavi de împricinat, se detaliază acțiunea neobosită a avocatului L. Borcia care făcea naveta între Sibiu și Budapesta pentru elucidarea pieselor la dosarul penal, între care se situa și solicitarea sprijinului altui deputat român T. Mihali pentru apărarea cauzei profesorului acuzat: „Dacă n-a fost agitație la început, prin acest proces nedrept pornit împotriva mea se face agitație", sînt cuvintele profetice ale dr. N. Bălan cu privire la soarta viitoare a părților care porniseră la drum mașinăria justiției.

Corespondențele următoare certifică reciprocitatea răspunsurilor dintre N. Bălan și I. Ciocan. Acum se afirmă că mesajele favorabile și optimiste au fost recepționate la timp și că speranțele nutrite în eliminarea definitivă a probelor nejuste pot lua formă concretă. În 30 ianuarie, de exemplu, se comunică faptul că procesul se amînă pentru începutul lunii următoare. Notița adresată de Mitropolitul Mețianu deputatului Ciocan, în data de 7 februarie, atestă că Î. P. S. Sa intervenise eficient la Budapesta pentru explicarea situației ridicole existente, descriind omul și activitatea acestuia și cerînd suspendarea procedurii infamante. Alte două scrisori din luna respectivă — 16 și 27 februarie — descriu avatarurile procesului judecat la Sibiu, colaborarea rodnică dintre N. Bălan și I. Ciocan ca și intervenția celui din urmă la Ministerul de justiție unde se înmînează un memoriu amplu documentat, ca și cel avansat Ministerului armatei. Mesajul ultim[5] din suita prezentată cu acest prilej relevă terminarea procesului și achitarea dr. N. Bălan considerat pînă în final drept nevinovat.

Dincolo de importanța documentar istorică, relativă și totodată modestă pentru ilustrarea veridică a traiectului vieții și activității celui care va deveni ulterior Î. P. S. Sa Mitropolitul Ardealului, prezentarea de față se vrea în intenție a fi un umil omagiu adus cu ocazia aniversării a trei decenii de la trecerea în cele veșnice a marelui diriguitor al bisericii ortodoxe române din Transilvania.

Pr. *Stelian Pălănceanu*

5 vezi *Tel. Rom.*, nr. 28, 13/26 martie 1914, p. 115.

A N E X Ă

Mult prețuite D-le Bârseanu,

Misiunea mea a reușit. Am făcut, cred, mari servicii cauzei noastre mari. Pe larg referez totul într'o scrisoare după care veți primi și D. Voastră o copie. Totul stă bine și înfăptuirea integrală a idealului nostru secular e pe calea cea mai bună.

Lucrul de căpetenie care se cere să-l faceți e proclamația alipirii necondiționate la România. Fiți energici și fără șovăire, aducînd orice jertfe, ce le-ar cere suprema încordare spre ajungerea idealului nostru.

Dați informații prin curieri, în sensul celor comunicate în scrisoarea adresată d-lui Goldiș.

Eu mai rămîn aici, căci sunt necesar.

Devotat
N. Bălan

Iași, 8 Nov. st. v. 1918.

(Biblioteca centrală universitară Cluj-Napoca, *corespondența Andrei Bârseanu,* vol. II, fila 1—2).

PROTOPOPII CĂRTURARI AI BRAȘOVULUI

În vitregia timpurilor, în vîltoarea nedreptăților, corabia plutirii ortodoxe și-a păstrat firul firesc al credinței prin fapta de cîrmuire și muncă a slujitorilor ei. În Șcheii Brașovului biserica voievodală, ale cărei începuturi se scaldă în negura vremurilor, a avut parte de slujitori cărturari, care au știut prin faptă și scriere să păstreze nealterată ființa neamului românesc, identificîndu-și existența cu păsul și voința slujitorilor ei.

Regretăm că prin vitregia vremurilor multe din documentele valoroasei arhive conservate veacuri de-a rîndul de biserica „Sf. Nicolae" au dispărut și ca o tristă amintire cronicărească, vechile catastife menționează că „mai nainte vreme (n. n. înainte de 1693) s-au furat o ladă cu toate odoarele sfintei biserici și cu scrisori de mult folos orașului și sfintei biserici, fiindu amestecătură de oameni slabi" (v. Sterie Stinghe, „Documente privitoare la trecutul românilor din Șchei", Brașov, 1901, vol. 1, p. 234), fapt comentat și în vechiul catastif scris la anul 1693 de David Corbea precum și într-un document inedit aflat în arhiva muzeului din Șchei (Document 15 din 30 ianuarie 1693).

Considerăm necesar să ștergem colbul mărunt al istoriei de pe documentele și cărțile încă păstrate în arhiva istorică a bisericii și să continuăm munca predecesorilor noștri, Sterie Stinghe și Candid Mușlea, pentru a valorifica acest tezaur documentar stabilind contribuția pe care preoții cărturari din Șchei au adus-o pe altarul dăruirii obștești.

Pînă la 1477, cînd cunoaştem pe primul protopop al bisericii, Popa Costea, sîntem vitregiţi de documente privitoare la slujitorii ei, deşi cronicile semnate de protopopul Vasile, Radu Tempea II (din secolul al XVII-lea) David Cepescu şi Ioan Jipa, ş. a. (din secolul următor) confirmă existenţa bisericii la anul 1292 sau 1392, fapte confirmate în urma săpăturilor făcute cu un deceniu în urmă de Direcţia Monumentelor Istorice, în baza cărora s-a dovedit că biserica de lemn datează din secolul al XIV-lea, urmată de cea din piatră din secolul al XV-lea şi prin aceasta se motivează de ce apar pentru această biserică ambele hramuri „Sfînta Maria, făcătoare de minuni" prezent pe vechea pecete a bisericii, cît şi în vechiul pomelnic sau catastife şi „Sfîntul Nicolae" păstrat pînă astăzi.

Semnificativă pentru importanţa acestei biserici, pentru epoca în care nu ştim numele preoţilor slujitori ai ei, este bula papală emisă de Bonifaciu al IX-lea la 15 decembrie 1399 care autentifică importanţa bisericii ortodoxe din Şcheii Braşovului în condiţiile secolului al XIV-lea. Pentru importanţa ei o reproducem integral folosindu-ne de un izvor german:

„Rom bei Sankt-Peter 1399 dez. 15. Bonifs IX. stellt zur Förderung der gegenüber den Griechen, Walachen, Bulgaren und armenieren in Kronstadt zu entfaltenden Bekcherungstätigkeit einen Absassbrief aus

(orig. perg. Bibliotec des evanghel. Gymnasius Augsb. Bek. Kronstadt)

Bonifatius (Verlängerte Schrift) episcopus servus servorum dei universis Christi fidelibus praesentes literas inspecturis salutem et apostolicam benedictionem. Sacrosanctae fidei catolicae augmentationi manum porrigere adiutricem pium apud deum meritorium reputantes libenter Christi fideles ad impendendium augmentationi huius modi sui corporis vires nostris literis exhortamur et, ut ad id fideles ipsi eo fortius animentur quo magis animorum comodo se speraverint adipisci, non numquam pro his spiritualio eis munera indulgentias videlicet et remisones alargimur. Cum itaque sicut accepimus in oppido de Corona seu vulgariter Brascho nuncupato Strigoniensis diocesis in confinibus christianitatis situato in quo tan Grecorum, Walachorum, Bulgarorum, Armenorum quam aliorum infidelium multitudo quandam eclesiam in oppido praedicto pro eorum usu et cultu deorum habentium una cum Christi fidelibus inibi degentibus habitet et moratur, quamplures de huius modi et aliis infidelibus pro tempore adventibus gratia divina inspirati se ad fidem praedictam convertere et veteri sorde et macula in sacro fonte baptismatis mundari desiderant et proponunt laudabiliter permanere et nisi in huiusmodi eorum pio proposito et desidere laudabili conserventur et assiduis instructionibus, auxiliis et favoribus confortentur, de totali huius modi desiderii et propositi omnium ipsorum collepsu verisimiliter formidentur. Non igitus qui fidem praedictam nostris temporibus adaugeri intensis desideriis afectamus, universitatem vestram rogamus, monemus et hortamur in domino vobis nihil omines in remissionem (vorlage: remisionum) pecominum iniugentes, quatenus sic infideles ipsos

in huius modi eorum proposito et desiderio assiduis informationibus boborumque verborum exemplis conservare et quatidie confortare eisque subveniendo vestrumque ad hoc pium et fructuosum praestando auxilium et favorem studeatis, ut per hoc infideles ipsivaleant et debeant huius modi eorum desiderium et propositum feliciter adimplere vasque per haec et alia bona quae domino inspirante feceritis possitis ad aeternae felicitatis gaudio pervenire. Nos enim de omnipotentis dei misericordio et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi omnibus vere paenitentibus et confessis, qui infideles ipsos ad huius modi eorum propositum et desiderium feliciter esse quendum ut praemittitur confortaverint et ad hoc eis subveniendo praestaverint eorum auxilium et favorem, quatuor annos et totidem quadragenas de iniunctis eis poenitentiis misericorditer relaxamus praesentibus perpetius futuris temporibus duraturis.

Datum Romae apud sanctum Petrum XVIII Kalendos Januarii, ponificatus nostri ano undecimo" (. Franz Zimmermann, Carl Werner, Georg Müller, „Urcundenbuch zur geschichte der deutschen in Siebenbürgen", Hermanstadt, 1902, p. 246).

Evident că imperativele acțiunii catolice, atît de categoric poruncite prin documentul papal presupun existența unei biserici puternic slujită de preoți capabili să reziste presiunilor catolice. Astfel, pînă la primul protopop atestat documentar în persoana Popei Costea, sîntem conștienți de prezența în Șcheii Brașovului a altor preoți și protopopi, care, între cărțile de predică, foloseau cu siguranță și „Omiliarul" recent descoperit în Șchei și datat pentru secolele XI—XII (v. Vasile Oltean, „Întîia școală românească", Brașov, 1981, p. 11).

Fără să avem pretenția exhaustității, oferim în continuare cronologic aspecte din viața și opera protopopilor din Șchei.

I. *Popa Costea*
(?—1477)

O fericită împrejurare din anul 1941, cînd se restaura biserica „Sf. Nicolae" din Șcheii Brașovului, face ca să se autentifice pentru prima dată existența unui protopop la această biserică în persoana Popei Costea prin aflarea în partea de nord a bisericii a unei pietre de mormînt (azi în muzeu) care poartă inscripția slavonă: „Anul 1477, luna octombrie 2 zile s-a pristăvit robul lui Dumnezeu popa Costea din Brașov. Veșnica pomenire". Dimensiunile pietrei și poziția în biserică, asemănătoare celor domnești, certifică importanța acestui protopop. Ca atare nu ne surprinde că în același an al morții, Laiotă Basarab cel Bătrîn (ale cărui popasuri șcheiene ne sînt cunoscute) scria brașovenilor: „. . . Vă dau de știre despre popa Costea că e omul nostru și mi-a slujit domniei mele; astfel doresc să-l pui la o biserică lîngă domnia mea ca să-l hrănesc și să-l miluiesc, fiindcă este omul nostru și mi-a slujit domniei mele de multă vreme. Deci vă rog ca pe niște buni prieteni ai mei să-l petreceți frumos și cu cinste ca pe un om bun după voia noastră . . ." (v. Candid Muslea,

„Biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului", Brașov, 1943, vol. I, p. 50). În același an, înainte de moatea preotului, Laiotă Basarab cel Bătrîn adresa de data aceasta în latinește aceeași chemare, specificînd că locuia „în strada Șcheilor" (idem, p. 50). La rîndul său, vornicul lui Vlad Călugărul, Dragomir al lui Manea (care primise găzduire alături de domnul său în Șcheii Brașovului în timpul pribegiei) scria autorității brașovene: „. . . Să vie și popa din Șchei, căci vă este bun prieten, și dacă ar fi chiar unul dintre ai voștri, n-ar fi (așa bun) pentru voi cum vă este el" (Ibidem).

O altă împrejurare fericită face ca în vechea arhivă să identificăm și un manuscris al popei Costea, o dovadă certă a valorii sale de cărturar. Este vorba de manuscrisul 23 din „Catalogul cărții vechi", un Minei slavon pe lunile iunie, iulie și august, inventariat greșit pentru anul 1604, fiind scris de fapt — în baza filigranului — după anul 1424 și dăruit de popa Costea bisericii din Șchei în anul 1477. Cele 506 pagini ale manuscrisului, lipsit de început și sfîrșit, în format 26,5×18,5 cm, filigran predominant compus din două cercuri intersectate (Briquet I 3194 din 1392 sau 3195 din 1398), legat în scoarță de lemn și piele sînt scrise în semiuncială, 30—33 rînduri pe pagină. Faptul că filele 13 și 219 dețin ca filigran coroana Brașovului convinge prezența acestui manuscris la biserica din Șchei. Pe de altă parte fila 253 v consemnează: în limbă slavonă: „În anul 6985 (1477) a murit robul lui Dumnezeu preotul Costea, oct. 16, veșnica lui pomenire și acesta a dat acest Minei la biserica Sfîntului Nicolae. Dumnezeu să-l ierte pe preotul Costea". Ceea ce convinge și mai mult că autorul nu putea fi decît un român și în speță popa Costea, sînt elementele românești introduse în textul slav ca o consecință firească a faptului că în secolul al XIV—XV-lea, copiștii români necunoscînd perfect tiparele aride ale slavonei, rămîn tributari formelor românești vii („gîndeau românește și-și exprimau gîndurile slavonește" — Hașdeu). Astfel, vocalele românești „â" și „î" sînt redate cu litere specifice, la fel diftongul „oa" al limbii populare românești, neîntîlnit în slava veche, este redat prin „o" sau omega. În fonetică se remarcă amestecul vocalelor nazale, permutarea sau confuzia ierurilor, vocalizarea ierurilor intensi, etc. În morfologie asistăm la schimbarea genurilor unor substantive în funcție de cel al limbii române. Dovada cea mai consistentă a contribuției cărturarului local — popa Costea — la scrierea acestui manuscris o constituie lexicul manuscrisului, care prin multitudinea cuvintelor românești infiltrate între barierele slavei culte: „canon" (f. 126), „dihanie" (f. 158), „Samuile proroace" (f. 202), „Vartolomeu" (f. 219), „Ioane" — vocativ (f. 240) etc.

Faptul că în anul 1659 cartea este din nou dată bisericii, de data aceasta de preotul Radu I. Băilă (1659—1669), cum ne convinge o altă însemnare, considerăm că după o oarecare întrebuințare la biserică, cartea este înstrăinată. Ea ajunge în casa renumitului protopop Mihai, căci în 1604, fiul acestuia, protopopul Vasile, scria pe ultima filă: „A scris grămătic Văsii de la Șchei în anul 7112 (1604)". În casa aceluiași protopop, la 1600, în timpul prezenței la Brașov a lui Mihai Viteazul, poposește grămăticul Bratu din Albești, fiul vornicului Lupu, care înscrie și el o însemnare în limba slavonă pe una din filele manuscrisului (253 v).

Manuscrisul poartă multe alte însemnări ulterioare aparţinînd lui „Pătru al popii Iane", „Vîlcul fiul preotului Gheorghe" la 1658, şi Teodor Baran, fiul protopopului Florea Baran la 1712. În cadrul cercetării noastre n-am putut identifica pe un alt copist al manuscrisului în persoana diacului Iancu, care pe fila 253 îşi lasă autograful. „A scris Iancu diacul. Fraţii mei buni şi mari, citiţi şi nu blestemareţi pe cel ce a făcut această carte. A dat această carte popa Radu, a făcut această carte, a dat 8 aspri şi a lăsat-o la sfînta biserică, să fie pomenit veşnic, pentru sufletul (lui) cu neamul. amin".

Trăind în Şcheii Başovului, într-o epocă de mari frămîntări, concretizată prin evenimentele care traversau cea de a doua jumătate a secolului al XV-lea, cînd în Şcheii Braşovului pribegeau cînd Laiotă Basarab cel Bătrîn, cînd Vlad Călugărul şi se duceau lupte politice pentru păstrarea, şi cîştigarea tronului muntean, protopopul Costea slujea biserica ortodoxă din Şchei înzestrînd-o şi cu valorosul manuscris comentat mai sus.

Prot. *Vasile Prodea*
Prof. *Vasile Oltean*

O CONTRIBUŢIE REMARCABILĂ LA ISTORIA CIVILIZAŢIEI ROMÂNEŞTI

A spune despre eruditul prelat, Dr. Antonie Plămădeală, că este un pasionat al documentelor înseamnează a spune prea puţin sau nimic, ori a comite o inechitate. Mai degrabă un fascinat al documentelor, dar totodată un fascinator, care ştie să le priceapă taina, să le pătrundă vraja şi să o reverse amplificată, şlefuită în laboratorul său, asupra cititorilor.

Fiindcă nu este vorba de documente servite comod la masa de lucru, ordonate, prelucrate şi sistematizate după normele cele mai moderne, ci de osîrdia aflării, scormonirii şi ivirii lor, de desprăfuirea şi descifrarea lor migăloasă, demiurgică, pentru a da la iveală talismanele păstrate în ele de atîta vreme! Şi aici nu sînt adunate decît o mică parte din inestimabilele documente şi mărturii rarissime pe care le posedă autorul, adunate fără a pregeta nici un sacrificiu, ori pe urma şi în căutarea cărora e însufleţit de o febră nestăpînită de savant şi de magician. Pentru că sub mîna sa documentele dobîndesc reflexe magice, tării noi; ele prind viaţă, fascinează, înflăcărează, dezvăluind o lume de oameni trecuţi, un univers uitat, ba chiar colţuri de lume nebănuite încă. Căci, parafrazîndu-i expresia, documentele sale „sînt mari cît o lume", se întind din Anglia pînă în îndepărtata Japonie! Şi cîte zac încă, în sipeturile sale, aşteptîndu-şi îngăduitor ivirea prin pana calmă şi adînc gînditoare, muiată în erudiţie şi grai meşteşugit. Un document este pentru Antonie Plămădeală, păstrătorul lor, nu o simplă revelaţie, ci un adevărat miracol. Iar nostalgia documentului îşi îngemănează austeritatea rigorii ştiinţifice cu suavitatea, în scrisul faurului care le mînuieşte cu un devotament unic.

Şi prin această patimă savantă, providenţială, Antonie Plămădeală se aşează în rîndul marilor căutători de comori documentare din toate timpurile. Şi toate aceste strădanii Antonie Plămădeală le împlineşte cu liniştea, cu împăcarea, cu conştiinţa şi convingerea modestă dar durabilă că îndeplineşte un act de cultură, un act patriotic, cu convingere şi credinţă, aşa cum spunea Iorga despre destinatarul scrisorilor prezentului volum: „cu hotărîre de patriot viteaz".

*

Dacă unui corpus de documente i se poate atribui, drept virtute primordială, monumentalitatea, performanţă către care trebuie să tindă orice lucrare de acest fel, volumul *Pagini dintr-o arhivă inedită*, Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de Antonie Plămădeală, Bucureşti, Editura Minerva, 1984, 435 p. îşi merită acest atribut.

Cu aceeaşi probitate şi acribie cunoscute din volumele anterioare,[1] cu aceeaşi predilecţie pătimaşă şi austeră pentru exactitate, pentru certitudine, împotriva

1 Vezi: Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget şi simţire românească*, Bucureşti, Editura Institutului biblic şi de misiune ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, 1981, 547 p., *Spiritualitate şi istorie la întorsura Carpaţilor*, sub îngrijirea Dr Antonie Plămădeală, Buzău, 1983, vol. I, 416 p., vol. II, 409 p., *Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu, 1983, 410 p.

dibuirilor, ambiguităţilor, confuziilor şi în scopul lichidării lor,[2] Antonie Plămădeală realizează în *Pagini dintr-o arhivă inedită* o operă durabilă, de o prestigioasă valoare ştiinţifică, documentară, culturală, o lucrare de informaţie, elevat concepută, încorporată inevitabil oricărei încercări şi sinteze de istorie a literaturii, a culturii, de istorie naţională, de istorie a civilizaţiei româneşti în general, în care îşi integrează aportul şi se asimilează pe deplin. Pe lîngă aportul ştiinţific lapidar, *Pagini dintr-o arhivă inedită* au un interes şi o valoare mult mai largi: ele sînt pagini de literatură, de cultură, de istorie, de viaţă românească, aşa cum le-a voit şi le-a gîndit autorul lor, însuşiri ce sporesc şi mai mult însemnătatea acestei salutare apariţii.

Orice operă de restituţie documentară, prin inevitabilitatea şi vastitatea implicaţiilor conţinutului ei, îndeplineşte, implicit, valenţe şi finalităţi multiple. Aceste valenţe, decantate şi evidenţiate în cele mai diverse planuri şi domenii, prin aportul lor, încifrează, în final, valoarea şi însemnătatea ei. Valoarea şi utilitatea operei documentare realizată de dr. Antonie Plămădeală este fundamentată şi se relevă mai întîi prin epoca pe care o cuprinde: corespondenţele publicate se întind pe mai bine de o jumătate de secol. În al doilea rînd, însemnătatea ei este amplificată de autorii acestora. Pe cînd diversele colecţii de documente ne-au obişnuit cu un număr relativ restrîns de emitenţi şi limitat profesional, aici ne întîmpină un număr impresionant de autori, de cele mai felurite îndeletniciri şi profesiuni, din toate straturile sociale, fără a mai lua în seamă şi pe cei ale căror scrisori au rămas nepublicate. În al treilea rînd — şi decurgînd de aici —, valoarea operei este dată de vastitatea şi varietatea informaţiilor, a problemelor şi domeniilor abordate — însuşiri care, toate la un loc, legitimează întru totul atributul conferit. De la acestea nu poate fi omis aparatul critic riguros, pertinent şi bogat, ţinuta ştiinţifică desăvîrşită a volumului.

Descoperită în arhiva Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, uitată într-o „încăpere dosnică şi întunecoasă" de la mănăstirea Antim din Bucureşti, arhiva fostului episcop de Caransebeş, mitropolit primat, regent, prim-ministru şi patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, unul din solii actului Unirii la Bucureşti, dr. Elie Miron Cristea, personalitate de frunte a vremii sale, este de o remarcabilă însemnătate şi interes social, economic, cultural, politic, literar, istoric, ştiinţific. Prin descoperirea, prelucrarea şi publicarea parţială a ei, dr. Antonie Plămădeală a fost călăuzit de „*convingerea* (s. n.) — materializată strălucit —, că vom lărgi şi vom adăuga cîte ceva nu numai cu privire la locul şi rolul lui Elie Miron Cristea în epocă, ci şi cu privire la epoca însăşi şi la oamenii care au ilustrat-o, în istoria şi în cultura Transilvaniei înainte de unirea din 1918 şi în România întregită de după unire, pînă în preajma celui de al doilea război mondial" (p. V).

Aşadar, după cum precizează însuşi autorul, documentele publicate au o semnificaţie şi o finalitate bipolară: „Scrisorile de la prieteni şi cunoscuţi, în general oameni de cultură, pictori, muzicieni, istorici, oameni politici ne dau ştiri despre ei înşişi, dar şi despre Elie Miron Cristea". Aportul documentelor respective se manifestă şi se valorifică pe două planuri: primul, al aprofundării cunoaşterii personalităţii şi preocupărilor multilaterale ale lui Elie Miron Cristea, ignorate ori necunoscute pînă acum, iar al doilea al elucidării unor probleme sau îmbogăţirii informaţiilor privind viaţa şi activitatea altor personalităţi ori instituţii, sau a altor chestiuni, momente, fenomene şi aspecte ale istoriei culturii noastre din epoca respectivă.

Din această a doua categorie — pentru a ne opri în final asupra celor ce conturează figura lui Elie Miron Cristea —, corpus-ul de documente şi interpretările adecvate ale autorului aduc ştiri, date, precizări, rectificări şi completări, puncte de vedere noi privind activitatea unor foruri şi instituţii ştiinţifice şi culturale, Academia Română, „Astra", Societatea pentru fond de teatru român, Societatea „Petru Maior", Liga culturală, Banca culturală „Lumina", muzeul istoric-etnografic românesc etc., a unor personalităţi politice, ştiinţifice, culturale, literar-artistice ale vremii, precum şi privind alte episoade şi aspecte de interes istoric şi literar-cultural.

---

2 A se vedea diatribele privind nedreptăţile şi invectivele la adresa lui Şaguna, Şuluţiu, a rolului Bisericii în propăşirea culturii poporului, p. XIX—XX.

Documentele publicate, prin informațiile pe care le oferă, luminate și potențate de interpretările pertinente ale autorului, permit acestuia realizarea unor operante *rectificări și precizări:* — restabilirea autoritară, cu obiectivitate științifică necesară, a rolului și aportului fruntașilor celor două Biserici, ortodoxă și unită, în urzirea „Astrei, la dezvoltarea învățămîntului și culturii în limba națională și la unificarea acesteia, denigrat ori denaturat de autorii volumului al II-lea al sintezei *Din istoria Transilvaniei* (XV) și de V. Curticăpeanu (XVI), — rolul Băncii culturale „Lumina", ca replică la amenințările și campania de deznaționalizare și desființare a școlilor românești, declanșată de legea lui Appony (XXXIII, 391—393); — preocupările lui Ioan Lupaș, relatate în scrisoarea trimisă din Cluj, 16 VI 1935, prin conferințele în străinătate ori publicate, de a da o ripostă, apreciată cu temei și clarviziune: „ca o măsură definitivă față de revizionismul turbat de la Budapesta" (145); *clarificări și completări,* cu lămuriri edificatoare privind: — rolul de inițiator al *ideii* și proiectelor de statute ale „Astrei" al lui Ioan cavaler de Pușcariu și întemeietorii „Astrei" (XVI—XVII), — autorul traducerii tragediei *Moartea lui Wallenstein* de Schiller, realizată de Emilia Maiorescu, sora mai mică a lui Titu Maiorescu, atribuirea ei lui Eminescu indicînd „marea popularitate de care se bucura poetul printre contemporanii săi din Transilvania" (XI), — paternitatea lui Elie Miron Cristea asupra copiei traducerii germane a cronicii lui Radu Greceanu, lămurind și paternitatea celor 2 adaosuri, acestea aparținînd lui I. C. Engel și Hammer; *date noi, relevarea unor fapte necunoscute și perspective noi:* — folosirea „copioasă" (XIII) a proverbelor din culegerea publicată de Elie Miron Cristea de către Iuliu Zane, autorul monumentalei culegeri, *Proverbele românilor,* în zece volume, pe care acesta nu îl citează printre colaboratori în bibliografia ce cuprinde 633 de nume și titluri!, — episoadele, în succesiunea lor, privind aventura documentelor familiei Grecenilor, prin care trasează perspective cercetătorilor și iubitorilor de documente privind descoperirea lor (XXII—XXV), — avatarurile traducerii Bibliei (79—93), — spectacolele trupei lui Zaharia Bîrsan (137); *laturi și aspecte mai puțin cunoscute din viața unor personalități:* — condițiile grele de trai ale lui Cincinat Pavelescu (175—176) și T. V. Păcățian în 1917 (178), — preocupările de artă bizantină ale lui G. Coșbuc, — atitudinea față de Ioan cav. de Pușcariu, din scrisoarea din Bran, 7 aug. 1909, în care recunoaște că e inițiatorul Asociațiunii, care „nici măcar servitoriu onorariu nu m-au ales" (...!) și refuzul de a participa la serbările Asociațiunii și muzeului, cu reflecțiile proprii: „Tocmai ca să nu recunoască că un ortodox a inițiat Asociațiunea" (191), — personalitatea lui Vasile Stroescu, „militant activ al unității românești" (XXX), „părinte al supraviețuirii culturale a Transilvaniei de sub ocupația străină", „un gigant al sufletului românesc" (XXXI), cu osîrdia și jertfele lui pentru „ameliorarea stărei și culturei țăranului român" (217) și pentru dezvoltarea școlilor etc.

Din cealaltă categorie fac parte documentele care furnizează informații și date noi cu privire la Elie Miron Cristea, destinatarul scrisorilor, dînd la lumină preocupări și fapte ale acestuia, necunoscute pînă acum și dezvăluind personalitatea și rolul său în epocă.

Elie Miron Cristea, cu spiritul său de patriot desăvîrșit, reținut de Iorga drept cea mai definitorie trăsătură a personalității sale, a fost o fire întreprinzătoare, un temperament dinamic, creator, care și-a contopit viața cu aspirațiile și frămîntările vremii sale și, mai presus de orice, un militant devotat și neobosit pentru emanciparea materială și culturală a poporului său. Pe lîngă teza despre Eminescu, a doua exegeză transilvană, după cea de nefericită inspirație și tristă memorie a lui Alexandru Grama, pe lîngă monografia consacrată unui mare român, profesorul Alexandru Roman și culegerea de proverbe publicată în 1901, sau alte lucrări, în numeroase acțiuni a avut rolul de inițiator și de ctitor: a întemeiat Banca culturală „Lumina", care a funcționat din 1909 pînă în 1920, cînd, după Unire, ne mai fiind necesară, fuzionează cu Banca Românească din București, a elaborat *Apelul, Punctele de orientare* și *Cerculariu* privind întemeierea și amenajarea muzeului istoric-etnografic românesc la Sibiu, cu principiile și normele pentru colecționarea obiectelor necesare și organizarea acestuia ca „o adevărată casă românească" (XXXIX) etc.

Documentele relevă convingerile și rolul său ca „o personalitate de prim rang în cultura vremii" (XI). El a manifestat un energic și permanent „interes pentru culturalizarea poporului, pentru înțelegerea nivelului culturii vremii"

(XVII), în aceeaşi emulaţie a idealului integrării culturale la nivel european, care a animat cultura românească în totalitatea ei mai bine de două secole. Miron Cristea a militat pentru o cultură naţională românească, avînd ca formă de expresie „frumoasa noastră limbă românească" şi care, ca limbă a şcolii, a învăţămîntului, a culturii este chezăşia progresului şi „ne poate ridica la un grad mai înalt de cultură şi civilizaţie" (XVII). Preocupările şi eforturile sale au fost intens concentrate asupra luptei pentru apărarea limbii române şi pentru înmulţirea şcolilor în limba română, pe baza convingerii că „cultura este o mare putere", iar aceasta la români nu poate prospera decît în limba română. În domeniul artei a manifestat o mare dragoste şi grijă pentru arta naţională şi promovarea ei, ceea ce l-a determinat pe I. Lupaş să îl considere „un protector plin de dragoste pentru arta naţională" (137), iar prin conferinţele ţinute în cadrul Societăţii pentru fond de teatru român a evidenţiat rolul educativ al teatrului, de păstrător al tradiţiilor şi „instrument pentru promovarea culturii româneşti" (XVIII). A fost un colecţionar pasionat de literatură populară, preocupîndu-se de culegerea proverbelor pe care le-a şi publicat şi manifestînd o preţuire deosebită pentru folclorul muzical şi coregrafic. Scrisorile cuprind şi preţioase alte ştiri, date şi informaţii istorice, „ştiri din care se alcătuieşte profilul său cultural multilateral" (XIX). Toate ideile, convingerile şi acţiunile, înfăţişate prin aceste scrisori, „descoperă un prelat luminat, un spirit progresist, larg, multilateral, preocupat să deschidă căi noi luminării poporului" (XVIII).

Ca o apoteoză a acestei opere documentare şi a viziunii autorului ei se desprinde constatarea faptului că toate documentele reproduse, precum şi comentariile care le însoţesc sînt străbătute de două idei majore, două idei propulsive, mobilizatoare, care polarizează în jurul lor toate preocupările: *unitatea naţională*, ca realitate şi aspiraţie interpretată multilateral, şi *unitatea de limbă*, ca expresie şi factor al celei dintîi. Sudura acestora este asigurată de unitatea culturii, ţelul unanim către care converg toate convingerile şi strădaniile autorilor. Unitatea de limbă, ca mijloc de expresie a culturii, trebuia să asigure unitatea culturii, iar acestea, la rîndul lor, aveau menirea să fundamenteze şi să revendice unitatea naţională, politică. În această conexiune dialectică se întîlnesc în toate documentele, în raţionamentele autorilor.

Corespondenţa publicată aduce constant pe primul plan şi relevă conştiinţa unităţii naţionale şi agită idealul unirii politice, statale, al făuririi statului naţional unitar român. Marcînd acest adevăr, culegerea de proverbe, concepută din tot cuprinsul românesc, urma să reflecteze „gîndirea întregii suflări româneşti" (XII). Unitatea naţională e o realitate a istoriei noastre, arăta neobositul „militant pentru înfăptuirea unităţii româneşti" (XXX), Vasile Stroescu: „neamul românesc, deşi aparţinînd la două confesiuni, în aspiraţiile lui naţionale rămîne unit şi nedivizat. Unitatea asta provine din sentimentul naţional puternic al tuturor" (XXIX). Conştiinţa unităţii era o componentă a facturii spirituale şi a structurii sufleteşti a poporului român. Serbările reuniunilor filarmonice din Caransebeş şi Craiova, organizate la Craiova în memoria lui Avram Iancu şi în vederea ridicării unei statui la Cluj, cinsteau „prin fapte, memoria ardeleanului A. Iancu, drept mărturie că sufletul românesc e unul şi acelaşi, iar eroii din trecut nu mai sînt ai cutărei provincii, ei fiind ai neamului românesc întreg (78). Această unitate naţională, „unitatea fiinţei sale", constata C. Rădulescu-Motru, „a fost ruptă de vitregia împrejurărilor" (195). Suferinţele îndurate, însă, accentuează Elie Miron Cristea în *Apelul* său, au cimentat-o şi mai mult, au fost un imbold pentru întărirea ei: „Chiar secularele suferinţe ne sunt un îndemn puternic de stăruinţe pentru idealuri, un factor puternic pentru nutrirea spiritului naţional" (399). Realizarea unirii însemna mijlocul de salvare a existenţei naţionale, calea spre progres. În numele Societăţii române de filozofie, C. Rădulescu-Motru omagiază pe solii Unirii la Bucureşti, pe ardeleni ca pe făuritorii ei: „căci unitatea tuturor românilor s-a desăvîrşit prin voi..., că aţi desăvîrşit sfîntul nostru vis: *Unirea tuturor românilor* (195). Unit, poporul îşi poate realiza aportul său la propăşirea umanităţii, numai astfel „este volnic a-şi da prinosul sufletului său naţional culturei generale a omenirei, ceea ce a fost totdeauna idealul său suprem" (195). Unirii îi sînt închinate cugetele, toate energiile, toate acţiunile şi această cauză sacră a slujit-o şi Elie Miron Cristea. În răspunsul său la scrisoarea preşedintelui Academiei, I, Al. Brătescu-Voineşti, prin care îi face cunoscută alegerea sa ca

membru de onoare, răspuns adresat: „Mărită Academie Română", Miron Cristea, declinîndu-și meritele plin de modestie, reține doar, înnobilîndu-și prin aceasta faptele și memoria pentru posteritate, că acest ideal i-a însuflețit toate strădaniile: *„ne-am îndrumat pe terenul unirei pentru deșteptarea și întărirea conștiinței naționale și pentru propagarea și întărirea culturii românești prin toate mijloacele posibile"* (s. n) (37).

Unitatea limbii era menită să asigure unitatea culturii și împreună cu aceasta să pregătească drumul către unificarea politică. Limba reprezenta, alături de biserică, un factor de conservare, de întărire și apărare a naționalității împotriva tuturor încercărilor de deznaționalizare. De aceea, arăta ziarul *Unirea* din Blaj, la 2 aprilie 1910, vorbind despre Vasile Stroescu: poporul nostru „un popor sărac și umilit, a ținut însă întotdeauna cu îndîrjire seamă de biserică și limba lui națională" (XXIX). Limba și naționalitatea erau într-o legătură indestructibilă, iar școala era menită să contribuie la apărarea, unitatea și fortificarea lor. Toate puterile românilor trebuiau concentrate pentru a salva și întări, din aceste motive, „școalele lor, prin urmare limba și naționalitatea lor" (209). Unitatea limbii condiționa dezvoltarea și unitatea culturii: „adevărata cultură..., adecă cea națională românească", nu putea înflori decît în „hainele frumoasei noastre limbi românești", la propășirea cărora trebuia să contribuie învățămîntul, pe temeiul convingerii ferme, pe care o exprima Miron Cristea, într-un „Ordin" din 1 ian. 1912, pe cînd era episcop la Caransebeș, că: „Numai o asemenea cultură predată în limba noastră proprie să poate preface în sîngele nostru, să poate asimila ființei și firei noastre românești" (385). Cărțile bisericești erau chemate să ajute la unificarea limbii și, prin aceasta, a culturii, considera tot Miron Cristea: „Cărțile bisericești sînt în primul rînd chemate a contribui prin limba lor la susținerea și promovarea unității culturale a tuturor românilor" (99). Prin mijlocirea acestora se putea realiza „cu succes opera cea mare de unificare sufletească pe teren cultural și bisericesc" (143), la care se angajase cu un exemplar devotament patriotic Elie Miron Cristea.

Aceste prețioase raționamente, reținute numai din cele două domenii semnificative, pe lîngă numeroasele celelalte, ilustrează și înalță însemnătatea volumului și recomandă convingător utilitatea lui.

Cuprinsul deosebit de bogat al volumului este un alt temei ce amplifică valoarea sa. El conține nu mai puțin decît 265 de scrisori, pe lîngă alte răspunsuri, memorii, prospecte anexate acestora, scrise de 108 emitenți, printre care se găsesc nume ilustre și personalități de seamă ale vieții politice, cultural-științifice și literar-artistice: C. Angelescu, A. Bîrseanu, I. Bianu, Ilarie Chendi, Ion Clopoțel, George Coșbuc, Maria Cunțan, O. Goga, G. Bogdan-Duică, Ioan cav. de Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Lupaș, O. Ghibu, Gala Galaction, Iacob Negruzzi, V. Pîrvan, D. Gusti, V. Goldiș, N. Iorga, Cincinat Pavelescu, N. Petra-Petrescu, I. Petrovici, Martha Bibescu, Iosif Blaga, Iosif Vulcan, V. Braniște, V. Onițiu, A. Vaida, Em. Ungureanu, Rubin Patiția, Traian Lalescu, S. P. Bănuț, Gh. Marinescu, S. Mehedinți, I. Mețianu, Corneliu Moldovan, V. G. Morțun, C. Rădulescu-Motru, N. Rădulescu-Niger, I. Rusu-Șirianu, Achim Stoia, Vasile Stroescu, J. Urban Jarnik, Octavian C. Tăslăuanu, Eugen Brote, Partenie Cosma, I. Al. Brătescu-Voinești etc., etc., scrisori a căror dublă însemnătate o subliniase însuși autorul: „pe de o parte sînt pline de date ce pot interesa istoria literaturii și a culturii românești, pe de alta pot îmbogăți biografiile semnatarilor cu date noi" (XXXIV), prin acest din urmă aspect ele fiind deosebit de prețioase, deoarece conțin informații de mare valoare privind activitatea altor personalități.

Addenda care încheie volumul, deosebit de bine venită, îi sporește valoarea, oferind o parte din lucrările lui Elie Miron Cristea risipite ori inedite și greu de consultat altfel: teza despre Eminescu, culegere de proverbe, apeluri, proiecte etc., texte încărcate de gînduri înalte și idealuri prețioase, dezvăluind preocupările autorului lor, ce pun la dispoziția cercetătorilor și cititorilor un bogat tezaur de informații de mare interes istorico-literar și cultural.

Elaborat într-o înaltă ținută științifică, volumul este înzestrat cu copioase note și comentarii pertinente, minuțioase, exacte și relevante, ce furnizează o impresionantă informație, asigurînd o edificare deplină a cititorului în parcurgerea documentelor.

Toate acestea, ca şi competentul studiu introductiv, sînt expuse într-o limbă aleasă, îmbinînd fericit sobrietatea stilului ştiinţific cu un colorit expresiv original, cu care autorul ne-a obişnuit din volumele anterioare,[3] cu portretizări metaforice succinte: „mintea şi braţul intereselor naţiunii române" (Elie Miron Cristea, XXXIV), „un om cît o ţară", „gigant al sufletului românesc" (Vasile Stroescu, XXXI), etc., cu asocieri inedite şi aserţiuni de valoare, cu interogaţii şi accente retorice, ce fac, în pofida genului unor asemenea lucrări, stilul şi lectura deosebit de vioaie, de plastice şi de atrăgătoare.

Pagini dintr-o arhivă inedită reprezintă o carte impunătoare prin valoarea informaţiilor pe care le pune în circulaţie, prin rigoarea ştiinţifică a prelucrării şi prezentării lor, prin aportul lor la luminarea şi întregirea, la aprofundarea atîtor probleme, aspecte şi momente, incomplete şi neelucidate încă, de care istoria literaturii, a limbii, a culturii româneşti, în general, vor trebui să ţină seama şi pe care o vor valorifica cu cîştig nebănuit. Ea oferă acestora un inestimabil izvor şi instrument de lucru şi de informaţie. Prin tezaurul de gînduri şi fapte pe care le dezvăluie, cartea lui Antonie Plămădeală constituie o contribuţie remarcabilă la istoria civilizaţiei româneşti.

Publicarea ei de către Editura Minerva face onoare acesteia şi oferă eruditului autor, pasionatului şi neostenitului scormonitor şi colecţionar al mărturiilor devenirii noastre, satisfacţia rară a înfăptuirii aceleiaşi nobile misiuni naţionale, împlinite cu devotamentul patriotic al înaintaşilor, cu însufleţirea pe care aceştia o puneau în orice faptă naţională, menită să ajute la înălţarea şi înrădăcinarea neamului românesc pe piscurile veşniciei sale, cu aceeaşi voinţă şi „hotărîre de patriot viteaz", cum aprecia Iorga pe eroul monumentalei lucrări a dr. Antonie Plămădeală.

Pr. *V. V. Miu*

Pr. Dr. Ioan Mircea, DICŢIONAR AL NOULUI TESTAMENT, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1984, 528 p.

Teologia biblică românească s-a îmbogăţit de curînd cu încă o lucrare de valoare, utilă tuturor celor preocupaţi de cercetarea şi adîncirea Sfintelor Scripturi, de cunoaşterea învăţăturii noastre de credinţă. Lucrarea constituie, în ansamblul ei, un valoros *ghid* pentru o bună înţelegere a multor termeni, expresii şi citate biblice din Noul Testament.

Preocupările biblice ale Părintelui Ioan Mircea sînt cunoscute. Pe lîngă numeroase studiii şi articole (cu predilecţie de conţinut biblic neotestamentar) publicate în revistele noastre bisericeşti, Prea Cucernicia Sa a elaborat şi a pus la îndemîna teologilor şi preoţilor Bisericii noastre două comentarii bune la cele două epistole soborniceşti ale Sf. Ap. Petru (primul prezentat ca teză de doctorat, publicat în revista „Glasul Bisericii", nr. 9—10/1973, iar al doilea publicat în aceeaşi revistă, nr. 9—10/1975). Acum, ca o încununare a strădaniilor sale pe acest tărîm, scoate la lumină o lucrare aşteptată, cu un volum ce depăşeşte 500 pag., un *Dicţionar al Noului Testament*.

Toate aceste preocupări cărturăreşti adeveresc pe bunul ostenitor în via lui Hristos, trecut acum de frumoasa vîrstă de 80 de ani, chemat să ţină cu tărie şi să propovăduiască adevărul Evangheliei în mijlocul turmei dreptcredincioase.

Experienţa sa pastoral-misionară care cumulează strădanii de peste o jumătate de veac, hrănită permanent cu slova Sfintelor Scripturi, i-a descifrat în taina slujirii Mîntuitorului Hristos şi a omului, adevărul că Scriptura este cartea Bisericii, că Biserica prin întreita lucrare a preoţiei sacramentale asigură dreapta ei tîlcuire, că numai în Biserică şi în ascultare de ea cuvintele Evangheliei sînt „duh şi viaţă".

3 Vezi: „Limbă şi literatură", 1985, nr. 1, p. 157—159.

Dicționarul Noului Testament, lucrat cu încuviințarea și binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, vrea să fie, așa cum arată autorul în „*cuvînt înainte*" (p. 7) „călăuza sau instrumentul de interpretare justă și de înțelegere corectă a dreptei învățături cuprinsă în sfintele scrieri ale Noului Testament, ferind pe cititor de înțelegerea greșită și de răstălmăcirea, cu voie sau fără voie, a textelor sfinte".

Autorul precizează că în elaborarea lucrării a ținut seama de principiile exegezei ortodoxe, de tradiția patristică în interpretarea textelor și cuvintelor biblice, folosindu-se desigur și de unele dicționare, comentarii și concordanțe biblice, precum și de o serie de lucrări de specialitate mai noi, românești și străine. De fapt din lista bibliografică prezentată la pag. 8—9 pot fi reținute nume și lucrări de bună referință.

Dicționarul de Noul Testament nu este o concordanță biblică, care să cuprindă toate cuvintele și expresiile din Noul Testament, ci un dicționar de probleme, de expresii și cuvinte alese după importanța lor biblică, doctrinară și misionară, după frecvența și varietatea sensurilor în care apar în cărțile Noului Testament și care (unele din ele) necesită precizări în înțelegerea lor în duhul dreptei învățături lăsate de Mîntuitorul Hristos Bisericii, vestită de Sf. Apostoli și de urmașii lor.

Ca în orice dicționar, termenii și expresiile sînt prezentați în ordine alfabetică, cu precizări privind etimologia lor, cu date istorice bazate pe textele biblice, cu sensurile lor, cu învățătura de credință ce o cuprind, iar acolo unde este cazul, cu arătarea înțelesului ortodox față de unele poziții și răstălmăciri sectare, așa încît nu puține sînt locurile unde cititorul poate întîlni adevărate pagini de istorie și arheologie biblică și pagini de catehism. Stilul clar, pe înțelesul tuturor, grija atentă ca fiecare termen să fie prezentat cu suficiente date, întregesc calitatea lucrării Părintelui Ioan Mircea.

Cîteva exemplificări vor întări cele de mai sus și vor evidenția modul în care autorul și-a structurat prezentarea materialului:

— la cuvîntul *Aaron* (p. 11), care este primul termen tratat în dicționar, se arată că acesta a fost părintele preoției Vechiului Testament, fratele lui Moise și primul arhiereu ales, instituit și sfințit după porunca lui Dumnezeu. Sf. Ap. Pavel în Epistola către Evrei arată clar, zice autorul, că preoția implică o chemare, o alegere specială, așa cum a fost chemat și ales ca arhiereu Aaron. Preoția „după rînduiala lui Aaron" este tipică vechiului așezămînt, este temporală și neputincioasă în a desăvîrși pe cineva, fiind umbră și tip al celei ce avea să vină. Preoția lui Hristos este „după rînduiala lui Melchisedec", mîntuitoare și veșnică. Pentru a întregi înțelesul termenilor, în repetate rînduri autorul trimite și la alte expresii și cuvinte. În exemplul dat se trimite la *Melchisedec* și la *preoție*.

— vorbind despre *Biserică* (p. 56—59), autorul explică sensurile sub care apare acest termen în scrierile Noului Testament. Arată apoi că „Biserica este marea taină ascunsă de Dumnezeu în veșnicie și descoperită în persoana Fiului lui Dumnezeu... Ea prelungește pînă la sfîrșitul veacului evenimentul întrupării Domnului". La temelia Bisericii stau întruparea, jertfa, învierea și proslăvirea lui Hristos precum și lucrarea Duhului Sfînt. Biserica este alcătuită din totalitatea celor botezați în Hristos, care cred în El și se împărtășesc cu sfintele taine. Autorul vorbește de arătarea Bisericii în lume la Cincizecime, de nașterea Bisericilor locale, de atributele Bisericii: unitatea, sfințenia, sobornicitatea și apostolicitatea.

— analizînd cuvîntul *Botez* (p. 63—65), autorul arată înțelesul sub care este întîlnit în Noul Testament acest termen, despre cîte feluri de botez vorbesc autorii biblici, insistîndu-se asupra botezului ca taină a Bisericii, ca taină a încorporării noastre în Hristos, menționîndu-se în final și practica primară a botezării copiilor.

— de asemenea, interes deosebit în clarificarea înțelesului lor prezintă și alte cuvinte și expresii, cum sînt: *duminică* (p. 128—129); „*frații Domnului*" (p. 169—171); *grăirea în limbi* (p. 183—184); *har și harismă* (p. 188—190); *împărăția de mii de ani* (p. 233—234); *parusie* (p. 353—355); *păcat* (p. 359—362); *pocăință* (p. 385—386); *sfințenie — sfințire — sfînt* (p. 436—441); *sminteală* (p. 454—455); *suflet* (p. 465—469); *taină* (p. 474—476); *tăiere — împrejur* (p. 477—478); *ziua Domnului* (p. 527).

— precizăm și faptul că dicționarul reunește în cuprinsul său o mulțime de nume de persoane care apar menționate de autorii cărților Noului Testament, prezentarea lor oferind cititorului adevărate microbiografii. La fel, numele de locuri și așezări sînt ilustrate de autor cu date bogate și interesante.

Am reliefat aceste aspecte cu gîndul că ele ne spun ceva despre folosul ce-l vor avea preoții și credincioșii noștri citind lucrarea Părintelui Ioan Mircea.

Prezentînd în rîndurile de față *Dicționarul de Noul Testament* și spicuind doar cîteva repere din bogatul și interesantul său cuprins, nu am dorit altceva decît să trezim interesul pentru o astfel de lucrare care împreună cu alte cărți de conținut biblic, constituie un prețios aport adus cunoașterii și dreptei înțelegeri a Sfintelor Scripturi, a credinței noastre ortodoxe moștenită din străbuni și care a constituit în toate timpurile o coordonată esențială a sufletului românesc.

Drd. *Eugen Moraru*

Florica Moisil, Dan Zamfirescu, G. Mihăilă și Andrei Rusu, ÎNVĂȚĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU TEODOSIE, București 1984, 419 p.

E vorba despre „opera literară de-o înaltă valoare artistică și, în același timp, o adevărată enciclopedie moral-politică, filozofică și pedagogică",[1] alcătuită de înțeleptul domn Neagoe Basarab.

Bunul creștin Ioan Neagoe voievodul țării Ungrovlahiei, se adresează fiului său Teodosie, dîndu-i învățături, întocmai cum făcuseră autorii Cărților Înțelepciunii din Vechiul Testament, care vorbesc asemenea unui pedagog către ucenicii săi, a unui părinte către copii, învățîndu-i ce se cade să săvîrșească în viață.

Argumente în favorul învățăturilor sale voievodul le scoate din Sfînta Scriptură și cu osebire din istoria biblică, Psaltire și din Noul Testament și din Sfîntul Ioan Gură de Aur.

În ele îndeamnă pe fiul său Teodosie să-și păstreze curat trupul și sufletul, să fie pătruns de dragoste de oameni și milostenie, să fie smerit și drept în judecățile sale și căutător de pace.

Cu exemple din Sfînta Scriptură voevodul arată cît de necesar este a se întoarce de la cele rele și să le pară rău de ceea ce au făcut. Judecata lui Solomon, depărtarea lui de Dumnezeu, îngreunarea jugului de către împărați, crimele de război, viața lui David, pildele din Evanghelie și istoria lui Constantin cel Mare servesc de memento pentru un domnitor după rînduiala lui Dumnezeu și pe placul oamenilor prin deprindere, învățături, faceri de bine.

Partea a II-a a învățăturilor sînt texte edificatoare extrase din Simeon Monahul, Ioan Scărarul, Alexandria, în care învață pe Teodosie și pe alții care vor fi unși domni ai țării și pe toți cei mari și cei mici.

Le dă pilda pentru facerea milosteniei, pentru prețuirea celor care vor sluji cu dreptate, în ce chip să judece, să nu pizmuiască, nici să facă rău pentru rău.

Problema militarismului, a războiului și a păcii, a unei politici și diplomații sănătoase, relația soți, mamă și copii sînt în atenția deosebită a înțeleptului sfătuitor.

Capitolul: Repere istorico-literare, face referiri la Nicolae Iorga, Nicolae Cartojan, Constantin Noica, Ioan C. Chitimia, Al. Piru, Gh. Vrabie, Dan Zamfirescu, Edgar Papu, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Paul Anghel, Doina Curticăpeanu, G. Mihăilă și Manole Neagoe, care arată cum au scris și au vorbit despre acest produs de mare importanță din literatura românească veche, publicat, acum, în Seria „Patrimoniu".

Cel puțin atîta să se spună acum cînd se împlinesc 450 de ani de la trecerea în veșnicie a unuia „dintre cei mai mari scriitori și oameni politici ai poporului nostru, învățatul voevod Neagoe Basarab".

Nicolae Neaga

---

1 G. Mihăilă, Începuturile și conștiința de sine a literaturii române vechi, în vol. Istoria literaturii române, coordonator științific: Zoe Dumitrescu Bușulenga, București 1979, p. 52.

Ioan Rodean: ENIGMELE PIETRELOR DE LA SARMIZEGETUSA, Editura Albatros, Bucureşti, 1984, 320 p.

Iată o carte interesantă, recent apărută, rod al cercetărilor unui medieşan, care, mînecînd de la felul în care sînt asamblate pietrele de la sanctuarele geto-dace din Sarmizegetusa, încearcă să explice multe din tainele culturii noastre vechi. Lucrarea de faţă are darul de a convinge pe cititor că modul de construire a sanctuarelor respective nu s-a făcut la întîmplare, ci prin comparaţie cu alte construcţii similare din lumea antică, legile de construire ale acestor locaşuri avînd şi la strămoşii noştri daci o adîncă semnificaţie. Ca să înţelegem, de pildă, enigmele calendarului de la Sarmizegetusa (care cuprindea 36 săptămîni de cîte 10 zile fiecare săptămînă) nu trebuie să uităm că la baza ansamblului celor 36 stîlpi stă cultul soarelui precum şi ideea fertilităţii şi a fecundităţii pămîntului, întocmai ca şi în cultura altor popoare din vremea aceea. De aceea aceste sanctuare nu erau numai temple, ci şi observatoare astronomice (p. 66).

În acelaşi timp cei 36 stîlpi corespundeau unei ancestrale metode de măsurat laptele la strunga păcurarilor noştri de pe vremuri, cum au dovedit studiile de etnografie şi de folclor (p. 87). Tot aşa cultul fecundităţii şi al fertilităţii era cunoscut încă de pe vremea olarilor geto-daci, ca şi tradiţiilor legate de „tîrgul fetelor" de pe muntele Găina (p. 237). Dar cartea întreagă merită să fie citită şi meditată fiindcă „un univers întreg de gînduri" şi de ideograme a fost găsit de autor în aceste sanctuare şi în ceramica dacilor.

Familiarizarea cititorului cu modul de argumentare al autorului s-ar fi putut face şi mai uşor dacă, pe lîngă bogata ilustraţie (203 schiţe şi alte reproduceri) şi pe lîngă variata bibliografie de specialitate, s-ar fi putut anexa şi un indice tematic al problemelor urmărite. Calde felicitări autorului!

Pr. prof. *T. Bodogae*

Cărţi noi

NOI APARIŢII EDITORIALE

Teologie şi ecumenism — Literatură şi istorie — Cultură şi probleme ale lumii contemporane

I. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, *Vocaţie şi misiune creştină în vremea noastră*, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1984, 462 p.

I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu, *Învăţătura ortodoxă despre mîntuire*, Ediţia Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1984, 104 p.

Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva catihismului calvinesc*, Ediţie critică şi studiu filologic, lingvistic de Mirela Teodorescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1984, 230+V+32 p.

Preot. Dr. Ioan Mircea, *Dicţionar al Noului Testament*. Editura Institutului biblic şi de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1984, 527 p.

Rugăciuni şi învăţături de credinţă ortodoxă. Tipărită cu binecuvîntarea I. P. S. Sale Nicolae Mitropolitul Banatului, Timişoara, 1984, 328 p.

Edmund Schlink, *Ökumenische Dogmatik. Grundzüge*. Göttingen, Vadenhoeck & Ruprecht, 1983, 828 p.

La Theologie dans l'Eglise et dans le monde. Col. „Les Etudes Theologiques de Chambésy". Editions du Centre Orthodoxe du Patriarcat Oecumenique Chambésy, Genève, 1984, 390 p.

*

Pagini dintr-o arhivă inedită. Documente literare. Ediţie îngrijită, studiu introductiv, note, de Antonie Plămădeală, Editura Minerva, Bucureşti 1984, XLVIII+435 p.

Geo Bogza, *Ca să fi om întreg*, Cartea Românească, Bucureşti, 1984, 458 p.

Ion Brad, *Întîlnire periculoasă*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1985, 224 p.

Augustin Buzura, *Orgolii*. Ed. II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 418 p.

Ioan Alexandru, *Iubirea de Patrie*, Eseuri, vol. II, Editura Eminescu, 1985, 352 p.

Eugen Simion, *Sfidarea retoricii*. Jurnal german, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1985, 422 p.

Mihai Ungheanu, *Exactitatea admiraţiei*. Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1985, 479 p.

Savu I. Dumitrescu, *Zece ani alături de Marin Preda*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1985, 197 p.

D. Stăncescu, *Cerbul de aur*. Basme culese din popor. Ediţie îngrijită de Iordan Datcu, Col. „Biblioteca pentru toţi", Editura Minerva, Bucureşti, 1985, 380 p.

Mircea Duduleanu, *Octavianus Augustus*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1985, 487 p.

Teofilat Simocata, *Istorie bizantină. Domnia Împăratului Mauricius*, (582—602). Traducere de H. Mihăescu, Col. „Scriptores byzantini". IX. Editura Academiei R. S. R., Bucureşti, 1985, 209 p.

D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării naţiunii române*. Ediţie nouă, cu adăugiri şi precizări. Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, 517 p.

Naţiunea Română. Geneză. Afirmare. Orizont contemporan. Coordonator ştiinţific: Ştefan Ştefănescu, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, 686 p.

Dr. Ion Hurdubeţiu, *Istoria Suediei*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1985, 379 p.

*

Gh. Boureanu, *Autoritate şi prestigiu. Eseu de antropologie psiho-socială*. Editura Junimea, Iaşi, 1985, 214 p.

Radu Florian, *Dialog cu secolul nostru*, Editura politică, Bucureşti, 1984, 207 p.

Radu Enescu, *Ab urbe condida. Eseuri despre valoarea omului şi umanismul valorilor*. Editura Facla, Timişoara, 1985, 232 p.

Elias Caneti, *Provincia omului. Însemnări 1942—1972*, Trad. de Alex Al. Şahighian, Editura Univers, Bucureşti, 1985, 336 p.

Helmut Höfling, *Cosmosul dintr-o privire*, Trad. de Ileana Sgarbură şi Adela Motoc, Editura politică, Bucureşti, 1985, 287 p.

Vasile N. Morar, *Etica şi mutaţiile valorice*, Colecţia „Biblioteca de etică", Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1985, 237 p.

Petre Pînzaru, *Viaţa sub privirile filosofiei şi ale ştiinţelor contemporane*, Editura Albatros, 1985, 286 p.

Ion Văduva-Poenaru, *Omul în faţa ştiinţei. Rolul cunoaşterii în formarea omului nou*. Editura politică, Bucureşti, 1985, 263 p.

Voltaire, *Dialoguri şi anecdote filozofice*, Trad. de Doina Florea-Ciorne, Editura Univers, Bucureşti, 1985, 526 p.

Microelectronica şi societatea la bine şi la rău. Raport către Clubul de la Roma. Coord. Günter Friedrichs, Adam Schaff. Trad. de Ana Maria Sandi şi Ion Mihăilescu, Col. „Idei contemporane", Editura politică, Bucureşti, 1985, 467 p.

Ioniţă Olteanu, *În căutarea viitorului. Convorbiri privind crearea unei lumi mai bune şi mai drepte*. Editura politică, Bucureşti, 1984, 377 p.

Treceri la cele veşnice

† *Protopopul-stavrofor* VIRGIL MAZILESCU

La data de 31 ianuarie 1985, după o scurtă şi grea suferinţă, a adormit în Domnul blîndul şi bunul preot şi protopop al Beiuşului, părintele iconom-stavrofor Virgil Mazilescu, în vîrstă de 65 ani, după o îndelungată şi rodnică activitate pastorală de aproape 42 ani, în care se cuprind şi cei mai bine de 16 ani de conducere a protopopiatului Beiuş.

Însuşirile de bunătate şi blîndeţe şi de îndelungă-răbdare pe care trebuie să le aibă orice preot în activitatea sa pastorală, în contactul direct cu credincioşii, părintele V. Mazilescu le-a posedat din belşug. El rămînînd în sufletele credincioşilor săi ca „păstorul cel bun" din Sf. Evanghelie, calităţi pe care nu le-a lepădat nici în activitatea sa de protopop, în contactul direct cu preoţii, el rămînînd în sufletele acestora ca protopopul cel mult înţelegător şi iertător, şi de mijlocitor de iertare în faţa superiorilor, nu o dată luîndu-şi asupra sa ponoasele unora. Datoria şi-a îndeplinit-o, cu timp şi fără de timp, cu deplină conştiinciozitate, cu multă dăruire şi scrupulozitate. Se poate spune, cu adevărat, că a murit la datorie. N-a apucat să se bucure de clipele de linişte pe care le aduce statutul de pensionare şi pe care le merita din plin. Sorocul era pe 1 martie 1985. Atoateştiutorul şi atotputernicul Dumnezeu, proniatorul, a socotit însă că este mai spre folosul mîntuirii sale, chemîndu-l mai devreme la sine, „unde nu este nici durere, nici suspin, ci viaţă fără de sfîrşit".

Părintele Virgil Mazilescu s-a născut la 9 noiembrie 1919 în localitatea Roieşti, jud. Vîlcea, ca fiu al notarului Ioan Mazilescu şi al Ioanei Mazilescu... Şcoala primară a făcut-o în satul natal, înscrriindu-se apoi la Seminarul teologic „Sf. Nicolae" din Rîmnicul Vîlcii, după a cărui absolvire şi-a desăvîrşit studiile la Facultatea de teologie din Bucureşti, terminîndu-le la Institutul teologic universitar din Sibiu, unde a obţinut titlul de licenţiat. La 25 martie 1943, s-a căsătorit cu Viorica Aranovici din Beiuş, bunul Dumnezeu binecuvîntîndu-le căminul cu doi fii, Ovidiu-Dan şi Radu-Horia, iar mai tîrziu cu 4 nepoţi. La scurt timp, după cununie, a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Drăgoteni, de unde în 1945 a fost transferat în parohia Sînmărtin de Beiuş, iar de aici în anul 1955 a fost transferat la parohia Cîmpani unde a activat pînă în anul 1968. În acest an, a fost numit în funcţia de protopop al protopopiatului Beiuş şi de preot slujitor la bisericile parohiale din Beiuş, unde a funcţionat, cu vrednicie şi fără întrerupere şi spre mulţumirea credincioşilor şi superiorilor săi, ca şi a preoţilor din protopopiatul Beiuş, pînă în ziua morţii sale, lăsînd în urma sa nemîngîiaţi şi îndureraţi: soţia, cei doi fii, cei patru nepoţi, soacra, un frate şi multe rudenii. De asemenea, îi deplîng dispariţia: ierarhul, care l-a iubit şi apreciat, şi întreaga preoţime din protopopiatul Beiuş, pe care a condus-o cu bunătate şi blîndeţe, precum şi bunii săi credincioşi din parohiile pe care le-a păstorit.

Prohodirea s-a săvîrşit în ziua de 2 februarie 1985, de praznicul Întîmpinării Domnului, în biserica „din Deal", de către însuşi P. S. Episcop Vasile, înconjurat de aproape toţi preoţii din protopopiatul Beiuş, iar de la Centrul Eparhial păr. cons. eparhial Nicolae Mara şi diaconul Dr. Teodor Savu, inspector eparhial, precum şi protopopii Nicolae Blaga-Oradea, Victor Tăut-Şimleul Silvaniei şi Aurel Pop-Marghita, de faţă fiind un foarte mare număr de credincioşi din Beiuş şi din unele parohii din jur, răspunsurile fiind date de corul parohial, sub conducerea cîntăreţului bisericesc Teodor Mara.

Omagierea defunctului, întru mîngîierea şi îmbărbătarea familiei îndurerate, a fost făcută cu multă simţire şi căldură sufletească de către: păr. cons. ep. Nicolae Mara (în numele Centrului Eparhial), păr. Gheorghe Bronţ, secretar protopopesc (în numele preoţimii din protopopiatul Beiuş şi al angajaţilor acestui protopopiat), păr. prot. N. Blaga — Oradea (în numele protopopilor din eparhie) şi de păr. paroh Teodor Cios, ca duhovnic al familiei.

Încheierea panegiricelor a făcut-o P. S. Episcop Vasile, care a subliniat, dintru început, că moartea nu ne poate despărţi pe cei vii de cel mutat de aici, de părintele Virgil, pentru că el rămîne mereu viu în sufletele copiilor, al familiei, ale preoţilor şi ale credincioşilor săi. Dintre multiplele însuşiri cu care l-a înzestrat Dumnezeu, vorbitorul a scos-o în evidenţă pe aceea care le-a copleşit pe toate celelalte: *bunătatea*. El va rămîne în amintirea preoţilor şi credincioşilor săi prin bunătatea lui. Apoi a menţionat o altă mare calitate a sa: capacitatea de a fi înţeles marile transformări din viaţa poporului nostru, îndrumînd şi îndemnînd pe preoţi şi credincioşi să se pună cu trup şi suflet în slujba măreţelor idealuri de progres, de pace, de independenţă şi unitate naţională ale Patriei noastre, pe care a iubit-o în aceeaşi măsură ca şi Biserica strămoşească. În continuare, ierarhul a arătat că bunul Dumnezeu a rînduit ca plecarea lui din mijlocul nostru să aibă loc tocmai la sărbătoarea Întîmpinării Domnului, la zenitul activităţii lui, putînd spune, ca şi odinioară bătrînul Simion: „Acum slobozeşte pe robul tău, Stăpîne, după cuvîntul tău, în pace..." (Luca 2, 29), precum şi cu Sf. Ap. Pavel: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrşit, credinţa am păzit" (II Tim. 4, 7). Pentru aceasta, el merge să-şi ia „cununa dreptăţii" (II Tim. 4, 8).

În încheiere, adresîndu-se familiei, preoţilor şi tuturor celor de faţă, ierarhul a spus că ziua de azi să fie — pe lîngă zi de durere — şi zi de mîngîiere, pentru că aţi avut un soţ, tată, bunic, preot şi protopop model, care şi-a servit Biserica şi neamul cu vrednicie şi demnitate!

Apoi, în sunetul duios şi plîngăreţ al clopotelor şi în cîntarea unduioasă a preoţilor, coriştilor şi credincioşilor, sicriul cu rămăşiţele pămînteşti ale defunctului a fost purtat de preoţi şi aşezat în mormînt, în imediata apropiere de sf. biserică, în care a preamărit pe Dumnezeu şi a slujit credincioşilor timp de peste 16 ani.

Bunul Dumnezeu să-l odihnească în pace şi veşnică să-i fie amintirea!

Diacon Dr. *Teodor Savu*

† *Preotul* NICOLAE GOGONEA

În ziua de 21 septembrie 1984, s-a stins din viaţă preotul pensionar Nicolae Gogonea.

Născut la 10 martie 1894, ca fiu al preotului Aron Gogonea şi preoteasa Elena, la Săliştea Sibiului, s-a stabilit apoi cu părinţii la Poiana Mărului, jud. Braşov.

Şcoala Generală a urmat-o în Poiana Mărului, iar liceul la „Andrei Şaguna" din Braşov şi apoi Academia Teologică din Sibiu, evidenţiindu-se prin sîrguinţă, pricepere şi bună purtare.

După absolvirea Academiei Teologice, Nicolae Gogonea s-a căsătorit la 17 iulie 1921, cu Lucreţia Giurgiu, fiica preotului Vasile Giurgiu şi preoteasa Maria, şi în acelaşi an a fost hirotonit întru preot de Mitropolitul N. Bălan. Căsătoria părintelui Nicolae Gogonea a fost binecuvîntată de Dumnezeu cu 5 copii, din care au rămas în viaţă doar 3: Mircea, Rodica şi Ligia. După o convieţuire de 50 de ani cu vrednica preoteasă Lucreţia, rămîne în anul 1971 singur, prin decesul soţiei sale. În tot acest timp a fost îngrijit cu toată afecţiunea de fiicele sale Ligia şi Rodica.

Ca preot a păstorit în parohiile Hurez și Beclean din protopopiatul Făgăraș, iar din 1930 în parohia Rîșnov I vreme de 45 de ani, pînă la pensionare, în anul 1976.

În ziua de 26 sept. 1984, în biserica ortodoxă din Rîșnov, unde părintele Gogonea Nicolae a slujit aproape o jumătate de veac, s-a oficiat serviciul prohodirii de un impunător sobor de preoți, în frunte cu P. C. Vasile Prodea, protopopul Brașovului.

Despre meritele Pr. Nicolae Gogonea au vorbit Protopopul Vasile Prodea, P. C. Preoți N. Puchianu, Gh. Solovăstru, Ioan Comșa și epitropul Gheorghe Vintilă.

Preotul Nicolae Gogonea a fost un preot distins al protopopiatului Brașov, un bun slujitor, care, de-a lungul vieții sale, a îndrăgit felonul și cartea, prin felon rugîndu-se, iar prin carte luminîndu-se pe sine și pe alții.

După slujbă, sicriul cu trupul părintelui Nicolae Gogonea a fost ridicat pe umeri de preoți și transportat la cimitirul parohial, unde este înmormîntată și soția sa.

Dumnezeu să-l primească printre liturghisitorii Altarului Ceresc și pe noi să ne întărească spre a nu-i uita pomenirea, în veci.

Pr. *Vasile Prodea*

† *Preotul* VASILE GLODEANU

Născut dintr-o străveche tulpină preoțească, de luptători pentru cauza unității ortodoxe și naționale, preotul Vasile Glodeanu a văzut lumina zilei în anul 1914, în satul Ardeu, comuna Balșa, jud. Hunedoara, fiind unul dintre cei șapte fii ai preotului Vasile și soția Raveca.

După terminarea cursurilor școlii elementare din Balșa și Geoagiul de Jos, urmează liceul la Orăștie și Academia Teologică la Arad. După terminarea studiilor teologice, se căsătorește și este hirotonit preot pe seama parohiei Mada, jud. Hunedoara, de unde trece la parohia Geoagiu-Băi, același județ, iar partea ultimă a activității sale preoțești o desfășoară în parohia Chichiș, jud. Covasna, de unde se și pensionează în anul 1972.

Preot înduhovnicit, înzestrat cu o rară sensibilitate preoțească și dotat cu o melodioasă voce de tenor, și-a îndeplinit, pe parcursul activității sale preoțești, dragostea față de preoție cu lucrarea caritativă față de cei suferinzi, remarcîndu-se încă din primii ani ai preoției ca un misionar de vocație, apreciat și considerat nu numai de credincioșii săi, ci și de mulți alții, ca unul din preoții cu bun nume ai Arhiepiscopiei Sibiului.

Pentru merite și realizări pastoral-gospodărești, Conducerea superioară bisericească l-a distins, cu gradul onorific de sachelar.

Stabilindu-se după pensionare în Sibiu, a fost nelipsit de la sf. slujbe, iar cu modestia care l-a caracterizat toată viața, prefera să stea în strana bisericii, participînd cu o deosebită duioșie în cîntare, la serviciul liturgic.

N-a fost cruțat de încercările vieții, rămînînd văduv în anul 1978, iar cinci ani mai tîrziu pierde pe fiul Lorin Teodor, unde își rostuia anii bătrîneților. Rămas singur, se stabilește vremelnic în Cluj-Napoca, la fiica sa Lia, apoi în Baia Mare, la fiul său Voicu, unde după încercările prin care a trecut, cu sănătatea zdruncinată, își dă obștescul sfîrșit în ziua de 6 februarie 1985.

Îndeplinind o îndatorire testamentară, fiul său transportă „sărmanele rămășițe pămîntești“ (după expresia defunctului său tată), la Sibiu — Treistejari unde este depus în catedrala ortodoxă „Sf. Arhangheli“.

În dimineața zilei de 9 februarie s-a slujit Sf. Liturghie, apoi în prezența unei asistențe formată din preoți atît de la Centrul arhiep. Sibiu, cît și pr. pensionari și credincioși din Sibiu și din parohiile prin care a păstorit, s-a săvîrșit slujba prohodirii de un sobor de 11 preoți, din care a făcut parte și P. C. Arhid. Gheorghe Papuc, consilier arhiepiscopesc Sibiu.

În numele preoţilor din prot. Sf. Gheorghe a vorbit P. C. preot Gh. Răţulea, care a scos în evidenţă vrednicia preoţească şi colegialitatea părintească exemplară care l-a caracterizat întru toate.

De asemenea, P. C. preot Iosif Bogdan (Hălchiu, prot. Braşov), a prezentat un ultim omagiu, versificat, în memoria Părintelui Vasile.

P. C. prot. Nichifor Todor, prezentînd viaţa de ansamblu a decedatului, apreciază pe lîngă sobrietatea şi demnitatea vieţii preoţeşti, a mult regretatului frate în Hristos, dărnicia care a practicat-o o viaţă întreagă, inclusiv pentru biserica în care a fost prohodit.

De asemenea, a exprimat în numele Î. P. S. Mitropolit al Ardealului, Dr. Antonie Plămădeală, toată compasiunea pentru greaua pierdere pe care o încearcă familia îndoliată.

În dangătul tînguitor al clopotelor, regretat de toţi cei care l-au cunoscut, a fost condus pe ultimul său drum, şi aşezat spre veşnică odihnă, în Cimitirul central al Municipiului Sibiu, alături de defuncta sa soţie, Simina-Voica.

Dumnezeu să-i răsplătească ostenelile şi să-i hărăzească slujire veşnică în lăcaşurile cereşti.

Prot. *N. Todor*

† *Preotul* EMIL CREŢU — parohia Mica, prot. Sighişoara

Duminică, 10 februarie 1985 a încetat din viaţă, după o lungă şi grea suferinţă, preotul Emil Creţu, paroh în localitatea Mica, prot. Sighişoara, jud. Mureş.

Născut în 18 octombrie 1908 în comuna Cerghid, judeţul Mureş din părinţi agricultori, urmează Şcoala normală de învăţători din Tg. Mureş. Lucrează ca învăţător suplinitor în localităţile Cergăul Mare (1923—1925), Maiad (1925—1926) şi Pănade (1926—1927), după care, între 1927—1930, urmează cursurile Academiei Teologice din Blaj.

În 13 februarie 1931 se căsătoreşte cu tînăra Cismaş Aurelia, dar nu au avut bucuria de a avea copii.

Hirotonit în 21 iunie 1931, funcţionează ca preot în parohiile Troiţa — jud. Mureş (1931—1940), Ditrău-Ciuc, jud. Harghita (aprilie-septembrie 1940), şi Mica jud. Mureş (din octombrie 1940 pînă la data decesului).

Credincios legămîntului făcut la hirotonie, se îngrijeşte de zidirea sufletească a credincioşilor păstoriţi, de buna chivernisire a bisericilor. În parohia Ditrău-Ciuc, construieşte, cu sprijinul românilor din parohie, o biserică, dar în urma Dictatului de la Viena este obligat să se refugieze din localitate, biserica fiind dărîmată de autorităţile horthyste ale Ardealului de Nord, în anul 1941, iar biserica românească din filia Ghiduţ — terminată de construit tot în timpul păstoririi C. Sale — este luată de autorităţile horthyste şi predată altui cult, tot în acea tristă perioadă.

Sprijinind marele act al Reîntregirii bisericeşti din 1948 şi înţelegînd rosturile sale în slujirea semenilor, preotul Creţu Emil revine la Biserica mamă ortodoxă pe care o slujeşte cu dăruire pînă cînd Dumnezeu l-a chemat la Sine.

Pretutindeni unde a păstorit a căutat să semene în sufletele credincioşilor cuvîntul lui Dumnezeu spre a aduce roadă de mîntuire. Înzestrat de la Dumnezeu cu o statură impunătoare şi o voce plăcută, se impunea prin felul lui modest de a fi, păstorind cu înţelepciune, demnitate, hărnicie, blîndeţe, propovăduind credinţa strămoşească şi îndeplinindu-şi cu rigurozitate misiunea preoţească.

Corpul neînsufleţit al preotului Creţu Emil a fost aşezat după rînduiolă în biserica din parohia Mica, iar în 11 februarie a fost strămutat în biserica din Cerghid, satul său natal, unde a avut loc, în 12 februarie, slujba înmormîntării.

Din încredinţarea P. S. Episcop Emilian, P. C. Prot. Ioan Boian al Oficiului Protopopesc Sighişoara a fost însărcinat cu rînduiala oficierii slujbei înmormîntării, citind şi cuvîntul de mîngîiere şi întărire trimis de P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei membrilor familiei şi credincioşilor care şi-au pierdut păstorul lor.

Dumnezeu să-i facă odihnă veşnică în corturile drepţilor!

Diacon *Horea-Septimiu Bordean*

TIPARUL TIPOGRAFIEI EPARHIALE
SIBIU

DIN RELAȚIILE EXTERNE BISERICEȘTI

DIN VIAȚA PATRIEI

URME DIN TRECUT

RECENZII

CĂRȚI NOI

TRECERI LA CELE VEȘNICE

